

**T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**SOĞUK SAVAŞ SONRASI AVRUPA'DA GÖÇ KRİZİ VE
YABANCI DÜŞMANLIĞI**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hatice (GEÇER) ÖNDEŞ

BURSA – 2019

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

SOĞUK SAVAŞ SONRASI AVRUPA'DA GÖÇ KRİZİ VE
YABANCI DÜŞMANLIĞI
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hatice ÖNDEŞ

Danışman:
Prof. Dr. Barış ÖZDAL

BURSA – 2019

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı'nda 701216007 numaralı Hatice Geçer Öndeş'in hazırladığı "Soğuk Savaş Sonrası Avrupa'da Göç Krizi ve Yabancı Düşmanlığı" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 16/09/ 2019 günü 11:00 – 12:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının başarılı olduğuna olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu

Başkanı)

Prof. Dr. Barış ÖZDAL
Bursa Uludağ Üniversitesi
İİBF Uluslararası İlişkiler
Bölümü

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Ali Burak
DARICILI
Bursa Teknik Üniversitesi
İTBF Uluslararası İlişkiler
Bölümü

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Kader ÖZLEM
Bursa Uludağ Üniversitesi İİBF
Uluslararası İlişkiler Bölümü

16.09.2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 02,09,2019

Tez Başlığı / Konusu: SOĞUK SAVAŞ SONRASI AVRUPA'DA GÖÇ KRİZİ VE YABANCI DÜŞMANLIĞI

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarında oluşan toplam 170 sayfalık kısmına ilişkin, 02,09,2019 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespiti programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 15 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezim çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Hatice ÖNDEŞ (Geçer)

02,09,2019

Adı Soyadı: Hatice (Geçer) Öndes
Öğrenci No: _____
Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler
Programı: Tezli YL
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Prof. Dr. Barış ÖZDAL

* Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Soğuk Savaş Sonrası Avrupa’da Göç Krizi ve Yabancı Düşmanlığı” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve tezde yapılan bütün alıntıların usulüne uygun şekilde gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına dair şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Hatice Öndeş
Öğrenci No: 701612007
Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler
Programı: Uluslararası İlişkiler Tezli Yüksek Lisans Programı
Statüsü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Hatice ÖNDEŞ
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler
Bilim Dalı : Uluslararası İlişkiler
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : x + 159
Mezuniyet Tarihi : .... / .... / 2019
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Barış ÖZDAL

SOĞUK SAVAŞ SONRASI AVRUPA'DA GÖÇ KRİZİ VE YABANCI DÜŞMANLIĞI

Küreselleşme ile birlikte Soğuk Savaş Sonrası dünyada yaşanan ekonomik ve siyasi krizler göç olgusunu farklı bir boyuta taşımıştır. Emek göçü yerini, daha iyi bir hayat ya da sadece yaşama alanı arayan insanların göçüne bırakmıştır. Kaynak ve transit ülkelerde yaşanan olumsuz olaylar sebebiyle Avrupa'ya taşınan insan sayısı artmış ve yabancı nüfus Avrupa'da görünür hale gelmiştir. Yasaklar, sınırlamalar ve kontroller şeklinde izlenen göç politikaları göçü düzensizleştirerek yabancıları yasadışı konumuna itmiştir. AB'nin çeşitli anlaşma ve sözleşmelerle homojenleştirmeye çalıştığı yapısı da gelen göç dalgalarına çözüm üretmekten uzak kalmıştır. Bu da göç dalgalarının yönetilememesi sonucunda göç krizine giden süreci doğurmuştur. Göç Krizi ile beraber Avrupa'da hem toplumsal olarak hem de politik olarak artan aşırılıkçı hareketler yabancı düşmanlığına evrilmiştir. Tez çalışmamızda Göç Krizine doğru ilerleyen süreç ve Avrupa'nın tepkiselliği üzerinden göçün yabancı düşmanlığı ile ilişkisi işlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zenofobi, Göç Krizi, Avrupa'da Göç Krizi, Yabancı Düşmanlığı, Göç

ABSTRACT

Name and Surname : Hatice ÖNDEŞ
University : Bursa Uludağ University
Institution : Social Science Institution
Field : International Relationships Branch
Degree Awarded : Master
Page Number : x + 159
Degree Date : .... / .... / 2019

MIGRATION CRISIS AND XENOPHOBIA IN POST-COLD WAR EUROPE

Along with globalism in the Post-Cold War World economic and political crises took migration case a different dimension. Labor migration left its place to the migration which people do to find better life or better living zone. Because of the negative events in source countries the number of people has risen and foreigner populations in Europe become clearly visible. Migration politics applied as prohibitions, restriction and controls have made the migration irregular and pushed immigrants to illegal position. The structure EU tried to homogenize with many treaties and agreements has been far from bringing a solution migration waves. As a result of these migration waves not being managed has resulted in process leading to migration crisis. With the migration crisis extremist movements that has risen politically and socially has evolved into xenophobia. In this thesis work we will deal with the relation between process leading to migration crisis and xenophobia in terms of Europe's reactiveness.

Keywords: Xenophobia, Migration Crisis, Migration Crisis in Europe, Migration

ÖNSÖZ

Küreselleşen dünyada değişen algılarla yeniden şekillenen göç olgusu; insanları, toplumları ve devletleri etkileyen temel argümanlardan biridir. İnsanlar çok farklı vehimlerle de yola çıkmaktadır ya da yola çıkmak zorunda kalmaktadır. Hedef, kaynak ve transit ülkeler için farklı sonuçlar doğuran bu süreç en çok insanı acıtmaktadır. 21. yüzyılda göç ise kendine yuva arayan insanların göçü haline gelmektedir. Vardıkları topraklarda pek de hoş karşılanmayan bu insanlar kendi ülkelerinde yaşam mücadelesi vermek ile ölüme göze alarak yollara düşmek ikileminde kalmaktadırlar. Benzer ikilemi yaşayan transit ve hedef ülkeler ise göç olgusunun sınır tanımazlığı baş etmek zorundadırlar.

Tez çalışmamda yardımlarını esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Barış Özdal Hocama teşekkürlerimi sunarım. Her daim okumam, sabretmem ve sebat etmem hususunda birer otorite olan babama, abime ve eşime; çalışmamda benim de göçün sınır tanımazlığı ile baş etmem konusunda desteklerini esirgemeyen eşime ve ailelerime teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Pek muhterem İbrahim hocama hürmet ve minnetle.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR	x

GİRİŞ	1
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
--------------------	---

GÖÇ TANIMLARI.....	3
--------------------	---

1.) GÖÇ TERMİNOLOJİSİ	3
1.1.) Yabancı (Foreigner, Alien).....	3
1.2.) Göç (Migration).....	4
1.3.) Mülteci - Göçmen (Migrant – Refugee, Asylum Seeker)	6
1.3.1.) Uluslararası Koruma (International Protection).....	7
1.3.2.) Mülteci	8
1.3.3.) Sığınmacı	9
1.3.4.) Şartlı Mülteci	9
1.3.5.) İkincil Koruma	10
1.3.6.) Uluslararası Koruma İstisnaları	11
1.3.7.) Geçici Koruma (Temporary Protection)	12
1.4.) İkamet İzni (Residence Permit)	14
1.5.) Mekik Göç (Shuttle Migration)	16
1.6.) Yerinden Edilmiş Kişiler (Unrooted Person)	16
1.6.1.) Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişiler (Internally Displaced Persons/IDPs)	16
1.6.2.) Ülke Dışında Yerinden Edilmiş Kişiler (Externally Displaced Persons)	16
1.7.) Vatansız Kişi (Stateless Person, Heimatis)	17
1.8.) Gönüllü Göç – Zorunlu Göç.....	18
1.9.) Düzenli Göç/ Göçmen – Düzensiz Göç / Göçmen.....	18
1.10.) İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı	21
1.11.) Irkçılık (Racism).....	24
1.12.) Terör (Terror)	25
1.13.) Refakatsiz Çocuklar (Unaccompanied Minors)	25
1.14.) Diaspora.....	26
1.15.) FRONTEX.....	26

1.16.) EUROSUR	26
1.17.) Hedef – Kaynak – Transit Ülke.....	27
İKİNCİ BÖLÜM	28
DÜNYADA VE AVRUPA’DA GÖÇ	28
1.) Dünyada Göç Olgusuna Giriş ve Göç Eğilimleri.....	28
1.1.) Göçün Sebepleri	31
1.2.) Göç Hukukunun Gelişimi.....	34
2.) Uluslararası Göçmen ve Mülteci Nüfusu.....	36
2.1.) Uluslararası Göçmen Nüfusu	37
2.2.) Mülteci ve Yerinden Edilmişler Nüfusu.....	45
2.2.1) Avrupa’da Mülteci ve Yerinden Edilmişler Nüfusu.....	52
3.) Dünya ve Avrupa’da Göçün Tarihsel Gelişimi.....	54
3.1.) İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dönemde Dünyada Göçün Tarihsel Gelişimi.....	54
3.2.) Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Dünyada Göçün Tarihsel Gelişimi	56
3.3.) Avrupa’da Göçün Tarihsel Gelişimi	60
3.3.1.) Soğuk Savaş Öncesi Dönemde Göçün Tarihsel Gelişimi.....	65
3.3.2.) Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Göçün Tarihsel Gelişimi.....	68
3.3.3.) Avrupa Birliği ve Göç Hukuku.....	72
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	80
AVRUPA’DA GÖÇ KRİZİ VE YABANCI DÜŞMANLIĞI	80
1) Göç Krizi Nedir?	80
2.) Göç Krizinin Karşılıklı Sebepleri	82
3.) Avrupa’daki Kriz Süreci	86
4.) AB’nin Göç Krizine Karşı Duruşu ve Göç Krizinin Sonuçları	99
5.) Yabancı düşmanlığı.....	112
5.1) Yabancı Düşmanlığı Nedir? (Xenophobia).....	112
5.2.) Avrupa’da Yabancı Düşmanlığı	117
5.2.1.) Soğuk Savaş Sonrası Yabancı Düşmanlığı	119
5.2.2.) 11 Eylül Sonrası Dönemde Yabancı Düşmanlığı	122
5.3.) AB’de Göç Krizi ve Zenofobi	125
SONUÇ.....	144
KAYNAKÇA	146

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Uluslararası Göçmenlerin Dünya Nüfusuna Oranı.....	38
Şekil 2: 2000 – 2015 Dünyada Göçmenlerin Yerleşim Dağılımı	38
Şekil 3: Dünyada Bazı bölgelerdeki Düzensiz Göçmen Nüfusu Tahminleri.....	39
Şekil 4: Hedef ve Kaynak Ülkelerde ilk 20 Ülke	42
Şekil 5: Göç Koridorları.....	44
Şekil 6: Küresel Yer Değiştirme Eğilimi ve Yer Değiştirme Oranı 2007-2017	46
Şekil 7: BMMYK Nüfus Bölgelerindeki Mülteci Nüfusu 2017	47
Şekil 8: 2017 Sonu Mültecilerin Dünyadaki Sayısı ve Hedef ülkeler	48
Şekil 9: Mültecilerin Kaynak Ülkeleri	49
Şekil 10: 2017 Mülteci Kaynak Ülkeleri Haritası.....	51
Şekil 11: En Çok Mülteci Barındıran Ülkeler	51
Şekil 12: OECD ülkelerine Göç Akışı 2000 - 2015.....	62
Şekil 13: Akdeniz’de Göçmen ve Mülteci Rakamları	93
Şekil 14: Akdeniz’de Kayıp Göçmenler	95
Şekil 15: Kaynak Ülkelere Göre Sığınma Başvuruları	96
Şekil 16: En Çok İltica başvurusu Yapılan 10 Avrupa Ülkesi.....	98
Şekil 17: 2014-2017 Kabul Edilmiş Sığınma Başvuruları.....	98
Şekil 18: 2015-2019 AB’ye Kaçak Geçişler-Varışlar.....	109

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK (UNHCR)	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
Dr.	Doktor
EC	European Commission
e.t.	Erişim Tarihi
EUROPOL	European Police Office (Avrupa Polis Teşkilatı)
Frontex	Frontières extérieures (Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı)
Ibid.	Aynı Yerde
İŞİD	Irak Şam İslam Devleti
Md.	Madde
NATO	North Atlantic Treaty Organization
Op.cit	Opere citato (adı geçen eser)
ORSAM	Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
Prof.	Profesör
s.	Sayfa
SDE	Stratejik Düşünce Enstitüsü
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TESAM	Türkiye Ekonomik, Siyasal ve Stratejik Araştırmalar Merkezi
USAK	Uluslararası Stratejik Araştırmalar Merkezi
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

“Gerçek milliyetimiz insanlıktır.”

H. G. Wells

İnsanların varoluşuyla beraber insanlık tarihi göçün farklı şekillerine tanık olmuştur. Bu yüzyılda küreselleşmeyle beraber insanların hareketliliği artmış, hareketlilik sebepleri de hareketlilik biçimleri de değişmiştir. Küreselleşmeyle beraber insanların algılarının değişmesi bunda en temel sebeptir. Soğuk Savaş Döneminde göç, emek gücü olarak görülmesinin yanında az sayıda siyasi sığınmaları da içinde bulundururken Soğuk Savaş Sonrası özellikle 11 Eylül ve Arap Baharı ile emek göçünden ziyade sığınma niteliğine bürünmüştür. Hedef ülkelerin başında gelen AB ülkeleri emek göçü için yasal düzenlemeler ve teşviklerde bulunurken mülteci ve sığınmacılar için aynı politikayı izlemek yerine sınır güvenliği ve sınır kontrollerine önem vermiştir. Bu durum göç hareketlerini sınırlandırmak yerine düzensiz hale gelmesine yol açmıştır. Bununla birlikte Suriye Krizi ile birlikte daha da görünür hale gelen yabancılara karşı Avrupa toplumlarının hoşgörüsüz tavrı aşırılıkçı hareketlere bürünerek yabancı düşmanlığı şeklinde karşılık bulmuştur.

Küreselleşme ile birlikte Soğuk Savaş Sonrası dünyada yaşanan ekonomik ve siyasi krizler göç olgusunu farklı bir boyuta taşımıştır. Emek göçü yerini, daha iyi bir hayat ya da sadece yaşama alanı arayan insanların göçüne bırakmıştır. Kaynak ve transit ülkelerde yaşanan olumsuz olaylar sebebiyle Avrupa'ya taşınan insan sayısı artmış ve yabancı nüfus Avrupa'da görünür hale gelmiştir. Yasaklar, sınırlamalar ve kontroller şeklinde izlenen göç politikaları göçü düzensizleştirerek yabancılara yasadışı konumuna itmiştir. AB'nin çeşitli anlaşma ve sözleşmelerle homojenleştirmeye çalıştığı yapısı da gelen göç dalgalarına çözüm üretmekten uzak kalmıştır. Bu da göç dalgalarının yönetilememesi sonucunda göç krizine giden süreci doğurmuştur. Göç Krizi ile beraber Avrupa'da hem toplumsal olarak hem de politik olarak artan aşırılıkçı hareketler yabancı düşmanlığına evrilmiştir. Tez çalışmamızda Göç Krizine doğru ilerleyen süreç ve Avrupa'nın tepkiselliği üzerinden göçün yabancı düşmanlığı ile ilişkisi işlenmiştir.

Bu bağlamda çalışmamızın birinci bölümünde göç olgusu ile ilgili terimler açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde Dünyada ve Avrupa'da göç hareketlerinin sayısal karşılıkları ile birlikte sığınmacı, mülteci ve göçmen rakamları ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde ise Avrupa'da göç Krizinin vuku buluş süreci ve yabancı düşmanlığı analiz edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ TANIMLARI

Çalışmamızın birinci bölümü göç ve yabancılarla ilgili kavramların tanımlamalarından oluşmaktadır. Göç literatüründe kullanılan başlıca kavramlar ve bu kavramların açıklamalarına bu bölümde yer verilmiştir. Bunların en başında “*yabancı*”, “*göç*” terimlerinin tanımı, “*mülteci/göçmen/sığınmacı*” arasındaki anlam ayrımları açıklanmaya çalışılmıştır.

1.) GÖÇ TERMINOLOJİSİ

1.1.) Yabancı (Foreigner, Alien)

International Organisation of Migration’un (Uluslararası Göç Örgütü) Göç Terimleri Sözlüğünde yabancı tanımı şöyle yapılmaktadır: “*Belirli bir devlet açısından o devletin uyruğunda olmayan kişi.*”¹

Yabancıyı tanımlayan en önemli unsur burada uyrukluk, tabiiyettir. İçinde bulunduğu devlete uyrukluk bağıyla bağlı olmayan kişi yabancıdır. Buradan hareketle yabancı tanımının içine her türlü göçmenler, vatansızlar, sığınmacılar, turistler, ziyaretçiler yer alırken yurt içinde yerinden edilmiş kişiler bu tanımın dışındadır.

Türk hukukuna baktığımızda 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’na göre yabancı 2013 tarihinde: “*Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişi*” olarak tanımlanmıştır² AB bağlamında ise yabancı: “*AB’ye üye bir Devletin vatandaşı olmayan bir kişi*”dir.³

---

¹ Göç İdaresi G.M., *IOM Göç Terimleri Sözlüğü*, (ed) Richard Perruchoud, No:18, İsviçre, IOM Publications, 2009. http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf (e.t.:02.02.2017)

² T.C. 6458 *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*, 2013. Md.3 (ü), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (e.t.: 02.02.2017)

³ European Commission, *Asylum and migration glossary 2.0*, Luxemburg, 2012 <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8f58e88d-d27a-4295-89bc-47f38ef0c3ca> (e.t.15.04.2019) S.16

AB literatüründe evrensel olarak yapılan tanımlama ise şöyledir: “Küresel bağlamda, belirli bir devletin vatandaşı olmayan (yerli veya vatandaşı olmayan) bir kişi.”⁴

1.2.) Göç (Migration)

Göçmenin tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Sözlük anlamı olarak göç kelimesi TDK sözlüğünde şu şekilde ifade edilmektedir: “*Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret*”.⁵ Göçün amacı insanların herhangi bir sebeple yaşamlarını başka bir yerde sürdürmeye devam etmeyi tercih etmeleridir. Göçün sebebini oluşturan unsurlar ise göç çeşitlerini oluşturur. Ekonomik amaçlı göç, politik göç, beyin göçü ve sair gibi.

İlber Ortaylı'nın 2005 yılında yapılan Uluslararası Göç Sempozyumu'nda belirttiği gibi göç etmeyen insan topluluğu ve insan yoktur. İnsanların toplum olarak başlıca eylemlerinden birini göç oluşturmaktadır. Ezelden beri göç edilmekte olup, bundan sonra da göç devam edecektir. Şayet bir yerde göç sona ermişse, orada toplumun eridiğine işaret etmiştir. Bugünün Batı Avrupa'sında azalan göç eylemini de toplumun yaşlanmasına bağlamıştır. Ancak göç eden başka toplumların bu bölgeye sızdığına vurgu yapmıştır.⁶ Kendi nüfus hareketlerini doğru yönlendiremeyen ülkeler toplumlarının şekillendirilmesinde etkinliğini kaybederler ve etkin konumdan etkilenen konuma geçmek zorunda kalırlar.

2013 yılında yayınlanan YUKK'a göre göç tanımı ise: “Yabancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını, Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı, ifade eder.”⁷

---

⁴ *Ibid.*, s.16

⁵ Türk Dil Kurumu Sözlüğü.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a5f62da8559c6.80887727 (e.t.:25.02.2017)

⁶ İlber Ortaylı. “*Genel Göç Olgusu*”, 8-11 Aralık 2005, *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler*, Zeytinburnu Belediyesi,, Yayın No:6, İstanbul , 2006.

⁷ T.C. YUKK Md.3 (1),

IOM'un göç tanımı ise; “bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Tanıma, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir”.⁸

Avrupa Komisyonuna göre göç; “Küresel bağlamda bir insanın uluslararası sınırlar üzerinde (uluslararası göç) ya da ülke içerisinde sebebine, gönüllü ya da zorunlu olduğuna ve göç etmek için kullandığı araçlara, düzenli ya da düzensiz bakmaksızın bir yıldan fazla olan hareketidir. AB bağlamında bir kişinin şu eylemleri göç sayılır:

- (i) “Önceden genel olarak bir üye devletin veya üçüncü bir ülkede yaşayan birinin 12 ay olan ya da olması beklenen bir dönemde üye bir devlet toprakları üzerinde kendilerine ikamet oluşturması ya da
- (ii) Üye bir devlet toprağında önceden oturup, 12 ay olan veya olması beklenen bir dönemde üye devlette olan ikametlerini kesmeleri”⁹

Tanımlardan da anlaşıldığı üzere uluslararası göç olarak da tabir edilen dış göç kavramı için ayırt edici özellik; sınırların geçilmesidir. Modern zamandan önceki çağlarda insanlar sadece politik ya da sadece ekonomik amaçlarla göç etmiştir. Bunda savaşların, açlığın, kıtlığın, iklimsel değişikliklerin ve büyük afetlerin etkisi önemlidir. Günümüzde ise insanlar sadece basit vehimlerle veya küçük kaygılarla göç etme kararları alabilmektedir. Bu durum modern zamanda göç terminolojisini tanımlamayı oldukça zor bir hale getirmiştir. Pek çok devlet ekonomik amaçlı göçlere belli sınırlamalar getirirken diğer devletler ekonomik göçü teşvik için yasalar çıkarmak zorunda kalmıştır.

Göçmenler ise mikro düzlemdeki istemlerinin ölçülebilirliği ötesinde, ekonomik yapıların geçirdiği dönüşümler üzerinden konumlanırlar. Diğer bir ifade ile onların sessiz bir ele cevap vermesinden öte, kapitalizmin onları yerleştirmesine tabi kalırlar.¹⁰ Bir devletin emek göçüne ihtiyaç duyması halinde yasal olarak istihdam edilen

⁸ IOM Göç Terimleri Sözlüğü op. cit , s.20.

⁹ European Commission, *Asylum & Migration Glossary* 6.00, European Migration Network, Luxembourg, May, 2018.

http://emn.ie/files/p_20180521043751interactive_glossary_6.0_final_version.pdf (e.t:10.10.18)

¹⁰ Ayşe Akalın, “Açık, Kapalı, Döner, Mühürlü Kapılar: 20. Yüzyılda Batı Doğu Ekseninde Emek Göçünün Seyri.” *Küreselleşme Çağında Göç*, İletişim Yay., s. 91

göçmenler, sonrasında ekonominin kısa bir daralma konjonktürüne girmesi ile istihdam dışı kalmaktadırlar.

1.3.) Mülteci - Göçmen (Migrant – Refugee, Asylum Seeker)

Zaman zaman birbirlerinin yerine kullanılan ve karıştırılan iki kavram olan göçmen ve mülteci terimlerinin anlam ayrımında temel nokta; göçmenlerin daha çok ekonomik nitelikli amaçlarla kendi iradeleri ile yola çıkan kişiler olmasıdır. Mülteciler ise çeşitli mücbir sebeplerle yola çıkmak zorunda olanlardır. Mücbir sebepler ekonomik, sosyal, siyasi, konjonktürel ya da şahsi olabilir.

Bu konuda iki temel ayırıcı özellik bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, kişinin uluslararası bir sınırı geçip geçmediği; ikincisi, kişinin uluslararası korumaya muhtaç olup olmadığıdır. Hem mülteciler hem de göçmenler uluslararası sınırı geçiyor olsalar da bunu yapma sebepleri farklıdır. Mülteciler uğradıkları zulümden kaçmak amacı taşıırken; göçmenler, kendi özgür iradelerine dayanarak uluslararası sınırı geçmektedirler. Mülteciler ülkelerini terk etmelerinden itibaren uyruğunu taşıdıkları devletin korumasından faydalanamazlar ve uluslararası korumaya muhtaçtırlar. Göçmenler ise uyruğunu taşıdıkları ülkenin diplomatik korumasından faydalanmaya devam etmekte olup ve sadece yardım gereksinimi duymaktadırlar.¹¹ Zorunlu bir şekilde ülkesini terk edip başka bir devletten iltica talep eden kişinin iltica talebini resmi şekilde yaptıktan sonra iltica talebi sonuçlanana dek bulunduğu ülkeden çıkış hakkı yoktur. Fakat göçmenleri durumu burada ayrılmaktadır. Göçmenler üçüncü bir devlete ya da kaynak ülkeye dönebilirler.

IOM'a göre “uluslararası düzeyde genel kabul gören bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Göçmen teriminin ‘kişisel rahatlık’ amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklediklerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır.”¹²

¹¹ Barış Özdal, *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Ders Notları*, Dora, Bursa, 2017. s. 17.

¹² IOM *op. cit.*, s.22.

BM ise göçmeni: “sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımlar. Bu tanım kapsamında, turist veya işadami statüsüyle daha kısa sürelerde seyahat eden kişiler göçmen olarak değerlendirilmemektedir. Ancak yaygın kullanım: Tarım ürünlerinin ekimi veya hasadı için kısa sürelerde seyahat eden mevsimsel tarım işçileri gibi kısa dönemli göçmenlerin bazı türlerini de kapsar.”¹³

Göçmen terimi, Avrupa Komisyonu tarafından, “en az on iki ay olan ya da on iki ay sürmesi beklenen bir müddet boyunca bir AB ülkesinde olağan ikametini sürdüren kişiler” için kullanılır.¹⁴ Türk ulusal mevzuatına göre göçmen tanımı şu şekildedir: “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu (İskan) Kanun gereğince kabul olunanlardır.”¹⁵

İskân Kanununda geçen göçmen tanımı; soy bağı sebebiyle kabul edilip çeşitli sebeplerle Türkiye’ye gelip bireysel olarak yerleşen, topluca yerleştirilen kişi ve gruplar için kullanılmıştır. Terimin günümüzde daha çok *iskânli göçmen* şeklinde kullanımı mevcuttur. Aktardığımız bu tanımlardan da anlaşıldığı üzere mülteci kavramı, literatürde ‘uluslararası koruma’ olarak bilinen yasal bir statünün karşılığıdır. Aşağıda ilgili kavramlar ayrımları ile beraber detaylı şekilde açıklanmıştır.

1.3.1.) Uluslararası Koruma (International Protection)

Uluslararası mülteci hukuku kapsamında, bir sığınmacı zulüm korkusu duyduğunu iddia ederek 1951 Cenevre Sözleşmesi kapsamındaki nedenlerden dolayı ve de devletin bu konudaki korumasının yetersiz olduğunu ispatlayarak mülteci statüsüne hak kazanmaktadır.¹⁶

Sığınma hakkı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde ise şöyle düzenlenmiştir: “Herkes zulüm karşısında başka ülkelerde sığınma talebinde bulunma ve sığınma olanağından yararlanma hakkına sahiptir.”¹⁷

Avrupa’da uluslararası koruma, mülteci statüsü veya ikincil koruma şeklini alabilirken Türkiye’de mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsünü ifade eder¹⁸.

¹³ Ibid.

¹⁴ European Migrant Crisis, https://en.wikipedia.org/wiki/European_migrant_crisis (e.t: 02.02.2018)

¹⁵ T.C. 5543 s. İskan Kanunu 2006 md.3(d)

¹⁶ “Sığınma, Sınırlar ve ...”, *op. cit.*, s.75

¹⁷ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948, md.14.

Zira mülteci statüsü, “1951 Cenevre Sözleşmesi’ne tabidir. Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden vatandaşı olduğu ülkede zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkan bir kişiye yabancı bir devlet tarafından verilir. Yabancı bir devlet, bir göçmenin Cenevre Sözleşmesi’nde sayılmayan sebeplerle korunmasını gerekli görürse, mülteci statüsü yerine ikincil koruma vermeye karar verebilir”.¹⁹ Literatürde uluslararası koruma statüleri iki şekilde düzenlenmiştir: mülteci ve ikincil koruma. Türkiye’de ise coğrafi kısıt sebebiyle statülere ek olarak şartlı mülteci statüsü bulunmaktadır.

1.3.2.) Mülteci

Avrupa Komisyonu’na göre kısaca “ Bir devlet veya BMMYK tarafından menşe ülkedeki objektif koşullar baz alınarak ilgili mülteci tanımındaki kriterleri yerine getirdiği varsayılarak mülteci kabul edilen kişilerdir.”²⁰ Avrupa Komisyonu’na göre “ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi” mültecidir.²¹

1951 Mülteci Sözleşmesi, bu tanımına ilaveten mülteciyi “kendi menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle ülkesini terk etmeye zorlanan kişiler” olarak tanımlar. 1984 tarihli Cartagena Bildirisi’de benzer şekilde, mültecilerin “yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri veya özgürlükleri tehdit altında olduğu için ülkesinden kaçan kişileri de kapsadığını” belirtir.”²²

---

¹⁸ T.C. YUKK 2013 Md. 61, 62, 63.

¹⁹ “Sığınma”, *Courtalks Discours*, European Court of Human Rights, 2016
https://www.echr.coe.int/Documents/COURTalks_Asyl_Talk_TUR.PDF (e.t: 02.02.2018)

²⁰ *Ibid.*, s. 18

²¹ 1967 Protokolü ile değişik Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi, 1A(2) Maddesi).

²² *Ibid.*, s 1.8

1951 Cenevre Konvansiyonu'nda yer alan bu tanım 6458 sayılı YUKK'nun 61. Maddesine aynen kabul edilmiş fakat Türkiye, coğrafi kısıtlama ile uyguladığından sadece Avrupa'dan gelenlere mülteci statüsü vermiştir.²³

YUKK'a göre “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.”²⁴

1.3.3.) Sığınmacı

Kendi ülkesi dışında bir ülkede zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi sığınmacı olarak tanımlanır. Sığınma başvurusu kabul edilmeyen kişi ilgili ülkeyi terk etmek zorundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler temelinde ülkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz veya kanuna aykırı bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5 (1) (f). Maddesinde ise sığınmacıların ülke topraklarına ‘izinsiz giriş’ yapmalarını önlemek için gözetim altına alınmalarına izin vermektedir. Zira AİHM ‘izinsiz giriş’ sayılmakta ve “sığınmacıların koruma taleplerinin incelendiği sırada statülerini düzenleyen bir hüküm mevcut değildir. Bu nedenle, sığınmacıların talepleri işleme alınırken ülke topraklarında kalıp kalamayacaklarının yerel kanun çerçevesinde değerlendirilmesi gerekecektir”.²⁵

1.3.4.) Şartlı Mülteci

“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme

²³ Nuray Ekşi, “İklim Mültecileri”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2- Sayı 2. 2016, s.16.

²⁴ T.C. YUKK 2013 Md.61-1

²⁵ “Sığınma, Sınırlar ve ...”, *op. cit.*, s.44

uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.”²⁶ Bu kapsamda Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni “coğrafi kısıtlama” ile kabul etmiştir.

1.3.5.) İkincil Koruma

YUKK’a göre “Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,

b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statü ikincil korumadır.”²⁷

Lezbiyen, gay, biseksüel, Transgender grupları ve Afrika ülkelerinde yaşayan Albino hastaları bu grupta değerlendirilir. Bunların dışında sadece ‘kadın’ olduğu için zulüm gören ve bundan dolayı iltica talep eden kişilerin durumu da ikincil koruma gerektirmektedir.

AB hukukunda yer alan Vasıflandırma Yönetmeliği şöyle tanımlar: “*mülteci olmak için gerekli özelliklere sahip olmayan ancak menşe ülkeye ya da daha önce ikamet ettikleri yere geri gönderilmeleri halinde, ölüm cezasına çarptırılma veya infaz edilme (15 (a). maddesi), işkence veya insanlık dışı yada aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalma (15 (b). madde) nedeniyle ciddi acı çekecek olan kişiler için; sivil*

²⁶ YUKK 2013 Md. 62-1

²⁷ T.C. YUKK 2013 Md.63-1

bir kişinin hayatının şahsi ve ciddi bir şekilde tehdit altında olması veya bir kişinin hayatının uluslararası veya ulusal silahlı çatışma halinde gözü dönmüş bir şiddet nedeniyle tehdit altında olması (15 (c). madde) durumunda ‘ikincil korumayı’ garanti altına almaktadır.”²⁸

1.3.6.) Uluslararası Koruma İstisnaları

Türkiye Cumhuriyeti Hukuku kapsamında başvuru sahibinin, YUKK/64.md.’si aşağıda belirtilen durumlardan birinin kapsamına girmesi halinde başvuruları istisna tutulur:

“a) Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği dışında, diğer bir Birleşmiş Milletler organı veya örgütünden hâlen koruma veya yardım görüyorsa,

b) İkamet ettiği ülke yetkili makamlarınca, o ülke vatandaşlarının sahip buldukları hak ve yükümlülüklerle sahip olarak tanınıyorsa,

c) Sözleşmenin 1 inci maddesinin (F) fıkrasında belirtilen fiillerden suçlu olduğuna dair ciddi kanaat varsa suç ya da fiillerin işlenmesine iştirak eden veya bu fiillerin işlenmesini tahrik eden kişiler

*d) Uluslararası koruma başvurusu yapmadan önce, Türkiye dışında hangi saikle olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenler varsa ya da fiillerin işlenmesine iştirak eden veya bu fiillerin işlenmesini tahrik eden kişilerden ise kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğuna dair ciddi emareler bulunan yabancı veya vatansız kişi ile Sözleşmenin 1. Maddesinin (F) fıkrasında belirtilen hallerden birinin kapsamında olmayan, fakat Türkiye’de işlenmesi hâlinde hapis cezası verilmesini gerektiren suç veya suçları daha önce işleyen ve sadece bu suçun cezasını çekmemek için menşe veya ikamet ülkesini terk eden yabancı veya vatansız kişi, ikincil korumadan hariçte tutulur”.*²⁹

AB Hukuku kapsamında, Vasıflandırma Yönetmeliği’nin 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin 1F maddesine dayanarak hazırlanan 12 ve. 17. maddelerinde de hak etmeyen kişiler için uluslararası korumaya getirilen istisnalar hakkında hükümler yer almaktadır.

“Bu kişiler, aşağıdaki eylemlerden en az birini gerçekleştirdiği iddia edilen kişilerdir:

²⁸ “Sığınma, Sınırlar ve ...”, op. cit s.67

²⁹ T.C. YUKK 2013 Md.64

- *Barişa karşı suç, savaş suçu veya insanlık suçu;*
- *Mültecinin kabul eden ülke dışında, kabul edilmeden önce politik olmayan ciddi bir suç işlemesi;*
- *Birleşmiş Milletler ilkelerine ve amaçlarına aykırı bir eylem.*

*Uluslararası korumaya getirilen istisnanın değerlendirilmesinden önce kişinin uluslararası koruma için uygun olup olmadığı incelenmelidir. İstisnalara ilişkin maddelerinin kapsamına giren kişiler, mülteci ya da ikincil korumaya hak kazanmış kişiler olarak kabul edilmez”.*³⁰

1.3.7.) Geçici Koruma (Temporary Protection)

YUKK’a göre “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara sağlanan korumayı ifade etmektedir.”³¹

YUKK “Geçici Koruma” başlıklı 91. md.’de

“(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

“Göç Politikaları Kurulu ve Görevleri” başlıklı 105. md. 3. fıkra (c) bendinde ise “c) Kitlesel akın durumunda uygulanacak yöntem ve tedbirleri belirlemek” ifadelerine yer verilmiştir. Bu kapsamda 13.10.2014 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır.³² Türkiye’de daha önce Irak’tan savaş sebebiyle toplu halde gelenler için uygulanmış olan geçici koruma sonrasında iptal edilmiştir. Şu anda sadece Suriye’den gelen sığınmacılar için geçerliliktedir. Geçici

³⁰ “Sığınma, Sınırlar ve ...”, *op.cit*, s.81

³¹ T.C. YUKK 2013 Md.91.

³² Göç İdaresi G.M., “Uluslararası Koruma Çeşitleri”, http://www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-koruma-cesitleri_409_546_548 (e.t:02.02.18)

Koruma kapsamında statü alan bir kimse uluslararası korumaya yani mülteci statüsüne başvuru yapamaz.

AB müktesebatında geçici koruma “*Yurdundan ayrılmaya zorlanmış kimselerin kitlesel sığınma durumunda geçici koruma sağlamak için asgari standartlar hakkında ve üye devletler arasında bu tür insanları ülkeye kabul etmesi ve sonrasında bunun sonuçlarına katlanmasına ilişkin olarak 20 Temmuz 2001 tarihli ve 2001/55/EC (AT) sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi*” (Geçici Koruma Yönergesi) ile oluşturmaktadır. ‘Geçici koruma’ kavramı ilgili Yönergenin 2. maddesinin (a) fıkrasında üçüncü ülkelerden gelen ve kendi ülkelerine geri dönemeyen yurdundan ayrılmaya zorlanmış kimselerin kitlesel sığınması ya da yakın bir kitlesel sığınma tehlikesi durumunda, özellikle de sığınma sisteminin bu akınlara, etkili işleyişi olumsuz biçimde etkilenmeksizin başa çıkamayacağına dair bir riskin bulunması durumunda, ilgili kişilerin ve koruma talep eden diğer kimselerin menfaatleri doğrultusunda bu tür kişilere acil ve geçici koruma sağlanması olarak tanımlanmaktadır.³³

Geçici Koruma Yönergesi’nin 2. md d fıkrasında kitlesel sığınma, “*yurdundan ayrılmaya zorlanmış, özel bir ülke ya da coğrafi alandan gelen çok sayıda kişinin, ulaşmaları ister kendiliğinden ister yardım sonucu olsun örneğin bir tahliye programı aracılığı ile Topluluğa ulaşması*” olarak tanımlanmıştır.³⁴

Geçici korumayı uluslararası korumadan ayıran en temel özellik geçici koruma kapsamındaki kişilerin toplu şekilde sığınma başvurusunda bulunmalarıdır. Bunun dışında 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmesine taraf olmayan ülkelerden gelen yabancılara koruma sağlaması da uluslararası korumadan ayıran yönlerinden biridir.

Doksanlı yıllarda eski Yugoslavya ve diğer ülkelerdeki yerinden edilmiş kişilerin varlığı kitlesel akınları ile başa çıkmak için özel usullerin gerekliliğini ortaya koymuştur. 2001 yılında çıkarılan Yönerge, AB’de bu duruma somut bir yanıt olarak ortaya çıktı. Geçici koruma uygulaması, AB üyesi olmayan ülkelerden gelen yerinden edilmiş kişiler için istisnai bir önlemdir. Geçici koruma kapsamında bulunan kişilerin

---

³³ Göç İdaresi G.M., “Avrupa Birliğinde Geçici Koruma”, http://www.goc.gov.tr/icerik3/avrupa-birliginde-gecici-koruma_409_558_1096 (e.t:02.02.2018)

³⁴ *Ibid.*

kaynak ülkeye dönme hakları yoktur. Özellikle standart sığınma taleplerinin çokluğu ile başa çıkmak ve kitle akışının taleplerin değerlendirilmesinde olumsuz sonuçlara sebebiyet vermesinin önüne geçmek için tercih edilir.³⁵

1.4.) İkamet İzni (Residence Permit)

Diğer bir adıyla oturma izni, oturma izni; IOM tarafından şu şekilde tanımlanmıştır: “Bir Devlet tarafından bir yabancıya verilen ve o yabancının o devlette yaşama hakkı bulunduğunu teyit eden belge.”³⁶ YUKK’da şu şekilde tanımlanır:

“Yasal yollardan yabancı bir ülkede ikamet etmek isteyen bir kişi vize müddetinden daha fazla süre bir ülkede ikamet etmek istiyorsa oturma izni almalıdır. Her ülkenin ikamet izni konusunda izlediği prosedür birbirinden farklıdır. Türkiye’de ikamet izinleri altı çeşit olup amaçlarına uygun şekilde sınıflandırılmıştır. Bunlar; kısa, aile, uzun, insani, insan ticareti mağduru ve öğrenci ikamet iznidir.”³⁷

AB’de ise 60’tan fazla çeşit oturma izni bulunmaktadır. AB hukuku kapsamında; uluslararası koruma hakkı tanınmış kişiler ikamet izni alabilirler, bazı durumlarda ise seyahat belgesi hakkı tanınmaktadır. Fakat Türkiye’de bunlar mümkün değildir.

Özel durumlara mahsus olmak üzere verilen insani ikamet izni YUKK’da şöyle tanımlanmıştır:

“Aşağıda belirtilen hallerde, diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmadan, Bakanlığın (İç İşleri) onayı alınmak ve en fazla birer yıllık sürelerle olmak kaydıyla, valiliklerce insani ikamet izni verilebilir ve bu izinler uzatılabilir:

- Çocuğun yüksek yararı söz konusu olduğunda,
- Haklarında sınır dışı etme veya Türkiye’ye giriş yasağı kararı alındığı hâlde, yabancının Türkiye’den çıkışları yaptırılmadığında ya da Türkiye’den ayrılmaları makul veya mümkün görülmediğinde,
- Kanununun 55. maddesi uyarınca yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınmadığında,
- Kanununun 53. 72. ve 77. maddelerine göre yapılan işlemlere karşı yargı yoluna başvurulduğunda,

³⁵ “Temporary Protection”, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/temporary-protection_en (e.t.:02.02.18)

³⁶ IOM, *op. cit* s.26.

³⁷ Göç İdaresi G.M., “İkamet İzni Çeşitleri”, http://www.goc.gov.tr/icerik3/ikamet-izni-cesitleri_409_414_900 (E.t:02.02.18)

- *Başvuru sahibinin ilk iltica ülkesi veya güvenli üçüncü ülkeye geri gönderilmesi işlemlerinin devamı süresince,*
- *Acil nedenlerden dolayı veya ülke menfaatlerinin korunması ile kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından Türkiye'ye girişine ve Türkiye'de kalmasına izin verilmesi gereken yabancıların, ikamet izni verilmesine engel teşkil eden durumları sebebiyle diğer ikamet izinlerinden birini alma imkânı bulunmadığında,*
- *Olağanüstü durumlarda, insani ikamet izni düzenlenebilir.”³⁸*

YUKK'da insani ikamet izninin düzenleniş amacı, mücbir sebepler altında bulunan ve diğer ikamet izinlerini alamayan kişilerin mağdur edilmemesidir. Örneğin, Danimarka'da 1985 yılında yürürlüğe giren kanunun 9b maddesine göre mültecilik başvurusu reddedilen kişi insani oturma izni alabilir. Bu dönemde; çocuklarıyla beraber kendi ülkesindeki savaştan kaçmış kişiler, işkence altında bulunan insanlar, ülkesinde hayati tehlikesi bulunan kişiler, ağır derecede engeli bulunanlar insani ikamet kapsamında değerlendirilmiştir.³⁹

Daha sonraki yıllarda insani ikamet kapsamı daraltılmış; kriterler ve ölçütler daha sıkı hale getirilmiştir. Her yıl insani ikamet statüsü daha az kişiye verilir hale gelmiştir ki bunlar en çok kendi ülkesinde tedavi edilemeyen kişiler ve ölümcül hastalığı bulunan kişilerdir. Danimarka'da 20000 civarında mülteci bulunmasına rağmen, insani ikamet izni sadece 5 kişiye düzenlenmiştir.⁴⁰ Türkiye'de bulunan Türk soylu yabancılara insani ikamet izninin verilmesi uygulamada en yaygın insani ikamet şeklidir. Bu çerçevede Ahıska Türklerine, Uygur Türklerine, Irak Türkmenlerine insani ikamet izni verilmiştir. Avrupa'da buna benzer şekilde siyasi ve ekonomik amaçlı olarak insani ikamet izni verilmesi uygulanmıştır. İtalya'da 1992 yılında eski Yugoslavya kökenli insanlara insani ikamet izni verilmiştir.⁴¹

İnsani ikamet izninin sahibine sağladığı haklar ise sınırlıdır. Zira bulunduğu ülkede sadece yaşamak ve sınırlı şekilde sosyal haklardan faydalanmak üzerine kuruludur. Çalışma izni barındırmaz. Vatandaşlık süre hesaplamalarında insani ikamet

³⁸ T.C. YUKK 2013 Md.46-1

³⁹“ Humanitarian Residence Permit”, Michala Clante Bendixen, <http://refugees.dk/en/facts/legislation-and-definitions/humanitarian-residence-permit/> (e.t.:04.02.2018)

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ Christopher Hein, “Italy: Gateway to Europe, But Not the Gatekeeper, Kosovo’s Refugees in the European Union”, Joanne van Selm (Ed.), A&C Black, London, 2000. s. 140.

ile geçirilen süreler vatandaşlık için gerekli bulunan sürelere dahil edilmez. Diğer ikamet izinlerine geçiş yapmak zorlayıcı kriterlere bağlamıştır.

1.5.) Mekik Göç (Shuttle Migration)

Kaynak ülkeye bir süre sonra geri dönülmesine⁴² mekik göç adı verilirken, halk arasında *'bavul ticareti'* olarak ifade edilen olgunun tam karşılığıdır. Ülkeler arası çeşitli farklılıklardan faydalanma amacıyla yapılır.

1.6.) Yerinden Edilmiş Kişiler (Unrooted Person)

“Zulüm ve savaş yüzünden kaçan kişiler, çevresel felaketler yüzünden zorla yerinden edilen kişiler ve kendi yurtlarında hayatta kalamayacakları için başka şehirde veya yurtdışında yaşam kurmak zorunda kalan kişilerdir”.⁴³ Yerinden edilmiş kişiler uluslar arası korumadan faydalanarak mülteci olamazlar, çünkü yerinden edilmişliğin genel sebebi ekonomiktir. Bunun dışında yerinden edilmişlik olgusu genellikle sınır içlerinde gelişen olaylar sebebiyle gelişmektedir.

1.6.1.) Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişiler (Internally Displaced Persons/IDPs)

*“Özellikle silahlı çatışma, genel şiddet durumları, insan hakları ihlalleri veya doğal veya insan eliyle yaratılmış felaketlerin etkilerinden kurtulmak için mutad olarak ikamet ettikleri yerlerden kaçmaya zorlanmış veya kaçmak zorunda kalmış olan ve Devletlerin uluslararası olarak tanınan sınırlarını aşmamış olan kişi veya grupları”*⁴⁴ tanımlamak için kullanılmaktadır.

1.6.2.) Ülke Dışında Yerinden Edilmiş Kişiler (Externally Displaced Persons)

“Zülüm, yaygın şiddet, silahlı çatışma durumları ve diğer insan yapımı felaketler nedeniyle ülkesinden kaçmak zorunda kalmış kişileri” tanımlamak için kullanılmaktadır.

---

⁴² Abdurrahman Yılmaz, “Uluslararası göç: Çeşitleri, nedenleri ve etkileri”, *Turkish Studies*, 01.2014, <https://www.researchgate.net/publication/301564792>, (e.t.:02.02.18)

⁴³ IOM, *op. cit.* s.66

⁴⁴ *Ibid*, s. 60

Bu kişiler genelde toplu halde kaçarlar. ‘*de facto/fiili mülteciler*’ olarak da tanımlanabilmektedir.⁴⁵

1.7.) Vatansız Kişi (Stateless Person, Heimatis)

“Hiçbir Devlet tarafından vatandaş olarak sayılmayan bir kişileri tanımlamak için kullanılır ve Bu statüye sahip kişilere vatansız veya uluslararası yaygın terimle ‘*heimatlos*’ adı verilir.⁴⁶ Vatansızlar, buldukları devlette statülerinin kabul edilmesinden sonra kendilerine “vatansızlık kimlik belgesi” düzenlenir. Vatansız kişiler, statü sahibi oldukları devlette ikamet izni talebinde bulunabilirler, pasaport yerine geçen belge alabilirler. Vatansız sayılmayacak kişiler ise şöyle sıralanmıştır:

“BMMYK dışındaki Birleşmiş Milletler kurum ve kuruluşlarından korunma ya da yardım alan kişiler için, böyle bir korunma ya da yardım aldıkları sürece;

(ii) İkamet etmekte oldukları ülkenin yetkili mercilerince o ülkenin vatandaş olmaya bağlı olan hak ve yükümlülüklerle sahip olduğu tanınan kişiler için;

(iii) (a) barışa karşı bir suç, bir savaş suçu, ya da insanlığa karşı bir suç bu tip suçlarla ilgili koşullar yaratmak amacıyla hazırlanan uluslararası belgelerde tanımlandığı biçimiyle işlemiş oldukları;

(b) İkamet ettikleri ülkeye kabul edilmelerinden önce, o ülke dışında siyasi olmayan ciddi bir suç işlemiş oldukları;

*(c) Birleşmiş Milletler’in amaç ve ilkelerine aykırı eylemlerden dolayı suçlu sayılmış oldukları konusunda ciddi kuşkular bulunan kişiler için geçerli olmayacaktır”.*⁴⁷

Sığınmacı olarak kaçak şekilde geldiği devlette; kişi resmi kimliğine dair herhangi bir evrak beyanında bulunmaması durumunda vatansızlık statüsüne adaydır. Haklar ve yükümlülükler bakımından bazı hallerde vatansızlık durumu bir lükstür. Bazı hallerde ise insanları sıkıntıya sokan bir hal almaktadır. Bu yüzden 1961 yılında Vatansızlığın Azaltılmasına İlişkin Sözleşme, taraf devletlerce imzalanmıştır. Vatansızlar için BM tarafından 1954 yılında kabul edilen ‘*Vatansız Kişilerin Statüsüne*

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme, New York ,1954.

⁴⁷ Ibid.

İlişkin Sözleşme' vatansızlara köle gibi davranılmaması, vatansızlara diğer yabancılara denk haklar tanınması gibi konuları düzenlemiştir.

Göç sürecinde çok kullanılan kaynak ülke kavramı; göç eden kişilerin menşei ülkesini ya da çıkış yaptıkları ülkeyi belirtir. Savaş halinde olan ya da doğal afetler yaşayan ülkeler kaynak ülkelerdendir. Göçmenlerin geçiş yaparken kullandıkları ülke veya ülkeler transit ülkedir. Transit ülkeleri göçmenler, gidecekleri ülkeler varmak için bir geçiş güzergahı olarak görürler. Coğrafi konumu itibariyle Türkiye, Yunanistan, İtalya gibi ülkeler transit ülkedir. Göçmenlerin varmayı amaçladıkları ülkeler ise hedef ülke olarak adlandırılır. Genelde sosyo-ekonomik durumu iyi olan ülkeler dünyada hedef ülkelerdir. A.B.D., Kanada, Almanya, Fransa gibi.

1.8.) Gönüllü Göç – Zorunlu Göç

Zorunlu göçün yargılanmadan ya da çatışmadan kaçış sebebiyle çoğunlukla siyasi bir temeli olduğu varsayılır; gönüllü göçün ise ekonomik sebeplerle tetiklendiği düşünülür. Ancak uygulamada bu ayrım sorunlu bir ayrımdır. İstem ve zorlama rasında ayrım yapmak kolay değildir ve bu iki kavram bir yelpazede bulunmaktadır. Uygulamada göçün çoğunluğunda her iki unsurdan da biraz bulunur ve hem ekonomik hem de siyasi faktörlerden etkilenir. Göç ederken herkes yapısal engellerle karşılaşır ve farklı seçenekler arasında tercih yaparken bir ya da daha fazla etmenin etkisi altında kalırlar. Örneğin mülteciler ciddi siyasi engellerle karşı karşıya kalırken ne zaman ve nereye taşınacakları konusunda farklı tercihlere sahiptirler. Aynı şekilde ekonomik mülteciler bile sıklıkla örneğin kendi ülkelerinde yeterince fırsat olmaması sebebiyle yapısal engellerle karşı karşıya kalırlar.⁴⁸

1.9.) Düzenli Göç/ Göçmen – Düzensiz Göç / Göçmen

Ulus devlet olgusunun yeni dünya düzeninin temel aktörü oluşuyla birlikte sınır ve sınır dışı kavramı göç gibi pek çok kavramda yasal ve yasadışı anlayışı beraberinde getirmiştir. Yasal yollardan bir devlette ikamet izinleri ile ikamet edilmesine, vize süresinde içinde o devlette kalınmasıyla ve çalışma izni ile çalışılmasına düzenli göç adı

---

⁴⁸ Alexander Betts, *Zorunlu Göç ve Küresel Politika*, çev.Seher Meltem Türkaslan, Ankara, Hece Yay, 2017, s.18.

verilirken; devletlerin denetimi dışında gerçekleşen ve mevzuatlarına aykırı kabul edilen göç, düzensiz göç olarak tanımlanabilir. IOM'un düzenli göç tanımı şöyledir: "*Tanınan, izin verilen yasal kanallar kullanılarak gerçekleşen göç.*"⁴⁹

Düzenli göç, diğer bir adıyla belgeli göçten kastedilen şey; içinde bulunduğu devlet kanunlarına göre yasal bir şekilde yaşamını sürdüren göçmenlerdir. Yasal yollardan devlete giriş yapmış, pasaportu ya da geçerli seyahat belgesi bulunan; yasal süreler sona erdiğinde oturma iznini yenileyen ya da süresi içinde devleti terk eden göçmenler de bu gruba dâhildir. Bunun dışında Türkiye'de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeliler yasal girişleri olmasa da belgeleri bulunduğu için düzenli göç kapsamında değerlendirilir. Kaçak yollardan ülkeye girip iltica talebinde bulunan sığınmacılar da düzenli göçmendir. Düzenli göçmenlerin en büyük kısmını geçerli ikamet ve çalışma izniyle yaşayanlar oluşturur.

En basit tanımı ile düzensiz göçmen; çeşitli nedenlerden dolayı '*izin belgesi*' olmadan AB'de ikamet eden kişilerdir.⁵⁰ İzin belgesi burada kişiyi yasal hale getirmektedir. Geçersiz izin belgesi taşımak da yabancıyı düzensiz göçmen kılar. Geçersiz belgelerin başında; süresi geçmiş oturma ya da çalışma izni, iptal edilmiş uluslararası koruma statü kimlikleri, reddedilmiş statü başvuruları gelmektedir.

Genel kabul gören göç terminolojisinde düzensiz göç terimi yasadışı göçle aynı anlamda da kullanılmaktadır. Göçü düzenli hale dönüştüren şey yasal olmasıdır. Düzensiz göçmen yasalara uygun şekilde devam etmeyi tercih ettiğinde düzenli göçmen statüsüne geçebilir. Aynı şekilde düzenli göçmen statüsündeki bir göçmen de göç hukukuna aykırı hareket etmesi halinde düzensiz hale gelebilir. IOM'un tanımında düzensiz göç şöyle ifade edilir: "*Gönderen, transit ve kabul eden ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleşen hareketlilikler. Düzensiz göç konusunda açık veya genel kabul gören bir tanım yoktur. Hedef ülkeler açısından, göç düzenlemeleri uyarınca gerekli olan izin veya belgelere sahip olmadan bir ülkeye giriş yapmak veya bir ülkede kalmak veya çalışmak anlamına gelmektedir. Gönderen ülke açısından ise örneğin, bir kişinin geçerli bir pasaportu veya seyahat belgesi olmadan uluslararası bir*

---

⁴⁹ IOM, *op. cit.* s.15

⁵⁰ Danieala DeBono," Returning and Deporting Irregular Migrants: Not A Solution To The 'Refugee Crisis'", *Human Geography*, Volume:9, number:2, 2016,

sınırı geçmesi veya ülkeden ayrılmak için idari koşulları yerine getirmemesi gibi durumlarda düzensizlik söz konusudur. Ancak, 'yasadışı göç' terimini göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretiyle kısıtlamak gibi bir eğilim söz konusudur."⁵¹ Süresi biten ikamet iznini yenilemeyen ya da süresi içinde çıkış yapması gerekirken o devletten çıkış yapmayan göçmenler düzensiz göç kapsamına girer.

Bunların dışında bulunduğu devlete düzenli göçmen olarak gelen veya düzenli göçmen statüsüne geçen kişiler de kendilerine sağlanan yasal statüyü farklı amaçlar için araştırmalarıyla yukarıda bahsedilen düzensiz göç statüsüne geçerler. Bu durumların en tipik örnekleri ise hiçbir statüsü olmadan hedef devlete geldikten sonra kaçak çalışanlar, yasal oturma izni bulunduğu halde çalışma izni olmadan çalışanlar, eğitim süresini uzatarak hedef ülkedeki yasal statüsünün devamını sağlayanlar, sahte evlilikler yaparak oturma iznine başvuru yapanlar ya da vatandaş olan biriyle yapılan evlilik neticesinde boşanma durumunu bildirmeyenler, vize süresi ya da vize muafiyet müddeti içinde yasal oturma iznine başvuru yapmayanlar veya oturma izni almalarına rağmen bu oturma iznini yasal giriş-çıkışlarda vize amaçlı kullananlar; yasal oturma izni olmasına rağmen kamu düzeni, kamu güvenliği, kamu sağlığını bozan hareketleri sonucu adli makamlarca işlem yapıp haklarında idarece sınır dışı kararı alınanlar bu gruba girmektedir.

Düzensiz göçmenlerin çoğunluğu suçlu değil, temel insani ihtiyaçlarını karşılayamayan ya da temel insani ihtiyaçlara erişimde sıkıntı çeken insanlardır. Bu sebeple düzensiz göçün kapsadığı her olay yasadışı olarak değerlendirilemez.

Düzensiz göç terimi için IOM tarafından kullanılan *gizli göç* terimi ise şöyledir: "Göç hukuku kurallarını çiğneyerek, gizli ya da saklı şekilde gerçekleşen göç. Ülke vatandaşı olmayan bir kişinin, ülkeye giriş düzenlemelerini ihlal etmesi; ya da ülkeye yasal olarak giriş yapıp göç düzenlemelerini ihlal edecek şekilde süresini aşarak ülkede kalması durumunda gündeme gelebilir. Yaygın kullanılan '*düzensiz göç*' terimi tercih edilmelidir."⁵² Bir diğer tanım ise kayıt dışı/belgesiz göçmendir:

"Uygun belgelere sahip olmadan bir ülkeye giriş yapan veya ülkede kalan bu ülkenin vatandaşı olmayan kişiler. Buna:

---

⁵¹ IOM, *op. cit.* s.15

⁵² IOM, *op. cit.*, s.21

(a) ülkeye giriş yapmak için yasal belgelere sahip olmamasına rağmen gizlice giriş yapmayı başaran kişiler;

(b) sahte belgeler kullanarak ülkeye giriş yapan kişiler;

(c) yasal belgelerle giriş yaptıktan sonra, izin verilen süreyi aşarak veya giriş şartlarını ihlal ederek izin almadan ülkede kalan kişiler.”⁵³.

Tüm tanımlamaların ve şekillendirmelerin dışında göçmenleri yasadışı göçe iten en büyük etken, yasal sınırlamalardır. Yasal yollar üzerinden hedef devlette yaşama talebi kabul görmeyen göçmenler kaynak devlete geri dönmek istemedikleri için düzensiz göçmen olarak ikamet etmeyi tercih etmektedirler.

1.10.) İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı

İnsan ticareti (*Human Trafficking - Migrant Smuggling*), insan onurunun hiçe sayıldığı, kişinin bir meta haline getirilerek sömürüldüğü insanlık dışı bir eylemdir. “İnsan ticareti çağımızda köleliğin yeniden ortaya çıkmış şeklidir ve ağır bir insan hakları ihlali olup insan ticareti, uyuşturucu ve silah kaçakçılığından sonra en karlı üçüncü organize yasadışı faaliyet olarak bilinmektedir.”⁵⁴

İnsan ticareti kavramı ilk kez BM Palermo Protokolü ile uluslararası hukukta kapsamlı olarak doğrudan tanımlanmıştır. Protokolün amacı; “kadın ve çocuklara özel önem verilerek, insan ticaretini önlemek ve mücadele etmek, bu tür ticaretin mağdurlarını, onların insan haklarına bütünüyle saygı göstererek korumak ve onlara yardım etmek, taraf devletler arasındaki işbirliğini geliştirmek olarak belirtilmiştir.”⁵⁵

İlgili Protokolü’nün 3. Md.’sinde insan ticareti su şekilde tanımlanmaktadır:

“‘İnsan ticareti’, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına

⁵³ *Ibid*, s.36

⁵⁴ “ İnsan Ticaretiyle Mücadele”, www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-insan-ticaretiyle-mucadelesi-.tr.mfa (e.t:04.02.2018)

⁵⁵ Şükran Kolay, Çiçek Nilsu Varlıklar, “Sosyal Hizmet Sempozyumu” 28-30 Kasım 2013, *Sosyal Hizmet Bakış Açısından Çocuk Ticareti*, Kocaeli Üniversitesi Sempozyum Bildirileri. Kocaeli. s.193

gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içermektedir.”⁵⁶

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nun ‘İnsan Ticareti’ başlıklı 80. Maddesinde şu tanımlama yapılmıştır:

“(1) Zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak veya esarete tâbi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri ülkeye sokan, ülke dışına çıkararak, tedarik eden, kaçırarak, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden ya da barındıran kimseye sekiz yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası verilir.

(2) Birinci fıkrada belirtilen amaçlarla girilen ve suçu oluşturan fiiller var olduğu takdirde, mağdurun rızası geçersizdir.

(3) On sekiz yaşını doldurmamış olanların birinci fıkrada belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hallerinde suça ait araç fiillerden hiçbirine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkrada belirtilen cezalar verilir.

(4) Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler hakkında da güvenlik tedbirine hükmolunur.” şeklinde düzenlenmiştir.”⁵⁷

İnsan ticareti suçunun aşamaları ise şöyledir:

“a) Tacirler tarafından potansiyel mağdurların belirlenmesi

b) İş, para ve lüks yaşam vaadi ile ikna süreci

c) Kaynak ülkeden hedef ülkeye ulaşım

d) Hedef ülkede tacirler tarafından istismar sürecinin başlaması”⁵⁸

İnsan ticareti suçunun temel unsurları ise şöyledir:

⁵⁶ Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın Ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol, 2003, İtalya.

⁵⁷ 5237 Türk Ceza Kanunu, 2004, Md. 80

⁵⁸ “İnsan Ticareti ile Mücadele Soru ve Cevaplar”; <http://www.goc.gov.tr/files/files/insanticaretiss.pdf> (e.t.: 02.02.2018)

“a) Eylem: Kişileri ülkeye sokmak, ülke dışına çıkarmak, tedarik etmek, kaçırmak, bir yerden başka bir yere götürmek, sevk etmek, barındırmak,

b) Araç: Tehdit, baskı, cebir, şiddet, nüfuzu kötüye kullanmak, kişiler üzerinden denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanmak,

c) Zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak, esarete tabi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak”⁵⁹

Aktardığımız bilgilerden de anlaşıldığı üzere; kaynak, hedef, transit ülke fark etmeksizin dünyanın hemen her yerinde insan ticareti farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. En çok transit ülkeler; jeopolitik konumu, yüksek hayat standartları, esnek vize politikası sebebiyle göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti gibi suçlar için hedef haline gelmektedir.

Göçmen kaçakçılığı esas olarak 5237 sayılı TCK'nın gerekçesinde de belirtildiği gibi *“Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol”*de tanımlanmıştır. Göçmen kaçakçılığı Protokol'ün ilgili 3. maddesinde: *“Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak mali ve diğer maddi çıkar elde etmek için, bir kişinin vatandaşlığını taşımadığı veya daimi ikametgah sahibi olmadığı bir taraf devlete yasadışı girişinin temini”⁶⁰* olarak tanımlanmıştır.

Göçmen kaçakçılığı TCK'da ise şu şekilde tanımlanmıştır: *“Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek amacıyla yabancı bir devlet tabiiyetinde bulunan veya vatansız olan veya Türkiye’de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan kimselerin Türkiye’ye yasal olmayan yollardan girmelerini veya ülkede kalmalarını, bu kişilerin veya Türk vatandaşlarının yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmalarını sağlamaya göçmen kaçakçılığı”⁶¹* denir.

Günümüz uluslararası sistemin en temel aktörü olan ulus-devlet açısından kitlesel insan hareketleri önemli yer tutmaktadır. Sınırların oluşmasıyla göçler sınır ötesi özellik kazanırken; devletlerin uluslararası alandaki egemenlik hakları tartışmalı hale

⁵⁹ *Ibid*

⁶⁰ Koray Doğan, *Göçmen Kaçakçılığı Suçu*, 2. Baskı, Ankara 2008.

⁶¹ TC 5237 Türk Ceza Kanunu 2002 Değiş. Md.201(a)

gelmiştir. Bu bağlamda devletler kendi kanunlarına uygun şekilde ikamet izniyle yaşamlarını idame ettirenleri düzenli göçmen olarak nitelendirmekteyken, ulusal ve uluslararası mevzuatı çiğneyerek göç hareketlerini sürdürenleri düzensiz göçmen olarak adlandırmaktadırlar. Düzensiz göç sürecinde çiğnenen sadece devletlerin egemenlik hakları değil, mağdurların kendileridir.

Düzensiz göç kavramı çatısında değerlendirilen insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı; kanunları hiçe sayan eylemler olmaları, genellikle sınır aşan karakter taşımaları, insan onurunu çiğnemeleri, örgütlü suç grupları tarafından işlenmeleri, sosyal düzeni bozmaları gibi konularda benzer karakteristik gösterirler.

İki kavram arasındaki temel ayrım 'rıza'da kesişmektedir. Zira insan ticaretinde kişinin rızası göz ardı edilirken göçmen kaçakçılığında ise gönüllülük esastır. Göçmen kaçakçılığında mutlak şekilde sınır aşımı söz konusuysa insan ticaretinin her türünde sınır aşımı gözlemlenmez.

1.11.) Irkçılık (Racism)

Irklar arasında bir ırkın üyelerine haklar ve imtiyazlar vermek ve onları diğer ırklardan ayrı tutmak bakımından uygun ve operasyonel bir zemin sağlayan farklılıklar olduğu inancıdır. Böyle bir inanç ırklar arasında farklılıklar bulunduğu dair bir teoriyle beraber ve ya böyle bir teori mevcut olmaksızın var olabilir. Irkçılığın hissi kökleri bazı halkların yabancı olduğu fikrinde yatar. Bazıları bu yabancılığı cinsel terimlerle, bazıları fiziksel özelliklerle ve bazıları da ekonomik terimlerle izah etmeye çalışmıştır⁶²

IOM'un sözlüğünde şu şekilde ifade edilmiştir: *“Belirli bir ırkı ve/veya etnik grubu fiziksel ve kültürel özelliklerine dayanarak başkalarından üstün kılan, ekonomik hakimiyet ve kontrol kazandıran ideolojik yapı (inşa). Irkçılık, ırksal üstünlük doktrini veya inancı şeklinde tanımlanabilir. Buna göre ırkın zekayı, kültürel özellikleri ve ahlaki tavırları belirlediğine inanılmaktadır. Irkçılık, hem ırka dayalı önyargıları hem de ırk ayrımcılığını içermektedir.”*⁶³

---

⁶² Ibid., s.104

⁶³ IOM Göç Terimleri Sözlüğü, *op. cit.* s.26.

AB'ne göre Irkçılık: “Bir ırkın üstünlüğü veya tek renkli veya tek etnik kökenli bir grup insanla ilgili fikirler veya teoriler.”⁶⁴

1.12.) Terör (Terror)

T.C. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu uyarınca “*Cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.*”⁶⁵

IOM'a göre “*Bir sivil ya da silahlı bir çatışma durumundaki düşmanlıkta etkin rol üstlenmeyen başka bir kişiyi öldürmek ya da fiziksel anlamda ağır yaralamak amacıyla yapılan ve amacı, doğası ve bağlamı açısından bir nüfusun gözünü korkutmak, ya da bir hükümetin ya da uluslararası kuruluşun bir şeyi yapmasını ya da yapmamasını sağlamak olan her eylem*”⁶⁶

1.13.) Refakatsiz Çocuklar (Unaccompanied Minors)

Yetişkin olmayan 18 yaşın altındaki kişileri tanımlamakta kullanılır.⁶⁷ Türk hukukuna göre “*Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuğu,*”⁶⁸ ifade eder.

---

⁶⁴ EC, *op. cit*

⁶⁵ T.C. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, md.1.

⁶⁶ IOM, *op.cit.s.56*

⁶⁷ AB Vasıflandırma Yönetmeliği, 2. madde (1)

⁶⁸ 6458 md. 3-1(m)

1.14.) Diaspora

IOM'a göre "Kendi geleneksel etnik yurtlarını bırakıp dünyanın diğer taraflarına dağılan halklar ya da etnik nüfuslar."⁶⁹ AB'ye göre ise "Menşe ülkelerini terk etmiş, ancak vatanlarıyla bağlarını sürdüren bireyler ve ağlar ile sivil toplum kuruluşları üyeleri."⁷⁰

1.15.) FRONTEX

AB ülkelerine ve Schengen'e dahil ülkelerin dış sınırlarını kontrol etmelerine yardımcı olur. Ayrıca, AB genelinde sınır kontrollerinin uyumlaştırılması için de kullanılır. Ajans, teknik destek ve uzmanlık sağlayarak her AB ülkesindeki sınır yetkilileri arasında işbirliğini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. 2004 yılında kurulmuştur. Merkezi Polonya'dadır.⁷¹

1.16.) EUROSUR

Avrupa Sınır Gözetleme Sistemi, durumsal farkındalığı artırmak ve dış sınırlardaki karşılık verme kabiliyetini arttırmak için AB Üye Devletleri ile Frontex arasında işbirliği yapmak için oluşturulan çok amaçlı bir sistemdir. Amaç sınır ötesi suç ve düzensiz göçün önlenmesi ve göçmenlerin hayatlarının korunmasına katkıda bulunmaktır. Tüm Schengen Bölgesi ülkeleri ve Bulgaristan, Romanya ve Hırvatistan'ı içermektedir.⁷² Schengen sisteminde bulunmayan İrlanda ve İngiltere, EUROSUR'da da yer almadığı için 2013 yılı Aralık ayında devreye girmiştir.⁷³

---

⁶⁹ IOM, *op.cit.s.12*

⁷⁰ EC, *op. cit*

⁷¹ Frontex, EU, https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_en (e.t.02.04.2018)

⁷² Eurosur, European Commission ,Migration and Home Affairs, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/border-crossing/eurosur_en (e.t.:02.08.2018)

⁷³ "AB'nin dış sınırlardaki yeni gözü EUROSUR devrede", 02.12.2013, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-nin-dis-sinirlardaki-yeni-gozu-eurosur-devrede/200411#> (e.t.:07.07.2019)

1.17.) Hedef – Kaynak – Transit Ülke

IOM'a göre hedef ülke şöyle tanımlanır: “Göç akınları (yasal ya da yasadışı) için varılacak hedef konumundaki ülke.”⁷⁴ Avrupa ülkeleri, ABD, Kanada, Avustralya gibi gelişmiş ülkeler.

IOM'a göre transit ülke: “Göç akınlarının (yasal ya da yasadışı) içinden geçtiği ülke.”⁷⁵ Türkiye, Irak, İran, Romanya gibi göçmenlerin ve sığınmacıların geçişlerde kullandığı ülkeler.

Kaynak ülke: “Göçmenlerin göç etmek için çıkış yaptıkları ülke/bölgedir. Orjin veya kaynak-menşe işle olarak da adlandırılabilir bu ülkelerin ortak özellikleri, sosyo-ekonomik standartlarının düşük olmasıdır. Hızlı nüfus artışının görüldüğü bu ülkelerdeki politik istikrarsızlıklar ve etnik temelli sürtüşmeler de kalıcı veya geçici nitelikte göçlere neden olmaktadır.”⁷⁶ Eski SSCB ülkeleri, Suriye, Irak, Afganistan, Yemen, Tuvalu.

---

⁷⁴ IOM, *op. cit.* s.25

⁷⁵ *Ibid.*, s.57

⁷⁶ Özdal, (2018), *op.cit.*, s.19

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA VE AVRUPA'DA GÖÇ

Tez çalışmamızın bu kısmında dünyada göç olgusuna giriş, uluslar arası göçmen ve mülteci nüfusu, dünya ve Avrupa'nın göç geçmişi. dünyada göç olgusuna giriş kısmında göçün sebepleri ve göç hukukunun gelişimi başlıkları incelenmiştir. Uluslararası göçmen ve mülteci nüfusu başlığında; dünyada yerinden edilmiş kişiler, göçmenler ve mültecilerin nüfus verileri işlenmiştir. Son bölümde ise dünyada ve Avrupa'da göç olgusu Soğuk Savaş Sonrasında gelişen olaylar çerçevesinde işlenmiştir.

1.) DÜNYADA GÖÇ OLGUSUNA GİRİŞ VE GÖÇ EĞİLİMLERİ

İnsan göçü, insanlık tarihinin en erken dönemlerine kadar uzanan eski bir olaydır. Modern çağda göç olgusu devletlere, toplumlara ve göçmenlere pek çok fırsat sağlamaya devam etmiştir.. Aynı zamanda son yıllarda ortaya konulan kritik politikalarda entegrasyon, yer değiştirme, güvenli göç ve sınır yönetimi gibi konularda oluşturulan politikalar, aktörler için kritik enstrümanlar olarak ortaya çıkmıştır.⁷⁷ Dünyada sınır kavramı 19. yüzyılda ulus-devletin sınır kavramına bulunduğu atıfla gündeme taşınmıştır. Ulus-devletin kendi sınırlarını yüksek duvarlarla belirginleştirdiğinden beri dünyada göç kavramı keskin çizgilerle ayrılmıştır: *göç veren ya da göç alan ülkeler* kavramı kullanılmıştır. Sosyal, siyasi ya da ekonomik olarak sorun yaşayan ülkelerin vatandaşları ülkelerini terk etmeye başlamıştır veyahut da terk etmeye zorlanmıştır.

Sermayeye dayalı ekonomik sistemin temel argüman olarak kabul edilmesiyle birlikte dünyada göç ve göçmen olgusu yeniden şekillenmiştir. Gelişmiş ülkelerde açığa çıkan iş gücü açığı ile gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerdeki âtlı emek; sermaye bazlı ekonomik sistemin iş gücü piyasasındaki arz-talep dengesini üstlenmiştir. Soğuk Savaş öncesi dönemde göç kavramı ekonomik ve siyasi konjonktürlere bağlı olarak belli

---

⁷⁷ IOM 2018, WMR, *op. cit.* s.13

dönemlerde etkiler gösteren bir kavram ken sonrasında devamlılık arz eden ve etkileri düşünülenlerin de dışına çıkan bir hal almıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra iki kutuplu dünyanın yarattığı sınır meseleleri ve savaş sonrası yaygınlaşan emek göçü; göç olgusunun bu çağ için temel argümanını oluşturmuştur. Avrupa ülkeleri ve ABD'ye yapılan göçlerde 'iş gücü' temelli politikalar güdülmüş, göçmenler sosyal-beşeri yönlerden güvenliksiz ortamlarda çalışmaya itilmiştir. Gelişmiş ülkeler için artan iş gücü ihtiyacını karşılamaya yönelik çabalar; diğer ülkeler için yoksul insanların istismara açık hale gelmesine yol açmış tüm bu parametreler yasadışı göç sürecini de doğurmuştur.

Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber sınırları keskin çizgilerle belirli hale gelen devletler için göç kavramı kat'i bir biçimde yasal ya da yasadışı olarak ayrılmıştır. Bir yanda göç etmek isteyen insanlar, diğer yanda göçe karşı bir tavır sergileyen hükümetler bu ayrımın sebebi olmuştur. SSCB'nin dağılışı ile değişen dünya dengeleri sonucu Doğu Blok'unda yaşayan insanların daha iyi bir hayat güdüsüyle hareket etmeleri AB'nin daha keskin politikalar belirlemesine neden olmuştur. Maastricht Antlaşması, serbest dolaşım maddesini düzenlerken vize ve göç politikalarında dışarıya karşı katı bir tutum sergilemiştir. Doğu Blok'unun dağılmasıyla başta Yugoslavya olmak üzere SSCB'nin etki alanındaki devletlerde yaşanan istikrarsızlıklar göç politikalarının odağını güvenlik perspektifine doğru evrilmesine sebep olmuştur..

11 Eylül 2001 Saldırıları ile beraber güvenlik perspektifi göçle ilgili politikalarda ana eksen haline gelmiştir. Yugoslavya'nın dağılması ile birlikte Bosna ve Kosova'da yaşananlar, A.B.D.'nin Afganistan'ı ve Irak'ı işgali ve Arap Baharı ve diğer tüm çatışma alanları bölgesel istikrarsızlıklara sebep olmuş ve bu durum iasaları kitlesel göçlere itmiştir. 11 Eylül 2001 Saldırıları sonrası oluşan güvenlik perspektifi kitlesel göçler nedeniyle bir yandan kendini haklı çıkartırken bir yandan da insani krizlere sebep olmuştur. Bunlarla birlikte küreselleşmeyle, vatandaşı olduğu ülkenin korunmasından faydalanamayanlar, tercihleri sebebiyle toplumdan dışlananlar ve can korkusu yaşayanlar da göç döngüsüne dahil olmuştur.

Bu göç döngüsünde küreselleşme; kaynak ülkelerde yaşayan insanlara daha iyi bir yaşam vaat ederken iş gücü açığı olan hedef ülkelere de daha fazla ucuz iş gücü

temin etmektedir. Daha iyi bir yaşam amacıyla yola çıkan insanlar hedef ülkelerde ucuz iş gücüne dönüşmektedirler. Bu durum uluslar arası alanda göçü artırmakta özellikle marjinal boyutlara itmiştir. İzlenen kısıtlayıcı politikalar ile birlikte bu göçler daha fazla yasadışı nitelik kazanmıştır. Yasadışı göç beraberinde insanların sömürülmesini, kullanılmasını gündeme getirmiştir. Küreselleşen dünyada yeni dünya düzeni de bunun üzerine kurulmuştur.

İş gücü ihtiyacı ile başlayan az gelişmiş ülkelere doğru modern göç kavramı, zamanla toplumsal dokunun bir parçası haline almıştır. Günümüzde özellikle kaynak ülkelerde yaşanan olumsuzluklar insanları sürekli halde bir göç döngüsü içine itmiştir. İkamet ettikleri ya da kaynak ülkede şartların zorlaşması onları mevcut düzenlerini bozup '*daha iyi bir hayat*'a doğru göç ettirmiştir. İnsanlar siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklarla birlikte daha iyi bir hayat için göç etmişlerdir. Bu durum sadece göçmenlerin daha iyi bir hayat isteği değil aynı zamanda hedef ülkelerdeki insanların da daha iyi bir hayat güdüsü ile örtüşmüştür. Modern anlamda insanlar göç ederken en temel iki saikle yola çıkmaktadır, ekonomik amaçlar ve siyasi sebepler. Bu temel ayırım üzerinden göç olgusu ekonomik amaçlı göç eden göçmenler ve siyasi sebeplerle yerinden edilen mülteciler ekseninde şekillenmiştir.

Yukarıda sayılan sebepler ışığında göçün yeniden tanımlanması ve algımızın yeniden şekillenmesini gerektiren yeni bir dönümün eşiğindeyiz. Bugüne kadar kullanılan '*göç*' literatürü, şu an kullandığımız kalıplar günümüzde olan biteni açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Yaşananlar, tarihteki yepyeni bir sürecin başlangıcıdır ve bu durum gün geçtikçe artacaktır. İnsanlar eskiden olduğu gibi '*daha iyi bir yaşam*' (better life) için göç etmek yerine '*yaşamak*' (bare life) için göç etmektedir.⁷⁸ Diğer bir deyişle insanlar eskiden '*daha iyi bir hayat*' güdüsü ile yola çıkarken, daha çok kazanç ve kur farklılığı gibi ekonomik sebeplerin yanı sıra bir takım siyasi sebeplerle de göç etme kararları almaktaydılar. Fakat günümüzde göç kavramı tüm bunların yanında artık geri dönülemez biçimlerde gerçekleşmeye başlamıştır. Saskia Sassen'in belirttiği gibi sadece ekonomik ya da siyasi güdülerin dışında '*yaşamak*' için bir yer arayan insanlar yollara düşmek zorunda kalmıştır. Bu sebeple göç olgusuna 21. yüzyılda yeni bir boyut

⁷⁸ Seda Türkoğlu, "Saskia Sassen: Yeni göçmen krizi yepyeni bir sürecin başlangıcı", 04.09.2015, <https://www.sozcu.com.tr/2015/dunya/prof-saskia-sassen-yeni-gocmen-krizi-yepyeni-bir-surecin-baslangici-927154/> (e.t.: 27.05.2019)

katan hem dünyada hem Avrupa’da göçün karakteristiğini değiştiren temel nokta burası olmuştur.

1.1.) Göçün Sebepleri

İnsanları göçe zorlayan esas nokta, geleceğe güven duygusunun yitirilişidir. Bu sebeple göç edilirken seçilecek hedef ülkede güdülen saik coğrafi yakınlıktan ziyade hedef ülkenin gelişmişlik düzeyidir. Fakat göçmenler ya da mülteciler hedef ülkeye varmak yerine transit ülke olarak geçtikleri ülkelerde de yerleşik olarak kalabilmektedir. Bu durum bazen zorunluluk bazen de tercih olmuştur. Nihai olarak göç olgusunun sebepleri çok fazla değişkene bağlı olan ana karakteristiği dünyanın mevcut siyasi ve ekonomik durumunun yanında insanların algılarına ve teknolojiye göre şekillenen sebepler bütünü olmuştur.

Ekonomik Nedenler: Büyük ölçekli birçok göçün arka planında her şeyden önce ekonomik nedenler yatmaktadır. Kapitalist üretim tarzının etkisiyle 19. yüzyılda başlayan göçler büyük oranda ekonomik gerekçelere dayanmaktadır.⁷⁹ Göçün itici ve çekici sebepleri içinde değerlendirebileceğimiz ekonomik sebeplerde kaynak ülkelerin ekonomik şartlarının dengeli olmaması, yoksulluk ve işsizlik gibi sebepler en önemli itici olgular arasında bulunmaktadır.

Neo-klasik göç teorileri, insanların gelirlerini veya refahlarını en üst düzeye çıkarmak için göç ettiğini varsaymaktadır. Göçün, kaynak ülkelerle hedef ülkeler arasındaki ‘*dengesizliği*’ ayarlayıcı (geçici) bir cevap olarak gördüklerini ve göçün bir ücret yakınsaması sürecinde azalacağını varsaymaktadırlar. Hein de Haas’a göre de göç, ücret eşişsizliklerinden ve hayat standartlarının farklılığından dolayı ortaya çıkmaktadır.

80

Siyasi Sebepler: Göçü belirleyen siyasi unsurlar ekonomik talep arttıka daha az, azaldıkça ise daha çok görünür hale gelmektedir. O yüzden göçün ortaya çıkışını açıklarken siyasi ve ekonomik faktörleri birbirinden farklı göç tipleri üreten unsurlar olarak düşünmek yerine asıl yapılması gereken göçü etkileyen siyasi dinamiklerin ne

⁷⁹ Özdal *op.cit.*, s.32

⁸⁰ Hein de Haas, “What drives human migration” 11.12.2013, <http://heindehaas.blogspot.com/2013/12/what-drives-human-migration.html> (e.t.: 15.05.2019)

zaman görünür olup ne zaman olmadıklarına bakmaktır. Bazı ülkelerin liberal göç ya da vize sistemleri uyguladıkları dönemler, göçün salt ekonomik olarak belirlendiği dönemler değil, göçün siyasi olarak engellenmediği zamanlardır.⁸¹

Savaş Durumundaki Hayati Riskler:⁸² Göçmenler için yalnızca geliri maksimize etmek değil hayatlarındaki riskleri de en aza indirmek göç etmenlerindeki amaç olmuştur. Siyasi belirsizlik durumları sebebiyle insanların kendi ülkelerindeki savaş ve ayırım gözetmeyen şiddetten kaçmaları da bu durumun en önemli faktörüdür; 2015 yılından bu yana Avrupa'nın karşı karşıya kaldığı göç krizlerinin temel bağlantı noktası insanların hayati risklerden kaçmaları olmuştur.⁸³ Savaşlar, siyasi nedenli göçlerin en temel sebebidir. Zira ilk çağlardan günümüze kadar yaşanan bir çok göç hareketi savaş yüzünden olmuştur. Savaş nedenli göçler, zorunlu göç türü içine girmektedir ve Dünya Savaş'ları sonrasında yaşanan göçler ilk akla gelen örnekler olmuştur. Günümüzde de Eski Yugoslavya ve Afrika kıtasında çıkan savaşlar sonucunda sayıları milyonlarla ifade edilen bir çok insan göç etmek zorunda kalmıştır. Bu kapsamda mübadele, işgal, terör, devrim de siyasi nedenli göçlere yol açan faktörler olarak belirtilmelidir.⁸⁴ Irk, din, dil veya belirli bir toplumsal gruba mensubiyetten ötürü zulüm gören veya zulüm görme korkusu yaşayanların ülkelerini terk etmeleri ve sığınma arayışları en önemli göç sebeplerinin başında gelmiştir. 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde mülteci tanımında ifade edilen şartlardan ötürü göç edenleri ifade etmektedir. En temel çıkış noktası kişinin kendi ülkesindeki korumadan faydalanamamasıdır. IŞİD işgali altında bulunan Irak'taki bir bölgeden gelerek Türkiye'de uluslararası koruma talebinde bulunan kişiler bu gruba örnek teşkil etmektedir.

Teknoloji: Modern bilgi teknolojileri ve sosyal medya platformları, internet öncesi çağda ulaşılabilir olmayan bilgi akışlarını erişime açık hale getirmiştir. Dijital

---

⁸¹ Ayşe Akalın, "Açık, Döner, Mühürlü Kapılar: 20.Yüzyılda Batı/Doğu Ekseninde Emek Göçünün Seyri" S. Gülfer Ihlamur-Öner, N.Aslı Şirin Öner (der.) *Küreselleşme Çağında Göç*, İletişim, 2012, İstanbul, s.104

⁸² Samia Zulfıqar & Dr. Anwaar Mohyuddin, "World System Analysis of Illegal Migration: Push and Pull Factors and Tragedies Associated to Illegal Migration," *International Conference on Labor Migration and the Role of Brokers in the Recruitment of Workforce in Pakistan*, University of Sargodha, Pakistan, 2016., s.6

⁸³ Ondrej Fılıpec, Valeriu Mosneaga, Aaron T. Walter,, *Europe and the Migration Crisis The Response of the EU Member States*, Gdansk, 2018 s.38

⁸⁴ Barış Özdal, *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, Dora, Bursa, 2018, s. 33

bağlantı, göçmenleri yalnızca alternatif yaşam tarzlarını öğrenmelerini sağlamakla kalmamış, aynı zamanda göç seçeneklerini ve varış yerlerini aktif olarak araştırma imkanı da sağlamıştır.⁸⁵ Göç etmeye kararlı olanlar için, dijital teknolojiler de temel olarak göç seyahatlerinin gerçekleştirilme şeklini değiştirmiştir. Akıllı telefonlar ve coğrafi yerleştirme uygulamaları, düzensiz göçmenlerin rotalarında düzensiz olmasına yardımcı olmuş; kaçakçılar hizmetlerini sosyal medya platformlarında ilan edilir hale gelmiştir.⁸⁶

İklim Değişikliği: Dünyadaki yaşanabilir alanların haritasını yeniden şekillendirmiştir: Yükselen deniz seviyeleri, deniz sularının yüzey sıcaklığı ve su döngülerindeki bozulmalar; hasatları imkansız kılan kuraklıkları ve sel yağmurlarını daha yaygın hale getirmiştir ve insan yaşamını zorlaştırmıştır.⁸⁷ Bu konunun en bilinen örneği ise Tuvalu'dur. *“Küresel ısınma nedeniyle deniz seviyesinin yükselmesi, başkenti deniz seviyesinden sadece 5 metre yüksekte olan Tuvalu için hayati bir tehdit oluşturmaktadır. Eğer küresel ısınma nedeniyle sıcaklık 1 derece daha artarsa, Tuvalu sulara gömülecektir. Tuvalu halkı şimdiden Avustralya ve Yeni Zelanda'ya göç etmektedir”*.⁸⁸

Çatışma veya Şiddet Olayları: Sudan'daki ve Yemen'deki savaş ortamından gelen kişiler için bir iltica sebebi teşkil etmektedir.⁸⁹ Ülkelerindeki ayrımsız şiddetin ve çatışmaların uzun sürmesi bu ülkelerde yaşayan insanları göç etmeye zorlamıştır. Ülkelerdeki siyasi çözümler ve belirsizlikler de insan göçünün boyutlarını etkileyen en önemli faktörlerden olmuştur.

Sağlık Hizmetlerinin Yetersiz Olması: Gelişmekte olan pek çok ülkede yeterli oranda sağlık hizmeti verilememektedir ya da insanların sağlık hizmetlerine erişimi sınırlı ve kısıtlıdır. Bu bağlamda kendi ülkesinde sağlık hizmetleriyle sorun yaşayan insanlar göç etmişlerdir. Dışarıdan bakıldığında geçici gibi gözükse de bu süreç aslında

---

⁸⁵ “10 Trends Shaping Migration”, European Political Strategy Centre, European Commission, https://ec.europa.eu/epsc/sites/epsc/files/epsc_-_10_trends_shaping_migration_-_web.pdf (e.t.: 15.05.2019) s.12

⁸⁶ *Ibid.*, s.12

⁸⁷ *Ibid.*, s.6

⁸⁸ Tuvalu, Wikipedia, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Tuvalu> (e.t.:02.08.2018)

⁸⁹ Christina Nunez, Erica Sanvhez, Jana Sepher, “Citizenship :Why people migrate: 11 surprising reasons”, 04.12.2014 <https://www.globalcitizen.org/en/content/why-people-migrate-11-surprising-reasons/> (e.t.:10.04.2019)

kalıcı göçe geçiş için bir zemin hazırlamıştır. Sadece çatışmaların veya iç savaşın uzun sürmesi sebebi ile değil, pek çok ülkede belli başlı sağlık hizmetlerine erişimin kısıtlı ve sınırlı olması göçün itici sebeplerinden biri olmuştur. Estetik operasyonlar, infertilite tedavileri ve özellikle engellilerin tedavileri için insanların uzun süreli göç etmelerine sebep olmuştur.

Aile Birleşimi: Çeşitli faktörler sonucunda dağılan ailelerin yeniden birleşmeleri, bazı durumlarda bir başka göç sebebi olarak karşımıza çıkmıştır. Ailevi sebeplere dayalı göçlere verilebilecek en canlı örneğini, 1970’li yıllarda yaşanan ekonomik durgunluk sonrasında göç alan bazı Avrupa ülkelerinin resmi işçi alımını durdurmalarından sonra bu ülkelerde bulunan işçilerin memleketlerinde kalan ailelerini yanlarına almalarıyla yaşanan göç hareketleri oluşturmuştur.⁹⁰

Bunların yanında, insanlar çocuklarına daha fazla imkanlar sağlamak ve eğitim fırsatları elde etmek ile yeni istihdam olanaklarını değerlendirmek ve evlenmek için de göç etmişlerdir.⁹¹ Göç eden insanları en çok motive eden şey insanca yaşama koşullarına ulaşmak olmuştur. Bu nedenle göçmenler hedefledikleri ülkelerde her şeyin daha iyi olacağı güdüsüyle hareket etmişlerdir.

1.2.) Göç Hukukunun Gelişimi

Dünyada göçmenlerin ve mültecilerin haklarını düzenlemek ve koruma altına almak amacıyla pek çok anlaşma imzalanmış, pek çok düzenleme yapılmıştır. Bunların en başında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi gelmektedir. Beyanname 1948 yılında BM Genel Kurulunda imzalanmıştır ve 30 maddeden müteşekkildir. Beyanname, sığınma hakkını 13 ve 14. Maddelerde şu şekilde düzenler:

“Md.13: 1- Herkes herhangi bir devletin sınırları dâhilinde serbestçe dolaşma ve yerleşme hakkına haizdir.

2- Herkes, kendi memleketi de dâhil, herhangi bir memleketi terk etmek ve memleketine dönmek hakkına haizdir.

---

⁹⁰ Özdal *op.cit.*, s.32

⁹¹ Citizenship :Why people migrate: 11 surprising reasons, <https://www.globalcitizen.org/en/content/why-people-migrate-11-surprising-reasons/> (e.t.:10.04.2019)

Md. 14: 1- *Herkes zulüm karşısında başka memleketlerden mülteci olarak kabulü talep etmek ve memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkını haizdir.*

2- *Bu hak, gerçekten adi bir cürüme veya Birleşmiş Milletler prensip ve amaçlarına aykırı faaliyetlere müstenit kovuşturmalar halinde ileri sürülemez.”⁹²*

‘İltica hakkı’ adını verdiğimiz uluslararası korumaya başvurma hakkı olarak da bilinen sığınma hakkıdır. 13 ve 14. Maddeler ile Beyanname’de koruma altına alınmıştır. 1951 Mültecilerin Statüsü Sözleşmesi mültecinin net bir tanımını yapar ve mültecilerin haklarını da net şekilde ortaya koyar. 1951 Sözleşmesi’nin ilk metni sadece Avrupa coğrafyasını kapsamış ancak 1967 tarihli protokol ile kapsamı evrensel hale getirilmiştir. Bu rejimin en temel ilkesi geri gönderme yasağı ilkesidir ve ülkelerin zulüm korkusu altındaki bir kişiyi ülkelere geri göndermeleri yasaklanmıştır. 1951 tarihli Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin sorumluluk BMMYK’ya ait olmuştur.⁹³

Mülteci rejimi aynı zamanda mültecilerin korunmasına ilişkin 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi, 1984 Cartagena Latin Amerika Sözleşmesi ve 2004 AB Konseyi Yönergesi gibi ibir dizi bölgesel anlaşma ile desteklenmiştir.⁹⁴

Göç hukukunda önemli bir ilerleme adımı BM Genel Kurulu’nun 18 Aralık 1990 tarih ve 45/158 sayılı kararıyla kabul edilen “*Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme*”dir ve 1 Temmuz 2003’de tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁹⁵ Sözleşmenin girişinde, amacından şöyle bahsedilmiştir:

“Uluslararası Çalışma Teşkilâtının çerçevesi içinde oluşturulan standart ve ilkeleri ve Birleşmiş Milletler Teşkilâtının çeşitli organlarında ve diğer uzman kuruluşlarında göçmen işçiler ve aileleri konusunda yapılmakta olan çalışmaların önemini akılda tutarak; Şimdiye kadar oluşturulmuş standartlar ve ilkeler kümesinin mevcudiyetine rağmen, göçmen işçilerin ve ailelerinin insan haklarının, şeref ve haysiyetlerinin güvence altına alınması ve durumlarının iyileştirilmesi amacıyla daha fazla gayret sarf edilmesi gerektiğini tekrar ederek, Göçmen işçilerin ve ailelerinin haklarının korunmasına dair uluslararası bir sözleşme taslağı

⁹² İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, 1948.

⁹³ *Betts op.cit.*, s.20

⁹⁴ *Ibid.*, s. 20

⁹⁵ Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme, 2003. <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/131-tum-gocmen-iscilerin-ve-aile-fertlerinin-haklarinn-korunmasna-dair-uluslararar-sozlesme/> (e.t.:02.08.2018)

hazırlanması amacıyla tüm üye Devletlerin katılımına açık bir çalışma grubu oluşturulmasına dair 17 Aralık 1979 tarihli ve 34/172 sayılı kararını hatırlayarak;...”

Sözleşme'nin ilk maddesinde sözleşmenin ilgili tüm kişilere ve ailelerine uygulanacağı belirtilirken tüm göç süreci boyunca uygulanacağı da belirtilmiştir:

“Madde 1: 1. Bu Sözleşme bundan sonra belirtilen durumlar istisna olmak üzere, cinsiyet, ırk, renk, dil, din veya inanç, siyasal veya diğer görüş, millî, etnik veya sosyal köken, taabiyet, yaş, ekonomik durum, mülkiyet, medenî hal, doğum veya diğer statüler açısından hiçbir farklılık gözetilmeksizin, tüm göçmen işçilere ve ailelerine uygulanır.

2. Bu Sözleşme göçmen işçilerin ve aile fertlerinin, göçe hazırlık, hareket, transit geçiş ve İstihdam Devletinde kazanç getiren bir işte çalışma ve ikamet süresinin tamamı ile Orijin Devlete veya mutad olarak ikamet edilen Devlete dönüş dahil olmak üzere, göç sürecinin tamamı süresince uygulanacaktır.”⁹⁶

2.) ULUSLARARASI GÖÇMEN VE MÜLTECİ NÜFUSU

Bazı devletler, değişen ikamet süreleri belirleyerek uluslararası göçmenleri tanımlamak için farklı kriterler kullanmaktadır. Kavramlar ve tanımlardaki farklılıklar; ülkeler arasında veri toplama metotları, ulusal istatistiklerin uluslararası göçmen rakamlarının karşılaştırılabilirliğini engellemiştir.⁹⁷ Zira, göç bir devinimdir, göçmen ve mülteci hareketleri de ölçülemeyecek şekilde devinim halinde olmuştur. Düzensiz göçün yapısı gereği ölçümlenemiyor olması da nüfus hareketlerinin net bir biçimde ifade edilmesinin önüne geçmektedir. Kısacası rakamlar üzerinden değerlendirilmeye çalışılan göç hareketleri hiçbir zaman sağlıklı veriler sağlamamıştır. Bunun yanında göçmenlerin ve mültecilerin göç etme süreçleri hakkında pek çok sebeple doğruyu söylememe eğilimleri de istatistiklere net bir şekilde ulaşmayı engellemiştir.

Tezimizde dört temel veri kaynağı üzerinden değerlendirmeler yapılması planlanmıştır. Genel olarak BM'nin UNDESA⁹⁸ verileri ile birlikte uluslararası göçmen sayıları IOM'un verileri üzerinden, mülteci ve sığınmacı sayıları UNHCR'in verileriyle ve son olarak Avrupa'daki rakamlar OECD verileriyle değerlendirilirken göç olgusu;

⁹⁶ *Ibid*

⁹⁷ IOM 2018, WMR, *op. cit.*, s.15

⁹⁸ UNDESA: *BM Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı*

mülteci/ göçmen ayrımı ile beraber düzenli ve düzensiz göç perspektifinde değerlendirilmiştir.

1970 yılında tahmin edilen uluslar arası göçmen rakamı 84 milyon ken 1990 yılı için bu rakam 152 milyon olmuştur. 2000 yılında ise 172 milyona yükselmiş ve 2015 yılında en yüksek artışla beraber 243 milyonu geçmiştir. Son kırk beş yıl içinde uluslararası göçmen rakamları üçe katlanmıştır.⁹⁹

Küresel olarak, zorla göç ettirilen nüfus 2017 yılında 2,9 milyon kişi olmuştur. Yıl sonuna kadar dünya çapında 68.5 milyon kişi zulüm, çatışma veya genel şiddetin bir sonucunda zorla yerinden edilmiştir. Sonuç olarak 25.4 milyonu mülteci konumundadır; bunlardan 19.9 milyonu BMMYK denetimi altındayken 5.4 milyon olan Filistinliler UNRWA'nın kontrolündedir, 40 milyon kişi yerinden edilmişken, 3.1 milyon sığınmacı bulunmaktadır. Yaklaşık yarısı dünyanın gelişmekte olan bölgelerinde iltica talepleri ile ilgili karar beklemektedir.¹⁰⁰

2.1.) Uluslararası Göçmen Nüfusu

UNDESA'nın verilerine göre 2015 yılında dünya çapında yaklaşık 244 milyon uluslararası göçmen olduğu tahmin edilirken bu sayı dünya nüfusunun % 3.3'üne tekabül etmektedir, 2000 yılında yapılan tahmine göre 155 milyon olan rakam artış göstermiştir ve dünya nüfusunun % 2.8'ine denk gelmektedir.¹⁰¹

IOM'un 2018 Dünya Göç raporundaki UNDP¹⁰² verilerine göre en son küresel tahminlerle birlikte dünyada iç göçün de çok yaygın olduğunu görülmektedir: 740 milyondan fazla insanın da kendi doğum ülkesinde göç ettiği düşünülmektedir.

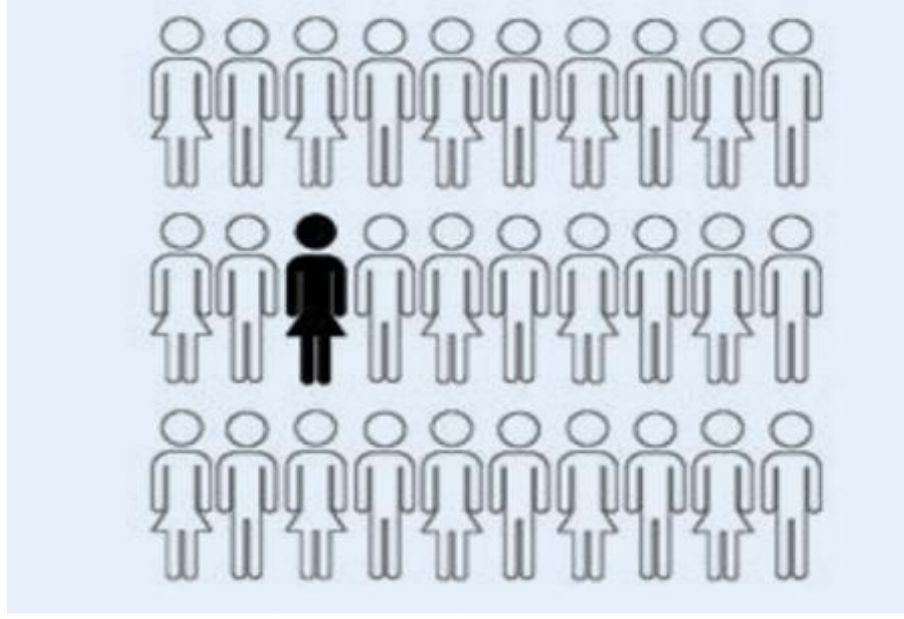
---

⁹⁹ IOM 2018, WMR, *op.cit.*, s.15

¹⁰⁰ UNHCR “ Global Trends, Forced Displacement in 2017” S.2 <https://www.unhcr.org/5b27be547.pdf> (e.t.: 27.05.2019)

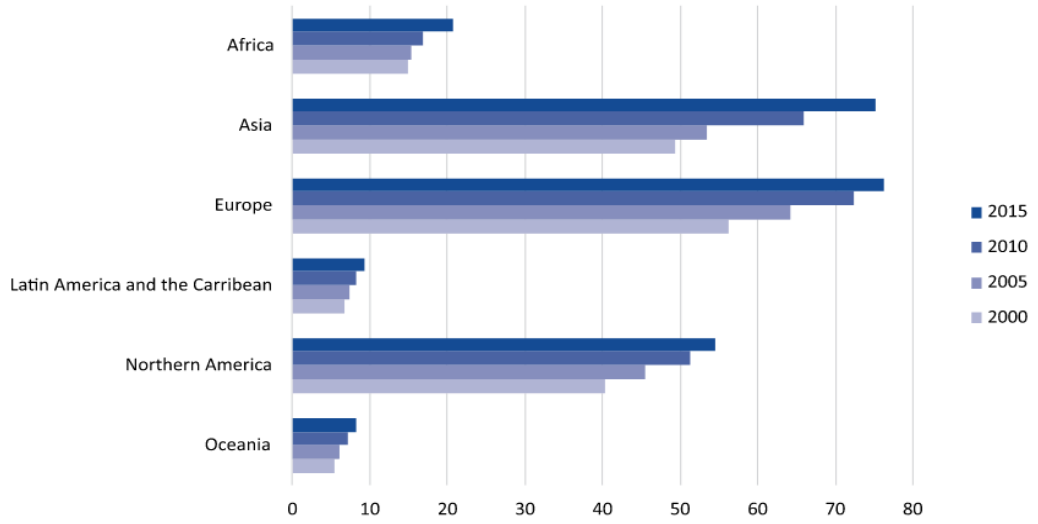
¹⁰¹ IOM 2018, WMR, *op.cit.*, s.2

¹⁰² UNDP: *BM Kalkınma Programı*

Şekil 1: Uluslararası Göçmenlerin Dünya Nüfusuna Oranı¹⁰³

Uluslararası göçmenlerin dünya nüfusuna oranına bakıldığında 2015 yılında 7,3 milyar olan dünya nüfusunun 244 milyonu uluslararası göçmendir. Diğer bir deyişle her 30 kişiden biri göçmendir.¹⁰⁴

Şekil 2: 2000 – 2015 Dünyada Göçmenlerin Yerleşim Dağılımı¹⁰⁵

¹⁰³ IOM 2018, WMR, *op.cit.*, s.17

¹⁰⁴ *Ibid.*, s.17

¹⁰⁵ IOM 2018, WMR, *op.cit.*, s.18

UNDESA verilerine göre Avrupa ve Asya 2015'te 75'er milyon göçmene ev sahipliği yapmıştır. Bu rakam uluslararası dünya ortak göç stokunun % 62'sine tekabül etmektedir. Bu bölgeleri 55 milyon uluslararası göçmen ya küresel göç stokunun % 22'siyle Kuzey Amerika, % 9'la Afrika, % 4'le Latin Amerika ve Karayipler ve % 3'le Okyanusya takip etmiştir. Her bir bölgedeki nüfusla karşılaştırıldığında 2015'te uluslararası göçmenlerin toplam nüfusun sırasıyla % 21'i, 15'i, 10'u oluşturduğu Okyanusya, Kuzey Amerika ve Avrupa'da uluslararası göçmenlerin oranı en yüksek olduğu yerler olmuştur. Buna kıyasla Asya ve Afrika (ikisinde de %1,7) ve Latin Amerika'da (%1,5) bu oran oldukça düşük olmuştur. Fakat 2000 ve 2015 arasında kalıcı göçmen nüfusundaki % 50'nin üzerinde bir büyüme ile dikkat çeken bölge Asya olmuştur (25 milyon civarında insan) 2015 yılında dünya genelinde göç nüfusu en çok artışlardan birini göstermiştir. Kıtalararası hedef ülke dağılımında 70 milyonun üzerindeki rakamlarla Asya ve Avrupa en büyük hedef ülkeler haline gelmiştir.¹⁰⁶

Bölge	Yıl	Tahmini Nüfus	Source
Avustralya	2011	58,400	(a)
AB	2008	1.9–3.8 milyon	(b)
	2008	8 milyon	(c)
Almanya	2014	180,000–520,000	(d)
Yunanistan	2011	390,000	(e)
İsrail	2015	150,000	(f)
İtalya	2008	279,000–461,000	(b)
Rusya Federasyonu	2011	5–6 milyon	(g)
Güney Afrika	2010	3–6 milyon	(h)
İspanya	2008	354,000	(i)
Birleşik Krallık	2007	417,000–863,000	(j)
A.B.D.	2014	11.1 milyon	(k)
			...

Şekil 3: Dünyada Bazı Bölgelerdeki Düzensiz Göçmen Nüfusu Tahminleri¹⁰⁷

¹⁰⁶ *Ibid.*, s.18.

¹⁰⁷ IOM 2018, WMR, *op.cit.*, s.21

Düzensiz göçmen rakamları ölçülürken farklı alanlarda farklı yöntemler kullanılmaktadır. Bu durum düzensiz göçün kendi karakteristiğinden kaynaklanmaktadır. Zira bazı durumlarda düzensiz göçmenler statü değiştirerek düzenli hale geçebilmektedir ya da tam tersi mümkündür. Bunun yanısıra düzensiz göçmenlerin doğruyu söylememe eğilimleri ile beraber düzensiz göç popülasyonu daha da karmaşık ve net bir şekilde belirlenemez hale gelmektedir. Yukarıdaki tabloda yer alan düzensiz göçmen rakamları tahminleri bu çerçevede değerlendirilmelidir.

UNDESA'nın yabancı ülke doğumlu kişi nüfusu konusundaki hesaplamaları göç statüsü veya göç politikası kategorilerini (öğrenciler, kalifiye göçmenler ya da sığınmacılar gibi) yansıtmamaktadır. Bu tür özelliklerin saptanması birkaç temel nedenden dolayı oldukça zor olmuştur. İlk olarak bir kişinin göçmen statüsü değişkendir, durumlardan ve yasal politika ortamından dolayı hızlı bir şekilde değişkenlik göstermektedir. Örneğin; *'belgelenmemiş'* ya da *'düzensiz'* olarak tanımlanabilecek birçok uluslararası göçmen ülkelere geçerli vizeyle girebilmekte ve bir ya da birden fazla vize koşulunu ihlal edip bu ülkelerde kalabilmektedir. Aslında bu düzensizliğe yol açan; ülke sınırlarını izinsiz geçmek, vize süresini yasadışı olarak aşmak, vize koşulları ihlal edip çalışmak, düzensiz göçmen olarak doğmak ya da sığınma talebine olumsuz bir karar verildikten sonra kalmak gibi birçok sebep teşkil eder.¹⁰⁸ İkinci olarak, ülkelerin farklı göç politikaları ve göçmen hakkında bilgi toplamak için farklı yolları vardır, bu da küresel düzensiz göçmen sayısını belirlemede ortak bir yaklaşım oluşturulmasını zorlaştırmaktadır. Göç politikaları alanındaki değişimin hızı insanları *'düzensiz'* statüye sokabildiği ya da çıkarabildiği için artı bir karışıklık boyutu oluşturmaktadır. Birçok analist düzensiz göçmen nüfusunu hesaplayabilmek için farklı yöntemler kullanmaktadır. Fakat bunlara dikkatle yaklaşılması gerekmektedir, çünkü bu hesaplamalar genellikle kesinlik teşkil etmemektedir (örneğin, AB ve ABD'de düzensiz göçmen nüfusu hesaplamalarında çeşitlilik vardır). Bu durum düzensiz göçün doğal olarak gizli olması, göç statüsüyle ilgili yönetsel bilgilere ulaşmanın zor olması ve göçmen statüsünün değişebileceği

---

¹⁰⁸ WMR, op. cit. s.21

gerçeği gibi sebeplerden dolayı düzensiz göçmen nüfusunun hesaplanmasının sorunlu olacağına bir yansıması olmuştur.¹⁰⁹

Küreselleşme sürecinin içinde barındırdığı teknolojik, siyasi ve iktisadi dönüşümler, dünyanın her yerinden, her geçen gün daha çok sayıda insanın uluslararası göçün parçası olmasına olanak vermektedir. Her geçen gün daha çok sayıda insan, farklı ülkelerden daha uzak mesafelere göç etmiştir ve etmektedir. Uluslararası göç küreselleşmektedir ve istemedikleri göçü yasadışı, düzensiz ilan eden ve bu göçün egemenliklerini, iktisadi, siyasi, toplumsal sistemlerini ve güvenliklerini olumsuz etkilediğine inanan hedef ülkeler ise uluslararası göçün bu ‘düzensizleştirdikleri’ akımıyla mücadele etmenin her yolunu denemektedirler.¹¹⁰

Hedef ve kaynak ülkeler bağlamında veriler incelendiğinde ise 1970’den beri ABD, uluslararası göçmenler için asıl hedef ülke olmuştur. O zamandan bu yana ülkede yaşayan yabancı ülke doğumlu kişilerin sayısı neredeyse dörde katlanıp 1970’teki 12 milyondan az olan sayıdan 2015’te 46,6 milyona çıkmıştır. 2015’te 12 milyon uluslararası göçmenin yaşadığı Almanya UNDESA hesaplamalarına göre 2005’in başlarından bu yana ikinci büyük hedef ülke olmuştur. 2005’ten önce 1991’de SSCB’nin dağılmasından sonra hemen hemen 15 yıl boyunca en büyük ikinci uluslararası göçmene ev sahipliği yapan ülkeydi. Uluslararası göçmenlerin ilk 20 hedef ülkelerinin bir listesi alttaki Şekil 2’nin sol taraftaki sütununda verilmiştir.¹¹¹

2015 yılında en büyük kaynak ülkelerin listesi Şekil 2’nin sağ tarafında gösterilmiştir. 2015’teki uluslararası göçmenlerin neredeyse yarısı Asya’da doğmuş, genellikle Hindistan (en büyük kaynak ülke), Çin ve Afganistan, Bangladeş ve Pakistan gibi Güney Asya ülkelerinden gelmiştir. Meksika ikinci büyük kaynak ülkeyken bunu göçmene sahip birkaç Avrupa ülkesi izlemiştir.¹¹²

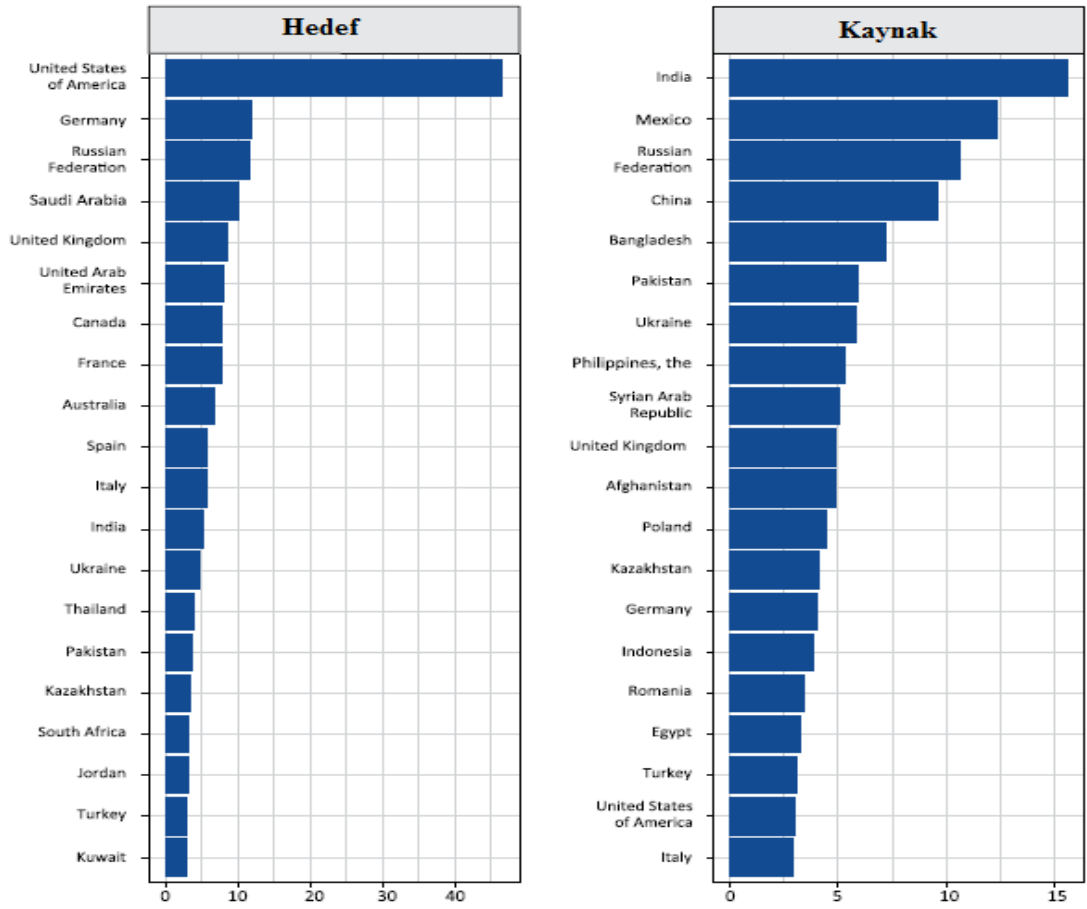
---

¹⁰⁹ Ibid., s.20

¹¹⁰ H. Deniz Genç, “Dünya Küreselleştikçe Hareketleniyor, Hareketlendikçe Kısıtlanıyoruz”, N.Aslı Şirin Öner, Suna Gülfer İhlamur Öner (der.), *Uluslar arası İlişkilerde Göç, Olgular, Aktörler ve Politikalar*, Der Yay., İstanbul, 2018 s. 83.

¹¹¹ IOM 2018, WMR, *op.cit.*, s.18

¹¹² Ibid., s.19

Şekil 4: Hedef ve Kaynak Ülkelerde ilk 20 Ülke ¹¹³

Ülkelerin gelir grubuna göre göçmenlerin dağılımına bakıldığında ¹¹⁴ 2015'te uluslararası göçmenlerin üçte ikisi -157 milyon civarı- yüksek gelirli ülkelerde yaşamaktadır. Buna kıyasla aynı yıl orta gelirli ülkelerde 77 milyon (yaklaşık olarak toplam göçmen stokunun üçte biri) ve düşük gelirli ülkelerde ise hemen hemen 9 milyon yabancı ülke doğumlu kişi yaşadığı görülmektedir. ¹¹⁵ Uluslararası göçmenlerin hedef ülkeleri arasında ilk 20 ülkeye baktığımızda sadece beş tane Avrupa ülkesi olduğu görülmektedir: Almanya, İngiltere, Fransa, İspanya, İtalya. Almanya, Fransa gibi ülkeler gelişmiş bir göç geçmişine sahip olmanın mirasını taşımaları, özellikle Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler ise coğrafi yapısı sebebiyle yakın coğrafyalar için hedef ülke halindedir.

¹¹³ IOM 2018, WMR, *op.cit.*.s.19.

¹¹⁴ *Ibid.*,s.20

¹¹⁵ *Ibid.*,s.20

Kaynak ülkelerin tamamı ya siyasi karışıklıklar ya da gelişmemiş ekonomik sistemler ile mücadele etmektedirler. Bunda bitmeyen iç çatışmalar, düzelmeyen ekonomiler bu ülkeleri kaynak ülke konuma getiren olgulardır.

Almanya, 2 milyondan fazla uluslararası göçmenle birlikte 2015 yılında ana OECD varış ülkesidir (daha fazlası o yıl 2000 yılında kaydedilen seviyelerin iki katından daha fazla ardından ABD (1 milyonun üzerinde) ve Birleşik Krallık (yaklaşık 480.000 yeni göçmen) gelmektedir.¹¹⁶ 2015 yılında dünyadaki göçmen nüfusunun yaklaşık üçte biri (75 milyon) Avrupa'da yaşamaktadır. Bu rakamın yarısından fazlası (40 milyon) Avrupa'da doğmuştur. 2015 yılında Latin Amerika ve Karayipler'den Kuzey Amerika'ya yapılan göçten sonra Avrupa'dan Avrupa'ya göç, dünyanın ikinci en büyük bölgesel göç koridorunu teşkil etmektedir. Avrupa'da, Avrupalı olmayan göçmen nüfusu 2015'te 35 milyonu aşmıştır. Doksanlı yıllarda istikrarlı bir büyüme gösterirken bu rakam, 2000'lerde hız kazanmıştır ve 2000li yılların sonunda yavaşlamıştır.¹¹⁷

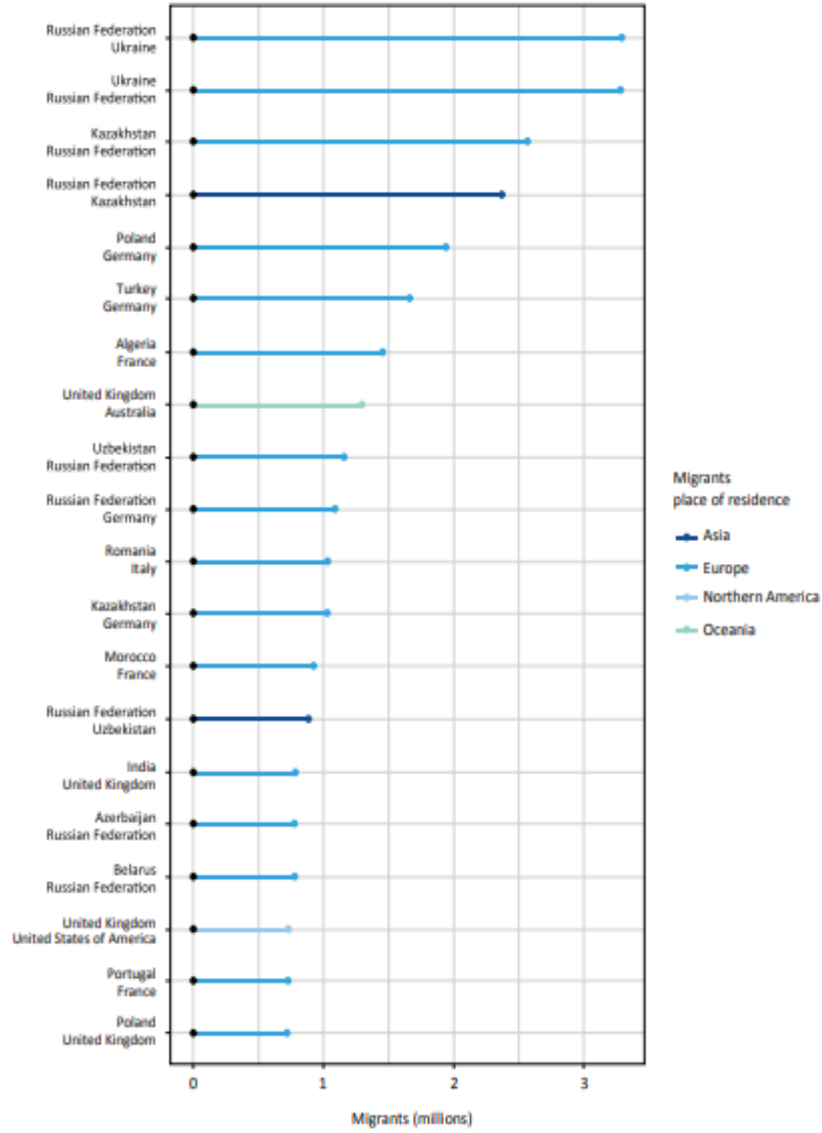
2015 yılında Almanya, Avrupa'nın en büyük yabancı doğumlu nüfusuna sahip ülkesidir. Almanya'nın 12 milyon göçmeni arasında en büyük gruplar, her biri bir milyonu aşan Polonya, Türkiye, Rusya Federasyonu ve Kazakistan'dan gelen göçmenlerdir. Fransa ve Birleşik Krallık'taki nüfusun her biri 2015 yılında 7,5 milyondan fazla yabancı doğumlu insandan oluşmaktadır. Fransızca konuşan Kuzey Afrika ülkelerinde doğan göçmenler, Fransa'daki en büyük yabancı doğumlu nüfusu oluşturmaktadır. Birleşik Krallık'ta en büyük göçmen nüfus Hindistan ve Polonya'dandır. 5.5 milyonun üzerindeki yabancı doğumlu nüfus ile İspanya ve İtalya, 2015 yılında Avrupa'nın dördüncü ve beşinci en popüler göçmen bölgesidir. Bu ülkelerdeki yabancı doğumlu nüfusun birçoğu, Romanya, Almanya ve Birleşik Krallık veya Fas gibi Kuzey Afrika ülkelerden gelmektedir. Bölgedeki en çok göç alan 20 ülkeden İsviçre, nüfusta % 29'luk oranla en fazla göçmen nüfus oranına sahiptir. İsviçre'yi, Avusturya, İsveç ve İrlanda izlemektedir.¹¹⁸

---

¹¹⁶ *Ibid.*, s.24

¹¹⁷ IOM 2018, WMR, *op.cit.*, s.67

¹¹⁸ *Ibid.*, s.69

Şekil 5: Göç Koridorları¹¹⁹

Avrupa ülkelerini kapsayan, zaman içinde göç hareketlerinin birikimini temsil eden ve göç hedeflerinin belirli hedef ülkelerdeki yabancı kökenli önemli popülasyonlara nasıl evrimleştiğinin bir anlık görüntüsünü sunan ilk 20 göç koridoru yukarıdaki grafikte verilmiştir. Avrupa ülkelerini kapsayan ana göç koridorlarının en çarpıcı özelliklerinden biri, çoğu bölge içi koridor olmasıdır. Rusya Federasyonu ana koridorlarda yoğun olarak yer almaktadır. Ukrayna, Kazakistan ve Özbekistan gibi eski SSCB üyesi devletlerde bulunan Rus doğumlu nüfus, 2015 yılında Avrupa'nın en büyük

¹¹⁹ IOM 2018, WMR, *op. cit.*, s.71.

göçmen koridorlarından birini oluşturmaktadır. Rusya Federasyonu, Almanya'dan sonra Avrupa'daki en büyük ikinci göçmen bölgesi olmuştur.¹²⁰

2.2.) Mülteci ve Yerinden Edilmişler Nüfusu

Zorla yerinden edilmiş kişilerin sayısı, 2017 yılı boyunca artmaya devam etmiş ve dünya çapında yardım çağrısı yapılmıştır. Zorla yerinden edilenlerin % 85'inden fazlası düşük ve orta gelirli ülkelere sığınmışlardır. 2017 yılının sonunda UNHCR'a göre 68,5 milyon insanın zorla yerinden edilme sebebiyle korunmaya ve yardıma ihtiyacı duymuştur. Bu durum, her iki saniyede bir, bir kişinin yerinden edilmesine eşdeğer olmuştur. Zorla yerinden edilmiş nüfus; mülteciler, ülke içinde yerlerinden edilmiş insanlar ve sığınmacıları içermektedir. Küresel ölçekte 2017 yılında, 40 milyon insan çatışma ve zulüm sonucu ülke içinde yer değiştirmiş, 25,4 milyon mülteci ve 3,1 milyon ise sığınmacı olmuştur.. Bugünlerde çoğu mülteci, kamplarda veya kırsal alanlarda değil, kentsel alanlarda (% 58) yaşamaktadır. Küresel mülteci nüfusunun % 52'si 18 yaşın altındaki çocuklardır (refakatsiz veya ailelerinden ayrı olanlar dahil).¹²¹

Diğer yıllarda olduğu gibi çözülememiş veya yenilenmiş çatışma dinamikleri belirli ülkelerdeki iltica ve sığınma eğilimlerini önemli ölçüde arttırmıştır. 2016 yılının sonunda BMMYK'ya kayıtlı mülteciler arasında, ilk 10 menşe ülkesi - Suriye Arap Cumhuriyeti, Afganistan, Güney Sudan, Somali, Sudan, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Orta Afrika Cumhuriyeti, Myanmar, Eritre ve Burundi'dir. Ortalama 13,5 milyon yani mülteci ve sığınmacıların yüzde 79'u bu ülkelerden gelmiştir. Bu ülkeler, en az beş yıldır mülteciler için en önemli kaynak ülkeler arasında yer almıştır.¹²² Dünya çapındaki mültecilerin üçte ikiden fazlası; yani %68i sadece beş ülkeden gelmiştir: Suriye'den 6,3 milyon; Afganistan'dan 2,6 milyon; Güney Sudan'dan 2,4 milyon; Myanmar'dan 1,2 Milyon; Somali'den 986,400. BMMYK'nın tahminine göre 16,2 milyon insan 2017'de yerlerinden edilmiştir. Gelişmekte olan bölgeler dünyadaki BMYK'ya kayıtlı mültecilerin % 85ine ev sahipliği yapmıştır: yaklaşık 16,9 milyon kişi. 2017 yılı devam eden yerinden edilme krizleri ve yenileri ile geçmiştir. Sonuç olarak yerinden edilmiş küresel nüfus artış göstermiştir. 2016 yılında 65,6 milyondan

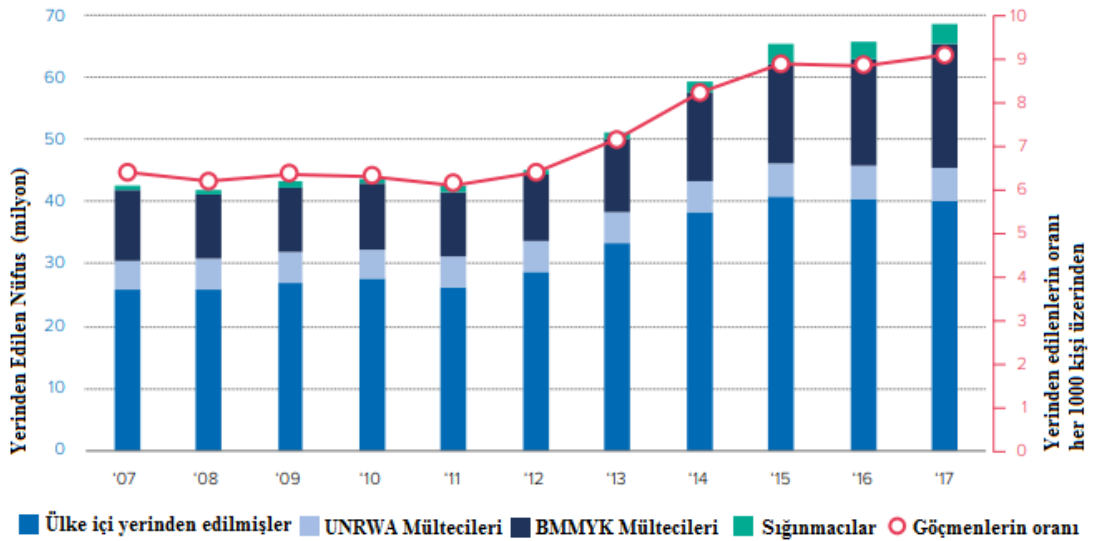
¹²⁰ *Ibid* s. 70

¹²¹ UNHCR, Trends at a Glance 2017, <https://www.unhcr.org/globaltrends2017/> (e.t.:19.06.2019)

¹²² IOM 2018, WMR, *op. cit.*, s. 33

2017 yılında 68,5 milyona ulaştı. Suriye Krizi, D.Kongo cumhuriyetinde yaşananlar ve Myanmar bu rakamın en büyük sebebi olmuştur.¹²³

Türkiye, başta Suriyeliler olmak üzere, 3,5 milyon mülteci nüfusuyla dünyanın önde gelen mültecilerini barındıran ülke olmaya devam etmektedir. Lübnan ise ulusal nüfusuna göre en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapmaktadır.¹²⁴ Pakistan 1.4 milyon, Uganda 1.4 milyon, Lübnan 998,900, İran 979,400, Almanya 970,400, Bangladeş 932,200, Sudan 906,600. Nüfusa oranla en fazla sayıda mülteci barındıran ülke Lübnan olurken ülkedeki her 6 kişiden biri mültecidir. İkinci sırada Ürdün, üçüncü sırada ise Türkiye yer almaktadır.¹²⁵

Şekil 6: Küresel Yer Değiştirme Eğilimi ve Yer Değiştirme Oranı 2007-2017¹²⁶

Son on senede yerinden edilmiş küresel nüfusta önemli bir büyüme görülmüştür. 2007 yılında 42,7 milyon olan bu rakam % 50'nin üzerinde artış göstermiştir. Bugün dünyadaki her 110 kişiden 1i yer değiştirmiş durumda. on yıl öncesinde bu rakam 157 kişide bir kişi olmuştur. Suriye ihtilafı bu artışa önemli ölçüde katkıda bulunurken son

¹²³ UNHCR, Global Trends Forced Displacement in 2017, <https://www.unhcr.org/globaltrends2017/>, (e.t.:05.05.2019)

¹²⁴ Forced displacement: refugees, asylum-seekers and internally displaced people (IDPs), EUC, https://ec.europa.eu/echo/what-we-do/humanitarian-aid/refugees-and-internally-displaced-persons_en (e.t.:22.05.2019)

¹²⁵ UNHCR 2017, *op.cit.*, s.2.

¹²⁶ *Ibid.*, s.4.

beş yılda dünyada başka büyük göçler de meydana gelmiştir. özellikle Orta Afrika Cumhuriyeti, Burundi, Kongo, Irak, Myanmar, Güney Sudan, Ukrayna ve Yemen...¹²⁷

UNHCR regions	Refugees (including persons in a refugee-like situation)		Change		% of total, end-2017
	Start-2017	End-2017	Absolute	%	
- Central Africa and Great Lakes	1,381,900	1,475,700	93,800	6.8	7
- East and Horn of Africa	3,290,400	4,307,800	1,017,400	30.9	22
- Southern Africa	162,100	197,700	35,600	22.0	1
- West Africa	300,600	286,900	-13,700	-4.6	1
Total Africa*	5,135,100	6,268,200	1,133,100	22.1	31
Americas	682,700	644,200	-38,500	-5.6	3
Asia and Pacific	3,477,800	4,209,700	731,900	21.0	21
Europe	5,200,200	6,114,300	914,100	17.6	31
thereof: Turkey	2,869,400	3,480,300	610,900	21.3	17
Middle East and North Africa	2,679,500	2,704,900	25,400	0.9	14
Total	17,175,300	19,941,300	2,766,000	16.1	100

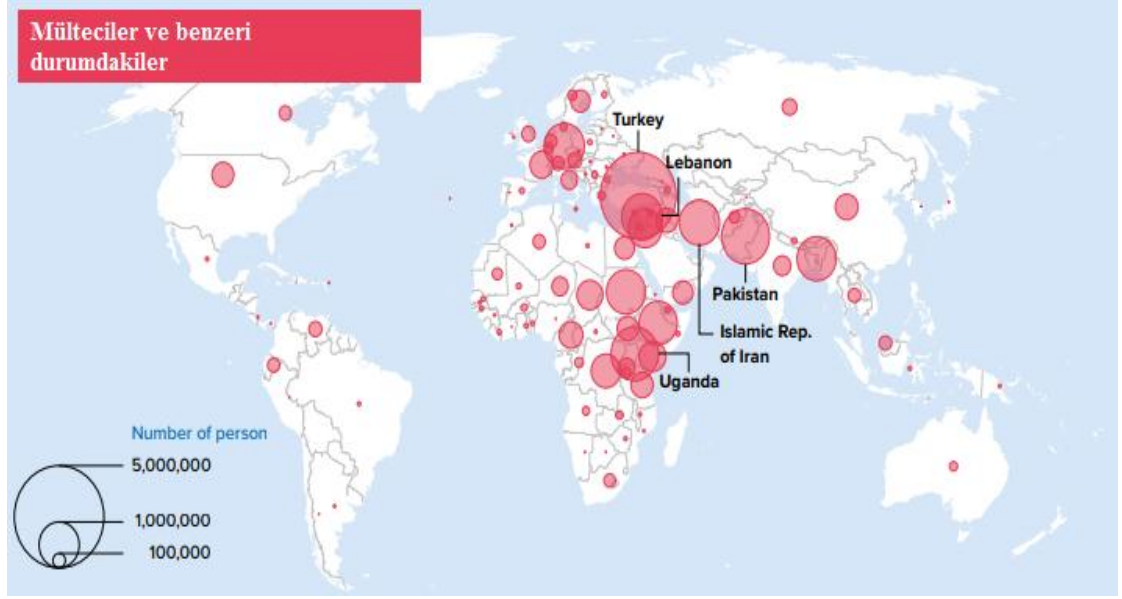
Şekil 7: BMMYK Nüfus Bölgelerindeki Mülteci Nüfusu 2017¹²⁸

Sahraaltı Afrika'daki mülteci nüfusu, 2017 yılında, Güney Sudan'daki kriz, 1 milyondan fazla insanın Sudan ve Uganda'nın kaçmasıyla 1,1 milyon (yüzde 22) olmuştur. 6.3 milyon mülteci ile bu bölge, dünyadaki mülteci nüfusunun olduğu üçte birinin hedefi olmuştur. 2017 yılı sonunda, Türkiye, yıl boyunca 3,5 milyona yükselen rakamla en fazla sayıda mülteciye Avrupa kıtasındaki diğer ülkeler ise 2.6 milyon mülteciyi barındırmıştır. Myanmar'dan mültecilerin gelmesiyle, Asya-Pasifik bölgesinde, mülteci nüfusu 2016 ve 2017'de yer alan yüzde 21 oranında artmış ve Aralık 2017'de 4,2 milyona ulaşılmıştır. Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki mültecilerin sayısı ise 2017 yılı sonuna kadar 2,7 milyon olmuştur. Bir önceki yıla göre yüzde 6 düşüş ile Amerika bölgesi 2017 sonunda toplamda 644.200 mülteciyi ağırlamıştır.¹²⁹

¹²⁷ UNHCR 2017, *op. cit.*, s.4.

¹²⁸ *Ibid.*, s.4.

¹²⁹ UNHCR 2017 *op.cit.*, s. 17

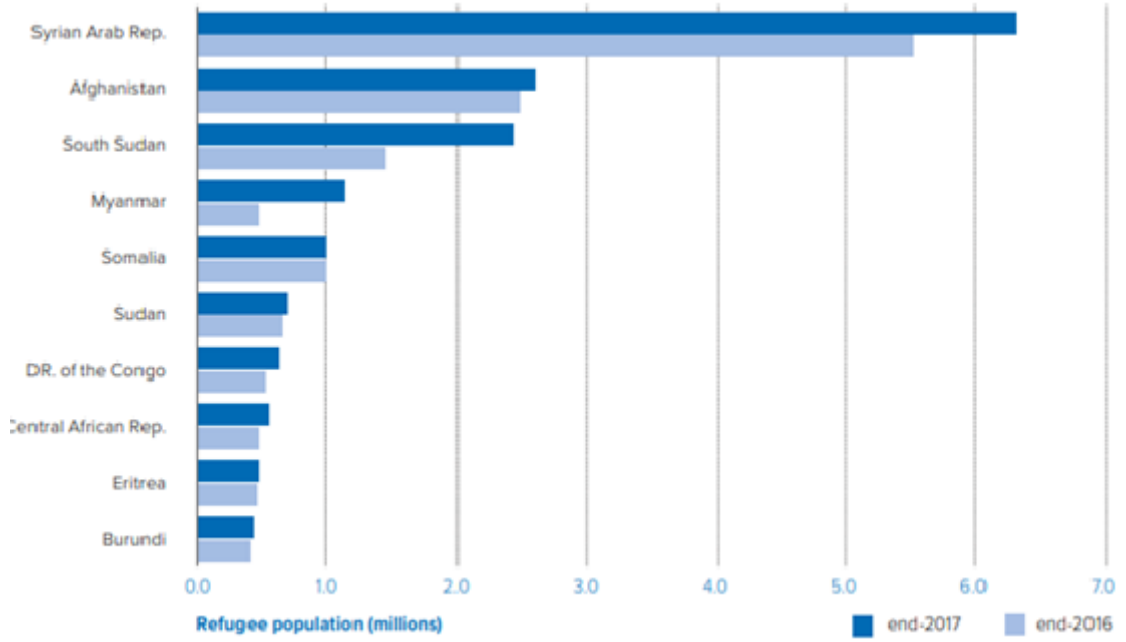
Şekil 8: 2017 Sonu Mültecilerin Dünyadaki Sayısı ve Hedef Ülkeler¹³⁰

2017 yılı sonunda en fazla sayıda mülteci Türkiye’de bulunmuştur 3,5 milyon rakamı ile Avrupa kıtasında ise bu rakam 2,6 milyon, Asya-Pasifik’te 4,2 milyon ile Myanmarlı mültecilerin Bangladeş’e gelişi olmuştur. Ortadoğu ve Kuzey Afrika 2,7 milyon ile sabit kalmıştır. Amerika bölgesi ise 644,200 kişiyi ağırlamıştır. 2017 yılı sonunda küresel mülteci nüfusu UNRWA’nın sorumluluğu altındaki Filistinli mülteciler dâhil 25.4 milyon olmuştur. 2,9 milyonluk artış ile bugüne kadar bilinen en yüksek artış yaşanmıştır. 2016 ve 2017 yılları için kaynak ülkelere bakıldığında ise yine içsel karışıklıklarla mücadele eden ülkeler olduğu görülmüştür. Suriye, Afganistan, Güney Sudan, Myanmar, Somali, Sudan, Kongo, Güney Afrika Cumhuriyeti, Eritre, Burundi.¹³¹ Aşağıdaki grafikten Suriye Arap Cumhuriyeti mültecilerini çıkardığımızda ise geriye kalan ülkeler dünyadaki göçmen nüfusunun ciddi bir kısmını teşkil etmemiştir.

¹³⁰ *Ibid.*, s.17

¹³¹ *Ibid.*, ss.13-14

Şekil 9: Mültecilerin Kaynak Ülkeleri ¹³²

Önceki yıllardaki gibi Suriyeliler küresel mülteci nüfusunun büyük bir bölümü olmaya devam etmiştir. 2017 itibariyle 12,6 milyon Suriyeli göç etti, yaklaşık 6,3 milyonu mülteci, 146,700 sığınmacı ve 6,2 ülke içinde yerinden edilmiş nüfusa dahil olmuştur. Kolombiya, 7,9 milyon çatışma kurbanı nüfus ile ikinci sırada olmuştur. Kongo, 5,1 milyon insanın göç etmesiyle üçüncü sırada yer almıştır. 4,8 milyon Afgan zorla yerinden edilmişler arasında olmuştur, 3 milyonu mülteci ya da sığınmacı konumunda olmuştur. 2017'nin sonunda Güney Sudan 4,4 milyon, Irak 3,3 milyon, Somali 3,2 milyon, Sudan 2,7 milyon, Yemen 2,1 milyon, Nijerya 2 milyon ve Ukrayna 2 milyon.¹³³

2017 boyunca Suriye halkı iç savaş sıkıntısını çekmeye devam etmiş ve mültecilerin kaynak ülke konusunda en önemli yeri edinmiştir. Suriye'nin yaklaşık üçte birini oluşturan 6,3 milyondan fazla insan ülkeden kaçmak zorunda kalmıştır. Suriyeli mülteciler dünya genelinde 125 ülkede sığınma talebinde bulunmuştur. Üç milyonu geçen rakamla Türkiye en büyük çoğunluğa ev sahipliği yapmıştır. Arkasından ise

¹³² UNHCR 2017 *op.cit.*, s.14

¹³³ *Ibid.*, s.14

992,100 ile Ürdün, 496,700 ile Almanya, 247,100 ile Irak, 126,700 ile Mısır, 103,600 ile İsveç, 43,900 ile Avusturya, Hollanda ise 30,900 rakamı ile yer almıştır.¹³⁴

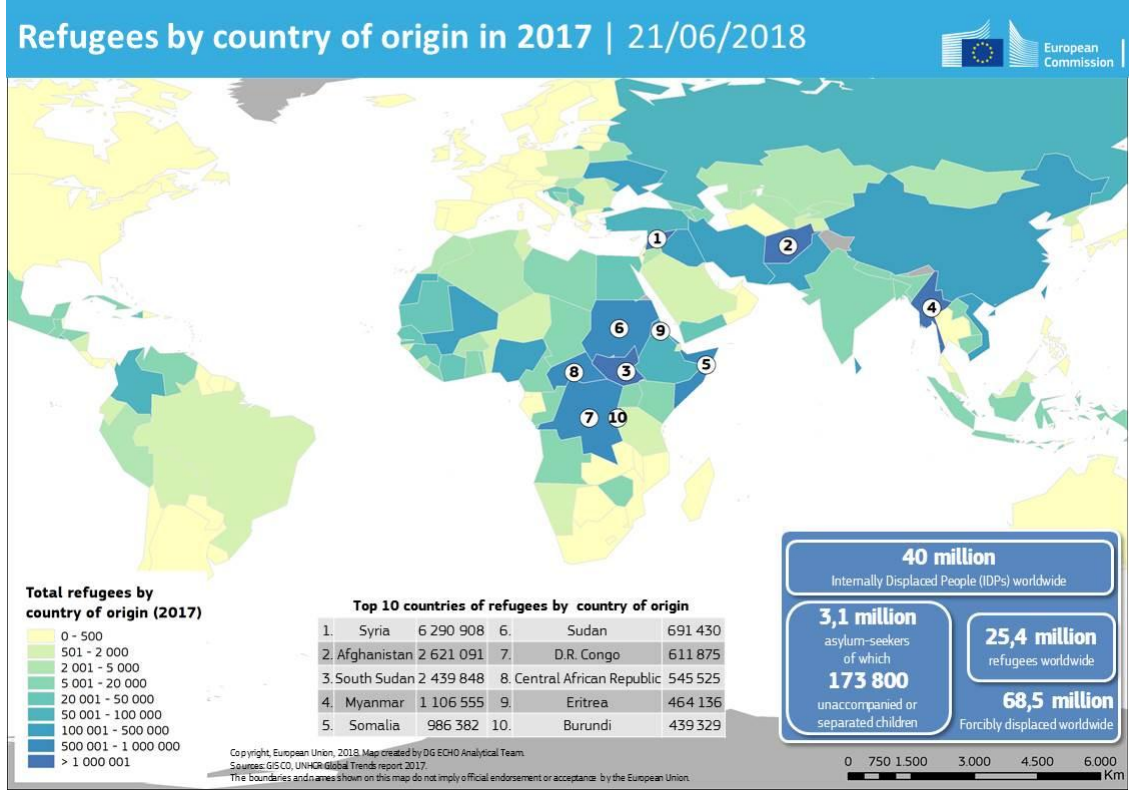
2017'deki en büyük ikinci mülteci nüfusu Afganistan olmuştur. Afganların büyük bir çoğunluğu Pakistan'da (1,392,600) ve İran'da (951,100) yaşamaktadır. üçüncü ve dördüncü sırada Almanya (104,400) ve Avusturya (26,900). hedef ülkeler arasında yer almaktadır. 2017 yılındaki en büyük artış, yılın başında 1,4 milyondan sonunda 2,4 milyona yükselen Güney Sudanlı mültecilerdir. Güney Sudanlı mültecilerin çoğu Uganda (1.037.400), Sudan (772.700), Etiyopya (421.400), Kenya (111.500) ve Kongo'da (89.000) ikamet etmektedir. Güney Sudan, 2017 yılında üçüncü büyük mülteci menşei ülkesi olarak kalmıştır. Myanmarlı mültecilerin sayısı 2017 sonunda milyon ila 1.2 milyon civarındadır. Yıl sonunda Myanmarlı mültecilerin sayısı Bangladeş (932.200)e ulaşmıştır. Diğer Myanmar nüfusu barındıran ülkeler Tayland (100.000), Malezya (98.000), ve Hindistan (18,100). Somali, 2017 yılında dünyanın en büyük beşinci mülteci kaynağı ülkesi olmasına rağmen, Somali mültecilerin sayısı bir yıl içinde (yüzde 3) 986.400 kişiye gerilemiştir. Kenya (281.700), Yemen (255.900) ve Etiyopya (253.800), Somali mültecilerin ana ev sahibi ülkeleriye, daha küçük gruplar Güney Afrika'da (27.000), Uganda'da (25.000) ve İsveç'te (22.000) yer almıştır.¹³⁵

Kaynak ülkelere baktığımızda siyasi ve sosyal karışıklık yaşayan ülkeler başı çekmektedir. Arap Baharı dalgasıyla hareketlenen fakat iç savaşla sonuçlanan Suriye, 2001 yılında ABD'nin müdahalede bulunduğu Afganistan, Kuzey – Güney ayrımı sonucu ikiye bölünen Sudan'ın yeni ismini alarak bağımsızlığını ilan eden Güney Sudan ve diğer yarısı Sudan, açlık ve yoksullukla başa çıkmaya çalışan Somali gelmektedir.

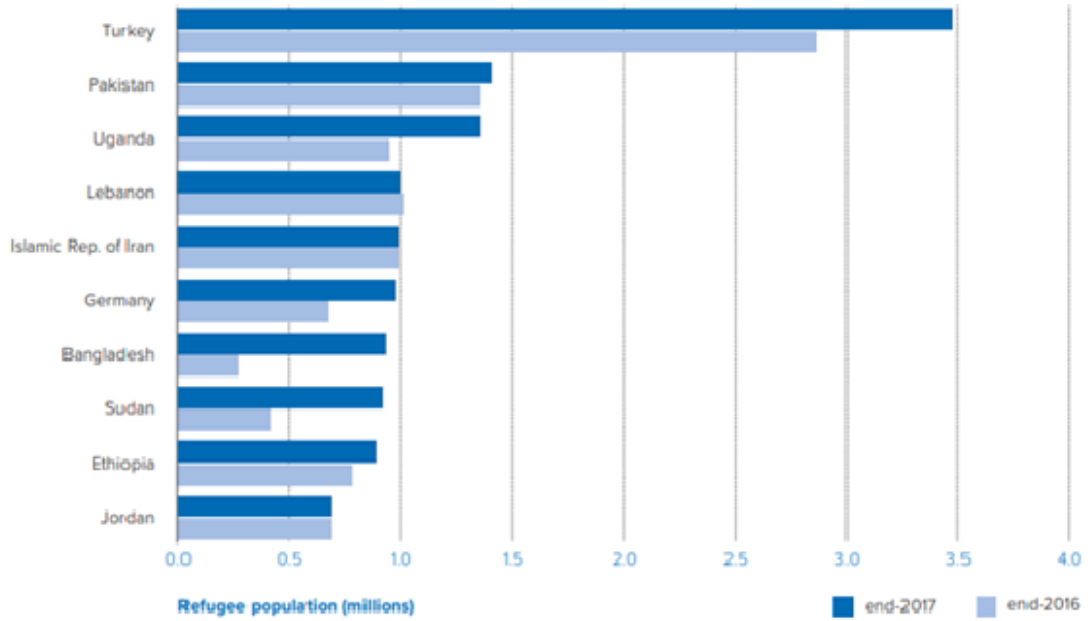
---

¹³⁴ *Ibid.*, s.14

¹³⁵ *Ibid.*

Şekil 10: 2017 Mülteci Kaynak Ülkeleri Haritası¹³⁶

Şekil 11: En Çok Mülteci Barındıran Ülkeler¹³⁷

¹³⁶ UNHCR 2017 *op.cit.*, s.14

¹³⁷ UNHCR 2017 *op.cit.*, s. 17

Gelişmekte olan bölgelerdeki ülkeler dünyadaki mültecilerin çoğuna ev sahipliği yapmaktadır. 2017 yılının sonunda tüm mültecilerin yaklaşık yüzde 85'i, gelişmekte olan bölgelerde (BM İstatistik Bölümü tarafından tanımlandığı üzere) yaşamaktadır. En çok mülteci barındıran on ülkenin dokuzunu kapsayan ülkelerde koruma sağlanmıştır. Bu ülkelerin birçoğu hali hazırda sürdürülebilir kalkınmanın önünde önemli engellerle karşı karşıyadır ve büyük mülteci akınlarına cevap vermekte zorlanmaktadır. 2017 yılının sonunda Türkiye, mülteci nüfusunda yüzde 21'lik bir artışla, yılın başında 2,9 milyondan sonuna 3,5 milyona çıkarak dünyanın en fazla mültecisine ev sahipliği yapan ülke olmaya devam etmiştir. Türkiye'de barındırılan toplam mülteci nüfusu, Suriyeliler (3.424.200), Iraklılar (37.300), İranlılar (8.300) ve Afganlar'dan (5.600) oluşmaktadır.¹³⁸

Altıncı en büyük mülteci barındıran ülke olan Almanya, mülteci nüfusunun % 45 oranında artarak 970.400'e ulaşmıştır. Özellikle de ülkede zaten mevcut bulunan ve aynı zamanda yeniden yerleştirme kanalıyla gelenleri de içeren sığınma taleplerine ilişkin olumlu kararlar nedeniyle Almanya hedef ülkeler arasında ilk 10 ülke arasında bulunan tek Avrupa ülkesi olmuştur. Yılsonunda, Almanya'nın ağırladığı mültecilerin çoğu Suriye'den (496.700), ardından Irak (130.600), Afganistan (104.400), Eritre (49.300) ve İran İslam Cumhuriyeti'nden (38.300) geldi. 2017 yılı sonunda 12,5 milyondan fazla mülteciyi barındıran dört ülke aynı zamanda dünyanın en az gelişmiş ülkeleri arasında bulunmaktadır. Uganda, Sudan, Etiyopya, Bangladeş. Hedef ülkeler arasında ilk 10'da yer almaktadır.¹³⁹

2.2.1) Avrupa'da Mülteci ve Yerinden Edilmişler Nüfusu

Almanya, 2016'da Avrupa'daki en büyük mülteci ve sığınmacı nüfusuna ev sahipliği yapmıştır, bu nüfusun yarıya yakını sığınmacıdır. Almanya, 2016 yılında, Suriye Arap Cumhuriyeti, Irak ve Afganistan'dan gelen kişilerin başvuruları ile Avrupa'da ve dünyada en fazla sayıda yeni sığınma başvurusu almıştır. Fransa ve Avusturya'daki mülteci nüfusun kaynak ülkesi Rusya Federasyonu olmuştur. Fransa, 2016 yılında Sri Lanka ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nden gelen büyük mülteci

---

¹³⁸ *Ibid.*

¹³⁹ *Ibid.*, ss.13 ve 17

topluluklarına da ev sahipliği yapmıştır. Avrupa'daki mülteci ve sığınmacıların kaynak ülkelerine bakıldığında Ukrayna ve Rusya en önemli iki kaynak ülke olmuştur.¹⁴⁰

Sığınmacı hareketlerine kaynaklık eden ülkelerdeki politik çatışmaların ve iç savaşların seyrine göre bu ülkelerden gelen sığınmacı sayısı ciddi oranda değişmiştir. 1990 ila 200 yılları arasında AB ülkelerine en çok sığınmacının geldiği 10 ülkeden gelen toplam sığınmacı sayısı 2.5 milyondur. Bu rakam, bu dönemde gelen toplam 4.4 milyon sığınmacının % 59'una tekabül etmektedir. Bu dönemde gelen sığınmacıların üçte biri üç Avrupa ülkesinden gelmektedir: Yugoslavya, Romanya, Bosna Hersek.¹⁴¹ 1990-2000 yılları arasında AB ülkelerine en çok sığınmacı gönderen 10 ülke sırasıyla şunlardır: Yugoslavya, Romanya, Türkiye, Irak, Afganistan, Bosna Hersek, Sri Lanka, İran, Somali, Kongo Demokratik Cumhuriyeti.¹⁴²

2015 ve 2016'da mülteci hareketliliğinin Avrupa'ya etkisi 2017 yılında iltica başvurularının birikmesi şeklinde olmuştur. Özellikle, Almanya'daki mülteci nüfus %45 artmıştır.¹⁴³ 2017 yılında 1,7 milyon insan iltica talebinde bulunmuştur. 331,700 rakamı ile ABD ilk sırada yer almıştır. 198,300 ile Almanya, 126,500 ile İtalya ve Türkiye 126,100.¹⁴⁴ 2016 yılında yapılan yaklaşık 2 milyon iltica başvurusu arasından Almanya, 720.000'in üzerinde başvuru ile birinci sırada yer almıştır. Ardından 262.000 ile ABD ve 123.000 ile İtalya bulunmuştur..¹⁴⁵

1990-2000 yılları arasında AB ülkelerinde en çok sığınmacı gönderen on ülke sırasıyla şu ülkeler olmuştur: Yugoslavya, Romanya, Türkiye, Irak, Afganistan, Bosna Hersek, Sri Lanka, İran, Somali, Kongo.¹⁴⁶ Sığınmacı hareketlerine kaynaklık eden ülkelerdeki politik çatışmaların ve iç savaşların seyrine göre bu ülkelerden gelen sığınmacı sayısı ciddi oranda değişmiştir. 1990 ila 200 yılları arasında AB'ne en çok sığınmacının geldiği 10 ülkeden gelen toplam sığınmacı sayısı 2.5 milyondur.¹⁴⁷

---

¹⁴⁰ IOM 2018, WMR, *op. cit.* s. 71

¹⁴¹ Castles & Miller, *op. cit.*, s. 153

¹⁴² *Ibid.*, s., 153

¹⁴³ UNHCR 2017, *op. cit.*, s.4.

¹⁴⁴ *Ibid.*, s.4.

¹⁴⁵ IOM 2018., WMR, *op. cit.*, s.32

¹⁴⁶ Castles & Miller, *op. cit.* s. 153

¹⁴⁷ *Ibid.*, s. 153

OECD ülkelerinin çoğu, 1990lı yılların başlarından itibaren daha sıkı sınır kontrolleri, vize zorunluluğu ve, yetersiz yetersiz belgeleri olan yolcuları taşıyan havayolu şirketleri için cezalar, kimlik kontrolleri, işyeri denetimleri, tahrif edilmiş belgelerin tespiti için yeni teknikler ve yasaları ihlal ederken yakalananlar için daha katı cezalar gibi uygulamaları içerecek şekilde yasaları ve ülkeye giriş mevzuatlarını değiştirmiştir. Göçmenlerin iş bulmaları için, sosyal güvenlik, sağlık ve okul hizmetlerinden yararlanmaları için gerekli olan belgeleri elde etmelerini zorlaştıracak önlemler yürürlüğe konulmuştur.¹⁴⁸

3.) DÜNYA VE AVRUPA'DA GÖÇÜN TARİHSEL GELİŞİMİ

3.1.) İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dönemde Dünyada Göçün Tarihsel Gelişimi

Mevcut mülteci rejimi, İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş etkisiyle şekillenmiştir. Avrupa'da 40 milyonu aşkın yerinden edilmiş insan bırakan İkinci Dünya Savaşı Dönemi'nde yerinden edilmiş insanlar, Kanada, Avustralya ve diğer ülkelere yerleşerek savaş sonrası ekonomik büyümeye ciddi katkıda bulunmuşlardır. Soğuk Savaş Dönemi'nde, komünizmi desteklemeyen Doğu Bloğu ülkeleri vatandaşlarına sığınma hakkı teklif etmek Batı için güçlü bir propaganda kaynağı haline gelmiştir. Demir Perde ülkelerinden ayrılma imkanları sınırlı olduğu için bunu başarabilen sığınmacılara Batı ülkelerinin kapısı genellikle açık olmuştur.¹⁴⁹

Bu birbirinin devamı olan iki olay örgüsünden göç olgusunu incelediğimizde iki kutuplu dünyanın yarattığı siyasi krizler ve bunların ekonomik yansımaları Soğuk Savaş Döneminin ana aktörü olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden bu yana uluslararası göç arttı ve nitelik değiştirmiştir. Bu, iki temel aşamada gerçekleşmiştir: Birincisi 1945'ten 1970'lere kadar çok gelişmiş ülkelerdeki büyük ölçekli sermayenin temel ekonomik stratejisi yatırımın yoğunlaşması ve üretimin genişlemesi olmuştur. Bunun sonucunda az gelişmiş ülkelerden Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya'nın hızla genişleyen endüstriyel bölgelerine çok sayıda göçmen işçi getirilmiştir. Göçe büyük oranda savaş sonrası büyümenin motoru olarak bakılmıştır¹⁵⁰

¹⁴⁸ Castles & Miller, *op.cit.*, s.167

¹⁴⁹ *Ibid.*, s.147

¹⁵⁰ Castles & Miller, *op.cit.*, s. 95 ve 105.

Kaynak ülkelerdeki ekonomik istikrarsızlıklar ile hedef ülkelerdeki iş gücü açığı uluslararası göçün en büyük tetikleyicisi olmuştur. Bu durum gelişmiş ülkelerin ekonomik gel-gitleri ile işgücü piyasasına da aynı şekilde yansımıştır. 1970'lerde yaşanan petrol krizi bu yansımanın en açık örneği olmuştur.

1970'li yıllarda, çok gelişmiş ülkelere yönelen uluslar arası göçte yeni bir dönem şekillenmeye başlamıştır. Bu dönemin başat özelliklerinden birisi de yasadışı göçte yaşanan artış olmuştur. Fransa, Almanya ve ABD gibi önde gelen sanayileşmiş ülkeler, yasadışı göçü ve göç mevzuatının suiistimal edilmesini önlemek amacıyla uluslararası göçü kontrol arayışı olarak adlandırılabilir sürekli bir gayret içine girmişlerdir.¹⁵¹ Fakat bu gayretler yasadışı yani düzensiz göçü azaltmak yerine daha da artmasına sebep olmuştur. Bunun yanında düzenli göçe de ivme kazandırarak birikimli şekilde göç hareketlerini tetiklemişlerdir.

Savaş Sonrası dönemde Batı ülkeleri kalkınmalarını yeniden tasarlarlarken ihtiyaç duyduğu göçmenlerin, ülkelerine dönmelerine yönelik politikalar uygulamaya koymuştur. Kalıcı olarak yerleşme genellikle yabancı işçiler için tasavvur edilmemiştir. Alman Hükümeti 1973'te işe alımı durdurduğunda ve diğer hükümetler aynı şeyi yaptığında, artık istenmeyen '*misafirlerin*' gideceğini ummuştur. Batı Avrupa devletlerinin çoğu kendilerini '*sıfır göç alan ülkeler*' olarak ilan etmişlerdir. Hükümetler başta aile birleşmesini önlemeye çalıştılar ama pek başarılı olamamıştır. Sonunda bu isteksizce bir insan hakkı olarak kabul edilmiştir.¹⁵²

Sanayileşmiş ülkelere yönelen yasadışı göç, 1973 Petrol Krizi sonrasında artmıştır. Ayrıca 1980'li yılların ortaları itibari ile yaşanan mülteci ve sığınmacı başvurularındaki artış, yasadışı göçü aşırı sağ hareketler tarafından yürütülen saldırgan kampanyaların hedefi haline getirmiştir. Bu durum, göç ile ilgili konuların siyasallaşmasına katkıda bulunmuş aynı zamanda göçün kontrol edilmesi yönündeki kamuoyu baskısını artırmıştır.¹⁵³

---

¹⁵¹ *Ibid.*, s.132

¹⁵² *Ibid.*, s.110

¹⁵³ *Ibid.*, s.167

3.2.) Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Dünyada Göçün Tarihsel Gelişimi

Küreselleşme ve bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle beraber modern anlamda göç olgusu sorgulanır hale gelmiştir. Göç artık sadece emek göçü ya da işçi göçü anlamıyla değerlendirilen bir olgu değil kitleleri etkileyen bir fenomen haline gelmiştir. Stephen Castles tarafından Göçler Çağı (Age of Migrations) olarak adlandırılan 21. Yüzyılda; göçün bireysel ya da ulusal etkilerinin ötesinde tüm dünyayı etkileyen sonuçlar doğurması bu olgunun çok boyutlu olarak değerlendirilmesi gereken bir metafora dönüşmesine sebep olmuştur. Çünkü gerek istatistiki veriler gerekse politik değişimler çok boyutlu sürecin ispatı niteliğindedir. Aşağıdaki paragrafta bahsedilenler bunun açık örneğidir.

Uluslararası göçmen nüfusu dünya çapında artmıştır ancak göçmen nüfusun dünya nüfusuna oranı nispeten durağan kalmıştır. Dünya nüfusunun artışıyla beraber göçmen nüfus da artış göstermiştir.¹⁵⁴ 1990 yılında göçmen nüfusu dünya nüfusunun % 2,9 oranında bir artış gösterirken 2000 yılında 173 milyon rakamı ile %2,8lik artışla durağan bir seyir göstermiştir. 2015 yılında %3,3 oranında artış ile en yüksek artış oranı ve en yüksek göçmen nüfusuna ulaşılmıştır. Göçmen nüfus oranı artış göstermiş olsa da insanların büyük çoğunluğu doğduğu ülkede yaşamayı tercih etmiştir.¹⁵⁵ Soğuk Savaş sonrası dönem farklı boyutlarda mütevazı geçici yabancı işçi politikalarının yeniden ortaya çıkmasına tanıklık etmiştir. Almanya, Hollanda, İsveç ve ayrıca Güney Avrupa devletleri gibi geçmişte misafir işçi programı uygulamış ülkeler, Soğuk Savaş sonrası dönemde belli ölçeklerde tekrar geçici yabancı işçi kabul programları uygulamaya başlamıştır.¹⁵⁶ Geçici programlar ile yapılan düzenlemeler göçü kontrol altına almaya çalışmanın bir yolu olmuştur. Fakat göç sınırlamalar ile kontrol altına alınmaktan artık çok uzaktı ve sınırlamalar göçün düzensizleşmesine katkıda bulunmuştur.

1990lı yıllarda, Fransa, İtalya, İspanya gibi birçok ülkede yasallaştırma programları yeniden yürürlüğe konulmuştur. Bu dönemde İsviçre’de bile kötü durumdaki bir ülkeden 31 Aralık 2001 tarihi öncesinde İsviçre’ye gelmiş yabancılar için bir program yürürlüğe girmiştir. Çoğunluğu Sri Lankalı olan 13.000 kişi bu programdan

¹⁵⁴ UN, International Migration Report 2017 Highlights., NewYork, 2017. s.4.

¹⁵⁵ *Ibid.*, s.4

¹⁵⁶ Castles & Miller *op. cit.*, s. 141

yararlanmıştır. Benzer bir biçimde yasallaştırma programının Almanya’da uygulanması yönünde talepler artarken hükümet yetkilileri olası bir yasallaştırma programının geri tepeceğini ve yasadışı göçü daha fazla teşvik edeceği savunulmuştur. Bir yandan yasallaştırmalar yasadışı yabancı ikametini ve istihdamını teşvik etmiştir. Diğer taraftan hükümetler bu programlar aracılığıyla bu insanların yasal statüye kavuşmalarını ve ‘gölgeden dışarı çıkmalarını’ sağlamıştır. Bu programlar yasadışı göçü önleme yolunda hükümetlerin yetersizliğinin kanıtı olarak görülebilir veya egemen devletlerin küreselleşme çağında geçirdiği değişimlere paralel olarak uluslar arası göç hareketleriyle baş etme arayışının veya uyumunun işareti olarak görülmüştür.¹⁵⁷

Küreselleşme, devletlerin kontrol edebildikleri alanları daraltmış, devletlerin birbirlerine olan bağımlılıklarını arttırmıştır. İnsan haklarına uymanın gerekliliği ortaya çıkmış ve böylece devletlerin kimi konularda hareket alanları kısıtlanmıştır. Dolayısıyla söz konusu durum devletleri işbirliğine sevk etmiştir. Ne var ki devletlerin işbirliğine yönelmesinin altında dahi ulusal çıkarlar yatmaktadır.¹⁵⁸ Göç konusunda işbirliği, günümüzde uluslar arası siyasetin en önemli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Göçün kontrolü konusunda genel yaklaşım, kısa vadeli ekonomik ve siyasal çıkarlar adına ulusal ölçekli göç kontrol politikalarından, daha geniş kapsamlı uluslararası göç yönetim stratejilerine doğru evrilmiştir.¹⁵⁹

1980’li yıllarla birlikte; Asya, Afrika, Latin Amerika’daki çatışma bölgelerinden doğrudan Avrupa’ya ve Kuzey Amerika’ya gelen sığınmacı sayısı hızla artmıştır. Sovyetler Birliği’nin çöküşü sığınmacı rakamlarını artırmıştır. ...1991 ve 1995 yılları arasında sığınmacı olmak için Almanya’ya başvuran 1.3 milyon kişi çoğunlukla Romanya, Bulgaristan ve diğer Doğu Avrupa ülkelerinden gelen etnik azınlıklara mensup kişilerden müteşekkildir. Aynı zamanda güney yarımküreden de artan sayıda sığınmacı Avrupa’ya gelmiştir. Bu durum, etnik azınlıkların ata topraklarına geri gelmesi ve Polonya, Ukrayna ve diğer eski Sovyet Cumhuriyetlerinden kayıt dışı

---

¹⁵⁷ *Ibid.*

¹⁵⁸ Yeliz Yazan, *Avrupa Birliğinin Yasadışı Göç Politikası*, Milenyum Yay., İstanbul, 2016. s. 84

¹⁵⁹ *Ibid.*, s.84

işçilerin ulaşmasıyla daha çetrefilli bir hal almıştır.¹⁶⁰ Bu kaotik ve düzensiz yapının kontrol edilebilmesi amacı ile yeni bir politika ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

1960'lar ve 1970'lerde geliştirilen ekonomi politik temelli emek göçü teorileri imalat sanayisi ve inşaat için vasıfsız işçi sağlamada ve bu sektörlerde ücret artışını sınırlamada göçmen işçilerin hayati rolünü vurgulamıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde bu politik ekonominin geçici emek gücünden kalıcı yerleşime geçişin ve göçmen işçilerin artan ekonomik farklılaşmasının ışığında yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacı oluşmuştur.¹⁶¹

21. yüzyılın başında küreselleşme ve terörizmle savaşla birlikte göç ve güvenlik ile ilgili giderek artan siyasi endişe mülteciler için daha da az misafirperver bir ortama katkıda bulunmuştur. Devletler eskiye oranla iltica ya da yeniden yerleşim taleplerini kabul etmek için daha az istekli olmuşlardır.¹⁶² Dünyada hedef ülkeler göçmen sayılarını kontrol altına almaya çalışırken kaynak ülkelerde meydana gelen olaylar sığınmacı ve mülteci rakamlarının artmasıyla karşılık bulmuştur.

11 Eylül 2001 tarihinden bu yana göç konusu gelişmiş ve gelişmekte olan dünyada daha çok güvenlik açısından değerlendirilmeye başlanmış, iltica kanalları ise terörizmin hedef devletlerin topraklarına erişimi sağlamak için kullanmaya başlanmıştır. Örneğin hem Madrid hem de Londra bombalamalarında iltica talep edenler saldırıların planlanmasında ve gerçekleştirilmesinde yer almışlardır.¹⁶³ 11 Eylül 2001 olayı küresel bir durgunluğa katkıda bulunmuştur. Tarihsel olarak göçmen işçiler bu tür ekonomik gerilemelerden orantısız bir şekilde kötü etkilenmiştir. Saldırıyı takip eden aylarda ABD ve devletin katı göç düzenlemesini yürürlüğe koymaya çalıştığı ve çoğu Endonezyalı olan on binlerce göçmenin 2002 yılında sınır dışı edildiği Malezya bunun bir kanıtı olmuştur.¹⁶⁴

Geride bıraktığımız son 20 yılda Kuzey Yarımküre' de bulunan zengin ülkelerin mülteci rejimleri topyekûn dönüşüme uğramıştır. Soğuk Savaş koşullarında Doğu

---

¹⁶⁰ Castles & Miller *op. cit.*, s.149

¹⁶¹ *Ibid.*, s.258

¹⁶² Betts, *op. cit.* s.68

¹⁶³ Betts *op. cit.*, s.103

¹⁶⁴ Castles & Miller *op.cit.*, s.,257

Bloğundan kaçan mültecilerin içtenlikle karşılanarak sürekli sürgün statüsünde yeni evlerine yerleştirilmesine dayanan sistem, Güney Yarımküreden gelen sığınmacıların dışlanması ve kontrol altına alınması için tasarlanmış katı bir rejime doğru evirilmiştir.¹⁶⁵ Tüm bu süreç göçün çok boyutlu ve katmanlı yapısını ortaya koymakla kalmamış dünya tarihinde bir nokta olarak adlandırabileceğimiz elli altmış yıllık gibi kısa bir süreçte bile yaşanan dönüşüm ve değişimi idrak etmemize yardımcı olmuştur.

Soğuk Savaş Dönemi'nin temel belirleyicileri ekonomik ve siyasi faktörlerken Soğuk Savaş sonrasında bu belirleyicilerin yanında farklı etmenler baş göstermiştir. Soğuk Savaşın hemen sonrasında dünya iki kutuplu olduğu zamana kıyasla milli güvenlik tehdidinin kaynaklarını açıklamak için daha az önemli hale gelmiştir. Daha önceki stratejik caydırma konusunda odaklanma ve süper güçler arasındaki nükleer çatışma hakkındaki odaklanma artık güvenliğin en önemli unsurlarından biri olarak karşımıza çıkmıştır. 1990'lara gelindiğinde devletler arası çatışmalar ve Irak, Somali, Bosna, Rwanda gibi ülkelerde karşımıza çıkan kompleks insani krizler uluslararası politika belirleyicilerinin dikkatini daha fazla çekmeye başlamıştır.¹⁶⁶ Bölgesel krizler, ayırım gözetmeyen iç çatışmalar ve şiddet eylemleri; yaşam alanları yok olan insanları ülkelerini zorunlu olarak terk etmelerine sebep olmuştur.

21. Yüzyıl başlangıcında insanlar ekonomik, siyasi sebeplerle göç ederken sonrasında bu göç '*daha iyi bir yaşam*' için göç edenlerin çağı haline gelmiştir. Bunun sonrasında ise Saskia Sassen'in dediği gibi insanlar artık daha iyi bir yaşam değil sadece kendilerine bir yaşam alanı bulmak için göç etmek zorunda kalmışlardır. Bunun en yakın örneği; Arap Baharı sonrası yaşanan göçlerdir. Suriye, Yemen, Libya, Sudan gibi çatışma bölgeleridir. Göçler Çağında süreç, '*daha iyi bir yaşam*'dan, '*yaşam alanı bulma*'ya doğru evrilmiştir.

Habitatları, yaşam alanları yok olan bu kişiler yer değiştirmektedir. Geldikleri ülkelerde en belirgin şey ise bir savaşın olmasıdır. Ancak bunlar da klasik anlamda bildiğimiz savaşlardan farklıdır. Bu savaşlar sonu kestirilemeyen korkunç savaşlardır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nda güçlü taraflar vardı ve bir aktörler bir masanın

---

¹⁶⁵ Ibid., s.150

¹⁶⁶ Betts *op. cit.* s.106

etrafında oturup savaşı bitirmekle ilgili pazarlık yapabiliyorlardı. Ateşkes ilan ediyorlardı. Bosna savaşında bile bu böyleydi. Ancak bahsettiğim savaşlarda ateşkes imzalamak imkansızdır. Aktörler çok fazla ve çeşitli. Asimetrik bir savaş yürütülüyor. Peki bu savaşlar nereden çıkıyor, o da karmaşıktır.¹⁶⁷

3.3.) Avrupa'da Göçün Tarihsel Gelişimi

Dünyada yaşanan sosyal, siyasi ve ekonomik gelişmelerle beraber göç kavramında yaşanan değişiklikler Avrupa kıtasında da karşılık bulmuştur. İnsanların göç şekilleri ve göç etme sebeplerinde yadsınamaz değişiklikler meydana gelirken aynı şekilde ev sahibi ülkelerde yaşayan insanların da tepkisellikleri değişmiştir. Hedef ülkenin tavrı ne olursa olsun insanlar binlerce yıldır Avrupa'ya göç etmek için canları pahasına yasal ya da yasadışı yollarda mesafeler kat etmektedir. Ve göç, yerel düzeyde mikro enstrümanlarla yönlendirilecek ya da negatif tepkilerle durdurulacak bir süreç olmaktan artık çok uzaklaşmıştır.

Aşırı şekilde büyüyen ve karmaşık hale gelen uluslararası göç, ulus devletlerin politikalarında özel bir odak noktası haline gelmiştir. Göç, küresel bir fenomendir ve tartışmalı olarak, yirmi birinci yüzyılın kilit haline gelmiş küresel sorunlarından biri olmuştur. AB için bir sorun olarak göç; Kıta'ya göç ve potansiyel göçün etkileri ve sebepleri ile değerlendirilmiştir ve bu durumun küreselleşmenin bir özelliği olduğu vurgulanmıştır.¹⁶⁸ Avrupa'da göç olgusunu anlamak için bazı temel konulardan bahsedilmektedir. Bunlardan ilki mevcut göç dokusunda hemen hemen bütün ülkelerden göç mevcuttur, bunun yanında yüz yıllarca süren ortak Avrupa tarihine bakıldığında; büyük savaşlar, kıtlıklar, devrimler ve teknolojik atılımlar gibi önemli olaylarda ve simge yapılarında Avrupa'nın geçmişi hep denizaşırı genişleme noktalarına bağlıdır.¹⁶⁹ İkinci olarak, bazı komşu ülke kümelerinin özellikle güçlü bölgeler arası güçlü karşılıklı bağımlılıklar gösterdiğidir: Lüksemburg ve çevresindeki üç ülke olan Belçika, Almanya, Fransa gibi ya da Balkan ülkelerinin, İskandinav ülkelerinin

---

¹⁶⁷ Sassen *op.cit.*

¹⁶⁸ Filipec, Mosneaga, Walter, *op.cit.s.35*

¹⁶⁹ Paweł Kaczmarczyk, Magdalena Lesińska & Marek Okólski, *Shifting migration flows and integration policies in Europe*, , Amsterdam University Press, 2015.. s.27

birlikteliği gibi. Bu mini sistemler insanların sürekli ve yoğun hareketliliği ile karakterize edilir.¹⁷⁰

Bugünün göç dokusu ve hareketliliği 1950 ve '60lı yıllarda -göçmen işçi alımının doruk noktası- kurulan göç ağları ve göçmen toplulukları ile bağlantılıdır ve bu dönem Avrupa'daki komünist olmayan ülkelerde keskin bir şekilde ayrılmıştır göç gönderen ve göç alan ülkeler olarak. O yıllarda insanların uluslararası hareketliliği çok ciddi bir şekilde talep gören ve ihtiyaç olan bir durumdur. Akış biçimleri değişmiş olsa da o yıllarda kurulan göç kanallarının, rotalarının çoğu bugün devamlılığını sürdürmüştür.

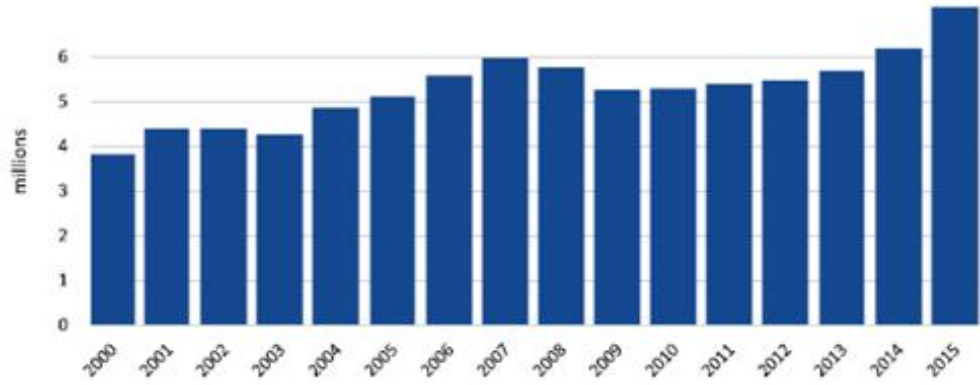
Dünden bugüne göç halen aynı akış ve rotalarla devam etmesine rağmen politika belirleme ve uygulama kapasitesinde sorunlar mevcuttur. Birlik, ortak bir göç politikası belirleyememiştir. Ancak 'ortak' bir yasadışı göçmen algısı oluşturmuş ve yasadışı göçle mücadele politikalarını benimsemiştir demek yanlış olmayacaktır. Sonuç olarak Birliğin yasadışı göç politikası denildiğinde akla salt yasadışı göçle mücadele gelmektedir. Yasadışı göçmenler, genel olarak korkulan ve problem olarak algılanan kişiler oldukları için refahı suiistimal eden ve suç işleme olasılıkları yüksek bir görüntüde tasavvur edilmektedirler.¹⁷¹

2008 yılında kayıtlı 3,8 milyon göçmenden bir milyondan fazlası eski komünist Avrupa ülkelerinden gelmektedir. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden gelenler AB'de yerleşik nüfus hareketlerinin yaklaşık % 60'ını oluştururken AB üyesi olup sosyalizm geçmişi olmayan ülkelerin payı (özellikle Arnavutluk, Ukrayna, Rusya ve Moldova) % 6-7 oranı ile göç konusunda önemli yer tutmuştur.

---

¹⁷⁰ *Ibid*, s.27

¹⁷¹ Yazan, *op.cit.*, s.108

Source: OECD, 2015.

Note 1: Data are not standardized and therefore differ from statistics on permanent migration inflows into selected countries contained in OECD's International Migration Outlook 2016 (OECD, 2016a and 2016b).

Note 2: The 35 countries typically included in OECD statistics are the following: Australia, Austria, Belgium, Canada, Chile, Czech Republic, Denmark, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Hungary, Iceland, Ireland, Israel, Italy, Japan, Republic of Korea, Latvia, Luxembourg, Mexico, the Netherlands, New Zealand, Norway, Poland, Portugal, Slovakia, Slovenia, Spain, Sweden, Switzerland, Turkey, United Kingdom and United States. In some years, data for particular countries are not made available: data were made available for 31 countries in 2000, and 33 countries in 2015. Notably, data for Greece have not been reported since 2012 and data for Turkey have not been reported since 2010.

Şekil 12: OECD ülkelerine Göç Akışı 2000 - 2015¹⁷²

OECD göç akımları üzerine sınırlı eğilim analizi üzerine veri tabanı 2000 yılında beri tutulmaktadır. Yukarıda gösterildiği gibi.¹⁷³ Veri tahminleri, OECD ülkelerine sürekli göç girişlerinin, 2000 yılında 3,85 milyondan 2015'te 7,13 milyona yükseldiğini ve küresel mali krizin yaşandığı dönemde geçici bir düşüşün yaşandığını göstermektedir. Almanya, 2015 yılında 2 milyonu aşkın yeni uluslararası göçmenin (2000'de kayıtlı olanların iki katı) Almanya'ya ulaşmasıyla birinci OECD ülkesi olmuştur. Bunu ABD'ye (1 milyonun üzerinde) ve Birleşik Krallık (yaklaşık 480.000 yeni göçmen takip etmiştir) izlemektedir.¹⁷⁴

Emeğin serbest dolaşımının mantığı, AB kalkınmasının temel dayanağı olmuştur. Avrupa'daki göç dinamiklerini anlamak, ekonomik etkileri olduğu için çok önemlidir.¹⁷⁵ Avrupa Birliği'nin ortaya çıkmasından bu yana (1957) göç politikaları her zaman önem arz etmiştir. İlerleme, topluluğun vatandaşlarının ve iş gücünün serbest

¹⁷² IOM 2018, WMR, *op. cit.*, s.24.

¹⁷³ *Ibid.*, s.,24

¹⁷⁴ *Ibid.*, s.24.

¹⁷⁵ Kaczmarczyk, Lesińska & Okólski *op.cit.*, s.25

dolaşım özgürlüğüne sahip olmaları; ekonominin ve sosyal kalkınmanın gelişmesi için gerekli olan dört temel özgürlükten (malların, sermayenin ve hizmetlerin serbest dolaşımının yanı sıra) biri olarak görülmesine bağlı olmuştur. Diğer bir deyişle, göç olgusunun temelinde, işgücünün Avrupa içi hareketliliği için gerekli olan Avrupa entegrasyonunun yaratılması yönünde adımlar atmış olan devletlerin gelişme faktörleri var olmuştur.¹⁷⁶

Avrupa için belirli bir ülkenin göç dengesinin pozitif mi negatif mi olduğuna bakılmaksızın nüfusun göç etme eğilimi görece olarak yüksek olma eğilimi vardır. 2008 yılında yaklaşık 2,3 milyon AB ülkesi vatandaşı göçmen olarak kaydedilmiştir, bu oran her 100 göçmenden 60'ına karşılık gelmektedir.¹⁷⁷ Avrupalı göçmenlerin büyük çoğunluğu nispeten iyi durumda olan ülkelere gelmektedir. 2008 yılında Avrupa'ya göç akışının % 73'lük kısmı UNDP tarafından *'highly developed'* olarak kategorize edilen dünya nüfusunun % 30'unu oluşturan ülkelere gelmektedir. Kalan göçmenlerin yarısından biraz daha fazlası diğer AB ülkelerinin vatandaşları veya geri dönen vatandaşlardır. Yalnızca %10'u daha az gelişmiş ülkelere gelmektedir ki bu ülkeler dünya nüfusunun % 22'lik kısmını oluşturmaktadır.¹⁷⁸

Kısa vadede Avrupa'da göç süreçleri ülkeler arasında önemli ölçüde farklılık göstermektedir; ulusal ve uluslararası nitelikteki olaylara ve ülkeye özgü politikalara karşı hassasiyeti bulunmaktadır. Devam eden ekonomik türbülansın göç üzerine etkisi en temel örneklerden biridir. Bazı ülkeler göçmenlerin akışında ivedi şekilde düşüşle karşılaşırken (İspanya, Çek Cumhuriyeti, İtalya ve İrlanda) bazılarında herhangi bir değişiklik gözlemlenmemiştir (İngiltere, Almanya, Fransa, İsveç ve Avusturya) Diğer ülkelerde göçmenlerin girişleri artış göstermiştir (Portekiz ve Danimarka). Bu farklılıklara rağmen Avrupa nüfusu zaten bir göçmen nüfusun temel özelliklerini taşımaktadır. Dünyada yabancı doğanların %34'ü Avrupa'da yaşarken Avrupa'da doğanların % 20'si yabancıdır. AB'nin tüm nüfusu arasında 2008 Eurostat veri tabanına göre %19'u AB vatandaşı değil ya da yurtdışında doğmuş veyahut da üst soyları yabancı kökenlidir. Buna ek olarak nüfusun %11'i göç etmiş ve geri dönmüş bir AB

---

¹⁷⁶ Filipec, Mosneaga, Walter *op.cit.*, s.66

¹⁷⁷ Kaczmarczyk, Lesińska & Okólski *op.cit.*, s.28

¹⁷⁸ *Ibid.*, s.28

vatandaşıdır ya da eşi yabancıdır.¹⁷⁹ 2011 yılında AB dışından gelen yabancı doğumların sayısı nüfusun %3,7'sine eşdeğer 18,5 milyonluk nüfustur. 2016 yılında AB'de yaşayan 10 kişiden 9'u yaşadıkları ülkede doğarken % 4'ü AB dışında, % 3'ü başka bir AB ülkesinde doğmuştur. 2015 yılında, en az bir yabancıyı içeren evlilikler AB'deki tüm evliliklerin% 10,5'ini oluşturmaktadır.¹⁸⁰ Her beş evlilikten birinin yabancı ya da yabancı kökenli biri ile yapıldığını göstermektedir. AB dışındaki bir ülkede doğan ve sayıca en büyük yabancı topluluk Fas doğumlu AB sakinleridir. Fas'ta doğan ve 2011'de AB'de yaşayan 2,3 milyon kişi bulunmaktadır. İkinci ve üçüncü en büyük topluluk ise 2,1 milyon ile Türkler ve 1,8 milyon ile Rusya kökenlilerdir.¹⁸¹ 1 Ocak 2018'de AB'de yaşayan 512,4 milyon kişinin 22,3 milyonu (% 4,4) AB vatandaşı değildi. 2017 yılında AB'ye gelen göçmenlerden 2,4 milyonun AB üyesi olmayan ülkelerden. AB Üye Devletleri, 2017 yılında 825 bin kişiye vatandaşlık sağlamıştır. 2017 yılında, AB üyesi devletler , AB topraklarında ikametgaha sahip olan 825 400 kişiye, 2016 yılına göre% 17 azalışla vatandaşlık vermiştir.2017 yılında, bir AB Üye Devletinin vatandaşlığını kazanan kişilerin dörtte biri Faslılar, Arnavutlar, Hintliler, Türkler ve Pakistanlılardır.¹⁸²

Son yirmi yıl Demir Perde'nin düşmesi ve AB'nin gelişmesi ile sembolize edilen Kıta Avrupası'nda dinamik ve politik değişim zamanı olarak ortaya çıkmıştır. AB'nin gelişimi; hem AB'nin yasal ve düzenleyici sistemi içinde kurumsal bir rejim, hem de AB'de göç kalıpları olarak yeni bir Avrupa göç alanı inşa etmede en önemli faktör olmuştur. Avrupa göç rejimi olarak kabul edilen olguların çağdaş dünyadaki ölçek veya kurumsal çerçeve bakımından benzersiz ve farklı bir olgular bütünü olduğu belirtilmelidir.¹⁸³

2010 yılı ve sonrasında dünyada yaşanan krizlerle birlikte kitlesel göç akını olarak nitelendirdiğimiz göçmen ve mülteci yığılmalarından oluşan yabancı akını tüm

---

¹⁷⁹ Kaczmarczyk, Lesińska & Okólski *op. cit* , s. 27

¹⁸⁰ People in the EU - statistics on origin of residents highlights, Eurostat, 2017, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=People_in_the_EU_-_statistics_on_origin_of_residents#General_overview (e.t.: 21.06.2019)

¹⁸¹ *Ibid.*,

¹⁸² *Ibid.*,

¹⁸³ Kaczmarczyk, Lesińska & Okólski *op. cit.* s.25

dünyada ve Avrupa’da geniş etkileriyle beraber yaşandı. 2015-16 yıllarında zirve yapan akınla Avrup benzeri görülmemiş bir göç dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır.

3.3.1.) Soğuk Savaş Öncesi Dönemde Göçün Tarihsel Gelişimi

Avrupa’nın göç geçmişi dünya üzerindeki sosyo-ekonomik ve siyasi olaylarla birlikte şekillenmiştir. Birliğin, birlik olma sürecine ilerlemesiyle birlikte göç politikaları hem Birlik içerisine hem de Birlik dışarısına karşı politika üretme süreçleri olarak şekillenmiştir. AB göç politikaları yapılandırılırken göz önünde tutulan iki önemli gerekçe vardır, bunlardan biri hızla yaşanan Avrupa nüfusu, bir diğeri ise iş gücü piyasası açıklarıdır. Bu çerçevede kabul edilen göçmenler ve mülteciler Avrupa’ya fayda sağlayacak nitelikteki insanlar olmuştur.

İkinci Dünya Savaş sonrası Avrupa, bir iç göç bölgesinden uluslararası göç bölgesine doğru bir dönüşümle karşı karşıya kalmıştır. Bu süreç kıtanın farklı bölgelerinde farklı zamanlarında yaşanmıştır. Güney Avrupa ülkeleri zamanla Kuzey ülkeleri takip ederken asıl soru Orta ve Doğu Avrupa’nın bu dönüşümü ne zaman nasıl yaşayacağıdır. Bu dönüşüm; göçmenleri ve bir bütün olarak Avrupa’yı ele geçiren sosyal, politik ve ekonomik alanlarının her alanında, demografi, iş piyasası, refah, politika ile sosyal ve etnik ilişkiler üzerinde güçlü bir etkiye sahip olmuştur.¹⁸⁴

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra hızlı bir kalkınma sürecine giren Batı Avrupa ülkeleri, kendi iş gücü arzlarındaki eksiklikleri görece olarak daha az gelişmiş olan güneydeki komşu ülkelerinden karşılamaya çalışmışlardır.¹⁸⁵ Batı Avrupa ülkelerinde 1950 ve 1960’larda göçmen işçilere yönelik talebe bağlı olarak devam eden göç Dönemi’nin devamında Avrupa’daki yabancı kökenli insan stoğu göç konusunda yeni bir tartışma dalgası oluşturacak kadar ciddi bir boyuta ulaşmıştır.¹⁸⁶ Daha önce de belirtildiği gibi savaş sonrası dönemde, işgücünün en az yüzde 10-15’ini oluşturan göçmenler pek çok AB işgücü piyasasının temel bir bileşeni haline gelmiştir. Sonuç

¹⁸⁴ Kaczmarczyk, Lesińska & Okólski *op.cit.*, s.71

¹⁸⁵ Salim Uslu, Giacomina Cassina, *Türkiye’den Avrupa’ya Göç*, Hak-İş Konf. Ankara, 1999., s.16

¹⁸⁶ (Castles & Miller’den aktaran) Kaczmarczyk, Lesińska & Okólski *op.cit.*, s.31

olarak, göçmenlerin işgücü piyasasına katılımı, kamuoyunda en önemli tartışma konulardan biri haline gelmiştir.¹⁸⁷

Batı Avrupa ülke ekonomilerinin büyüme dönemlerinde işgücü açığı ortaya çıkmıştır; 1950li yılların sonlarından beri üçüncü ülkelerden işgücü getirilerek bu açık kapatılmaya çalışılmıştır. Yabancı işçiler rotasyon ilkesine dayanılarak istihdam edilmiş, varlıkları faydalı ve geçici sayılmıştır.¹⁸⁸ Misafir işçi programlarının talebi açıkça insanlığından soyutlanabilir olarak tasavvur edilen soyut (ve aslında var olmayan) bir işçiye yöneliktir. Böylece üretim şartları, kâr oranları gibi sebeplerle işgücüne daha önce ortaya çıkan ihtiyaç ortadan kalkınca ithal emeğin aynı geldiği gibi geri iade edilebileceği varsayılmıştır. Burada yabancı işçilerin salt işgücü kaynağı olarak görülmesinin ideolojik sorunları bir yana göz ardı edilen bir başka unsur da göçün çok esnek olarak işleyip kolayca şekil değiştirebilen bir şey olduğu yani göçü tetikleyen birincil etkenler ortadan kalksa bile eldeki insan kaynağının kendini başka talep ve işlere tadil edebildiği olgusudur. Aslında bu dönemdeki misafir işçi programları kendi nüfusları o dönemdeki büyüme potansiyeline nazaran yeterli gelmeyen ve ama aynı zamanda da daha önceki dönemde sömürge sahibi olmamış ülkelerin başvurmak durumunda kaldığı bir uygulama olmuştur.¹⁸⁹

1970'lerde ekonomik durgunlukla beraber Avrupa'nın kapılarını büyük ölçüde kapattığı ve göçün önüne engeller inşa etmeye başladığı dikkat çekmektedir. 1970'lerde Avrupa'nın yerleşik yabancı nüfusuna bakıldığında, açık kapı politikasının maksimum seviyeye ulaştığı tespit edilmektedir. 1970'te Batı Almanya yaklaşık 3 milyon yabancı yerleşimci barındırmaktayken, Fransa'da bu oran 2.6 milyon, İsviçre'de 1.1 milyon, Belçika'da ise 700.000'dir.¹⁹⁰ 1973'teki petrol krizi, enerji üzerindeki fiyatları arttırmış ve ekonomik kalkınma konusundaki yaklaşımlarda değişikliğe yol açarak hükümetleri enerji tasarruflu politikalara yönlendirmiştir. Bunu göç alanındaki (1974-1979) eski politikaların yarattığı kriz izlemiştir. AB'deki göç olgusu yeni süreçlere yönelmiştir. Tüm göç programları kapatılmış ve 3.ülkelerden gelen göçmen işçilere kapılar kapatılmıştır. Konuk işçileri eve geri gönderme girişimleri ise başarısız olmuştur. Geçici

---

¹⁸⁷ Kaczmarczyk, Lesińska & Okólski *op. cit.*, ,s.32

¹⁸⁸ Filipec, Mosneaga, Walter *op. cit.*, s.66

¹⁸⁹ Akalın, *op.cit.*, ss. 96-97.

¹⁹⁰ Yazan, *op.cit.*, s.97

işçi geri dönüş programları çökmüştür. Yeni trendler ortaya çıkmıştır: yasal göç kanallarının kapatılması geçici işçi göçünün kalıcı hale gelmesine yol açmıştır, aile birleşimi daha sıklaşmış, yasadışı göç artmış, ekonomik göçmenler Avrupa'ya geçişi siyasal sebeplerle maskeleyerek sığınmacı olmaya yönelmişlerdir.¹⁹¹

1973 yılına kadar AB üyesi olmayan ülkelere göç politikası ikincil bir nitelik taşımıştır. Avrupa ülkeleri arasında göç politikalarında koordinasyon hakim değildir; kontrolün mümkün olduğu, zorluk çıkmadığı ve sınırlı alanda bir etki gösteren politiklardır.¹⁹² Göç, nüfusun doğal artışındaki açığı telafi etmede ve nüfusun yaşlanmasını düşürmede giderek hayati ve ciddi bir rol oynamaktadır. Başta Almanya olmak üzere bir çok ülkenin demografik sürdürülebilirliği olumlu bir göç dengesinin güçlü göçmenlik stratejileri ile desteklenmektedir.¹⁹³ Başlangıçta geçici bir iş gücü göçü olarak algılanan olay, daha sonraları işçilerin beklenmedik ve planlanmadık bir biçimde ailelerini de yanlarına almaları nedeniyle bir aile yerleşimine dönüşmüştür.¹⁹⁴ Aile Birleşimi Yasası ile birlikte bir yandan da göçün sınırları korunmaya çalışılmış, eskiden olduğu gibi iş bulma amacıyla Avrupa'ya giden herkesi kabul etmeme yönünde bir çerçeve çizilmiştir.

1974 yılından önceki dönemin aksine 1974 ve 1988 yılları arasında Avrupa'da yeni göç akımları ortaya çıkmıştır ki bunlar; aile birleşimi amacıyla ortaya çıkan göç ve bunun dışında farklı göçmenlik faaliyetlerinin ve stratejilerini içeren düzensiz göç kalıplarıdır.¹⁹⁵ Bu durumda ortaya çıkan göç hareketlerinden biri; 'eksik göç' kalıbıdır. Eksik göç, başlangıçta sınırlı bir uluslararası dolaşım özgürlüğüne ve özellikle de batıda daha gelişmiş ülkelerin işgücü piyasalarına kısıtlı erişimine bir yanıt olarak, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden gelen insanların sınır ötesi dairesel hareketliliğini ifade eder. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin vatandaşlarının kullanabileceği en büyük uluslararası hareket şekli turizmdir ('*sahte turizm*') ve bunun başlıca nedeni, ücret oranları ve tüketim malları fiyatlarındaki Doğu-Batı farklılıklarıdır. Tamamlanmamış göç akımlarının yoğunluğu, bireysel Doğu Avrupa ülkelerinin pasaport politikaları ile güçlü

---

¹⁹¹ Filipec, Mosneaga, Walter *op. cit.*, , s.67

¹⁹² *Ibid.*, s.66.

¹⁹³ Kaczmarczyk, Lesińska & Okólski *op.cit.*, s.28

¹⁹⁴ Uslu, & Cassina; *op.cit.*, s.17

¹⁹⁵ Kaczmarczyk, Lesińska & Okólski *op. cit* s.29

bir şekilde ilişkili iken, hedef ülkelerde kalma süreleri turist vizesi politikalarına dayanmaktadır. Genel olarak, eksik göç kısa bir süre kalmak ve ev sahibi ülkelerde çeşitli düzensiz ekonomik faaliyetler (örneğin küçük ticaret, kayıt dışı istihdam) içerir.¹⁹⁶

1980'lerin ikinci yarısında, Batı Avrupa'ya yönelik göç yeniden dirilmiştir. Temel itici güç, kaynak ülkelerdeki ekonomik ve politik problemler olmuştur. Yeni göçmenler (hem yasal hem yasadışı) işçi olarak ama gittikçe artarak sığınmacı olarak da gelmişlerdir. Çoğu Afrika, Asya ve Latin Amerika'dan gelmiş ama 1980'lerin sonlarında SSCB ve Doğu Avrupa'daki kriz yeni Doğu-Batı hareketlerine yol açmıştır.¹⁹⁷ 1980'lerin ve 1990'ların sonlarında göçmen karşıtı retorik, toplam nüfustaki yabancı doğum oranında görülen olağanüstü yükselişe bağlı olarak artmıştır. Batı Avrupa hükümetlerinin pek çoğunun bu duruma karşı tutumu, yeni gelenlerin özellikle de sığınmacıların girişi üzerine daha sıkı bir kontrol uygulamaya koymak olmuştur. Bu durum göçle ilgili kamuoyu tartışmalarında o zamandan beri süregelen iki kavramla kolayca özetlenebilir: “sıfır göç politikası” ve “kale Avrupa'sı”¹⁹⁸ Hedef ülkelerde göç konusunda uygulanan rijit politikalar, kaynak ülkelerde meydana gelen olaylar göz önünde bulundurulduğunda ciddi bir kaosa sebep olmuştur. Bir yanda ülkesindeki şartlar sebebiyle yaşanmaz hale gelen topraklarını terk etmek zorunda kalan insanlar diğer yanda ise kale Avrupa'sının sosyal sınırlarını ve düzenini korumaya çalışan hükümetler bulunmaktadır. Zamanla AB ülkelerinde göçün yönetim gerektirdiği fikri baskın hale geldi. 1980'lerde AB ülkeleri arasında göç konusunda işbirliği kalıcı hale gelmiştir.¹⁹⁹

3.3.2.) Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Göçün Tarihsel Gelişimi

Paradoksal olarak, 1990'lar göç tartışmalarına yeni ve önemli bir konu getirdi. Roma Kulübü²⁰⁰'nün faaliyetiyle temsil edilenler gibi önceki beklentilerin aksine, demografik değişimin dinamikleri, Avrupa toplumlarının geleceğinin nüfuslarının

¹⁹⁶ *Ibid.*, s.28

¹⁹⁷ Castles & Miller *op.cit.*, s.112

¹⁹⁸ (Castles and Miller 1993'den aktaran) Kaczmarczyk, Lesińska & Okólski *op. cit.*, s.31

¹⁹⁹ Filipec, Mosneaga, Walter *op.cit.*, s.67

²⁰⁰ **Roma Kulübü**, kendilerini İnsanlığın geleceği için ortak bilgi paylaşımı yapan dünya vatandaşları grubu olarak tanımlayan bir düşünce kuruluşu. (Daha fazla bilgi için https://tr.wikipedia.org/wiki/Roma_Kul%C3%BCb%C3%BC)

yaşlanmasıyla çarpıcı biçimde şekilleneceğini açıkça ortaya koydu. Nüfusun yaşlıların (ekonomik olarak inaktif olan) paylarındaki öngörülen artış ve buna bağlı işgücü piyasası destek oranlarındaki düşüş, bu değişikliklere olası siyasi tepkiler sorununu gündeme getirmiştir.²⁰¹ Göç, nüfusun doğal artışındaki açığı telafi etmede ve nüfusun yaşlanmasını düşürmede giderek hayati ve ciddi bir rol oynamaktadır. Başta Almanya olmak üzere bir çok ülkenin demografik sürdürülebilirliği olumlu bir göç dengesinin güçlü göçmenlik stratejileri ile desteklenmektedir.²⁰²

1990’larda, Orta ve Doğu Avrupa’daki nüfus artışı arttığında, eksik göç, bölgenin bazı ülkelerinde (örneğin, Bulgaristan, Polonya, Romanya, Ukrayna) başlıca hareketlilik halini almıştır. 2004’ten sonra, bu göç şekli popülerliğini yitirdi, çünkü AB’ye katılım, Batı’daki işgücü piyasaları serbestisi ya da daha fazla serbestçe erişim eksik göç olgusunu sona erdirmiştir.²⁰³ Eksik göç olgusunda görüldüğü üzere Avrupa’nın göç politikaları ve özellikle yabancılara karşı tutumu göç biçiminin düzenli ya da düzensiz oluşunu belirlemiştir.

OECD ülkelerinin çoğu, 1990lı yılların başlarından itibaren daha sıkı sınır kontrolleri, vize zorunluluğu, yetersiz belgeleri olan yolcuları taşıyan havayolu şirketleri için cezalar, kimlik kontrolleri, işyeri denetimleri, tahrif edilmiş belgelerin tespiti için yeni teknikler ve yasaları ihlal ederken yakalananlar için daha katı cezalar gibi uygulamaları içerecek şekilde yasaları ve ülkeye giriş mevzuatını değiştirmiştir. Göçmenlerin iş bulmaları için, sosyal güvenlik, sağlık ve okul hizmetlerinden yararlanmaları için gerekli olan belgeleri elde etmelerini zorlaştıracak önlemler yürürlüğe konulmuştur.²⁰⁴ Fakat yasadışı göç cezaları ya da katı yaptırımlarla kontrol altına alınabilme kurgusuna sahip olmamıştır. Alınan önlemler yasadışı göçü düzenli hale getirmek yerine sadece kötü bir fren mekanizması işlevi görmüştür.

1991-1994 Dönemi’nde, Avrupa göç politikalarında yeni ilkeler ve prosedürleri geliştirildi ve kabul edildi. Yani, “güvenli ülkeler” kavramı, siyasi iltica başvuru sayısını azaltmak amacıyla açık bir şekilde uygulamaya konmuştur. ‘Güvenli ülke’

---

²⁰¹ Kaczmarczyk, Lesińska & Okólski *op. cit.*, , s.31

²⁰² *Ibid.*, s..28

²⁰³ *Ibid.*, s.29

²⁰⁴ Castles & Miller *op.cit.s.*,167

kavramı, siyasi iltica başvurusunu azaltmak amacıyla açık bir şekilde uygulamaya konulmuştur. Bunun yanında mültecilerin yerleştirilebileceği ‘güvenli üçüncü ülke’ ilkesi tanımlanmıştır. AB’nin bir parçası olmayan transit ülkeler ile müzakereler başlatıldı; AB dışındaki 70’den fazla ülke ile geri kabul anlaşması imzalanmıştır. Hangi ülkeler vize gerekliliği gerektiği tespit edilmiştir. Göç politikalarında sistematik yaklaşım kullanılarak AB dışındaki ülkeler için vize rejimi basitleştirilmesi, geri kabul anlaşmalarının imzalanmasına bağlanmıştır.²⁰⁵

Bazı araştırmacılar Avrupa’ya yönelen uluslararası göçü sınırlandırmaya yönelik olarak yürürlüğe konulan önlemlere referans vererek Avrupa’nın doğu ve güney yarımküreden gelen yoksul kitlelere karşı örülmüş bir kaleye dönüştüğünün savunmaktadırlar. Bununla birlikte kitlesel göç üzerine uluslar arası kamuoyunda yapılan tartışmalarda göçmen girişlerine konulan sınırlandırmaların kısmi bir başarıya sahip olduğu vurgulanmaktadır.²⁰⁶

İç piyasadan ortak iltica ve göç politikasına geçme mantığı tarihi olarak her ikisinin nasıl ilişkilendirildiğini inceleyerek ortaya konabilir. AB entegrasyon süreci bir dizi hükümetler arası anlaşma ile gelişmiştir ve iltica ve göç ile ilgili 1980’lerden bu yana gerçekleşen anlaşma ve zirvelerde gelişmiştir.²⁰⁷ AB’nde çoklu ve çeşitli belgelerin benimsenmesi ve farklı göç süreci düzenlemeleri prosedürlerinin uygulamaya konması olumlu sonuçlar vermiştir. Göç ve iltica alanında eksiksiz bir Avrupa politikası sistemi kurulmuştur. 2000 yılından bu yana, göç yönetimi için uluslararası, ikili ve bölgesel düzeylerde ortak eylem planları desteklenmiştir; kalifiye olmayan iş gücünün sınırlandırılması politikasının yanı sıra iltica başvurularının değerlendirilmesine etkinlik kazandırılmıştır. Ulusal mevzuatın ve göç yönetimi prosedürlerinin yanı sıra kalifiye uzman ve öğrenci göçünün teşvik edilmesinin koordinasyonu yer almıştır.²⁰⁸

Bazıları için sığınmacılar Batı Avrupa’da giderek büyüyen kayıt dışı ekonomiye can veren yararlı emek kaynakları olarak görülmüştür.²⁰⁹ 2000’li yıllarda AB’nin genişleme süreci, Birliğe komşu coğrafyalardaki siyasi, ekonomik ve toplumsal

---

²⁰⁵ Filipec, Mosneaga, Walter, *op.cit.*, s.67

²⁰⁶ Castles & Miller, *op.cit.*, s.168

²⁰⁷ Alexander Betts, *op. cit.* s. 264

²⁰⁸ Filipec, Mosneaga, Walter, *op.cit.*, s.76

²⁰⁹ Castles :& Miller *op.cit.*, s. 146

değişiklikler, Birlik ülkelerini göç akınlarına karşı daha açık hale getirmiştir.²¹⁰ Avrupa’da komünist sistemin sökülmesinden sonra ve özellikle 2004 ila 2007 genişlemeleriyle; öğrenci, girişimci ve aile birleşimi yoluyla Orta ve Doğu Avrupa’dan gelen büyük miktarda emek akışı Avrupa Topluluğunda yeni ve ezici bir eğilim haline gelmiştir.²¹¹ Bunlara ek olarak Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin vatandaşları kısa dönemli (özellikle mevsimlik işçiler) ve düzensiz göçmen (vize süresini aşan turistler) gibi kategorilerde yüksek oranda bulunmuştur.²¹²

2012 yılında Brüksel’de Avrupa politika Merkezi (EPC) tarafından düzenlenen etkinlikte bir açıklama yapan Birleşmiş Milletler Mültecileri Yüksek Komiseri Antonio Guterres; Avrupa Birliği sığınma sistemini son derece işlevsiz olduğunu söylemiştir. Arap Baharı konusunda yorum yapan Guterres; Avrupa’nın rasyonel bir tutuma sahip olması gerektiğinden bahsetmiştir. Avrupa’nın; bölge ve dünya için Arap Baharına fantastik bir fırsat olarak bakmasının ve buna uygun tutum geliştirmesinin tarihsel bir etkiye yol açacağı ifadesinde yer vermiştir.²¹³

Güney ve Doğu Akdeniz bölgesinde göç konusunun odağı Sahraaltı Afrika bölgesi iken 2013 yılından itibaren odak Suriye ve Irak’a doğru çevrilmiştir. Bu göç şekline ek olarak AB içi göç de mevcuttur. Göçün kapsamı, etkisi ve karmaşıklığının yanında menşe ve hedef ülkelerdeki kanunların ihlali yasadışı göçle sonuçlanmıştır, ki bu durum Avrupalı vatandaşların ciddi bir şekilde olumsuz tepkilerine yol açmıştır.²¹⁴ 2015 yılında bir milyondan fazla insan Avrupa’ya ulaştı. insanları Avrupa’ya iten birincil itici güç halen ‘daha iyi ekonomik şartlar’ olmaya devam etmiştir. Bunun yanında zulüm ve güvenlik konusu ile ilgili endişeler Avrupa’ya uzun, pahalı ve tehlikeli bir yolculuk için iyi bir sebep olmuştur. Suriye’de yaşanan şiddet olayları ve kaos ortamı ile ekvatorial Afrika’nın bazı bölgelerindeki yaşam koşullarının ağırlığı, Doğu Akdeniz’i göç için çekici bir bölge haline getirmiştir.²¹⁵

---

²¹⁰ Yeşim Özer, *Uluslararası Göç ve Yabancı Düşmanlığı*, Derin Yay. İstanbul, 2015, s.3.

²¹¹ Kaczmarczyk, Lesińska & Okólski, *op.cit.*, s.28

²¹² *Ibid.*, s. 28.

²¹³ “UN official calls EU’s asylum system ‘extremely dysfunctional’”, Euractiv , March 2012, <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/un-official-calls-eu-s-asylum-system-extremely-dysfunctional/> (e.t.:05.05.2019)

²¹⁴ Filipec, Mosneaga, Walter, *op.cit.s.3.*

²¹⁵ *Ibid.*, s.9

Başta çatışma bölgelerinden gelen zorunlu göçün kitlesel olması ve Arap Baharı sonrası Ortadoğu ve Afrika'daki asimetrik savaşların bir türlü nihayete ermemesi politika geliştirme zorunluluğunun en önemli unsurlarından biri olmuştur. ...En büyük göçmen grubunu Suriye'den gelenler oluşturmuştur. Bu sıralamayı Irak ve Afganistan'dan gelenler takip etmiştir. Göç devam ettikçe arka bahçeler (hinterland) oluşmaktadır. Bu arka bahçeler, Avrupa'nın arka bahçeleri. Avrupa ise yaşananları görmek istememektedir. Avrupa acilen göç veren ülkelerle iş birliği yapmak ve bu konuda politika üretmek zorundadır. Gelen göçmenler Avrupa'nın '*ortalama göçmen*'ine de hiç benzememektedir. Bu tamamen farklı bir hikayedir. Gelen insanların artık geriye dönecek bir evi bulunmamaktadır. Bu durum mültecilikten de farklıdır. Örneğin, ikinci jenerasyon Filistinli göçmenler evlerini yeniden inşa etmek üzere 'topraklarına' geri dönmek istemektedir. Bu da onları mülteci kategorisinden çıkarır. Yeni tip göçmenler ise akıllarında mültecilerde olduğu gibi bir 'ev' imgesi taşımamaktadır. Sadece hayatta kalmak için yola çıkmaktadırlar.²¹⁶

3.3.3.) Avrupa Birliği ve Göç Hukuku

AB'de, göç yönetiminin gelişmiş ve ciddi bir düzenleyici çerçevesi olmakla birlikte göç uygulamalarının çeşitli yönlerini gözden geçiren ve düzenleyen temel belgeler şunlardır: Roma Antlaşması (1957), Maastricht Antlaşması (1992), Amsterdam Antlaşması (1997), Güzel Antlaşması (2001), Prüm Sözleşmesi (2005), Lizbon Antlaşması (2009) vd.²¹⁷ Bu süreç, üçüncü ülke vatandaşlarının entegrasyonu alanında AB'ye yeni bir yetkinlik kazandıran Lizbon Antlaşması ile doruğa ulaşmıştır.²¹⁸ Avrupa kendi içinde imzalamış olduğu sözleşmelerle insanların sınırlı serbest dolaşımını da içeren bir Birlik halini almıştır. Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurucu anlaşması sayılan 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşmasının temel amaçlarından biri de Topluluk içerisindeki iş gücüne serbest dolaşım sağlanarak Topluluğun iş gücü potansiyelinden en iyi şekilde yararlanmak olmuştur:²¹⁹

²¹⁶ Sassen, *op. cit*

²¹⁷ Filipeç, Mosneaga, Walter *op.cit.*, s.70

²¹⁸ "*Sığınma, Sınırlar ve ...*", *op.cit.*, s.20

²¹⁹ Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma , <http://www.ikv.org.tr/images/files/A2-tr.pdf> (e.t.: 05.05.2019) s.99

“2. Md.: Topluluğun görevi, ortak bir pazarın kurulması ve Üye Devletlerin ekonomik politikalarının giderek yaklaştırılması yoluyla Topluluğun bütününde ekonomik faaliyetlerin uyumlu bir şekilde geliştirilmesini, sürekli ve dengeli bir büyümeyi, daha fazla istikrarı, yaşam standardının hızla yükselmesini ve Topluluğun bir araya getirdiği Devletler arasında daha sıkı ilişkilerin kurulmasını sağlamaktır.

3/2. Md:- Madde 2’de belirtilen amaçlara ulaşmak üzere işbu Antlaşmada öngörülen şartlara ve takvime uygun olarak Topluluğun göstereceği faaliyetler:

(a) Üye Devletler arasında gümrük vergileri ile malların ithal ve ihracındaki miktar kısıtlamaları ve eş etkili diğer tüm tedbirlerin ortadan kaldırılmasını,

(b) üçüncü ülkelere karşı ortak bir gümrük tarifesinin ve ortak bir ticaret politikasının oluşturulmasını,

(c) Üye Devletler arasında kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımına ilişkin engellerin ortadan kaldırılmasını.”

Bilindiği üzere 1985 yılında, AB üyesi devletler arasında Birliğin iç sınırlarını kaldırmak, dış sınırları yasadışı göç , insan kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti ve organize suçlara karşı güçlendirmek, komşu ülkelerle tampon bölge oluşturmak, ortak bir vize politikası izlemek ve sözleşme tarafları arasında bilgi alış-verişini sağlayacak bir bilişim sistemi oluşturmak için Schengen Anlaşması imzalanmıştır. Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg ile başlayan Şengenistan (Schengenland); Norveç, İzlanda, Liechstnetein ve İsviçre gibi Birlik üyesi olmayan ülkeleri de kapsayarak bugün itibariyle 26 ülkeye ulaşmıştır.²²⁰

Üye devletler nezdinde birçok hassas konuyu barındıran şemsiye bir alan olarak AB’nin ortak göç politikasının gelişimi kademeli olmuş ve birtakım kırılmalar sonucunda değişime uğrayarak şekillenmiştir. AB’nin ortak göç politikasının oluşum sürecinin, göçün değişen niteliğiyle paralellik gösterdiği görülmüştür.²²¹ Küreselleşen dünya ekonomisi koşullarında, AB ülkelerinde işgücü kaynaklarının eksikliği ortaya çıkmış ve bu durum emek göçünün seçici çekiciliği konusunda bir göç politikası oluşturulması gereği ile sonuçlanmıştır. Aynı zamanda, yasadışı işgücünün istihdamı

²²⁰ Ayhan Kaya, “Refah Devletinden Neo-liberal Devlete Geçiş ve İslamofobizm,” *Sosyoloji Divanı*, Cilt:6, Temmuz-Aralık 2015, s.152

²²¹ Yeliz Yazan, *op.cit.s.75*

sorunu ortaya çıkmış ve AB'nin göç arenasında çözülmesi gereken kilit bir sorun haline gelmiştir.²²²

1987 Avrupa Tek Senedi, Birliğin bir serbest ticaret alanı olarak tanımlanmasına odaklanmıştır. Kısa vadeli AB içi sınırların 1992'ye kadar kaldırılması; malların, insanların ve sermayenin serbest dolaşımı hedefini ortaya koymuştur. TAS üstüne kurgulanan 1990'ların Schengen Uygulama Anlaşması ve Dublin Anlaşması, Schengen alanında Schengen anlaşmasını imzalayan devletler arasında serbest dolaşım alanı yaratmıştır. Sonuç olarak 1990'ların başında AB önemli oranda serbest hareket ve ortak bir dış sınıra sahip olmuştur.²²³

Schengen Anlaşmaları (1985 ve 1990) AB içindeki göç kontrolünün kolaylaştırılması ve aynı zamanda AB'nin AB üyesi olmayan ve Schengen imzalamayan ülkelerle dış sınırlarını katılaştırmasına da katkıda bulunmuştur. Sığınmacıların başvurusunun birinci ülkede (ilk iltica ülkesi) incelenmesine dair Dublin Sözleşmesi (1992) imzalanmıştır. Bununla birlikte, AB ülkeleri, ilk başvuruda mülteci statüsü verme / reddetme kararına binaen yönlendirme yapma hakkı düzenlenmiştir. Aynı şekilde, ekonomik göçmenleri ve mültecileri ayırd etme yetkisi veren iki Londra Çözümü (1992)'ne de dikkat çekilmelidir; iltica başvurusunu inceleme prosedürünü hızlandırmak; mülteci statüsü kazanamayanlar için 'güvenli 3.ülkeler' için sınıflandırması yapılmasından müteşekkildir.²²⁴

Avrupa Toplulukları üyesi devletler arasında ekonomik entegrasyonun büyük ölçüde tamamlanmış olmasının, Avrupa bütünleşmesine etkilerini arttırmak için sürdürülen hükümetler arası konferansların sonucunda 7 Şubat 1992 tarihinde Avrupa Toplulukları üyesi devletlerin temsilcileri tarafından imzalanan 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Andlaşması ile AB kurulmuştur.²²⁵ 1992 Maastricht anlaşması AB'nin çalışmalarında üç temel Adalet ve İçişleri'dir. Bu yeni odak bir kere AB-içi hareket serbestisinin oluşmasından sonra serbest hareketin ve ortak sınırın

---

²²² Filipeç, Mosneaga, Walter *op. cit.*, s.75

²²³ Betts, *op. cit.* s.264

²²⁴ Filipeç, Mosneaga, Walter *op. cit.*, s.71

²²⁵ Özdal (2013), *op. cit.* s.121

getirdiği birçok engel ve sonuçla baş edebilmek için ortak tepkilere ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymuştur- politika belirlemek, sınır güvenliği, iltica ve göç.²²⁶

Avrupa devletlerinin göç politikalarının uyumlaştırılmasında atılan önemli bir adım; hareket özgürlüğü, iltica ve göç serbestisine adanmış ayrı bir bölümün yer aldığı Amsterdam Antlaşmasıdır. (1997). Bu belge ile AB, göç alanında, üye devletlere mevzuat konusunda yükümlülükler getirebilme yetkisine sahip olmuştur.²²⁷ 1999’da AB, amacı vize işlemlerini birleştirmek ve AB ülkelerinde göç kurallarını standartlaştırmak olan tek (ortak) bir resmi AB göç stratejisi geliştirmeye başladı. Avrupa Birliği’nin işleyişine dair Antlaşmaya dayanarak göç yönetimi alanlarına genel kurallar bütünü getirilmiştir. 1999’dan başlayarak, göç ve iltica meseleleri Amsterdam Antlaşması kapsamına girmiştir. Nihai enstrümanlar; hükümler, direktifler, kararlar, tavsiyeler ve sonuçlardan oluşmuştur.²²⁸ 1997 Amsterdam anlaşması iltica ve göç ile ilgili ortak standartların geliştirilmesi için ilk çalışmayı oluşturmuştur. Özellikle ‘güvenli üçüncü ülke’ ilkesini ve Avrupa’da iltica başvurularının değerlendirilmesi için sorumluluk belirleyen Dublin Anlaşmasının yürürlüğe girmesine yol açmıştır. Dublin’in mültecilerin ilk vardıkları güvenli ülkede iltica başvurusu yapmaları ve iltica için farklı alternatifler aramalarının engellenmesi en temel odak noktası olmuştur. Böylece Dublin, iltica başvurusu kabul eden ülkelerin, iltica talebinde bulunanları o ülkeye gelirken Dublin anlaşmasına imza koymuş bir başka ülkeye geri gönderilmeleri imkanını tanımıştır.²²⁹

*“32 Avrupa ülkesi tarafından uygulanan Dublin Tüzüğü ((EU) 604/2013 sayılı Tüzük), bir sığınma başvurusunun incelenmesinden hangi devletin sorumlu olduğunu belirlemektedir. Yönetmeliğin belirlediği kriterlere dayanarak, başvurunun incelenmesinden bir başka devlet sorumlu ise yönetmelik kişinin bu devlete transfer edilmesini öngörmektedir.”*²³⁰

1997’de yürürlüğe giren Dublin Yönetmeliği’nde AB üyesi ülkelere yapılan mülteci olma başvurularının incelenmesinden sorumlu üye devletin belirlenmesiyle

---

²²⁶ Betts, *op.cit.*, s. 264

²²⁷ Filipeç, Mosneaga, Walter *op.cit.s.*,76

²²⁸ Filipeç, Mosneaga, Walter, *op. cit.*, s.,72

²²⁹ Betts *op. cit.* s. 264

²³⁰ “Sığınma, Sınırlar ve ...”, *op.cit.*, s.104

ilgili kriterler yer almaktadır. Bu anlaşmanın yerini 2003 yılında Dublin II almıştır. 1999'dan bu yana Avrupa Ortak Sığınma Sistemi'ni kurmaya çalışan AB, mültecilerle ilgili üzerinde uzlaşmış ve tüm birlik ülkeleri için geçerli olacak bir politika oluşturmayı amaçlamıştır. Bununla, birlik ülkelerinin kendi mülteci politikalarının değerlendirilerek üye ülkelerin birbirleriyle ve diğer ülkelerle iş birliği ve dayanışma duygusunun sağlanması hedeflenmiştir.²³¹ Sığınma başvurularının menfi amaçlarla kullanımının önüne geçilmesi için Topluluk içinde başvuruların sadece bir kez yapılabilmesi amaçlanmıştır. Dublin Sözleşmesi'nin en çok eleştirilen tarafı; özellikle Akdeniz'e kıyısı olan ve mültecilerin ilk varış noktası olan ülkelere aşırı yük getirmesi ve bu durumun Avrupa ülkeleri arasında külfet paylaşımı hususunda ciddi bir orantısızlık getiriyor olmasıdır.

Amsterdam Antlaşmasının ortak bir göç ve sığınma politikası oluşturma açısından dönüm noktası sayılmasının diğer nedeni de göç ve sığınma konusunun ayrı bir maade ile (Md.63) düzenlenmiş olmasıdır.²³² Amsterdam Antlaşması'na kadar tavsiye niteliğinde ancak ayrıntılı bir yasadışı göç politikası mevcuttur. Bu önerilerin bağlayıcılık kazanarak daha sistematik bir politikaya dönüşmesine Amsterdam sonrasındaki dönem tanıklık etmiştir.²³³

Ekim 1999'da Tampere zirvesinde (Finlandiya), AB devletlerinin başkanları, göç ve iltica hükümleri dahil olmak üzere Amsterdam anlaşmasını uygulama konusunda anlaşıldılar. AB'de ortak bir göç yönetimi sistemi oluşturulması konusunda; nihai ve kısa vadeli hedeflerin tanımlandığı program kabul edilmiştir²³⁴

1997'de Schengen sistemi, AB yasal düzeninin bir parçası haline gelirken ilgili mevzuat değiştirilmeye ve gelişmeye devam etmektedir. 2004'te, Avrupa Birliği'nin dış sınırlarının yönetiminde AB üye ülkelere yardımcı olmak için AB ajansı Frontex kurulmuştur.²³⁵ AB ülkelere ve Schengen'e dahil ülkelerin dış sınırlarını kontrol

---

²³¹ Zehra Hopyar, "Avrupa'nın Mülteci Politikası." *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, Cilt2, Sayı:3, Sakarya, 2016. s.62

²³² N.Aslı Şirin, "Çabalar Sonuç Verecek mi? AB'nin Ortak bir Göç ve Sığınma Politikası Oluşturma Girişimleri" *Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar, Tartışmalar*, (Der.) S.gülfer İhlamur-Öner, N.Aslı Şirin Öner. İletişim., İstanbul, 2012 s.551

²³³ Yazan , *op.cit.*, s.113

²³⁴ Filipeç, Mosneaga, Walter, *op. cit.*, s. 76

²³⁵ "Sığınma, Sınırlar ve ...", *op.cit.*, s. 20.

etmelerine yardımcı olur. Ayrıca, AB genelinde sınır kontrollerinin uyumlaştırılması için de kullanılır. Ajans, teknik destek ve uzmanlık sağlayarak her AB ülkesindeki sınır yetkilileri arasında işbirliğini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. 2004 yılında kurulmuştur.²³⁶

2008 yılında, AB göç politikaları ilkeleri formüle edildi ve politikaların gerçekleştirilmesi için gerekli enstrümanlar ve projeler hazırlandı. İlk ilke; düzenli göç (yasal göç) sağlamak amacıyla şeffaf bir kurallar ve prosedürler sistemi oluşturulmasıdır. Burada üçüncü ülke vatandaşlarına AB ülkelerine yasal girişleri ve AB topraklarında yasal bir şekilde kalma konusunda gerekli bilgileri sağlanması planlanmıştır. Bu kişilere sağlanan haklar, AB vatandaşlarının yararlandığı haklara yakın olacaktır. İkinci ilkeye göre ekonomik göç AB işgücü piyasasının ihtiyaçlarına uygun olmalı ve ekonomik büyümeye yalnızca nicelikte değil aynı zamanda nitelikte (mesleki ve nitelik bileşiminde) katkıda bulunmalıdır. Gerçekleşmesi göçmenlerin haklarına ve AB vatandaşlarının işgücü piyasasındaki tercihlerine statusüne aykırı olmamalıdır. Her AB üye ülkesi, ülkesinde ekonomik göçün hacmine karar verme hakkına sahiptir ve bunu sosyal ortakları, işverenleri ve yerel makamlarla yakın işbirliği içinde yapma hakkına sahiptir.²³⁷ AB göç ile ilgili karar alma mekanizmalarını her harekete geçirdiğinde mülteci ve göçmenlerin korunmasına odaklı politikalardan ziyade sınırları ve sınır kontrollerini güçlendirmek, geri kabul anlaşmaları yapmak ve kaçakçılıkla mücadele gibi konular üzerine yoğunlaşmıştır. Yaklaşımların odak noktası; hep sınırlama ve mücadele çerçevesinde olmasından dolayı göç olgusunu azaltmak yerine tam aksi sonuçlar vermektedir.

Üç sütunlu Avrupa'yı kuran ve yasadışı göçü üye ülkelerin işbirliği alanı içinde ortak konu alanı olarak belirleyen Maastricht Antlaşması sonrasında da yasadışı göçle mücadele üzerine önlemler alınmaya devam edilmiştir. Ancak dikkat edilmesi gereken husus bu önlemlerin pek çoğunun bağlayıcılığının olmaması ve tavsiye niteliğinde olmasıdır.²³⁸

---

²³⁶ European Border and Coast Guard Agency, https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_en (e.t.: 05.05.2019)

²³⁷ Filipec, Mosneaga, Walter, *op.cit.s.77*

²³⁸ Yazan, *op.cit., s.111*

2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması ile 2000 yılında AB tarafından ilan edilen AB Temel Haklar Şartı'nın 51. Maddesi ile Şart'a uyma zorunluluğu getirildi. Şart'ın getirmiş olduğu en önemli hukuki norm; *'sığınma hakkının garanti altına alınması'dır*. Fakat bu garantiye göre sığınma hakkının belirli bazı konulara bağışıklığı vardır: *"sığınma hakkı Cenevre Sözleşmesi kurallarına göre [...] ve Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma [...] hükümlerine uygun şekilde garanti edilecektir."*

Şart'ın 19. maddesi *"bir kişinin haklı nedenlerle zulüm görme korkusu duyduğu veya işkence ya da insanlık dışı ya da aşağılayıcı muameleye veya cezaya maruz kalmasının ciddi ihtimal dahilinde bulunduğu bir yere geri gönderilmesini"* yasaklamaktadır (geri göndermeme ilkesi).²³⁹ Geri göndermeme ilkesi, mültecinin zulüm göreceği menşe ülkeye ya da herhangi başka bir ülkeye iadesi durumunda geçerlidir ve tüm AB üyesi devletler ve Avrupa Konseyi, 1951 Cenevre Sözleşmesine taraftır.²⁴⁰

Temel Haklar Şartı'nın 18. Maddesi sığınma hakkını garanti altına alır. Kişilerin sığınma taleplerinin olumlu değerlendirilmesi sonrasında; ülkesindeki durumda iyileşme olması sonucunda kişiler bu statülerini kaybedebilirler. Fakat menşei ülkesinde ciddi zararlar görmüş kişilerin; kendi ülkelerindeki korumadan kaçınmaları halinde yeterli gerekçe sunmaları durumunda uluslararası korumanın devam etmesi hakkı saklı kalacaktır.²⁴¹ Şart'ın 19. Maddesi:

"hiç kimsenin ölüm cezası, işkence veya diğer insanlık dışı ya da aşağılayıcı muameleye veya cezaya maruz kalacağı bir ülkeye gönderilmek üzere ihraç edilemeyeceğini, sınır dışı edilemeyeceğini veya iade edilemeyeceğini" öngörmektedir.²⁴²

2013'de ise Eurosur Tüzüğü ((EU) 1052/2013 sayılı Tüzük) ile Avrupa sınır gözetim sistemi oluşturulmuştur.²⁴³ Avrupa Sınır Gözetleme Sistemi, durumsal

²³⁹ *"Sığınma, Sınırlar ve ..."*, op. cit., s.23

²⁴⁰ *Ibid.*, s.62

²⁴¹ *Ibid.*, s.62

²⁴² *"Sığınma, Sınırlar ve ..."*, op.cit., s. 63

²⁴³ *Ibid.*, s. 27.

farkındalığı artırmak ve dış sınırlardaki karşılık verme kabiliyetini arttırmak için AB Üye Devletleri ile Frontex arasında işbirliği yapmak için oluşturulan çok amaçlı bir sistemdir. Amaç sınır ötesi suç ve düzensiz göçün önlenmesi ve göçmenlerin hayatlarının korunmasına katkıda bulunmaktır. Tüm Schengen bölgesi ülkeleri ve Bulgaristan, Romanya ve Hırvatistan'ı içermektedir.²⁴⁴

---

²⁴⁴ Eurosur, European Commission ,Migration and Home Affairs, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/border-crossing/eurosur_en (e.t.:05.05.2019)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA'DA GÖÇ KRİZİ VE YABANCI DÜŞMANLIĞI

Çalışmamızın bu bölümü beş kısımdan oluşmaktadır. İlk olarak Göç Krizinin tanımlanması; ikinci kısımda Göç Krizinin Karşılıklı Sebepleri, üçüncü kısımda Avrupa'da Krizi sürecinin nasıl geliştiği, hangi olayların krizi meydana getirdiği, dördüncü kısımda Göç Krizine karşı AB'nin Tutumu ve Göç Krizinin Sonuçları incelenecektir. Beşinci ve Son kısımda ise yabancı düşmanlığının tanımı, Avrupa'da yabancı düşmanlığının gelişimi, zenofobik hadiseler ve göçün yabancı düşmanlığı üzerine etkisi değerlendirilecektir.

1) GÖÇ KRİZİ NEDİR?

Oxford Sözlükte, *kriz* (Yunanca: κρίσις: çözüm, dönüm noktası) '*ciddi bir güçlük veya tehlike zamanı*', '*zor veya önemli bir karar verilmesi gereken bir zaman dilimi*' olarak anlatılır. Göç krizi, bu bağlamda çekici / itici faktörler ile ciddi oranlarda göç akışı oluşturmaktadır ki, hedef ülkelerin var olan araçlar ve göç politikalarıyla yeterince bütünleşme sağlayamadığı anlamına gelmektedir.²⁴⁵

'Göç krizi' ifadesi '*göçün boyutlarıyla yaşanan kriz*' ifadesinin kısaltılmış halidir. Bir göç krizi en başta âni veya yavaş olabilir; doğal veya insan kaynaklı olabilir; sınırlar içerisinde yer değiştirme ya da sınır dışında olabilir.²⁴⁶

*Avrupa Sığınmacı Krizi: "Çok sayıda göçmen ve sığınmacının AB ülkelerinden sığınma talep etmek amacıyla Akdeniz ve Balkanlar üzerinden Avrupa'ya ulaşmaya çalışmasıyla 2015'te başlayan krizdir. Bu kişiler Ortadoğu (Suriye, Irak), Afrika (Eritre, Nijerya, Somali, Sudan, Gambiya), Güney Asya (Afganistan, Pakistan, Bangladeş) ve Batı Balkanlar'dan (Sırbistan, Kosova, Arnavutluk)'tan gelmektedir."*²⁴⁷

²⁴⁵ Filipec, Mosneaga, Walter, *op.cit.s.* 94

²⁴⁶ Migration Crisis Operational Framework , <https://www.iom.int/mcof> (e.t.: 05.06.2019)

²⁴⁷ Avrupa Sığınmacı Krizi, Wikipedia.com, (e.t.:05.06.2019)

Göçmen Krizi, Arap Baharı ile Suriye’de iç savaşın patlamasını takiben binlerce insanın savaştan kaçmak için evlerini terk etmesiyle birlikte başlamıştır. Koşullar kötüleştiğinde, insanlar iltica başvurusunda bulunma ve daha iyi bir yaşam arama umuduyla Avrupa’ya ulaşmak için göç etmişlerdir. Göçmen kaçakçıları kısa sürede aşırı kalabalık gemilerde bir koltuk için; Türkiye’den Yunanistan’a yelken açan teknelerde büyük miktarda para alarak ticaret yapmaya başlamışlardır. Göçmen kaçakçıları ayrıca kalabalık gemiler ile Libya’dan da İtalya’ya giden botlarda insan ticareti yapmaya başlamışlardır.²⁴⁸

Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti ile iç içe geçen kriz sürecinin nihai hedefinde yabancılar; çeşitli sebeplerden ötürü AB ülkelerinde kalabilmek amacıyla iltica başvurusunda bulunmaktadırlar. İltica prosedürüne ihtiyaç duyan birçok kişi, sığınma talebinde bulunmak için AB’ye gelmektedir. Yerleşik ülkelere kaçan ve ciddi bir zulüm korkusu ya da ciddi zarar görme riski nedeniyle geri dönemeyen insanlara AB tarafından koruma sağlanır. AB’nin; ihtiyacı olanları, korumak için yasal ve ahlaki bir yükümlülüğü bulunmaktadır. AB Üye Devletleri, sığınma başvurularını incelemekten ve kimlerin korunacağına karar vermekten sorumludur. ...Ancak Avrupa’ya gelen herkesin korunmaya ihtiyacı bulunmamaktadır. Birçok insan hayatını iyileştirmek için evlerini terk etmektedirler. Bu insanlar genellikle ekonomik göçmenler olarak adlandırılır ve korunma konusunda meşru bir iddiaları yoksa ulusal hükümetlerin kendi ülkelerine ya da transit ülkeye (gönüllü olarak veya zorlayıcı önlemlerin kullanılmasıyla) dönmelerini sağlama yükümlülüğü vardır.²⁴⁹ Bu yükümlülük, iltica talebinde bulunan kişilerin ülkelerine ya da transit ülkeye gönderilme zorunluluğu olarak değerlendirilmemelidir. Ekonomik amaçlı yapılan göçler iltica talebi ile perdelenmektedir ve AB bu kişilerin başvurularını yasal çerçevede reddetmektedir. Pek çok göçmen tarafından bu durum saptırılmaktadır. Başvuruları reddedilen kişiler AB’de kalmaya devam etmek istemekte ve bu durum yasadışı kalıpla sonuçlanmaktadır. Bu da 2015 göç krizinin farklı bir boyuta evrilmesine neden olmuştur.

---

²⁴⁸ “European Migrant Crisis 2011 – Present Day”, <https://www.totallytimelines.com/european-migrant-crisis/> (e.t.19.06.2019)

²⁴⁹ “The EU & The Migration Crisis”, *EC, July 2017*.

<http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/migration-crisis/en/> (e.t.:05.06.2019)

2.) GÖÇ KRİZİNİN KARŞILIKLI SEBEPLERİ

Soğuk Savaş Sonrası göç olgusunun temel sebeplerini oluşturan iki ana eksen: adaletsiz ekonomik dağılım ve pek çok bölgede bitmeyen silahlı çatışmalar olmuştur. İnsanlar çatışmalardan ve yoksulluktan kaçtıkları için refah içindeki Avrupa'yı sığınma prosedürü sayesinde hedef ülke olarak konumlandırmaktadırlar. Avrupa'nın göç kriziyle karşı karşıya kalması şaşırtıcı karşılanmamalıdır. Çünkü Avrupa kıtasının özelliklerinden biri, hedef ülke konumunda olmasıdır. 2015 yılında yaşanan göç yığılmasının azımsanması yanlıştır. Ve bu yığılmanın gelecekte herhangi bir tarihte tekrarlanmamasını beklemek de yanlıştır. Sadece bu yüzyılda değil, tarih boyu Avrupa; ekonomik anlamda göç etmek ve diğer zorunlu sebeplerle sığınmak için seçilen rotadır.

Çağdaş dünyada; etnik, politik ve silahlı çatışmalar devam etmekle kalmıyor aynı zamanda daha da kötüye gitmektedir. Bunları artan sayıda mülteci, sığınmacı ve insani yardım arayan kişiler izlemektedir. Hepsinden önce Afganistan, Irak, bir kaç Afrika ülkesi, Ukrayna, Kosova gibi ülkelerden bahsedilmelidir. Son yıllarda pek çok Kuzey Afrika devletinde ('Arap Baharı') devrimci değişiklikler meydana gelmektedir; bunlar arasında etnik çatışmaların, savaşların, yaşam alanlarının ciddi şekilde tükenmesi ile şiddetli bir şekilde yaşanan insan hareketliliği dünyadaki mülteci ve yerinden edilmiş kişilerin sayısında artış yaşanmıştır.²⁵⁰ Arap Baharı, sonucunda korkunç Suriye iç savaşı, Irak'ın kaotik durumu, IŞİD'in korkutucu varlığı, Libya'da merkez üssü olan Afrika savaşları dalgası, eski diktatörlere karşı isyanlar ve Boko Haram gibi şiddetli milisleri içeren Nijerya'da Arap Baharı. Bu trajik ve önemli olayların tümü erkekleri, kadınları ve çocukları Akdeniz kıyılarına doğru sürüklemektedir.²⁵¹

Avrupa'ya giriş yapmak isteyenlerin çoğu, kendi ülkelerindeki çatışma ve şiddetten kaçmaktadır. BM'ye göre Suriye'deki 12 milyondan fazla insani yardıma ihtiyaç duymakta ve dört milyondan fazla kişi ülkeden kaçmış durumdadır. BMMYK'ya göre, Iraklılar da IŞİD'den kaçanlar dahil olmak üzere şiddet ve çatışmanın yeniden canlanmasıyla karşı karşıyadır: dört milyondan fazla Iraklı ülke içinde ve dışında yerlerinden edilmiştir. Afganistan, Somali, Güney Sudan, Orta Afrika

²⁵⁰ Filipec, Mosneaga, Walter, *op.cit.s* 94

²⁵¹ "The Immigration Crisis in Europe", Fiamma Nirenstein, <http://jcpa.org/immigration-to-europe/the-immigration-crisis-in-europe/> (e.t.: 05.06.2019)

Cumhuriyeti, Mali, Nijerya ve Eritre’de, uzun süren çatışmalar ve krizler, milyonlarca insanın hayatını tehdit ederek, birçoğunu Avrupa’da ve başka yerlerde güvenlik endişesi ile arayışa zorlamaktadır.²⁵² Ortadoğu’daki Amerikan savaşları, özellikle Afganistan, Irak ve Libya’da; Suriye, Yemen, Güney Sudan ve Somali ihtilaflarını durdurmada toplu başarısızlık; ve Eritre ve Mısır’daki baskıcı, demokratik olmayan rejimlere gösterilen tolerans, krizi tetiklemiştir²⁵³

Yaklaşan fırtına, bir iç savaşın yükseldiği Suriye’deki mülteci ve yerinden edilmişlerin sayısının artışından önce gelmiştir. Ancak bununla birlikte, durumun önceden tahmin edilmesinin önüne geçen hususlar vardır; olayların seyri ile temposu krizin politik arka planının görülmesini engellemiş olması, göç patlaması patlamayı doğuran Suriye krizi gibi oldukça karmaşık bir yapıya sahip oluşu, Avrupalı popülistlerin ısrarla Ortadoğu meselelerine müdahil olunmasından uzak durulması yönünde duruş sergilemeleridir.²⁵⁴ Uluslararası toplumun menşe ülkelerindeki çatışmaları, şiddeti ve insan hakları ihlallerini ele almadaki başarısızlığı, Avrupa’ya düzensiz göçün artmasında bir başka önemli faktör olmuştur. Suriye ihtilafını sona erdirmek için uluslararası bir politik çerçeve bulunmamaktadır. Irak’taki ilgili çatışmayı ele almak için açık bir uluslararası strateji belirlenmediği açıktır. Yıllarca süren uluslararası müdahaleye rağmen Afganistan gerçek bir istikrardan uzak ve uluslararası toplum Somali’de on yıllardır süren ihtilafın nasıl sonlandırılacağına dair çözüm üretmekten uzakta görünmektedir. Gelişmekte olan pek çok ülkede kronik yoksulluk, eşitsizlik, zayıf yönetim ve iklim; itici faktörleri oluşturan çevresel değişiklikleri ele alma çabaları da yetersiz kalmıştır.²⁵⁵ Uluslararası toplum, özellikle hedef ülkeler göçün kaynağındaki olaylara kayıtsız kalmışlardır. Bu durum Avrupa’ya göçü daha da arttırmıştır. Kaynak ülkelerde insanlar; çözülmeyen sorunlar, bitmeyen çatışmalar, demokrasiden uzaklaşan iktidarlar ve gelir adaletsizliği gibi krizlerle mücadele edemedikleri için göç etmek zorunda kalmaktadırlar, hedef ülkeler ise bu yaşananlara

---

²⁵² Victoria Metcalfe-Hough, “The migration crisis? Facts, challenges and possible solutions,” October 2015, Briefing, *Shaping Policy for Development*, www.odi.org s.2 (e.t.08.06.2019)

²⁵³ “Rise of xenophobia is fanning immigration flames in EU and US”, 22.06.2018, <https://www.theguardian.com/world/2018/jun/22/as-immigration-crisis-explodes-xenophobes-gain-ground-in-eu> (e.t.:05.06.2019)

²⁵⁴ Filipec, Mosneaga, Walter, *op.cit.s.95*

²⁵⁵ Metcalfe-Hough *op.cit., s.3*

seyirci kalarak aslında kendi ülkelerine yönelen göç akımlarının daha da şiddetlenmesine neden olmuştur.

Sürekli genişleyen kuzey-güney servet açığını, Sahra altı Afrika ve Batı Asya ülkelerinin ekonomik durumuna Batı'nın kayıtsızlığını, iklim değişikliğinin ve çevre kirliliğinin orantısız etkisini ve yoksul, istikrarsız toplumlarda yaşayan yaşamların kronik güvensizliğini eklediğimizde neden çok sayıda insanın Michigan veya Magdeburg'a taşınmayı tercih ettiğini görmek zor değil.²⁵⁶

Fas'tan Türkiye'ye uzanan şerit demografik açıdan dünyanın en verimli bölgelerinden biridir. Nüfus artışı muazzamdır ve nüfusun çoğu gençtir. Beyrut, Gazze ve aşağı Nil Vadisi gibi bölgeler çok yoğun bir şekilde iskan edilmiştir. Nüfus yoğunluğu ve iş yaratılması ile yeni grupların emek gücü piyasasına girişi arasındaki uçurum göçün ilerlemesine yardımcı olmaktadır. Yakın bölgeler az yerleşilmiş ıssız çöl arazileri ve ancak yabancı emeğin kitlesel istihdamıyla mümkün olan hızlı ekonomik büyüme alanlarıdır.²⁵⁷ Afrika kıtası dünyanın en fakir ülkelerinin büyük bir kısmını kapsamaktadır. Göç sıklıkla ezici yoksulluktan ve hatta kötü beslenmeye bağlı ölümden kaçmanın bir yoludur. Sahraaltı Afrika çoğunlukla Avrupa'ya ama aynı zamanda Kuzey Amerika ve Arap bölgesine kayda değer kıtalar arası göçmen akışları oluşturur. İspanya, Portekiz, İtalya, Kanada ve ABD gibi ülkelere çarpıcı bir yoğunluğa varan sayılarda göç etmişlerdir.²⁵⁸

Akdeniz sahil devletleri ve Batı Avrupa arasında uluslararası göçün yıllar boyunca ördüğü karşılıklı bağımlılık, onların ortak bir gelecek oluşturdukları anlamına gelmiştir. Bununla birlikte uluslararası göçle ilgili olarak yüksek düzeyli Akdeniz aşırı gerilimleri devam edecek gibi gözükmektedir. Küresel Kuzey-Güney ayrımının ön hattında bulunan bu gerilimlerin becerikli bir yönetimle azaltılacağını ya da bu becerinin olmaması durumunda daha kötü bir hale getirileceğini zaman gösterecektir. Terörizme karşı verilen savaşın iki alan arasındaki nüfus hareketlerini jeo-stratejik

---

²⁵⁶ "Rise of xenophobia is fanning immigration flames in EU and US", 22.06.2018, <https://www.theguardian.com/world/2018/jun/22/as-immigration-crisis-explodes-xenophobes-gain-ground-in-eu> (e.t.:05.06.2019)

²⁵⁷ Castles & Miller *op. cit.* s.176

²⁵⁸ *Ibid.*, s.197

anlamalarının akıbetini son derece etkilediği görülmüştür.²⁵⁹ Güney ülkelerinin uluslararası göç arenasına girişi bu bölgelerin dünya ekonomisi, küresel uluslararası ilişkiler ve kültürel değişim sistemiyle artan bütünleşmelerinin kaçınılmaz bir sonucu olarak görülebilir. Bu nedenle göçü tek başına bir fenomen olarak analiz etmek uygun olmaz; bu toplumsal değişimin ve küresel gelişmenin sadece bir yüzüdür. Farklı göç biçimlerinin hepsi – kalcı göç, sözleşmeli işçi, geçici süreli göç eden profesyoneller, öğrenciler ve mülteciler- bu geniş değişimlerden ortaya çıkar.²⁶⁰

Günümüz dünyasının fakir doğu ve güney yarıküreleri ve zengin Batı ve Kuzey yarıküreleri arasındaki uçurum sabit kalmamış ve genişlemiştir. Pek çok Afrika ülkesinde yaşanan fakirlik korkutucu niteliktedir. Milyonlarca insan korkunç bir yoksulluk içinde yaşamakta ve günde 1 \$ değerinden daha azını tüketmektedir. Afrika’da istihdam olanaklarının çok sınırlı olmasının yanında yaşanan nüfus patlamalarının olduğunu da belirtilmelidir. Ve bu durum, nüfusunun yaşlanması ve işgücü eksikliği yaşayan zengin ve müreffeh AB’nin doğrudan yakınlarında gerçekleşmektedir. Sonuç olarak milyonlarca insan bir seçim yapıyor; uluslararası emek göçüne katılmak, evlerini ve hayatlarını terk ediyorlar daha zengin, istikrarlı ülkelerde iş ve daha iyi bir hayat yaşamak içindir.²⁶¹ Bu süreçlerin Avrupa’daki göç durumu üzerinde de doğrudan etkileri olmuştur. Devlet sınırlarını sıkı şekilde kontrol eden Kuzey Afrika otoriter rejimleri; kuzeye giden mülteci ve göçmenlere Avrupa’ya karşı bir tür ‘engel’ koymuşlardır. Kuzey Afrika’nın bugünkü durumu, SSCB’nin ve Doğu Bloku’nun yıkıldığı 1990’ların başından beri süregelen sürece benzemektedir. Sınırlar gözenekli hale gelmiş ve bu durum uluslararası emeğin artmasını teşvik etti. Bunun yanında Kuzey Afrika’dan Avrupa’ya düzensiz göçün artmasına sebep olmuştur.²⁶²

Avrupa’ya yapılan çağdaş göç akınlarını karakterize eden, etnik kompozisyona göre mültecilerin çoğunluğunun Suriyeliler olduğu belirtilmelidir. 2014-2016’da, tüm ana deniz rotalarında, ayrıca Batı-Balkan ve kutup rotalarında Suriyeliler vardır.. Bu durum şaşırtıcı karşılanmamalıdır: bugün, ülke nüfusunun yarısından fazlası (yaklaşık

---

²⁵⁹ *Ibid.*, 183

²⁶⁰ *Ibid.*, s. 214-215

²⁶¹ Filipec, Mosneaga, Walter, *op.cit.s* 94.

²⁶² *Ibid.*, 95

14 milyon kişi) göçe zorlanmış bulunmaktadır.²⁶³ 2015 ve 2016'da AB, benzeri görülmemiş bir mülteci ve göçmen akını yaşamıştır. Avrupa Birliği'ne 1 milyondan fazla insan gelmiştir ve çoğu Suriye ve Suriye gibi diğer ülkelerdeki savaş ve terörden kaçmıştır.²⁶⁴

AB daha önce benzeri bir göç akımıyla karşı karşıya kalmamıştır. İvedi politikalar üretmek ve topyekün hareket etmek zorunda kalmışlardır. Fakat özellikle Akdeniz'e kıyısı olmayan ülkeler hem politika arayışında hem de birlikte hareket etmek konusunda çekingen davranmışlardır. Bu durum Birliği ivedi karar alma ve uygulama mekanizmalarından uzaklaştırarak Göç Krizinin ivme kazanmasına sebep olmuştur.

3.) AVRUPA'DAKİ KRİZ SÜRECİ

Yadsınamaz bir gerçek haline gelen şöyle bir durum söz konusudur artık tüm dünya için 'göçmen krizi'nden 'insanlık krizi'ne²⁶⁵ doğru süregelen bir gerçeklik mevcuttur. Arap Baharı ve Suriye Krizi sonrası sığınmacı ve göçmen hareketlerinde kitlesel olarak en büyük artışlardan biri yaşanmıştır. 2010 yılı sonrasında yaşanan bu artış Avrupa kıtasında 2014 ve 2016 yılları arasında en yüksek rakamlara ulaşmıştır. Belli başlı sebeplerden ötürü Avrupa'ya göçün yasal ve yasadışı olarak artış göstereceği açıktı fakat Avrupa'nın politika üretmeye karşı isteksiz duruşu, göçün yönetilemez doğası ve kaynak ülkelerdeki bitmeyen çatışmalar göç krizi sürecini doğurmuştur. Avrupa yabancı kavramı ile hiç istemese de yüzgöz olmak zorunda kalmıştır.

Göç Krizi süresince Avrupa'ya gelen göç akımlarını Afrika ve Ortadoğu üzerinden gelen insanlar oluşturmaktadır. Bahse konu bölgelerde yaşanan yoksulluk ve çatışmalar göç krizinin ana karakteristiğini oluşturmaktadır.

Avrupa'ya Afrika'dan gelen akımlar temel olarak ekonomik sebeplerden kaynaklı akımlardır. Göçmenler; Avrupa'ya Akdeniz üzerinden, İtalyan adaları Lampedusa ve Sicilya üzerinden bir rota izlemektedirler. Yeni göçmen dalgası ise esas olarak Suriye'den gelmiştir. AB bu değişimi hemen dikkate almamıştır. Durumdan

---

²⁶³ *Ibid*, s. 102

²⁶⁴ European Union: European Commission, The EU and the migration crisis, July 2017, <https://www.refworld.org/docid/5a65c1524.htm> (e.t.: 05.06.2019)

²⁶⁵ Sophie Hinger, "Asylum in Germany : The Making of the 'crisis' and the Role of Civil Society," *Human Geography*, Volume: 9, Number: 2, 2016.

doğrudan etkilenen ülkeler, bununla başa çıkmak zorunda kalan ülkelerdir. ...2015 baharında Avrupa'ya gelen göç akışı hem sebep hem de ölçek bakımından farklıdır. Göç öncelikle politiktir: insanlar savaş ve şiddetten kaçıyorlardı, hayatlarını kurtarmak için kaçıyorlardı. Bununla birlikte, en çok Suriye, Irak ve Afganistan'dan insanlar geliyorlardı. AB, 1990'lı yıllarda (eski Yugoslavya topraklarındaki iç savaşlar) kitlesel mülteci girişleriyle karşı karşıya kalmıştır. 2015 yılını bu kadar belirgin kılan şey, Avrupa'nın çok kısa bir süre içinde çok güçlü bir mülteci akımı ile karşı karşıya kalmasıydı; birçok AB ülkesi mülteci kabul sürecine girmiştir.²⁶⁶ AB üyesi ülkeler arasında mültecilerin kabulü ve yerleştirilmesi konusunda herhangi bir ortak politika benimsenmesi ya da herhangi bir dayanışma bulunamamıştır. Aynı zamanda bu durum bazı ülkelerde göç hizmetlerinde aşırı iş yüküne neden olmuştur.²⁶⁷ Bu sebepler bağlamında kriz sürecinde yaşananlar aşağıda kronolojik olarak anlatılmıştır.

2011 yılı Mart ayında savaş, Beşar Esad'ın baskıcı hükümetine yönelik yaygın protesto gösterilerine rağmen istifa etmeyi reddettiği Suriye'de başlamıştır. Suriye'li sığınmacılar Nisan ayında Ürdün'e Haziran ayında ise Türkiye'ye sığınmaya başlamışlardır.²⁶⁸ "Açık kapı" politikası uygulayan Türk hükümeti, hiçbir Suriyelinin geri çevrilmeyeceğini bildirmiştir.²⁶⁹ 2012 Temmuz ayında BMMYK, Ürdün'de Za'atari mülteci kampını açmıştır.²⁷⁰ 2013 yılında Suriyeli sığınmacı sayısı 2 milyona ulaşmıştır. BMMYK yaptığı açıklamada Suriye'deki mültecilerin yüzde 97'sinden fazlası yakın bölgedeki ülkeler tarafından ağırlandığı ve altyapılarına, ekonomilerine ve toplumlarına ezici bir yük getirdiğini; krizle başa çıkabilmek için acilen büyük uluslararası desteğe ihtiyaçları olduğunu söylemiştir.²⁷¹ 2013 yılında, BMMYK, hepsi Lübnan'dan gelen 107 kişilik Suriyeli bir grup ile mülteci kabulüne başlayan Almanya'nın, Suriye iç savaşından 5.000 mülteciyi kabul edeceğini açıklamıştır.²⁷²

---

²⁶⁶ Filipec, Mosneaga, Walter, *op.cit.s.*95

²⁶⁷ *Ibid.*, s.96

²⁶⁸ "European Migrant Crisis 2011 – Present Day", *op.cit.*

²⁶⁹ "Türkiye: Suriyeli sığınmacılara kapımız açık", 15.06.2011 <https://p.dw.com/p/11ady> (e.t.:15.06.2019)

²⁷⁰ "European Migrant Crisis 2011 – Present Day", *op.cit.*

²⁷¹ "Number of Syrian refugees tops 2 million mark with more on the way", 03.09.2013,

<https://www.unhcr.org/news/latest/2013/9/522495669/number-syrian-refugees-tops-2-million-mark-way.html> (e.t.: 15.06.2019)

²⁷² "Germany to Accept Syrian Refugees", 10.09.2013

<https://www.nytimes.com/2013/09/11/world/europe/germany-to-accept-syrian-refugees.html> (e.t.:16.06.2019)

2013 yılı Ekim ayında BBC'nin haberine göre en az 130 Afrikalı göçmenin öldüğü ve onları Avrupa'ya taşıyan teknenin Güney İtalya'daki Lampedusa adası yakınlarında battıktan sonra çok daha fazlasının kaybolduğu açıklamıştır. 150'den fazlası ise kurtarılmıştır. BM, yaptığı açıklamada gemide bulunanların çoğunun Eritre ve Somali kökenli olduğunu ifade etmiştir.²⁷³ Lampedusa, Afrika'ya en yakın İtalyan adası olması nedeniyle, AB ülkelerine girmek isteyen Afrikalı mülteciler için sıkça rastlanan bir destinasyondur ve kıyılarında batık gemi enkazlarına rastlanmaktadır.²⁷⁴

AB liderleri göçle ilgili eylem sözü vaat ederken İtalyan sahil güvenlik ekipleri 700 göçmenin kurtarılmasını organize etmişlerdir. 3 Ekim 2013'deki Lampedusa'daki bir gemi kazasında 300'den fazla Afrikalı göçmenin ölümü İtalya'yı ve dünyayı şok etmiştir ve AB milletvekillerinin göç politikalarını gözden geçirme çağrısına yol açmıştır. Ancak, sonuçlarının açıklamasında, AB liderleri, Akdeniz'deki son göçmen ölümlerine “*derin üzüntü*” dile getirmişler ve konuyla başa çıkma sözü vermişlerdir.²⁷⁵

2014 yılında IOM, yüzlerce militanın kontrolü ele geçirmesinin ardından Irak kenti Musul'dan kaçmak zorunda kaldığı için 500.000'den fazla insanın ayrıldığı açıklamasında bulunmuştur.²⁷⁶ Irak'ta yerinden edilen insan sayısının, IŞİD'in ilerleyişinin başladığı Ocak 2014'ten bugüne kadar en yüksek rakama ulaştığına dikkati çeken IOM Sözcüsü Chris Lom, “*Ülke içinde yerinden olan insan sayısı bir milyonu aştı*”ğini ifade etmiştir. IOM verilerine göre Ocak 2014'ten bugüne kadar, ülkedeki bin 381 yerleşim yerinden ayrılan aile sayısının 176 bin 150, toplam insan sayısının ise 1,056,900 olduğunu bildiren Lom, bu insanların yüzde 54'ünün Haziran 2014'ten itibaren evlerini terk ettiklerini kaydetmiştir.²⁷⁷

---

²⁷³ “Italy boat sinking: Hundreds feared dead off Lampedusa”, 03.10.2013

<https://www.bbc.com/news/world-europe-24380247> (e.t.:05.05.2019)

²⁷⁴ “Italian coast guards rescue 700 migrants as EU leaders promise action”, 27.10.2013, <https://edition.cnn.com/2013/10/25/world/europe/europe-migration-lampedusa/index.html> (e.t.:05.05.2019)

²⁷⁵ *Ibid.*

²⁷⁶ “Iraq crisis: Islamists force 500,000 to flee Mosul,” 11.06.2014, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-27789229> (e.t.: 05.05.2019)

²⁷⁷ “Irak'ta evlerini terk edenlerin sayısı bir milyonu geçti”, 08.08.2014

<https://www.sozcu.com.tr/2014/dunya/irakta-evlerini-terk-edenlerin-sayisi-bir-milyonu-gecti-573560/> (e.t.: 05.05.2019)

Ocak 2015'te Lübnan, ülkeye giren Suriyelilere vize kısıtlamaları getirdiğini açıklamıştır. Yapılan açıklamalara göre Lübnan 1,1 milyondan fazla mültecinin akını ile mücadele ederken ilk defa Suriyelilere vize kısıtlamaları getireceğini açıklamıştır.²⁷⁸

2015 baharında krizi fark edilir kılan, Avrupa iltica rejiminin kırılma noktasında olduğunun açık kanıtı haline gelen iki insani trajedi yaşanmıştır. 19 Nisan 2015'te, göçmenleri taşıyan bir tekne Libya kıyılarında batmış ve tahminen 900 kişi hayatını kaybetmiştir. Birkaç gün sonra yapılan bir acil durum zirvesinde, Avrupalı liderler deniz devriyelerini hızlandırmayı ve savaş gemileri kullanarak kaçakçı gemilerini batırmak için (açıkça gerçekçi olmayan) bir plan geliştirmeyi kabul etmişlerdir. Mayıs'ta, Komisyon, AB'deki sığınmacıları yeniden dağıtarak sınır ve kıyıdaki devletler üzerindeki baskıyı hafifletmek için bir program önermiş, ancak Avrupa'da yaşayan liderlerin yaptıkları toplantıda teklifler üzerinde anlaşma sağlayamamışlardır.²⁷⁹

2015 Mayıs ayında AB ülkeleri, Brüksel'deki toplantıda İtalya ve Yunanistan'a kaçan 40.000 sığınmacıyı kabul etme kararı almışlardır. Birlik genelinde bu tutum, yeni göçmenlik kotaları getirme planında ilk adım olarak görülmüştür. IOM başkanı William Lacy Swing, Guardian'a yaptığı açıklamada Avrupa siyasetinde göçü, toksik bir sorun olarak nitelendirmiştir. *"Göç politikalarımız göç gerçekliklerine ayak uydurmadı"* ifadesinde bulunmuştur. *"Bu, seni seçmeni veya yeniden seçmeni sağlayan bir şey değil."*²⁸⁰ ifadesi ile politikacıların göç akımlarını ve göçmenleri siyaset için kullanmalarını eleştirmiştir.

2015 yılı Haziran ayı itibari ile Akdeniz'deki göçmen krizinde İtalya'ya Ocak ayından beri ulaşanların sayısı 50.000'i geçmiştir. Libya'dan 15 ayrı tekne ile ayrılan 3.480 kişi kurtarılmış ve sonrasında yapılan 14 kurtarma operasyonu ile Akdeniz'de 5.800'den fazla insan kurtarılması için düzenlenen operasyonla bu yıl İtalya'ya tekneyle gelmiş olan göçmen sayısı 50.000'i geçmiştir. BMMYK sözcüsü Federico Fossi,

---

²⁷⁸ "Syrians to face visa restrictions for Lebanon", 03.01.2015
<https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2015/01/lebanon-visa-restrictions-syrians-2015131029059563.html> (e.t.:05.05.2019)

²⁷⁹ James Hampshire , "Europe's Migration Crisis", *Political Insight*, December 2015, s.9
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1111/2041-9066.12106> (e.t.:05.06.2019)

²⁸⁰ "EU countries to take in 40,000 asylum seekers in migration quota proposal," 27.05.2015
<https://www.theguardian.com/world/2015/may/27/eu-countries-take-40000-asylum-seekers-migration-quota-syria-uk> (e.t.: 05.05.2019)

mevcut kurtarma operasyonu ile 800 kişinin tek bir enkazda boğulduğu Nisan ayından bu yana büyük bir gelişme kaydedildiğini söylemiştir. Libya hükümetinin ciddi bir çöküş yaşaması ve buna bağlı olarak ortaya çıkan güç boşluğu, diğer ülkelerden ekonomik göçmenlerin Libya'ya ve daha sonra Avrupa'ya giden gemilere doğru yoğun bir göç akışına sebep olmuştur. İtalya'ya gelen göçmenlerin büyük çoğunluğu aslında Libya'dan değil; Mali ve Nijerya dahil olmak üzere daha uzak ülkelere gelmektedir. Çok miktarda Eritre ve Suriye'den de göçmenler bulunmaktadır.²⁸¹

Ağustos 2015'in başlarında, BMMYK, 250.000 göçmenin Avrupa'ya bugüne kadar deniz yoluyla, 2015'te Yunanistan'da 124.000, İtalya'da 98.000 geldiğini söyledi. Frontex'e göre Temmuz ayında bir aylığına yeni bir rekor kırılmış, 107.500 göçmen AB'ye girmiş bulunmaktadır. BMMYK'ya göre 2014 sonunda en fazla tanınan mülteci sayısına sahip olan AB ülkeleri Fransa (252,264), Almanya (216,973), İsveç (142,207) ve Birleşik Krallık'tır (117,161). Hiçbir Avrupa devleti, dünyadaki ilk on mülteci barındıran ülke arasında değildir.²⁸²

Ardından, Eylül ayı başlarında, Aylan Kurdi'nin korkunç görüntüsü kamuoyunu şok etmiş ve başka bir acil durum zirvesi başlatmışlardır. .... İltica yükü paylaşımı konusundaki uzun süredir devam eden gerginlikler, neredeyse yeni bir doğu-batı bölünmesi ile karşı karşıya kalmıştır. Beş orta ve doğu Avrupa ülkesi - Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovakya ve Romanya - zorunlu yer değiştirmeye karşı olduklarını açıkça belirtmiştir. Sırbistan sınırına jiletli tel çit kurarak bu akıma cevap veren Macar Başbakanı Viktor Orban, Dublin sisteminin desteklenmesi konusunda ısrar etmiştir. Durum kötüleştikçe, önce Almanya, sonra Avusturya ve Slovenya sınırlarına kontroller getirmilerdir. Eylül ayında, işleri bakanları ve devlet başkanları göç politikaları ve yeniden yerleştirme konusunda anlaşmaya varmaya çalışmak için tekrar bir araya gelmiş, 14 Eylül'deki bir bakanlar toplantısının tekrar anlaşmaya varılamamıştır.²⁸³

---

²⁸¹ "Mediterranean migrant crisis: number of arrivals in Italy in 2015 passes" 50,000, 07.06.2015
<https://www.theguardian.com/world/2015/jun/07/mediterranean-migrant-arrivals-italy-passes-50000> (e.t.: 05.05.2019)

²⁸² "European migrant crisis" – Wikipedia, https://en.m.wikipedia.org/wiki/European_migrant_crisis (e.t.:05.05.2019)

²⁸³ Hampshire *op. cit.*, s.9

15 Eylül’de kaçak insan geçişlerini engellemek için Macaristan-Sırbistan sınırı Macaristan tarafından tamamen kapatılmıştır. Sınır ilçelerinde OHAL ilan eden Macaristan çitleri kırmaya çalışanların hapsa gireceğini, Sırp sınırında iltica etmek isteyenlerin ise otomatik olarak geri gönderileceğini açıklamıştır.²⁸⁴ Macar hükümeti sınırın yeni bir jilet teli çitle kapatılmasından sonra, Sırbistan-Macaristan sınırında yüzlerce göçmen mahsur kalmıştır. AB’ye girmeye çalışan göçmenleri durdurmayı amaçlamışlardır. Macaristan Dışişleri Bakanı Peter Szijjarto, ülkesinin mevcut sınırında kaçak geçişi önlemek için göçmenleri Romanya sınırındaki bir kesiminde uzak tutmak için de bir çit kurmayı planladığını belirtmiştir. Hükümetin göçmenlerle ilgili çalışma komitesinden sorumlu Sırp bakan Aleksandar Vulin ise sınırın Macaristan tarafından kapatılmasının sürdürülemez olduğunu savunmuştur.²⁸⁵

2015 yılında, güneydoğu Avrupa’dan geçen iki göç rotası giderek daha önemli hale gelmiştir. Birincisi, doğu Akdeniz’de binlerce göçmenin Ege Denizi üzerinden Türkiye’den Yunan adalarına geçişini sağlayan, ikincisi ise görülmemiş sayıda AB’ye Sırbistan-Macaristan sınırından geçiş sağlayan Batı Balkanlar üzerinden AB’ye ulaştıran rotadır. Bu rotalar boyunca seyahat eden göçmen sayısındaki büyük artış, büyük ölçüde Suriye’deki iç savaşın artması sebebiyle olmuştur - 2015 yılında gelenlerin yüzde 50’sinden fazlası Suriye’den gelmiş - aynı zamanda diğer ülkelerdeki çatışma, baskı ve yoksulluktan kaynaklı yer değiştirmeler yaşanmıştır. Suriyelilerin yanı sıra, kaynak ülkeler arasında başlıca milletlerden bazıları; Kosovalılar, Afganlar, Pakistanlılar, Iraklılar ve Somalilerdir. Bu göçmenlerin birçoğu savaş ya da zulümden kaçarken, 1951 Mülteci Sözleşmesi uyarınca korumaya hak kazanması muhtemel olmayan çok sayıda insan vardır. Dolayısıyla, yalnızca Avrupa’ya yapılan son göçün ölçeği görülmemiş değil, aynı zamanda son derece karmaşık ve hızla değişim gösteren yapıya sahiptir.²⁸⁶ Pek çok devletten pek çok insan sığınma talebi ile Avrupa’ya yol almaktadır. Avrupa’nın sığınma prosedürleri çerçevesinde belli yükümlülükleri bulunmaktadır. Sığınma başvurularını kabul etmek ve uluslararası koruma sürecini koordine etmek, değerlendirmek gibi. Fakat Avrupa’ya sığınma amaçlı gelen insanların

²⁸⁴ “Crowds build at border with Serbia as Hungary cracks down on refugees”, 15.09.2015, <https://www.theguardian.com/world/2015/sep/15/hungary-strict-new-border-controls-crackdown-refugees-serbia> (e.t.:15.05.2019)

²⁸⁵ “Migrant crisis: Hungary’s closed border leaves many stranded”, 15.09.2015 <https://www.bbc.com/news/world-europe-34260071>(e.t.: 15.05.2019)

²⁸⁶ Hampshire, *op. cit.*, s.9.

pek çoğu ekonomik göçmendir, Avrupa bu tür başvuruları reddetmekle de yükümlüdür. Her zor durumda olduğunu iddia eden insanlar mülteci statüsüne başvuruda bulunamaz. Fakat bu uygulama ve teamüller insan hareketliliğinin önüne geçememiştir.

Giderek daha fazla insan yaz aylarında Afrika kıyılarından, özellikle de insan kaçakçılarının göreceli cezalandırılmadığı ve bu yüzden faaliyetlerine devam ettiği Libya'dan ve aynı zamanda Mısır'dan gelerek İtalya'ya geçmeye çalışıyorlar. Yaklaşık 320 göçmen ve mülteci Haziran ayında Yunanistan'ın Girit adasından boğuldu. Hayatta kalan göçmenler yetkililere teknelerinin Mısır'dan yelken açtığını söylemiştir. IOM'a göre 2016 yılında yaklaşık 206.400 göçmen ve mülteci Akdeniz'i geçmiştir. Yaklaşık 1.3 milyon göçmen, savaş ve ekonomik sıkıntıdan kaçarak, geçen yıl (2015) Avrupa'nın kıyılarına ulaşmış ve bu durum devletler arasında nasıl sorumluluk paylaşılacağı konusunda acı tartışmalara yol açmıştır. Tehlikeli deniz yolculuğu sırasında hayatta kalırlarsa, göçmenler daha güçlü AB sınır kontrolleriyle karşı karşıya kalmaktadırlar.²⁸⁷

Avrupa Konseyi ve Türkiye, Mart 2016'da, düzensiz göçmenlerin Türkiye'den Avrupa'ya akışını azaltmaya yönelik anlaşmaya varmıştır. AB-Türkiye Bildirgesine göre Türkiye'den Yunan adalarına gelen ve sığınma başvurusu kabul edilemez ilan edilen tüm yeni düzensiz göçmen ve sığınmacıların Türkiye'ye iade edilmesi, Türkiye'ye geri dönen her Suriyeli için, Türk vatandaşlarına daha fazla vize serbestisi sağlanması ve 2018 yılının sonuna kadar Türkiye'deki mülteci kabul süreçleri kapsamında 6 milyar Avro ödenmesi AB'ye yeniden yerleştirme kapsamında öngörülmüştür.²⁸⁸

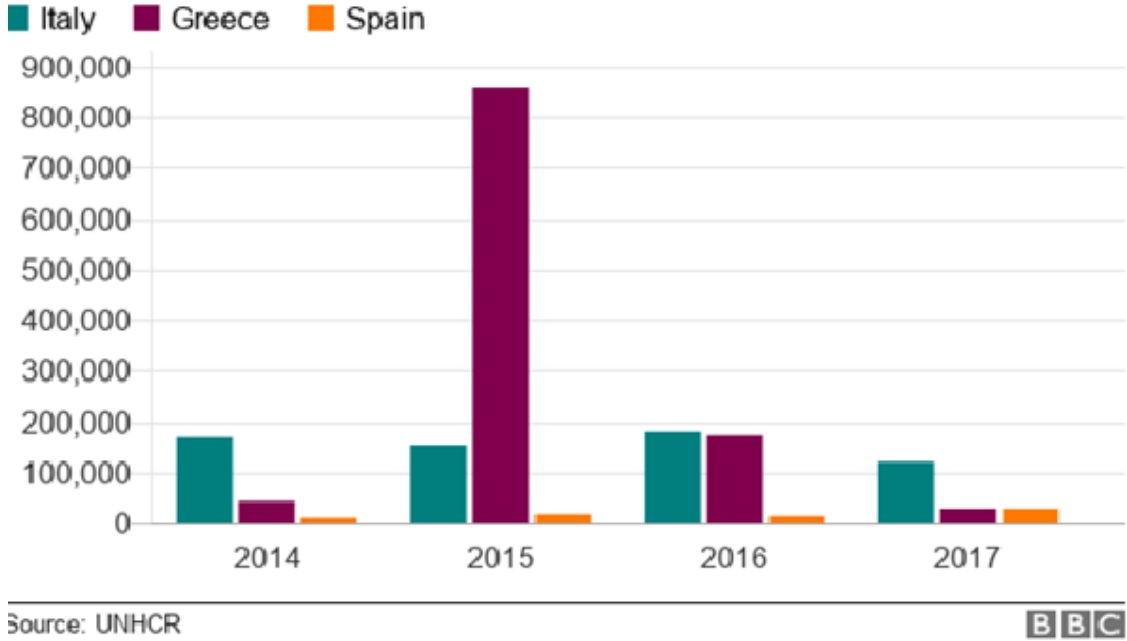
2015 Eylül ayında Avrupa Komisyonu'nun politikalarına dayanarak her ülke için göçmen kotası belirlenme kararı alınmıştır, her ülkenin kotası sığınmacıları absorbe etme ve entegrasyon kapasitelerini yansıtan nesnel ve doğrulanabilir kriterler üzerine kurulmuştur. Her üye devletin nüfus büyüklüğü ve dolayısı ile absorbe kapasitesi ve sığınmacıların ekonomiye entegrasyonunu yansıması olan GSYİH oranına özel ağırlık verilmiştir. Bu durum Almanya ve Fransa gibi ülkelerin sırasıyla tüm göçmenlerin % 20

²⁸⁷ "Boat carrying 600 migrants sinks off Egypt, killing at least 4"3, 21.09.2016, <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-egypt/boat-carrying-600-migrants-sinks-off-egypt-killing-at-least-43-idUSKCN11R1L0> (e.t.:05.05.2019)

²⁸⁸ Immigration policy, Fact Sheets on the European Union European Parliament, 2019, s.7 <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/152/immigration-policy> (e.t.:05.06.2019)

ila 15'ini alacağı ve Macaristan ve Romanya gibi daha yeni AB üyesi ülkelerinin sırasıyla sadece % 2 ve 4'ün altında kalacağı anlamına gelmiştir.²⁸⁹

Fransa, İspanya ve Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri kota planlarını acı bir şekilde eleştirmişlerdir. İngiltere, katılmak istemediği sürece AB iltica politikasından muaf tutulduğu için 40.000'den herhangi bir sorumluluk payı almayacaktır.²⁹⁰ AB ülkeleri yaşanan göç krizi sürecinde ilk defa planlı bir politika ile şekilde sığınmacı dağılımını kabul etmişlerdir. Sadece ilk varış ülkesi olanlar değil, dağılım yolu ile diğer AB ülkeleri de sığınmacı başvurularını alma yükümlülüğü altına girmeleri söz konusu olmuştur.

Şekil 13: Akdeniz'de Göçmen ve Mülteci Rakamları²⁹¹

Geri Kabul Antlaşması ve Suriye'de mevcut çatışmaların sona ermesi umudu ile rakamlarda 2015 sonrası gerçek bir düşüş yaşanmıştır. BM'nin açıkladığı rakamlara göre Akdeniz'i geçtikten sonra Avrupa kıyılarına ulaşan; mülteci ve göçmen sayısı 2015

²⁸⁹ "The EU migrant relocation and resettlement scheme," 06.09.2017, <https://p.dw.com/p/2jQOj> (e.t.: 05.06.2019)

²⁹⁰ *Ibid*

²⁹¹ "Migration to Europe in charts", 11.09.2018, <https://www.bbc.com/news/world-europe-44660699> (e.t.: 05.06.2019)

yılında resmen 1 milyonu aştı. Avrupa'ya denizden gelen toplam mülteci sayısı geçtiğimiz yıl yaklaşık beş kat artmıştır, 2014 yılında 200.000 olan rakamı, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana kıtanın en büyük mülteci akışıyla karşı karşıya olduğu rakamdır.²⁹² 800.000'den fazlası Türkiye'den Yunanistan'a deniz yoluyla geçiş yapan ve çoğunluğu Almanya ve İsveç'e ulaşmak için Avrupa üzerinden seyahat etmeye devam eden 1 milyon kişi. 2016 ve 2017 yıllarında sırasıyla 180.000 ve 119.000 kişi İtalya'ya gelmiş, kuzey Afrika'dan gelen kaçakçılar tarafından kaçırıldı ve denizde kurtarılmıştır. 2017 yılında, İtalya AB'ye gelen göçmenlerin% 67'sini almıştır.²⁹³ 2016 yılının başından itibaren, II. Dünya Savaşı'ndan beri en yüksek rakam olan 65 milyondan fazla insan zorla yerinden edilmişler arasındadır. Bu insanlar arasında çatışma mağdurları, vatansız kişiler, savunmasız göçmenler ve mülteciler bulunmaktadır. BM'nin son istatistiklerine göre yarısı 18 yaşın altında olan yaklaşık 22.5 milyon sığınmacı bulunmaktadır.²⁹⁴

Göç rotalarının göç yolunun başladığı ülkelerin sakinleri tarafından kullanılmadığı vurgulanmalıdır. Bu ülkelerde göçmenleri yalnızca Güney (Afrika) Akdeniz'den değil, aynı zamanda Sahra'nın güneyinde bulunan ülkelere de gelmektedirler. Bunun nedeni, daha önce de belirtildiği gibi Kuzey Afrika ülkelerinin Libya, Mısır ve diğer ülkeler ve bölgelerdeki otoriter rejimlerin çöküşünden sonra ortaya çıkan sınırlarının gözenekliliğidir. Aynı zamanda, yakın doğu ve güney doğu Asya, Irak, Afgan, Hint, Pakistan, Bangladeş ve diğer ülkelerin temsilcileri de Avrupa'ya, AB'ye göç konusunda ciddi anlamda hazır bulunmaktadır.²⁹⁵

Avrupa ülkeleri, kendi ülkesine dönerse hayati tehditler yaşama ihtimali olan ya da bu durumla alakalı ciddi korkuları olan insanlara uluslararası koruma sağlamaktadır. Bu sebeple çok fazla sayıda sığınmacı hedef ülkelere ulaşmak amacıyla yol çıktıklarında denizde boğularak hayatlarını kaybetmektedirler. Pek çoğu ise organize suç örgütlerine ve insan kaçakçılara para ödemektedirler. Bu durum göç güzergahı üzerindeki ülkeler için pek çok açıdan tehdit oluşturmaktadır. Özellikle Akdeniz ülkelerinde bireysel düzeyde tehdit olarak insan ticareti; devletler açısından ise kamu

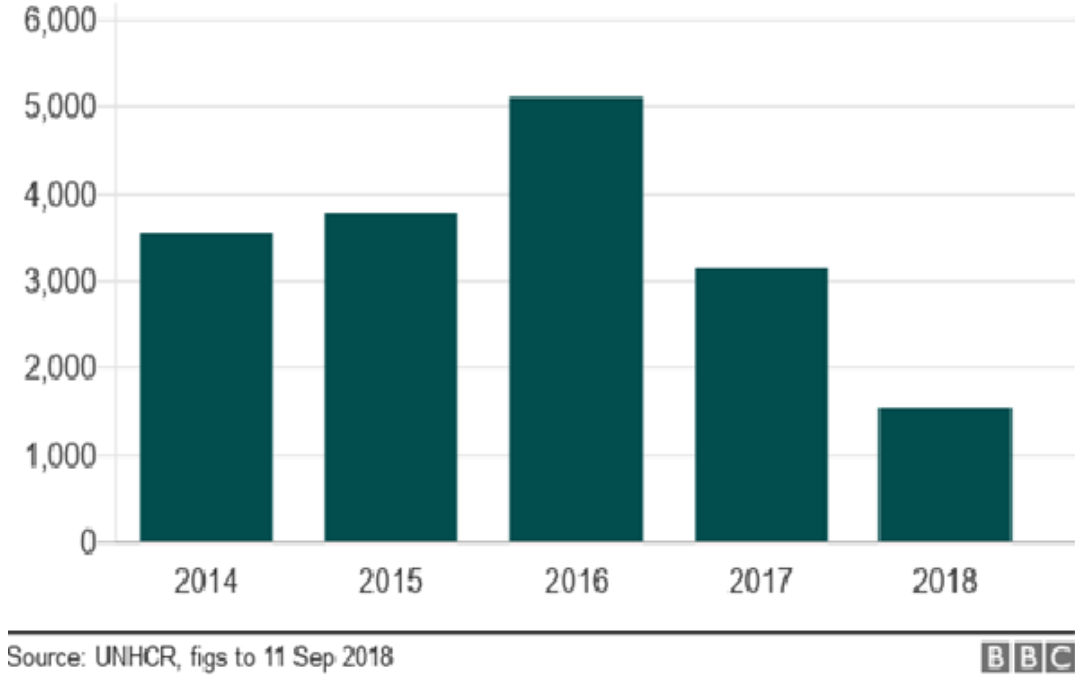
²⁹² “Over a Million Refugees Reached Europe by Sea in 2015, the U.N. Says,” 30.12.2015, <https://time.com/4163932/europe-sea-migrant-crisis-refugees-arrivals-million/> (e.t.:12.05.2019)

²⁹³ Migration to Europe in charts, BBC, *op.cit.*

²⁹⁴ “International Migration Crisis”, The US Diplomacy Center <https://diplomacy.state.gov/education/about/class-materials/migration> (e.t.: 05.06.2019)

²⁹⁵ Filipec, Mosneaga, Walter, *op.cit.s* 98.

düzeni kamu güvenliğini tehdit ederken aynı zamanda sınır güvenliğini tehdit etmektedir.

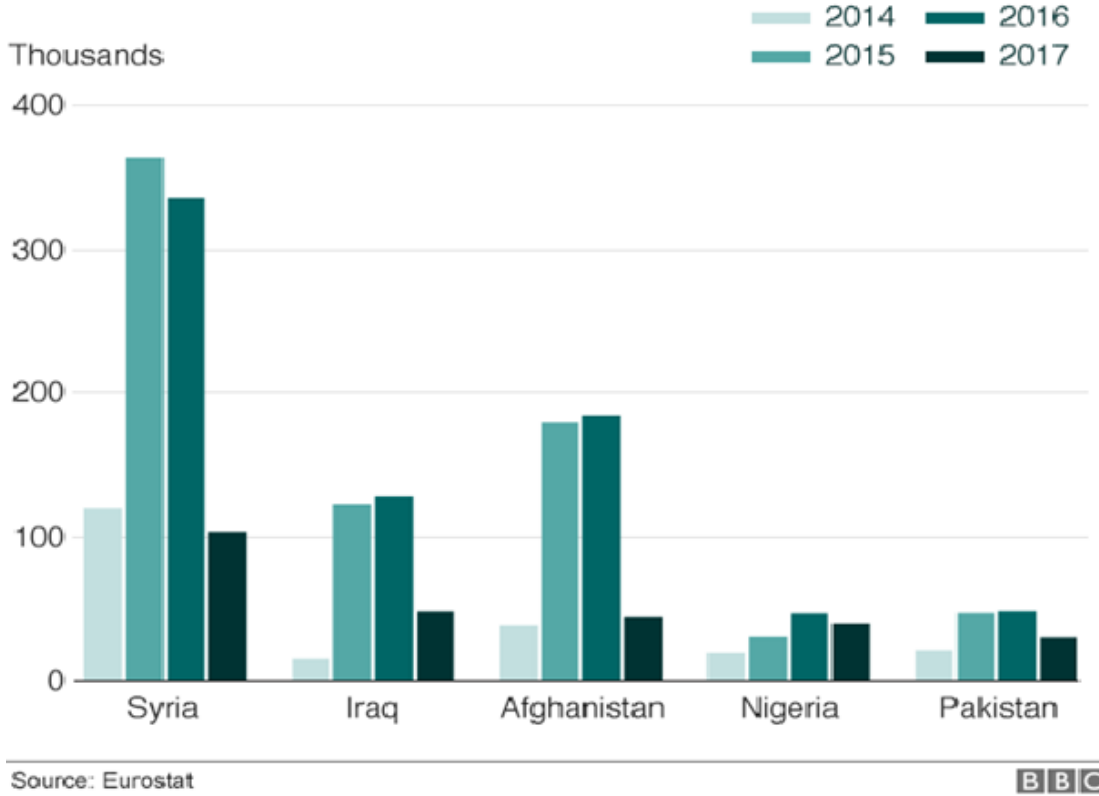

Şekil 14: Akdeniz’de Kayıp Göçmenler²⁹⁶

Bununla birlikte göç krizi insani kayıpları ile bir trajediye dönüşmüştür. Tahmini ölüm sayısı, aslında AB’ye ulaşmayı başaran insan sayısının bir oranı olarak görülüyorsa, Akdeniz geçişi her yıl daha da ölümcül olmuştur. 2015 yılında, kaydedilen her 269 varışta bir ölüm yaşanmıştır. 2016 yılında, bu 72 varışta bir ölüme, 2017’de ise 57 varışta bir ölüme yükselmiştir. Ancak, 2018 Eylül ortalarına kadar olan rakamlara dayanarak, bugüne kadarki en ölümcül yıl, AB’ye gelen her 49 kişinin ölümüyle sonuçlanan 2018 yılı olmuştur. Bunun nedeni, 2014 ve 2015 yıllarında AB’ye gelen mültecilerin ve göçmenlerin çoğunluğunun daha kısa bir deniz yolu kullanarak Yunanistan’a Türkiye’den girmesidir; 2016’dan bu yana, rotalar Libya’dan İtalya’ya daha uzun ve daha tehlikeli olan ile yer değiştirmiştir.²⁹⁷

²⁹⁶ Migration to Europe in charts, BBC *op.cit.*

²⁹⁷ *Ibid.*,

Şekil 15: Kaynak Ülkelere Göre Sığınma Başvuruları²⁹⁸

2014'ten bu yana AB'deki sığınmacıların kökenine göre en üst sıradaki ülkeler Suriye, Irak, Afganistan, Nijerya ve Pakistan'dır. 2014-2017 arasında AB'ye sığınma başvurusunda toplam 919.000 Suriyeli başvurmuştur. Eritre, Bangladeş, Somali, İran ve bir dizi Sahra altı ülkesinden sığınmacılar, 2014'ten beri AB'de sığınma başvurusunda bulunanların menşeli ilk 10 ülkesi arasında yer almıştır.²⁹⁹ 2015 yılında bu popülasyon AB'deki tüm mülteci ve göçmenlerin % 90'ını oluşturmuştur. Görüldüğü üzere, göçmenlerin önemli bir kısmı mülteci gibi davranarak AB'ye girmeye çalışan ekonomik göçmenler olmuştur. Uzmanların tahminlerine göre mülteciler; AB'de bulunan toplam göçmenlerin dörtte birini oluşturmuştur.³⁰⁰

2018 Eylül ortasına dek İspanya, en fazla göçmen ve mülteciyi aldı - neredeyse 35.000 - çoğunluğu denizden ve 5.300'den fazlası da Kuzey Afrika'daki iki İspanyol

²⁹⁸ *Ibid*

²⁹⁹ *Ibid*

³⁰⁰ Filipec, Mosneaga, Walter, *op.cit.s.102*

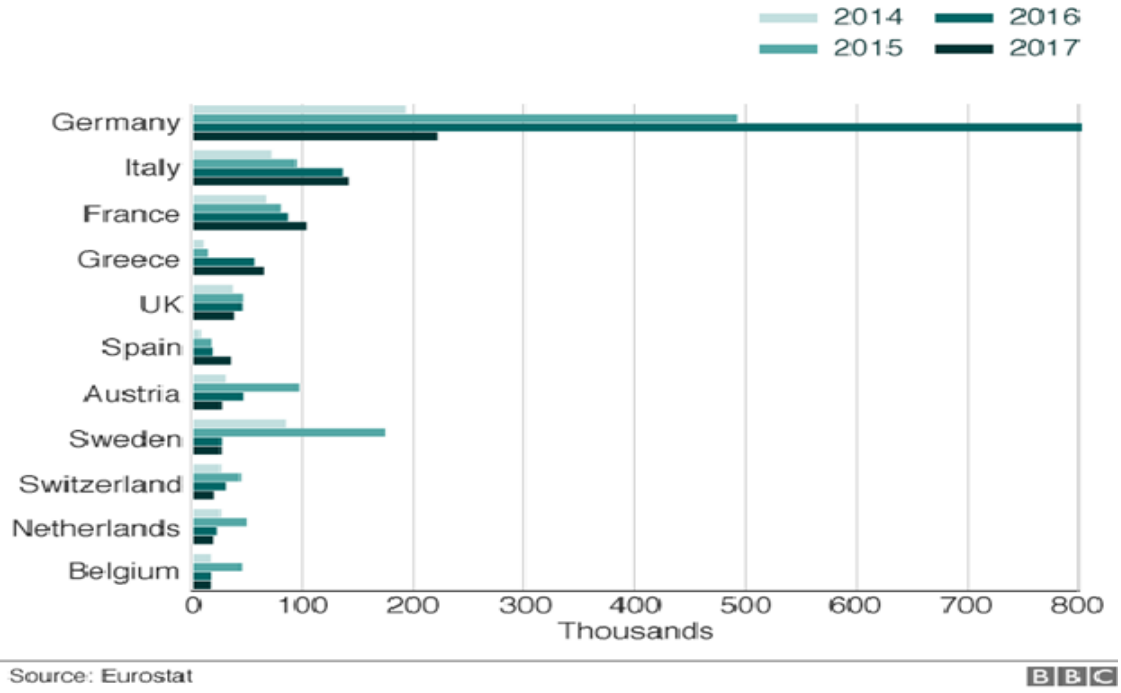

yerleşim bölgesi olan Ceuta ve Melilla'ya kara yoluyla. Birleşmiş Milletler mülteci kuruluşu (UNHCR), insan kaçakçılarının kullandığı rotaların sürekli değiştiğini ve bir dizi faktöre bağlı olduğunu söylemektedir. 2018 Eylül ayı verilerine göre Yunanistan'a bugüne kadar toplam 20.760 kişi gelmiş ve AB'ye 2018'de gelen toplam ziyaretçi sayısını 76.000'in üzerine çıkarmıştır bu rakam. Suriye, Yunanistan'a gelenlerin en yaygın menşei ülkesi olmuştur. Irak ve Afganistan'dan gelenler de menşei ülkeler arasındadır. İtalya ve İspanya'da, çoğunlukla Afrika ülkelerinden gelenler listenin başında gelmektedir. İtalya'da en yaygın menşe ülkesi Tunus'tur, bunu Eritre, Sudan, Nijerya ve Pakistan izlemektedir. İspanya, göçmenlerinin çoğunu Gine'den, ardından Fas ve Mali'nin yanı sıra Fildişi Sahili, Suriye ve bir dizi başka Sahra altı Afrika ülkesinden almaktadır.³⁰¹ Ayrıca, istatistikler İtalya'ya giden deniz rotasının (Orta Akdeniz rotası) yine göçmenler arasında popüler hale geldiğini göstermektedir. Özellikle Nijerya, Gine, Fildişi Sahili ve Bangladeş vatandaşları tarafından kullanılan bir rotadır. Savaştan kaçan Suriyelilerin aksine, bu göçmenlerin, ekonomik göçmen değil mülteci olduklarını kanıtlamakta zorlanacakları açıktır.³⁰² Uluslararası koruma şartlarına uygun başvurular haricinde sığınmacıların pek çoğu daha iyi hayat şartları elde etmek için Avrupa ülkelerin sığınmaktadırlar. Ekonomik göçmen olarak adlandırılan bu gruptaki sığınmacılar için Avrupa hükümetlerinin izlediği politikalar ise sıkı veya gönüllü yaptırımlarla sığınmacıları ülkelerine göndermek ya da transit ülkeye iade etmek şeklinde olmaktadır. Bir yandan menşe ülkelerinde yaşanan krizler sebebiyle göçmek zorunda kalan insanlar diğer yanda ise kendini katı hukuk kurallarıyla çevrelemeye çalışan kale Avrupa'sı bulunduğu görülmektedir.

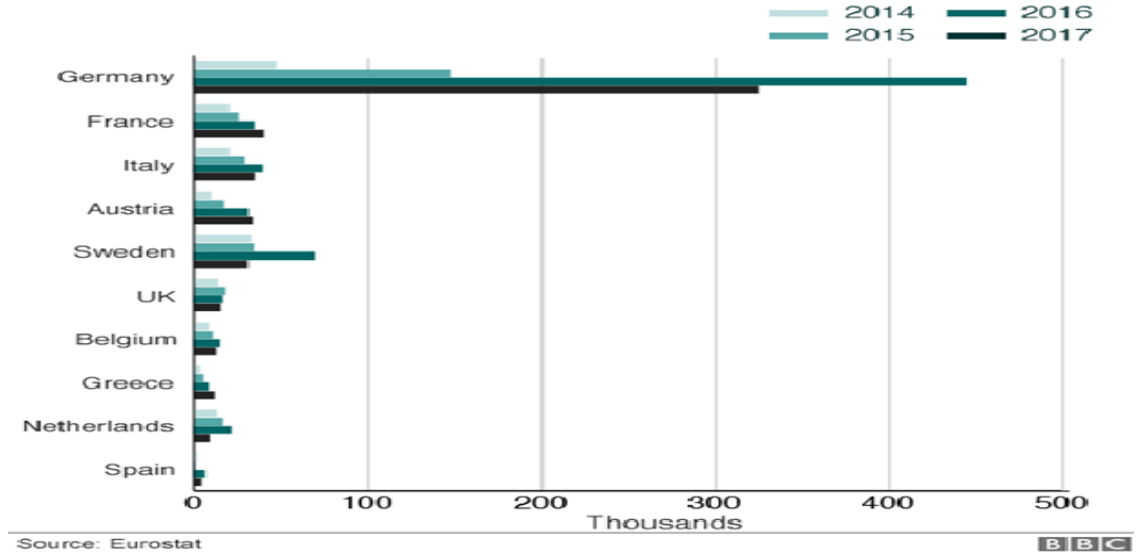
³⁰¹ Migration to Europe in charts, BBC *op.cit.*

³⁰² Filipec, Mosneaga, Walter, *op.cit.s.* 98

Şekil 16: En Çok İltica başvurusu Yapılan 10 Avrupa Ülkesi³⁰³

Almanya, geçmişten gelen göç deneyimlerinin etkisi ile en yüksek sayıda sığınmacıyı kabul eden ülke konumuna gelmiştir.

Şekil 17: 2014-2017 Kabul Edilmiş Sığınma Başvuruları³⁰⁴

³⁰³ Migration to Europe in charts ,BBC, *op.cit.*

³⁰⁴ Migration to Europe in charts, BBC, *op.cit.*

Başarılı iltica başvuruları için ilk ülke Almanya, ardından Fransa, İtalya, Avusturya ve İsveç gelmektedir 2015 yılında Angela Merkel yaptığı açıklama ile; Almanya'nın sığınmacılara kapılarını açtığını belirtmiştir. Berlin, tüm mülteci sığınmacıların Almanya'da kalmalarını memnuniyetle karşıladıklarını ilan ederek, tüm sığınmacıların hangi AB ülkesine ilk önce girdiklerine bakılmaksızın Avrupa mülteci krizi için çözüm çabalarına öncülük edeceğini açıklamıştır. 2015 yılında şaşırtıcı bir şekilde 800.000 göçmen kabul etmesi beklenen Almanya, 1990'lı yıllardan beri Dublin protokolünü askıya alan ilk AB ülkesi olmuş ve Avrupa ülkelerini de mülteci politikalarına ayak uydurmaya zorlamıştır.³⁰⁵.

4.) AB'NİN GÖÇ KRİZİNE KARŞI DURUŞU VE GÖÇ KRİZİNİN SONUÇLARI

AB genelinde neredeyse her on kişiden iki kişinin yabancı kökenli olduğu düşünülürse Avrupa'nın aslında etno-kültürel açıdan farklılıklarla hep iç içe olduğu ve binlerce yıldır göç olgusuna aşina olduğu açıkça görülmüştür. Son yirmi yıldır AB göçün yönetimi konusunda hiç de hoş olmayan bir görüntü sergilemiştir. Sorun aslında tanımın giderek belirli bir toprak parçasından alan ve bir teritoryal devlete dönüşme eğilimi sergileyen AB'nin doğasında yatmaktadır.³⁰⁶

2015 Nisan ayında 800 insanın öldüğü³⁰⁷ tekneye, çıkarılmasının maliyetinin yüksek olduğu gerekçesiyle dokunulmaması AB ülkelerinin Akdeniz'de yaşanan mülteci sorununda izleyeceği yolun ipucunu vermektedir. AB ülkelerinin ezici çoğunluğu mülteciler ve sığınmacılara kapılarını kapatarak ülkelere giriş yapanların sayısını da en aza çekmeyi hedeflemektedirler. Mültecilerin iltica hakları kısıtlanarak insan hakları ihlali yapılmaktadır. Böylelikle mültecilerin ve sığınmacıların Avrupa topraklarına ayak basmalarını engellemek AB'de neredeyse resmi politikası haline gelmiştir. Son gelişmelerle birlikte uzun zamandır yürürlükte olan AB'nin uygulamada

³⁰⁵ “Germany opens its gates: Berlin says all Syrian asylum-seekers are welcome to remain, as Britain is urged to make a ‘similar statement’”, 24.05.2019,

<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/germany-opens-its-gates-berlin-says-all-syrian-asylum-seekers-are-welcome-to-remain-as-britain-is-10470062.html> (e.t.:23.05.2019)

³⁰⁶ Ayhan Kaya, “Refah Devletinden Neoliberal Devlete Geçiş ve İslamofobizm”, *Sosyoloji Divanı*, Yıl:3, Sayı:6, Temmuz-Aralık 2015, s.152

³⁰⁷ UN confirms 800 dead in shipwreck disaster: as it happened on April 20, 21.04.2015, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/italy/11551278/Mediterranean-migrant-crisis-hits-Italy-as-EU-ministers-meet-live.html> (e.t.:25.06.2019)

olan mülteci politikalarının geçerliliklerinin sorgulanmaya başlanması kaçınılmaz görülmektedir.³⁰⁸

Avrupa'nın işlevsel olmayan iltica sistemi Avrupa'nın kıyılarına gelen sığınmacıların nasıl kabul edileceği konusundaki gerginlikler, yıllardır sürmektedir. Schengen Bölgesi'nin 1995'te kurulması, AB'nin dış sınırını; sığınmacıların ve düzensiz göçmenlerin erişimi için eskiye göre görece kolay olduğu bir bölge yaratmıştır.³⁰⁹ İnsan kaçakçıları için karlı bir uluslararası işletme yaratan son dönemlerde Avrupa göçmenlik kısıtlama politikaları olmuştur.³¹⁰ Schengen sınırlamaları ile kendine güçlü bir teritoryal bölge oluşturduğunu düşünerek sıkı vize ve yasal kalış politikaları sayesinde göçü sınırlamaya çalışan AB aslında tam tersine neden olmuştur. Avrupa kıtasında Schengen bölgesi oluşturarak sınırları genişletmek aslında sığınmacılar için Avrupa'yı daha erişilebilir hale getirmiştir. Genişleyen AB sınırları kaynak ülkelere yaklaşmıştır. Böylelikle daha önce oluşan göç koridorları işlevliğini yitirmemiştir. İnsan hareketliliğine ket vurmaya çalışmak düzensiz göçü ivme kazandırmıştır.

Dublin Tüzüğü, sığınmacıların uluslararası koruma için tek bir başvuru yapabileceğini ve bunun AB'ye girdikleri ilk iltica ülkesinde olması gerektiğini düzenlemektedir. Dublin Tüzüğüne göre bir sığınmacının, sığınma talebinde buldukları ülkeden başka bir ülkeden girdiği tespit edilirse, o ülkeye geri gönderilebilir. Dublin sisteminin resmi amacı, çoklu sığınma başvurularını, sözde sığınma alışverişini önlemektir, fakat bu da dış toprakları sınırdan olan ya da deniz sınırları olan güney doğu ülkelerine sığınma başvurularını değerlendirme sorumluluğunu yıkmak gibi bir sonuç vermiştir.³¹¹ İlticanın kabulü konusunda düzenlemeler geliştiren Dublin ilk iltica ülkelerinin göçmen stoğunu artırmaktan başka bir çözüm sunmamış ve adaletsiz dağılıma sebep olmuştur.

Göç meselesi kıtanın güneyi ile kuzeyini karşı karşıya getirmiştir. İtalya ve Yunanistan, kıtaya gelen göçmenlere karşı yalnız bırakılmaktan şikayetçi olmuştur.

---

³⁰⁸ Müşerref Yardım, "Göçmen Algısından Mülteci Fobyasına: Avrupa Tecrübesi", *Sosyoloji Divanı*, Temmuz –Aralık, 2015, s.131.

³⁰⁹ Hampshire, *op.cit.*, s.8.

³¹⁰ Stephen Castles, "Why migration policies fail", *Ethnic and Racial Studies*, 27:2, 2004, s.207

³¹¹ Hampshire, *op.cit.*, s.9.

Kuzeydeki ülkeler ise onları denizlerde yeterli devriye faaliyeti yürütmek ve göçmenlerin karadan kuzey ülkelere gitmesine izin vermekle suçlamıştır. Göç sadece kuzey güney ekseninde değil, doğu batı ekseninde de gerilime yol açmıştır.³¹² Kuzey ülkeleri yarattığı tampondan faydalanırken, İtalya, Malta ve Yunanistan gibi ülkeler, Dublin sisteminin kendilerine haksız yük getirdiğinden şikayet etmektedirler. Mevcut krize kadar, AB'nin cevabı ön sınır hattı olan devletlere Avrupa Mülteci Fonu'nun mali transferlerinin yanı sıra, Frontex'in 2010'da Yunanistan-Türkiye sınırına konuşlandırılması gibi operasyonel destek veya Malta'da Avrupa Sığınma Destek Ofisinin (EASO) oluşturulması şeklinde olmuştur. Ancak, bu '*dayanışma mekanizmaları*', Dublin sisteminin temel eşitsizliğinin önüne geçmemiş ve güneydeki devletler bu durumu kabullenmiş değillerdir.³¹³

AB için sığınmacılara koruma sağlamak sadece onların sığınma başvurularını kabul etmek değil aynı zamanda onların bir takım temel ihtiyaçlarını da karşılamayı içermektedir. Bu durum ise kıtadaki ülkeleri zora sokmaktadır. Özellikle İtalya ve Yunanistan bu durumdan muzdariptir çünkü her iki ülkede transit ülkelere gelen sığınmacıların ilk durağı halindedir.³¹⁴ AB, krizle başa çıkmak için bir dizi önlem konusunda çalışmalar yapmışlardır. Bunlar arasında krizin temel nedenlerini çözmeye çalışmak ve AB içinde ve dışında insani yardıma ihtiyaç duyan insanlara büyük ölçüde artan yardımlar yapmaktır. Halen Avrupa'da bulunan sığınmacıları yerleştirmek, komşu ülkelerde ihtiyacı olan insanları yeniden konumlandırmak ve sığınma için uygun olmayan kişileri iade etmek için adımlar atılmaktadır. AB sınırlardaki güvenliği arttırmakta, göçmen kaçakçılığıyla mücadele ediyor ve insanların AB'ye yasal olarak girmeleri için güvenli yollar sunmaktadır.³¹⁵ Fakat atılan bu adımların hemen hepsi göç olgusunun krize dönmesini engellemek yerine AB'ye insan hareketliliğini sınırlamak üzerine kurulmuştur. Ve bu duruş kıtayı göç krizine sürükleyen temel nedenlerden biri olmuştur.

---

³¹² "Göç krizi AB'nin sonunu mu getirecek?" Katya Adler, 28.06.2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44638764> (e.t.:15.06.2019)

³¹³ *Ibid*, s.9

³¹⁴ The EU & Migration Crisis, EC, *op.cit.*

³¹⁵ *Ibid*

Avrupa ülkeleri krize farklı tepkiler göstermişlerdir, ancak göç dalgasını açıklamaya yönelik belli bir retorik hakim değildir. Uluslararası Af Örgütü, 2015 yılında göçmenlerin kitlesel gelişinden önce, 2007-2013 arasında AB'nin karada ve denizde çitler, gözetim sistemleri ve devriyeler için yaklaşık 2 milyar Euro harcadığını tahmin etmektedir. Bu, uluslararası hukuk uyarınca iltica başvurusunda sınırları aşma hakkına kimin sahip olduğu sorusunu gündeme getirmektedir. Aynı zamanda, tehlikede olan hayatları kurtarmak gibi bir sorun da var; Avrupalılar pek çok insanın Akdeniz'de öldüğüne her gün şahit olmaktadır. Elbette, hayatlar kurtarılmalı, ama sonra ne olmalı? Avrupa Birliği'ne 2015 ve 2016 yıllarında yaklaşık üç milyon insan sığınma talebinde bulunmuştur. Varışları karmakarışıktır, çoğu denizde boğulmuştur. Diğerleri ise mültecilerin kabullerini düzenleyen yasaları çiğneyerek Avrupa'ya yayılmış, daha uzağa giderek, doğru şekilde tanımlanma ya da doğru statüye sahip olmaktan uzaklaşmışlardır böylece.³¹⁶

13 Mayıs 2015 tarihinde Avrupa Komisyonu Avrupa Göç Ajandasını yayımlanmıştır. Gündem, Akdeniz'deki krizle başa çıkmak için acil tedbirler ve göçün tüm yönlerini daha etkili bir şekilde yönetmek için önümüzdeki birkaç yıl içinde alınacak tedbirler için öneriler sunmuştur. Orta ve uzun vadede, Komisyon dört politika alanında bir takım önerilerde bulunmuştur:

“Düzensiz göç için sebepleri azaltmak;

Sınır yönetimi - can kurtarma ve dış sınırların güvence altına alınması;

Daha güçlü bir ortak iltica politikası geliştirmek; ve

Düzenli göç konusunda yeni bir politika oluşturmak, entegrasyon politikaları için yeni öncelikler belirlemek ve göç politikasının ilgili kişiler ve menşee ülkeler için faydalarını optimize etmek.”³¹⁷

AB'nin göç krizi için aldığı kararlar, krizi iyileştirmek adına etkili politikalar olmaktan çok uzaktır. Krizi engellemek konusunda uygulanacak eylem ve politikalar, Avrupa'nın öz benliği ve öz politikaları ile çatışacak niteliktedir. AB, net bir şekilde politikasızlıkta ısrarcı olmuştur.

---

³¹⁶ Nirenstein *op.cit*

³¹⁷ Fact Sheets on the EUEP, *op.cit*, (e.t.: 14.07.2019)

Avrupalı liderler Balkan göç yolunu kapatmayı, AB'nin dış sınırlarının güvenliğini sıkılaştırmayı ve Orta Doğu'dan gelen mültecilerin büyük çoğunluğu için hâlâ transit bir ülke olan Türkiye ile bir anlaşma yapmayı kabul etmiştir. Bu önlemler sayesinde Avrupalılar durumun kontrolünü yeniden ele geçirmeyi başardılar ve göçmen akışı önemli ölçüde azalmıştır.³¹⁸

Göçmen kriziyle mücadele için bir AB-Türkiye anlaşması resmen yürürlüğe girmiştir. Anlaşmaya göre uygulama Yunanistan'a gelen göçmenlerin, iltica başvurusunda bulunmamaları veya talepleri reddedilmesi durumunda Türkiye'ye geri gönderilmesi şeklinde olmuştur. Ocak 2015'ten bu yana, bir milyon göçmen ve mülteci, Türkiye üzerinden Yunanistan'a tekneyle AB'ye girdi. Anlaşmanın şartları şu şekildedir:

“İadeler: 20 Mart'tan itibaren Türkiye'den Yunanistan'a geçen tüm 'düzensiz göçmenler' geri gönderilecektir. Her varış, Yunan makamları tarafından ayrı ayrı değerlendirilecektir.

Bire Bir: Türkiye'ye geri dönen her Suriyeli için, AB'ye bir Suriyeli yerleştirilecek. AB'ye yasa dışı yollardan girmeye çalışmayanlara öncelik verilecek ve bu rakam 72.000'de sınırlanmıştır.

Vize kısıtlamaları: Türk vatandaşları, Haziran ayına kadar Schengen pasaportu olmayan bölgeye erişimleri düzenlenecektir. Bu, İngiltere gibi Schengen olmayan ülkeler için geçerli olmayacaktır.

Mali yardım: AB, Türkiye'ye göçmenlere yardım için 3 milyar avro tahsisatını hızlandıracaktır”.³¹⁹

BBC'nin haberine göre AB'nin “yürütme organı olan Avrupa Komisyonu'nun Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteciler için vermeyi vadettiği mali yardımın 3 milyar euroluk ikinci kısmını onayladı. AB, Türkiye ile yapılan mülteci anlaşması kapsamında iki parça halinde 3'er milyar euroluk mali yardımda bulunmayı taahhüt etmişti. Bu yardımın 3 milyar euroluk ilk kısmı farklı projelerde kullanılmak üzere harcanmaya” başlandığı belirtilmiştir.³²⁰ Avrupa, göç krizine karşı kullandığı enstrümanların biri de

³¹⁸ Filipeç, Mosneaga, Walter, *op.cit.s.108*

³¹⁹ “Migrant crisis: EU-Turkey deal comes into effect”, 20.03.2016, <https://www.bbc.com/news/world-europe-35854413> (e.t.:05.05.2019)

³²⁰ “AB, Türkiye'ye 3 milyar euroluk mülteci yardımını onayladı”, 14.03.2018. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43392261> (e.t.:05.05.2019)

göçmenleri menşei ya da transit ülkede tutmaktır. Bunun için özellikle Akdenize kıyısı olan ülkelere aynı ve nakdi hibelerde bulunmaktadır.

AB içinde sınırları açma veya kapama konusundaki artan anlaşmazlıklar, kotaların kabulü ve kabul sistemleri ile diğer konular üye ülkeler arasında ciddi anlaşmazlıklar yaratmıştır. Bu meseleler, AB ülkelerinde ekonomik durumun bozulmasından dolayı artan krizin temel nedeni haline gelmiştir; Batı ve Doğu Avrupa ülkeleri arasında derin bölünmeler artmıştır.³²¹ Avrupa hükümetlerinin düzensiz göçteki mevcut dalgalanmaların bir sonucu olarak karşılaştıkları zorlukların önemli olduğu konusunda hiçbir şüphe yoktur. Ancak belirleyici eylem şu anda gecikmiştir. Yasal olarak, pratik ve ahlaki olarak, Avrupa daha insancıl ve etkili bir yanıt almak için bir araya gelmesinin gerekliliği meydana çıkmıştır.³²²

Sığınmacıların ilk ayak bastıkları Avrupa Birliği ülkesinde iltica başvurusunda bulunmalarını düzenleyen Dublin Sözleşmesi'nin uygulanabilirliği, Avrupa'da son dönemde yaşanan sığınmacı krizi nedeniyle sorgulanmıştır. Dublin Sözleşmesi'yle sığınmacının giriş yaptığı AB ülkesinin belirlenmesi ve bu ülkeye transfer edilmesi amaçlanmıştır. Bir sığınmacının birden fazla AB ülkesine sığınma talebinde bulunmasını da önleyen sözleşmeyle ayrıca sığınmacıların bir ülkeden diğerine sürekli seyahat etmelerinin önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Genellikle sığınmacının giriş yaptığı ülkeye sığınma hakkı bulunuyor ve bu talebi reddedilirse sığınmacının konuyu yargıya taşıma hakkı doğmuştur. Dublin Sözleşmesi'ne göre bir AB ülkesine iltica başvurusunda bulunmuş sığınmacı başka bir AB ülkesine yasa dışı yollarla geçerse başvuru yaptığı ülkeye geri gönderilmesi üzerine kurulmuştur.³²³ Avrupa'da Almanya gibi bazı ülkeler Dublin'i askıya alıp sığınmacılara kapıları açmaya yönelirken Macaristan gibi ülkeler ise Dublin'i askıya alarak sığınmacılara tamamen kapıları kapatmak istemiştir. AB'de yeni gündem ise Dublin'in kısmen askıya alınması ile belirli kotalar ile sığınmacı başvurularını dağıtarak külfet paylaşımını AB geneline yaymak olmuştur.

---

³²¹ Nirenstein, *op. cit.*

³²² Metcalfe-Hough, *op.cit.*, s.6.

³²³“ Sığınmacı krizi Dublin Sözleşmesi'ni askıya aldırdı”, 09.09.2015, [https://www.aa.com.tr/tr/dunya/siginmaci-krizi-dublin-sozlesmesini-askıya-aldirdi/12842\(e.t.:02.06.2019\)](https://www.aa.com.tr/tr/dunya/siginmaci-krizi-dublin-sozlesmesini-askıya-aldirdi/12842(e.t.:02.06.2019))

Komisyon, 2015 yılında, AB Üye Devletleri ve komşu ülkelerin karşılaştıkları mülteci krizini ele almak için kararlı bir eylemde bulunmuştur. Avrupa göç politikası tarihinde ilk kez, AB Üye Devletleri kendi arasında somut dayanışma göstererek, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan 160.000 kişinin yerleştirilmesi için dağılım yapılmasını teklif etmiştir. Aynı zamanda, küresel göç krizini kapsamlı bir şekilde ele almak ve aynı şekilde etkilenen üçüncü ülkelerle dayanışma göstermek amacıyla Komisyon, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan 20.000 kişiye bir AB yeniden yerleşim planı önermiştir.³²⁴ Eylül 2015'te, Avrupa Konseyi'nin Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki savaş alan bölgelerinden Avrupa'ya gelen yüz binlerce göçmeni yerleştirmek için acil durum planı başlatmasıyla. Program, Avrupa'ya göç eden göçmenlerin gelişindeki başlıca ülkeler olan İtalya ve Yunanistan'dan acil bir müdahale olarak tetiklenmiştir. Bundan önce, AB, sözde Dublin kurallarına dayanarak, göçmenlerin giriş noktasındaki AB ülkelerinde sığınma başvurusunda bulunmaları şartını getirmiştir. Bununla birlikte, Yunanistan ve İtalya'nın artık bu yükü kaldıramayacağı açıkça görüldüğü için, AB Konseyi, göçmenleri tüm AB üyesi devletler arasında adil bir şekilde yeniden yerleştirmek için Avrupa Komisyonu tarafından öne sürülen bir teklif lehine oy kullanmıştır.³²⁵

Avrupa, daha önce görülmemiş nüfus hareketleriyle karşı karşıya kalırken, yer değiştirme planı konusundaki şiddetli tartışma aslında rakamlarla ilgili değildir. Avrupa, dünyanın en zengin bölgesidir ve tartışılan rakamlar oldukça yönetilebilirdir. Yer değiştirme planının ilk aşamasında, Slovakya, nüfusunun yüzde 0.01'ine eşdeğer olan sadece 802 sığınmacı alacaktır. Bu perspektifi ortaya koymak için Lübnan, nüfusunun yüzde 29'u olan 1,3 milyon Suriyeli mülteciyi ağırlamak için mücadele etmektedir.³²⁶

2015 yılında Avrupa'ya gelen sığınmacı sayısının en yüksek rakama ulaşmasından sonra Avrupa'da gündem haline gelen göç konusunun çözümü için her ülkeye belli oranlarda sığınmacı kabul kotası oluşturulması üzerine yoğunlaşmıştır. Kotalar oluşturulurken ülkelerin mevcut ekonomik göstergeleri ile toplumsal yapılarının

---

³²⁴ "Relocation and Resettlement: EU Member States urgently need to deliver", 16.03.2016, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-829_en.htm (e.t.:15.05.2019)

³²⁵ "The EU migrant relocation and resettlement scheme", 06.09.2017, <https://p.dw.com/p/2jQOj> (06.06.2019)

³²⁶ Hampshire *op. cit.* s.9.

entegrasyona olan angajmanları dikkate alınarak yapılması planlanmış. Fakat pek çok ülke kota ile dağılım yapılması konusunda rijit tavırlar sergileyerek sığınmacıları açıkça istemediklerini göstermiştir. Konuyla ilgili yapılan görüşmeler sonuçsuz kalmıştır.

Almanya sığınmacı sayısının en yüksek olduğu bölge haline gelmiştir. Sığınma başvurularının yükünü AB ülkeleri arasında eşit olarak paylaşmak, bir kez daha AB gündemindeki en önemli konu olmuştur. Liderlerin üye devletlerin kendi aralarında sığınmacıları dağıtması gerektiğine karar verdikleri Haziran AB zirvesi bu sorunu çözmedi çünkü yeniden dağıtım sadece gönüllü olarak yapılmasına karar verilmiştir.³²⁷

Avrupa'daki mülteci ve sığınmacıların kabulü uygulamasında AB ülkeleri arasında adil bir dağılım uygulanmadığını göstermiştir. Eurostat verilerine göre 2014 yılında AB göçmenlerinin çoğu Almanya'ya sığınmıştır. 2015 yılında durum benzer olmuştur. Almanya 600 binden fazla AB mültecisini ve düzensiz göçmeni kabul etmiştir. Bu durum tesadüfi olmamıştır. Her şeyden önce göç eden insanlar AB'ye gelmek istememişlerdir; Almanya, İsveç ve Birleşik Krallık'ta mülteci statüsü almaya çabalamışlardır. İkincisi, Angela Merkel'in hükümetinin tutumu ve 90'lı yıllarda yaşanan mülteci deneyimi göstermiştir ki 2 milyondan fazla Yugoslav mültecinin AB ülkelerine kabulünde 800 binden fazla insanın Almanya tarafından statü kazandırılması önemli rol oynamıştır.³²⁸

Avrupa'ya gelen mültecilerin birçoğu ilk olarak Yunanistan ve İtalya'da karaya ayak basmaktadır. AB, bu yükün paylaşılması yönünde karar almıştır. Ancak bazı üyelerin buna yanaşmaması nedeniyle Komisyon harekete geçmiştir. AB Komisyonu, mültecilerin Birlik içinde dağılımı konusunda üzerlerine düşen yükümlülükleri yerine getirmedikleri gerekçesiyle Macaristan, Polonya ve Çekya hakkında "*ihlal prosedürü*" başlatmaya karar vermiştir. Avrupa Konseyi, Eylül 2015'te aldığı iki kararla, İtalya ve Yunanistan'da kalmış 160 bin mültecinin iki yıl zarfında diğer AB ülkeleri arasında paylaşılmasına dönük bir planı kabul etmiş ancak geçen süreye rağmen sadece 20 bin 869 kişi başka ülkelere yerleştirilebilmiştir.³²⁹

---

³²⁷ *Ibid*

³²⁸ Filipec, Mosneaga, Walter, *op.cit.s* 97.

³²⁹ "AB mülteciler nedeniyle üç ülkeye yasal işlem başlatıldı", 13.06.2017, <https://p.dw.com/p/2eeqZ> (e.t.:13.07.2019)

Bir grup Avrupa ülkesi; Macaristan, Slovakya, Polonya ve Çek Cumhuriyeti etkin bir şekilde mülteci kotası ile yerleşim programına katılmayı reddetmiştir. Slovakya sadece 16, Çek Cumhuriyeti 12 ve Macaristan ve Polonya'yı ise hiç almamıştır. Dağılım planının devamına göre Slovakya, Çek Cumhuriyeti, Polonya ve Macaristan'ın kotanın bir parçası olarak aralarında yaklaşık 3.000 göçmeni yerleştirmesi gerekmektedir.³³⁰

Macaristan Başbakanı Viktor Orban 160 bin mültecinin AB ülkelerine dağıtılmasına yönelik plana karşı çıkmıştır. Viktor Orban, mültecileri AB'nin güvenliği ve Avrupa'nın geleceği için tehdit olarak gördüğünü söylemiştir. Macaristan'da yapılan referandumda oy kullananların yüzde 98'i, AB'nin ülkeye 2 yıl içinde 1294 mülteci yerleştirmesine yönelik planını reddetmiştir. Ancak yüzde 50'lik katılım sağlanamadığı için referandum sonucu geçerli olmayacaktır. Macaristan Başbakanı Viktor Orban ise katılım oranı yüzde 43'te kalmasına karşın, sonucu zafer olarak nitelendirmiştir. Orban ayrıca sonucun bağlayıcı olması için anayasada değişiklik yapacağını açıklamıştır.³³¹

Şart'ın³³² 18. maddesi sığınma hakkını garanti altına alsa da, AB hukuku sığınmacıların varışını kolaylaştırmak için imkanlar sunmamaktadır. AB'de sığınma talebinde bulunmak isteyen kişiler, en çok AB'ye giriş için vize şartı olan ülkelerin vatandaşlarıdır. Bu kişiler genellikle normal bir vize almak için gerekli vasıflara sahip olmadıkları için, sınırı düzensiz bir şekilde geçmek zorunda kalmaktadırlar.³³³ Avrupa Konseyi, yasadışı göçü azaltmak ve 2015'in kontrolsüz akışına dönüşü önlemek için daha fazla önlem alınması çağrısında bulunduğu 28/29 Haziran 2018'de yapılan toplantıda bir takım kararlar almıştır: AB'nin işleyen bir göç politikasına sahip olmasının ön koşulu, AB'nin dış sınırlarının daha etkin kontrolüne ve Birliğin ilkeleri

---

³³⁰ *Ibid.*

³³¹ "Macaristan Başbakanı Orban'dan mülteci referandumu sonrası zafer ilanı", 03.10.2016, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37533504> (e.t.:05.06.2019)

³³² *AB Temel Haklar Şartı*, (Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi), AB tarafından hazırlanan ve bireylere birtakım temel haklar tanıyan bir belgedir. Bildirgenin içeriği bakanlar düzeyinde kararlaştırılmış ve Avrupa Birliği Anayasası olarak yürürlüğe girmesi öngörülen taslağa dâhil edilmiştir. [Vikipedi](#) (e.t.:27.07.2019)

³³³ "Sığınma, Sınırlar ve ...", *op.cit.s.35*

ve değerleri doğrultusunda daha kapsamlı bir g yaklaşımına dayanması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede alınan kararlar:³³⁴

“Libya dışında veya başka bir yerde faaliyet gösteren göçmen kaçakçılarını durdurma çabalarının artırılması.

İtalya ve diğer ilk iltica ülkelerini desteklenmesinin devam etmesi.

İnsani kabul Şartları ve gönüllü insani geri dönüŐlere desteğini artırılması.

Gönüllü yeniden yerleŐtirmenin yanı sıra diğer menşe ülkeler ve transit ülkelerle işbirliğini artırmak.

Doğu Akdeniz Rotası ile ilgili olarak, AB liderleri AB-Türkiye AntlaŐmasını tam olarak uygulama, Türkiye’den yeni geçiŐleri nleme ve akışları durdurma.

2015’ten beri AB’nin dış sınırlarının etkin kontrolünü sağlamak için bir dizi önlem alınmıştır. Sonuç olarak, AB’ye yasadışı sınır geçiŐlerinin sayısı Ekim 2015’teki zirvesinden 2018 yılına kadar % 96 oranında düŐmüŐtür.³³⁵

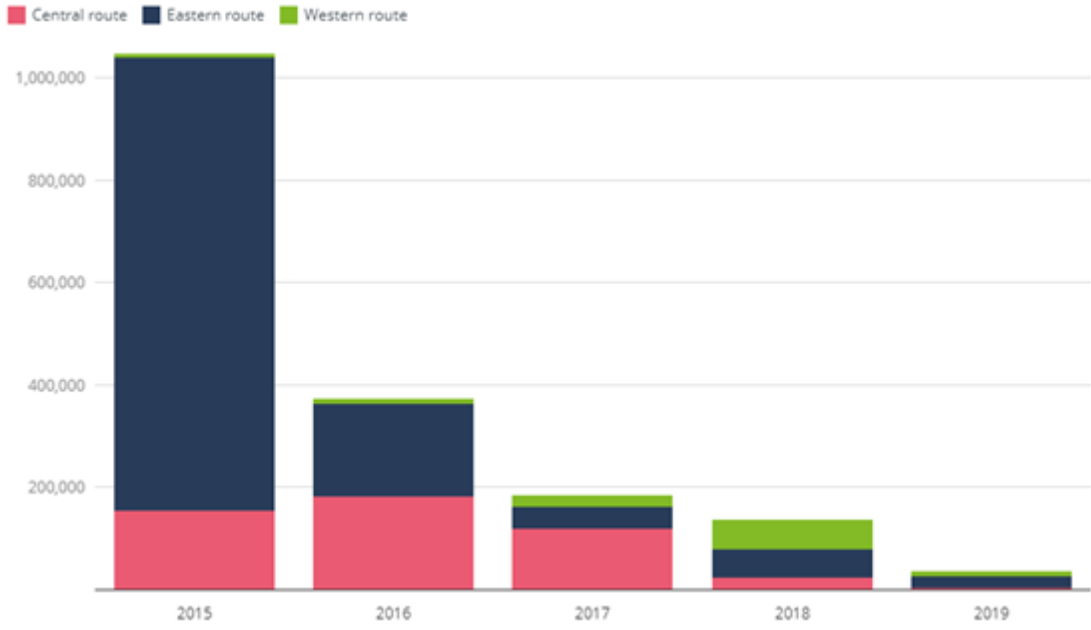
Birçok AB anlaŐmasında olduğu gibi bu, farklı görüşleri tatmin etmek için dikkatlice ama belirsiz bir Şekilde ifade edilen bir göz boyamadan ibaret olmuştur.³³⁶

---

³³⁴ European Council, Brüksel, 28-29/06/2018, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2018/06/28-29/> (e.t.:05.06.2019)

³³⁵ *Ibid.*

³³⁶ “EU migration deal: what was agreed and will it work?”, 29.06.2018, <https://www.theguardian.com/world/2018/jun/29/eu-summit-migration-deal-key-points> (e.t.:25.05.2019)

Şekil 18: 2015-2019 AB'ye kaçak geçişler-varışlar³³⁷

Avrupa'ya gelen göçmen varış sayısı 2015'in zirvesinden bu yana %90 oranında düşmesine rağmen bu mesele AB ülkeleri arasında siyasi bir krize neden olmuştur. İtalyan hükümeti, bloğun geri kalanının yükü paylaşmak için 'somut adımlar' atılmasını istemiştir. Macaristan ve Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerde göçmen karşıtı liderler otomatik kota fikrini bile reddedmişlerdir. İtalya'yı mutmain kılan üye ülkeler, AB topraklarındaki kurtarılmış göçmenleri "kontrol merkezlerine"- kabul merkezlerine ve sadece gönüllü olan ülkelere göndermeyi kabul etmişlerdir. İtalya, ülkenin "artık yalnız olmadığını" söyleyerek Başbakanı Giuseppe Conte ile mutmain bir tablo sergilemiştir. Merkel, anlaşmanın "iyi bir işaret" olduğunu ancak halen yapılması gereken çok şey olduğunu ve Fransa'nın Emmanuel Macron'unun "Avrupa'nın çözümü ve işbirliğini" sağlayan önemli bir adım olduğunu söylemiştir. Belki daha da önemlisi, Merkel'in isyancı koalisyon ortağı Christian Social Union'dan kıdemli bir siyasetçi "bir şeyler doğru yönde hareket etti" demiş; İtalya'nın taşkın, göçmen karşıtı İçişleri Bakanı Matteo Salvini, "gerçek ilerleme" olduğunu söylemiştir.³³⁸ Anlaşma ve nihayetinde

³³⁷ FRONTEX'ten aktaran <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/eastern-and-central-mediterranean-routes-09-2017/>

³³⁸ The Guardian,,(29.06.2018) *op.cit.*

hangi eylemler olursa olsun, Avrupa'nın göç konusundaki derin siyasi bölünmelerini iyileştirmek için yeterli değildir.³³⁹

Merkel'in çağrıda bulunmasıyla AB'nin, Afrika'da 4.3 milyar avroluk acil yardım fonu yaratarak 'düzensiz göçün temel nedenleri' ile mücadele etmeye ve bu nedenle menşe ülkelerdeki işlere, eğitime ve iyi yönetişime yatırım yaparak düzensiz göçü durdurmaya çalışmışlardır. Ancak son araştırmalar en büyük sığınmacı kaynağı olan Nijerya, Somali ve Eritre'nin Etiyopya gibi daha istikrarlı ve daha iyi durumda olan ülkelere göre daha az AB hibesi aldığını göstermiştir. Ve bu durum bahse konu ülkelere yaşamı iyileştirmek yerine, göçü ve daha sıkı sınır kontrollerini önleme konusunda çok fazla harcama yaptığı yönünde yorumlanmıştır.³⁴⁰

Frontex için kapasitenin artırılması ve sınır kontrollerinin daha da sıkılaştırılması, insanların Avrupa'ya gelmesini engellememiştir. Bu tür önlemler basitçe göçmenleri daha az yasal giriş noktalarına yönlendirecek ve insan kaçakçılarını olan güvenini artırmaya yaramıştır. Çitlerin, sınır devriyelerinin ve askeri müdahalelerin inşası; etkili göç politikaları değildir. Bununla birlikte, sınır kontrollerinin yoğunlaştırılması düzensiz göçün nedenlerini ele almakta tamamen başarısız olmuştur. Göç hareketlerini yönlendirerek ve kaçakçılar için pazarlar yaratarak, dış sınır kontrollerinin yoğunlaştırılması sorunu gerçekten göçün kontrolünü daha da zorlaştırmış ve dahası insan hayatına mal olmuştur.³⁴¹

Pek çok mülteci için Ortadoğu ve başka yerlerde; ilk varış ülkelerinde entegrasyon veya gerçek güvenlik olasılığı bulunmamaktadır. Sonuç olarak çoğu BMMYK tarafından belirtildiği gibi iltica hakkının güvence altında olduğu Avrupa'ya gitmeyi tercih etmektedirler. Suriyeli mülteciler söz konusu olduğunda Ortadoğu'daki ev sahibi hükümetler, gelenlerin hacmini şaşkınlıkla karşılamış ve bazıları düşmanca tavırlar sergilerken sınırları sıkılaştırmış, vize ya da ikamet kısıtlamalarını artırmış, bazı durumlarda işgücü piyasasına yasal erişimi engellemişlerdir.³⁴² Pek çok göçmen için, statülerinin ya da statülerini kanıtlayan belgelerin olmaması, kamu hizmetlerine ve özel hizmetlere ya da işgücü pazarına erişimin engellenmesi gibi çeşitli sorunlara yol

---

³³⁹ *Ibid.*

³⁴⁰ The Guardian (22.06.2018) *op.cit.*

³⁴¹ Hampshire, *op.cit.*, s11

³⁴² Metcalfe-Hough, *op.cit.*, s.3.

açabilmektedir. AB hukuku, hem statü hem ilgili belgeler hakkında detaylandırılmış zorunlu hükümler içermektedir ve söz konusu hükümlere uyulmaması AB hukukun ihlali anlamına gelmektedir.³⁴³ Küreselleşmenin bu denli yaygınlaştığı, yatırımların sınır tanımadığı, girişimciliğin ulus aşırı bir nitelik kazandığı, ulaşımın ve iletişimin ulus ötesi bağlamlarda giderek hızlandığı ve kolaylaştığı bir zamanda insan hareketliliğine ket vurmak mümkün değildir.³⁴⁴

Avrupa, göçmen algısına dayalı mülteci korkusuyla uluslar arası sözleşmelerdeki yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçmaktadır. Avrupa ülkelerinin bu tutumuyla İnsan Hakları ve birlikte yaşama ilkelerinden giderek uzaklaştığını iddia etmek yanlış olmayacaktır.³⁴⁵ Bu insani zorluklara ve ihlallere rağmen yasadışı göç sorunun pek çok hükümet için insan haklarının değil, sınır kontrolünün, kamu düzeninin ve organize suçların konusu olduğu dikkat çekmektedir. Yasadışı göçmenler, hukuk ihlalcileri, destek ve merhameti hak etmeyen kişiler olarak algılanmaktadır.³⁴⁶ Göçmenler bir yerden bir yere giderken gözettikleri önceliklerin yanında göç ettikleri ülkenin kaygıları ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda Avrupa kendi güvenliği için bir takım önlemler almaya mecbur hissetmektedir. Hudut politikaları, ülke politikalarının işlevselliği için önemlidir. Güvenlik politikasının kendi varoluşunu koruma amacı ile insan olmanın vicdani yanı büyük ikilem oluşturmaktadır. Güvenlik öncelikli bakıldığı için olaylara bu durum dış politikada ülkenin hareket alanını etkilemektedir. Göçmenler; insani bir güvenlik sorunu değildir. Sadece güvenlikle ilişkilendirildiğinde sıkıntılı hale gelmektedir. Göç politikası; güvenlik politikasıdır Avrupa için ve bu durum güvenlik gerekçesiyle insani taraflardan yalıtılmış hale getirilmektedir Tartışmalar düzensiz göçün sebep olduğu güvenlik risklerine odaklıdır. Göçmen krizleri düzenli-düzensiz göçün doğru yönetimi krizi, olarak görülürse çözülebilir ancak.

---

³⁴³ “Sığınma, Sınırlar ve ...”, *op.cit.s.*

³⁴⁴ Kaya(2015), *op.cit.*, s.157

³⁴⁵ Yardım, *op. cit.*, s.130

³⁴⁶ Yazan, *op.cit*, s.74.

5.) YABANCI DÜŞMANLIĞI

5.1) Yabancı Düşmanlığı Nedir? (Xenophobia)

'Yabancı korkusu' anlamına gelen 'zenofobi', sözcüğü dictionary.com'un verilerine göre 2016'nın en çok merak edilen kelimesi olmuştur.³⁴⁷ Kelime arama eğilimlerinde *zenofobi*, Nisan 2015'ten beri belirgin bir şekilde en çok aranan kelimeler arasında olmuştur. 2016 yılında 'yabancı düşmanlığı' terimi için yapılan aramalarda en büyük artış 24 Haziran'da gerçekleşmiştir. Bu, İngiltere'nin Brexit olarak da bilinen çok tartışmalı bir referandum sonucu AB'den ayrılmasının oylandığı gündür. Brexit oylamasından etkilenen bir başka arama eğilimi: 'nefret suçu'dur.³⁴⁸

Yabancı düşmanlığı kelimesi aslında nispeten yenidir ve yalnızca 1800'lerin sonunda İngilizce'ye girmiştir. Xenophobia 'yabancıların, farklı kültürlerden insanların veya yabancıların korkusu veya nefreti' olarak tanımlanır. Ayrıca kendi geçmişimizden farklı olan geleneklere, giysilere ve kültürlere ilişkin korkudan ya da hoşlanmadıklarının da ifadesini barındırır. Yabancı düşmanlığı, son yıllarda diğer dünya olaylarında da kendini gösteriyor. Özellikle göç, politik bir çekişme kaynağı haline gelmiştir.³⁴⁹

Esasında yabancı düşmanlığı; 'yabancı' ve 'konuk' anlamına gelen *xénos* kelimesi ile 'korku' anlamına gelen *phóbos* kelimelerinden müteşekkildir. Dolayısıyla yabancı düşmanlığı 'yabancıdan korkmak' anlamına gelir, ancak genellikle 'yabancılardan nefret' anlamında kullanılır.³⁵⁰ İnsanlar; tanımadıkları, tanımlayamadıkları şeylere karşı korku duyarlar ve korktukları şeylerden de nefret ederler. Nefret duygusu, insanların korktukları fenomenlere ya da nesnelere karşı geliştirmiş oldukları duygusal bir reflekstir. Toplumların, yabancılara ya da kendinden olarak görmedikleri insanlara karşı duydukları korku zamanla toplumsal davranışlara nefret biçimi olarak dönüşmüştür. Bu durum bir kişiye ya da nesneye karşı sadece ırkından ya da kökeninden dolayı duyulan nefret ve ayrımcı tavırdan ibaret değildir.

³⁴⁷ "Yılın kelimesi zenofobi oldu", 29.11.2016, <https://www.ntv.com.tr/sanat/yilin-kelimesi-zenofobi-oldu,7cUSoehl706tZTm38mWL8A> (e.t.: 05.07.2019)

³⁴⁸ Xenophobia Lookups, 29.11.2016, [https://www.dictionary.com/e/xenophobia/\(e.t.:06.07.2019\)](https://www.dictionary.com/e/xenophobia/(e.t.:06.07.2019))

³⁴⁹ *Ibid.*

³⁵⁰ Smelser, N. J. and Baltes, P. B. (ed.) 2001. International Encyclopaedia of the Social and Behavioural Sciences. Elsevier. Oxford Science, [http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/xenophobia/\(e.t.:28.07.2019\)](http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/xenophobia/(e.t.:28.07.2019))

Kişinin dünyaya bakış açısının etnosantirizmden yola çıkarak anlamlandırmasının nihai bir sonucudur.

Eric Hobsbawm, “*yabancı düşmanlığının, bilinmeyenin neden olduğu endişeye karşı bir savunma olarak bir sosyal geçiş ürünü*” olduğunu savunurken³⁵¹ “*20. Yüzyıl sonunun kitle ideolojisi oluyor gibi görüldüğünü*”³⁵² ifade eder.

Bauman ise yabancı düşmanlığını tanımını şöyle yapar: “*...genel olarak ‘yabancı’ olan her şeye düşmanlık...*”³⁵³

Stephen Castles ise yabancı düşmanlığı için bazı ülkelerde başta Almanya ve Fransa olmak üzere ırkçılıktan bahsetmek konusunda bir isteksizlik olduğu, bunun yerine ‘*yabancılara karşı düşmanlık*’, ‘*etnosantirizm*’ ya da ‘*yabancı düşmanlığı*’ gibi örtmeceler kullanıldığından bahsetmiştir.³⁵⁴

Uluslararası düzeyde, yabancı düşmanlığı ile ilgili olarak genel kabul gören bir tanım bulunmamaktadır. Ancak, “*yabancı düşmanlığı, kişilerin topluluğa, topluma veya ulusal kimliğe yabancı oldukları veya dışarıdan geldikleri düşünüldüğü için kişileri reddeden, dışlayan ve sık sık kötüleyen tavırlar, önyargılar ve davranışlar şeklinde tanımlanabilir. Birbirinden ayırt edilmesi zor olan ırkçılık ve yabancı düşmanlığı arasında yakın bir bağ bulunmaktadır*”³⁵⁵

Yabancı düşmanlığını evrensel bir fenomen olarak gören sosyologların aksine, sosyal bilimciler bunu modern devlet toplumlarında anomik durumların yarattığı çeşitli olası reaksiyon biçimlerinden biri olarak tanımlamışlardır. Dahası, entegrasyon ya da dışlama süreçlerini meşrulaştıran özcü sembolik ve normatif sistemlerin varlığından da destek alır. Dolayısıyla, yabancı düşmanı davranışı; mevcut ırkçı, etnik, dini, kültürel veya ulusal önyargıya dayanmaktadır.³⁵⁶ Bu bağlamda karşısındaki insanı ‘öcü’ görme

³⁵¹ Eric Hobsbawm, “Ethnicity and Nationalism in Europe Today.” In Mapping the Nation, ed. G. Balakrishnan, . London: Verso. 1996.,s.255-256

³⁵² Eric Hobsbawm, in Divided Europeans: Understanding Ethnicities in Conflict ,1999, s.41, <https://books.google.co.in/books?id=4aECmbMMzIYC&pg=PA41&hl=tr#v=onepage&q&f=false> (e.t.:15.06.2019)

³⁵³ Zygmunt Bauman, *Sosyolojik Düşünmek*, Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yay., İstanbul, 2013, s. 65

³⁵⁴ Castles & Miller, *op.cit.*, s.48

³⁵⁵ IOM, Göç Terimleri Sözlüğü, *op. cit.* s.64

³⁵⁶ Smelser and Baltes, *op. cit.*

onun sosyal ve kültürel kodlarına karşı korku ya da nefret duymanın bir biçimi zenofobidir. Zenofobik davranışın ileri safhaları ırkçılık olarak görülmektedir. Bunun yanında İslamofobi, Zenofobinin farklı ortaya çıkış biçimlerinden biridir.

İslamofobyaya: “İslam’a veya Müslümanlara karşı, özellikle de siyasi bir güç olarak, beğenmeme veya önyargı.”³⁵⁷ Irkçılık ise Bir ırkın diğer ırklara üstünlüğüne olan inançtır, ki bu da çoğunlukla ırklarına veya etnik kökenlerine dayanan insanlara karşı ayrımcılık ve önyargı ile sonuçlanır. Bugün, ‘ırkçılık’ teriminin kullanımı tek bir tanımlama alanı ile sınırlandırılmamaktadır.³⁵⁸

Belirli bir ırkı ve/veya etnik grubu fiziksel ve kültürel özelliklerine dayanarak başkalarından üstün kılan, ekonomik hakimiyet ve kontrol kazandıran ideolojik yapı (inşa). Irkçılık, ırksal üstünlük doktrini veya inancı şeklinde tanımlanabilir. Buna göre ırkın zekayı, kültürel özellikleri ve ahlaki tavırları belirlediğine inanılmaktadır. Irkçılık, hem ırka dayalı önyargıları hem de ırk ayrımcılığını içermektedir.³⁵⁹ Toplumsal grupların diğer grupları görünür veya kültürel işaretler temelinde farklı veya aşağı statüde sınıflandırma işlemi olarak tanımlanabilir. Bu işlem ekonomik, toplumsal ve siyasal gücü kapsar ve genellikle tanımlanan grubun dışlanmasını ya da sömürülmesini meşrulaştırma amacını taşır.³⁶⁰

Yabancı düşmanlığı ve ırkçılık çoğu zaman birbiriyle örtüşür, ancak ayrı olgulardır. Irkçılık genellikle ten rengi, saç tipi, yüz özellikleri, vb. gibi fiziksel karakteristik farklılıklara dayanan bir ayırım gerektirir de; yabancı düşmanlığı, diğerinin toplumun veya ulusun dışından geldiği veya köken aldığı düşüncesine dayanan davranışları ima eder.³⁶¹ Irkçılık, yabancı düşmanlığının en ileri safhası olarak yorumlanabilir.

Klasik ırkçılık etnik temelli bir ayrımcılığı ifade eder. Aşırı sağın dile getirdiği ideal ‘ulus kimlik’ tanımını da farklı halkların eşsiz ulusal karakterini korumak için

³⁵⁷ Islamophobia, <https://www.lexico.com/en/definition/islamophobia> (e.t.:22.07.2019)

³⁵⁸ Racism, <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Racism> (e.t.: 01/02/2018)

³⁵⁹ IOM, Göç Terimleri Sözlüğü, *op. cit.* s.26

³⁶⁰ Castles & Miller, *op. cit.* s.27

³⁶¹ NGO Working Group (ILO, IOM, OHCR) on Migration and Xenophobia for the World Conference in International Migration, Racism, Discrimination and Xenophobia, UNHCR, 2001, <https://www2.ohchr.org/english/issues/migration/taskforce/docs/wcar.pdf> (e.t.:04.06.2019)

birbirinden ayrı tutulması gerektiğini savunur, çünkü farklı etnik kültürlerin karışması bir kültürel yok olmaya neden olabilir. Yabancı düşmanlığının günümüzdeki temel parametrelerine bakıldığında, biyolojik farklılıklardan kaynaklı bir düşmanlığın yerine, kültürel farklılıkların söz konusu olduğu bir ırkçılık anlayışı etkin görülmektedir.³⁶² Klasik anlamda ırkçılık farklı bir kisveye bürünerek karşımıza çıkmaktadır. Bu kisve ise etnik kökenin ve fiziksel özelliklerin yanında kültürel, sosyal, manevi ve hatta cinsiyetçi unsurları bünyesinde barındırmaktadır.

Modern dünyada yabancı ya turist ya da yarı-yasadışı çalışan işgücünden ibarettir.³⁶³ Modern toplumlar, yabancılara karşı düşmanlık refleksiyle hareket etseler de yabancıların modern toplumlardaki varlığı yadsınamaz ve önlenemez bir gerçekliktir. Günümüz kapitalist toplumlarında üstü kapalı bir görev dağılımında yabancılar gizli birer aktör konumundadır. Bunun en tipik örneği AB’de simgesel hale gelmiş ‘*Polonyalı muslukçu*’dur. Doğudan hizmet sektörüne girecek ucuz iş gücü “Polonyalı muslukçu” kavramıyla özdeşleşmiştir.³⁶⁴

Yirminci yüzyılın sonlarına doğru yabancı düşmanı ve ırkçı hareketlerin yeniden ortaya çıkışını açıklamak için iki neden öne sürülmüştür: Birinci neden, sömürgecilik sonrası dönemde işgücü piyasasının kademeli olarak uluslararasılaşmasının bir etkisi olarak geliştirilen yeni göç modelleridir. Kabul eden ülkelerde, sosyal gruplar elverişsiz pozisyonda yeni gelenleri iş ve kamu hizmetleri için rakip olarak kabul etmişlerdir. Bu, milliyetçiliğin yanı sıra yabancı düşmanlığı ve ırkçılığı (yani göçmenlere karşı savunmacı tepkiler) ve sosyalizmi (yani, devletin kendi nüfusu için yabancılara karşı daha iyi koruma sağlamasını talep eden) bir sosyal ve politik iklim olarak geliştirmiştir.³⁶⁵ İşgücü piyasalarının işgücü eksikliğini tamamlamak için uluslararası iş gücü piyasalarından yapmış olduğu ithalat toplumdaki iş gücü rekabetini artırmıştır. Önceleri iş gücünün mobil hale gelmesi piyasalar için bir esneklik ögesi olarak kabul edilirken bu mobilizesinin kontrol edilemez hale gelmesi kayıt dışı istihdamı

---

³⁶² Nurgül BEKAR, “Avrupa Birliği Ülkelerinde Yabancı Düşmanlığı ve Avrupa Güvenliğine Etkisi”, *Bilge Strateji*, Cilt 10, Sayı 18, Bahar 2018, s.115

³⁶³ Süleyman Seyfi Öğün, “Yabancı Düşmanlığı”, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/suleymanseyfiogun/yabanci-dumanligi-2007069> (e.t.:01.02.2018)

³⁶⁴ “Polonyalı muslukçu AB’yi böldü”, 17.01.2006, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/polonyali-muslukcu-ab-yi-boldu-3802329> (e.t.:22.07.2019)

³⁶⁵ Xenophobia, <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/xenophobia/> (e.t.:12.04.2019)

arttırmıştır. Bununla beraber daha da ucuzlayan yeni iş gücü toplumun yerleşik kesimlerinden olanlar için rekabet ögesini gündeme taşımıştır. Yabancı işçi ithal eden ülkelerde; işgücü rekabeti zaman içerisinde yabancı düşmanlığına evrilmiştir. Çünkü ucuz iş gücü rekabet edilmez boyutlara ulaşmıştır. Bu da toplumun yerleşik kesimlerinin işsiz kalması anlamına gelmektedir. İş gücü piyasasının uluslararasılaşması işverenler tarafından memnuniyetle karşılanırken oturmuş iş gücü ve toplumların yerleşikleri tarafından tam aksi bir etki oluşturmaya başlamıştır.³⁶⁶

Yabancı düşmanlığı ve ırkçılığın güçlendiğine inanılan ikinci neden küreselleşmedir. Devletler arasındaki artan rekabet, devletlerin sosyal refah, eğitim ve sağlık alanlarında hizmetlerini azaltmalarına yol açmıştır. Bu azalma, özellikle toplumun alt sınırlarında yaşayan nüfusun bölümlerini etkilemiştir. Bu gruplar genellikle sosyal yardım hizmetleri için göçmenlerle doğrudan rekabet halindedir ve yabancı düşmanı ve ırkçı ideolojilerin ana üreme alanı olmuştur. Araştırmalar, ciddi ekonomik eşitsizliklerin ve kişilerin temel ekonomik ve sosyal koşullara erişimin marjinalleştirilmesinin ırkçılık ve yabancı düşmanlığının gerginliklerine ve tezahürlerine yol açtığını göstermiştir.³⁶⁷ Toplumun düşük gelir seviyelerinde yaşayan yerleşikler; küreselleşmeyle birlikte gelen toplumun yeni misafirleri olan göçmenlerin; kendilerinin sosyal refahını azaltacağı endişesiyle reflektif hareket etmektedirler. Bu reaktif durum toplumların ve devletlerin yapısından kaynaklıdır ve bir çok sorunun esas unsurunu teşkil etmiştir.

Pek çok toplumun ve Devletin resmi ve popüler kendi kendine anlamaları, özellikle tarihi ve çoğu zaman tek kültürlü, tek etnik ve tek dilli kimliklerle bağlantılı kalmaktadır. Bu tür ulusal kimlik kavramları, artan göçün sonuçlarına aykırıdır, burada birçok ülke nüfusu dünya çapında olmasa da, popülasyonların çeşitliliği daha da artmaktadır. Mono-kültürel ve mono-etnik anlayışlar, tanım gereği, farklı ırk ve etnik kimlikleri, kültürleri, dilleri, gelenekleri, dini inançları ve ulusal kökenleri dışlar veya ona tabi tutar. Bu tür kavramların geliştirilmesi veya saklanması yalnızca değişen ulusal gerçekleri göz ardı etmekle kalmaz, aynı zamanda göçmenlik ve çeşitliliğe yönelik

---

³⁶⁶ *Ibid.*

³⁶⁷ *Ibid.*

dışlayıcı ve yabancı düşmanlığı tepkilerinin alevlerini de tehlikeye atma riski taşımaktadır.³⁶⁸

5.2.) Avrupa'da Yabancı Düşmanlığı

Avrupa'da tarih boyunca yabancı düşmanlığı davranışları, eğilimleri ve ideolojileri farklı tutumlarla karşılık bulmuştur. Irk ayrımcılığı, Nazizm, Neo-Nazizm, Etnosentrizm, İslamofobi. Yabancı düşmanlığının günümüzdeki temel parametrelerine bakıldığında, biyolojik farklılıklardan kaynaklı bir düşmanlığın yerine, kültürel farklılıkların söz konusu olduğu bir ırkçılık anlayışı etkin görülmektedir. 11 Eylül'den sonra din unsuru da yabancı düşmanlığında belirleyici hale gelmiş, bu noktada ırkçılık hedef belirlediği ki şiler üzerinde dinsel ve kültürel yönlerden de aşağılayıcı bir politika izlemiştir.³⁶⁹ Bu politikalar daha önce antisemitizm çerçevesinde gelişmiş ve sonraki dönemlerde ise Anti-İslamizm veya İslamofobi-Türkenfobi ve Zenofobi gibi kavramlarla günümüze kadar devam ettirilmiştir.³⁷⁰

Göç konusunun popüler kültürde ve resmi söylemlerde giderek istenilmeyen, arzu edilmeyen ve rahatsızlık duyulan bir konu haline getirildiği görülmektedir. Avrupa alanının günden güne haritalarda, medyada ve istatistiki verilerde kullanılan ideolojik temsil biçimleri aracılığıyla etno-kültürel ve dinsel açılardan farklı olan ötekilerden arınmış bir alan haline getirilmeye çalışıldığı görülmektedir.³⁷¹ Daha genel olarak, göç, özellikle ulusal kimlik ve güvenlik açısından sorunlu ve tehdit edici olarak tanımlanmaktadır.³⁷²

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'nın sömürge sistemleri yıkılıp göçmenlerin eski kıtaya doluşmasıyla ırkçılık tamamen farklı bir içerik kazanmıştır. Irkçılık, göç hareketlerini durdurmak amacıyla yabancı düşmanlığını yaymanın bir aracına dönüşmüştür.³⁷³ Popülist söylem, vatandaş olmayanlara veya azınlıklara karşı

---

³⁶⁸ UNHCR *op. cit.* s.11.

³⁶⁹ Bekar, *op. cit.* s.115.

³⁷⁰ Murat Ercan, "AB'de Yükselen Sağ ve Irkçı Politikalar: 21. Yüzyıl Barış Projesinin Sonunu mu Getiriyor?", *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 61 Mayıs - Haziran 2017, s.44. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/383706> (e.t.: 09.07.2019)

³⁷¹ Kaya (2015), *op.cit.*, s

³⁷² UNHCR, *op.cit.*s.12

³⁷³ Mehmet Taş, *Avrupa'da Irkçılık*, İmge Kitabevi, Ankara, 1999.s.39.

duyulan nefretle harmanlanmıştır; göç ve çok kültürlülük olguları sosyal bütünleşme ve güvenlik için bir tehdit olarak sunulmaya devam edilmiştir. Geleneksel ve sosyal medyanın kendi kendine ayrışmayı teşvik edici tavrı sosyal bölünmeleri daha da derinleştirmiştir. Burada göçmenlerin ve diğer savunmasız grupların temel haklarından feragat edilerek mevcut güvenlik kaygılarının tercih ediliyor olması vurgulanmaktadır.³⁷⁴ Zorunlu göç açısından iltica talep edenler, mülteciler ve yerinden edilmiş kişiler her zaman objektif olarak devlete bir tehdit oluşturmaz anca siyasetçiler ve medya tarafından seçimde zafer ya da daha fazla gazete satmak için kullanılırlar.³⁷⁵

Savaş ve zulüm nedeniyle ülkesinden kaçıp Avrupa'ya ulaşmaya çalışan binlerce insanın hayalleri Akdeniz'de sulara gömülürken ölüm hattını geçmeye başaranlar için de demokrasinin beşiği olduğunu iddia eden Avrupa ülkeleri ekonomik veya siyasi nedenler öne sürerek kapılarını kapatmaktadır. Günümüzde mülteci sorunu dünya gündemini ilgilendirse de Akdeniz'de yaşanan facialar ve akabinde başlayan tartışmalar mülteci sorunun özellikle Avrupa merkezli boyutunun ne kadar karmaşık ve çözülmesi zor olduğunun habercisi olmuştur. Avrupa'nın mülteci fobyası göçmen fobyası ile birleşmekte ve bunun bir kavram karmaşası oluşturmakta olduğu görülmektedir.³⁷⁶

Geçtiğimiz birkaç on yıl boyunca özellikle Müslüman kökenli göçmenlerin farklı şekilde algılanmalarına bağlı olaylar gerçekleşmiştir: “*İran Devrimi (1979), Salman Rüşdi Olayı (1989), I. Körfez Savaşı (1990), Bosna Savaşı (1992), 11 Eylül (2001), Afganistan Savaşı (2001), II. Körfez Savaşı (2003), Theo Van Gogh cinayeti (2004), Madrid bombalama eylemleri (2004), 7 Temmuz 2005 Londra bombalama eylemleri, 2005 Paris Banliyö eylemleri, Danimarka karikatür krizi (2006), İsviçre Minare yasağı krizi (2009), İran ile yaşanan nükleer enerji krizi (2010), Almanya’da Thilo Sarazin tarafından yazılan ırkçı kitabın yol açtığı polemik (2010), İngiltere, Birmingham’da Kuran kursunda imam tarafından dövülen çocukların yol açtığı tartışma (2011), Florida’da Amerikalı rahip tarafından Kuran’ın yakılması olayı (2011), Fransa’da burkanın yasaklanması (2011), Anders Behring Breivik’in Norveç’te gerçekleştirdiği katliam (2011), “Innocence of Muslims” (Müslümanların Masumiyeti) fragman filminin yayınlanmasıyla birlikte yaşanan olumsuz gelişmeler (2012),*

---

³⁷⁴ *Ibid*

³⁷⁵ Betts, *op. cit.*, s.105.

³⁷⁶ Yardım, *op. cit.* s.130.

Almanya'nın Saksonya eyaletinde ve özellikle Dresden kentinde parlayan ve daha sonra snen Pegida eylemleri (2014-2015), 7 Ocak 2015 tarihinde Paris'te yaşanan Charlie Hebdo Katliamı (2015), ve son olarak IşİD'in yol açtığı infial karşısında Avrupa'da yaşanan İslam korkusu yeniden alevlenmiştir". Yaşanan tüm bu olumsuzluklar Batı'da Müslüman kökenli insanlara ve diğer göçmenlere karşı giderek yükselen dşmansı bir havanın doğmasına neden olmuştur.³⁷⁷ 21. Yüzyılda yaşanan bu olayların hepsi ayrımcılığın, İslamofobinin ve yabancı düşmanlığının artışıyla karşılık bulmuştur. Yabancı düşmanlığını, yabancı korkusuyla meşrulaştırarak Avrupa'da sağ hareketlerin yükselmesine sebep olmuştur.

5.2.1.) Soğuk Savaş Sonrası Yabancı Düşmanlığı

1990'lı yıllarda, yabancı düşmanlığı konusundaki patlamaları dünyadaki bazı toplumlarda ırkçı şiddet eylemlerinde artış izlemiştir. Yabancı düşmanlığının bu yükselişi, ideolojik kökleri ve nedenleri bakımından Nazizme ve Faşizme yol açan eski ırkçılık biçiminden ayırt edilebilir. Buna göre savaş sonrası dönemde gelişen ırkçılığın artık biyolojik değil, kültürel farklılıklara dayandığı '*yeni bir ırkçılık*'dan söz etmek mümkündür.³⁷⁸

Göçmenlere ve yabancı doğumlu nüfusa karşı gerçekleştirilen organize ve sosyal motivasyonlu şiddet ne yazık ki yaygındır...göçmenlerin siyasi şiddet karşısındaki savunmasızlığının Soğuk Savaş sonrası dönemde arttığı görülmektedir. Ancak yine de, siyasi terörizm tartışmaları ve karşı-terör stratejisi, gç karşıtı şiddeti göz ardı etmektedir.³⁷⁹

Komünizm sonrası dönem aynı zamanda Almanya, Avusturya, Fransa, İtalya, Belçika ve Hollanda gibi Batılı ulus-devletlerinin yeniden homojenleşmesi sürecine yol açtı. Diğer yandan eski Doğu Bloğunda politik iktidarsızlık ve etnik çatışmalar bazı etnik grupları kendilerine ancak etnik kökenleri ile bir yer bulabildikleri Batı Avrupa ülkelerine göç etmeye yönlendirmiştir. 1990'larda ulus-devletler bu çapta ani gç dalgalarını özümseyecek kadar donanımlı değildi. Batı Avrupa'da bu nüfus değişimi

---

³⁷⁷ Kaya (2015), *op. cit.* s.150.

³⁷⁸ UNESCO, *op.cit.*

³⁷⁹ Castles & Miller, *op.cit.*, s.399.

Dönemi'nde 'medeniyetler çatışması', 'kültür savaşları', 'din savaşları' ve 'İslam korkusu' gibi toplumda çeşitlilik korkusu üzerine kurulu söylemler ve aynı zamanda sınır bölgelerini Avrupa dışından gelen insanlara karşı koruma odaklı katı göç politikaları artış göstermiştir.³⁸⁰ Bernard Lewis ve Samuel Huntington gibi yazarların Avrupa'nın yaşlanan nüfusu ve artan göçler nedeniyle giderek Arap ve Müslüman etkisine gireceğini ve 21. Yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'nın artık stratejik olarak Batı dünyasının bir aktörü olmaktan çıkacağına ilişkin derin analizleri(!); Almanya'daki Sarrazin'in yazdığı kışkırtıcı kitap; Fransa'da Sarkozy'nin iş başına gelir gelmez kurduğu "ulusal kimlik" bakanlığı gibi gelişmeler Batı toplumlarındaki İslamofobik kamuoyunun yükselişine önemli katkılar sağlamıştır. Bu anlamada İslamofobi ve neo-nazi grupların yükselişi kültürel karşılaşma sürecinin bir parçası olduğu kadar, Avrupa'daki bazı entelektüellerin ve siyasilerin kurguladığı bir projenin doğal sonucu olarak da görülebilir.³⁸¹

Dünya Ticaret Merkezine 1993'de yapılan saldırı bir mülteci tarafından gerçekleştirilmiştir. Bir çok iltica talep edenin Müslüman ya da Arap ülkelerinden olduğu yolundaki popüler algılama mültecilerin potansiyel tehdit içerdiği görüşüne katkı yapmıştır.³⁸²

1990'lı yıllara gelindiğinde aşırı sağ görüşlerin yükselişe geçmesiyle göçmenlere yönelik algılar ırkçılık ve yabancı düşmanlığı söylemlerine kaymaya başlamıştır. Almanya'da 1992 yılında 3 Türk'ün öldüğü Mölln ve 1993 yılında 5 Türk'ün öldüğü Solingen faciaları bu süreçteki en tipik örneklerdendir.³⁸³ Solingen, Kuzey Ren-Vestfalya'da yaşanan saldırılar ise 29 Mayıs 1993'te dört aşırı sağcı genç, Türk Genç ailesinin evini ateşe vermiştir. Ailenin üyeleri yanarak can vermiştir. Saldırganlar mahkemede, 'Almanya'da çok fazla sayıda yabancı var' demiştir.³⁸⁴ Göçmenlerin dahil oldukları toplumsal sisteme entegre olamamaları sonucu ortaya çıkan güvensizlik

³⁸⁰ Kaya, İslam, Göç ve Entegrasyon, *op. cit.* s.5.

³⁸¹ Birol Akgün, "İrkçilik ve Terör Arasında Sıkışan Avrupa" *Stratejik Düşünce*, Sayı: 63, Şubat 2015. s.28, <https://docplayer.biz.tr/2235416-Irkcilik-ve-teror-arasinda-sikisan-avrupa.html> (e.t.: 01.08.2019)

³⁸² Betts *op. cit.* s.103.

³⁸³ M. Nail Alkan, "Avrupa'da Yükselen İrkçilik: Pegida Örneği", *Gazi Akademik Bakış*, Cilt:8, Sayı: 16, Yaz 2015. s.4, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/73887> (e.t.:16.07.2019)

³⁸⁴ "Son 25 yılın en büyük 10 saldırısı", 29.05.2016, <https://p.dw.com/p/1HfUb> (e.t.:17.07.2019)

duygusu yabancı düşmanlığı söylemlerinin temelini oluşturmuştur.³⁸⁵ 1990 yılında Almanya'nın yeniden birleşmesinin ardından ülkede ırkçı şiddet patlamıştır. Neo-Nazi gruplar, bazen izleyenlerin alkışları arasında mülteci pansiyonlarına ve sokaklarda yabancılara saldırmışlardır. İlk dönemde daha çok eski Demokratik Alman Cumhuriyeti topraklarında ırkçı saldırılar yaşanmıştır. Ancak 1992 ve 1993 yıllarında Batı Almanya'daki kundaklama olaylarında birkaç Türk öldürülmüştür. 1992 yılında 17 kişinin öldüğü 2.600 ırkçı şiddet olayı resmi olarak rapor edilmiştir. Ne var ki bu vakalar ne yeniydi ne de Almanya ile sınırlıydı: Irkçı nefret ve saldırılar tüm göç ülkelerinde ana gündem maddesi haline gelmiştir.³⁸⁶

Hoyersweda, Mecklenburg-Vorpommern Saldırıları olarak bilinen 17.09 - 23.09.1991 tarihleri arasında bir hafta boyunca Almanya'da yabancı düşmanı saldırılar meydana gelmiştir. Hoyerswerda'da 90'lı yıllarda mülteci yurtları ve yabancılara yönelik bir dizi saldırının başlangıcını oluşturmuştur. 30 bin nüfuslu kentte sosyal konutlar ve mülteci yurtları hedef alınmıştır. Çatışmalara zaman zaman 500 kişinin katıldığı olmuştur. Polis, saldırıları engelleyememiş, toplam 32 kişi yaralanmıştır, 82 kişi gözaltına alınmıştır. Davalar sonucunda sadece 4 kişi hüküm giymiştir.³⁸⁷

Lübeck, Schleswig-Holstein Saldırılarında ise 18 Ocak 1996'yı 19 Ocak'a bağlayan gece 48 kişinin yaşadığı mülteci yurdu kundaklanmıştır. Saldırıda altısı çocuk 10 kişi ölürken, failer bulunamamıştır. Bu saldırı, Almanya tarihinde mültecilere yönelik en büyük saldırı olarak kayıtlara geçmiştir.³⁸⁸

2000'li yılların başında Avrupa'da ırkçılık dendiği zaman akla gelen ilk isim Avusturyalı Jörg Haider'dir. Haider, ırkçılık ve yabancı düşmanlığını körükleyen söylemleriyle tanınan bir siyasetçi olması nedeniyle başta Avrupalı ülkeler olmak üzere dünyanın tepkisini çekmiştir. Çünkü bu döneme kadar hiçbir Avrupalı siyasetçi ırkçı söylemleri bu kadar açıkça dile getirmemekteydi. Verilen şiddetli tepkiler sonucu Haider istifaya mecbur bırakılmıştır.³⁸⁹

---

³⁸⁵ Alkan, *op.cit.*, s.4.

³⁸⁶ Castles & Miller, *op. cit.* s.348.

³⁸⁷ *Ibid*, DW.

³⁸⁸ *Ibid*, DW.

³⁸⁹ Alkan, *op. cit.* s.4.

5.2.2.) 11 Eylül Sonrası Dönemde Yabancı Düşmanlığı

Küresel dönem, özellikle 2000 sonrasında, İkiz Kulelerin bombalanması ile de tetiklenen ve 'yabancı' olarak nitelenen grupları hedef alan ayrımcı politikaları iyice su yüzüne çıkarmıştır. Ayrımcı ve düşmanca tutumlar devletin daha önce kabul ettiği göçmen gruplardan farklı kültürel, etnik ve dini kökenlere sahip gruplara yönelik olarak daha belirgin şekilde gözlemlenebilmiştir. Geçmiş dönemdeki göç hareketlerine kıyasla gözle görülür farklılıklar ortaya koyan göçmen grupları, devletin güvenlik refleksiyle şekillenen göç politikalarının temel hedefini oluşturmuştur.³⁹⁰

11 Eylül Terör Saldırıları, kamuoyunu Müslümanlara yönelik ciddi biçimde değiştirmiştir. O zamandan beri, Londra, Paris, Brüksel ve Barselona'daki cihatçıların şiddetli saldırıları gibi terör eylemleri korku ve endişeyi artırmıştır. İslamcılar aşırılık yanlılarının terör eylemlerini haklı çıkarmak için kullanmaları pek çok Avrupalı'nın İslam'ı tehdit olarak görmesini ve Müslümanlardan düşman olarak korkmasını sağlamıştır. 2001'den bu yana, Avrupa'daki bazı medya basmakalıplara dayalı raporlamada başarısız olmuş ve İslamcıların eylemlerini Müslüman nüfusu damgalamak için kullanmıştır.³⁹¹ Ünlü Fransız gazetesi Le Figaro 'Bugün Hepimiz Amerikalıyız' diye başlık atarken, bu olay sonrasında aslında ABD ve pek çok Avrupalı ülkenin gözünde tüm Müslümanlar üstü örtülü bir şekilde 'El-Kaide destekçisi Arap' olarak görülmeye başlanmıştır.³⁹²

11 Eylül Terör Saldırıları ile birlikte dünyada yaşanan kaos etkisinin sosyal yönü en çok Batılı ülkelerde görülmüştür. Özellikle Müslüman veya yabancı göçmen kabul edilen ülkelerde toplumlar ciddi sarsıntılar geçirmiştir. Soğuk Savaş sonrası kendisine bir 'öteki' arayan Batı, yeni 'öteki'sini Müslümanlar ve yabancılar olarak seçmiştir. 'Öteki' üzerinden politikalar üretme saikiyle hareket eden Batı, diğer tüm politikalarını da bu fobya üzerinden kurgulamaya başlamıştır ve 11 Eylül terör saldırıları dönüm noktası haline getirilmiştir. Artık Batılı toplumların muhtemel şüphelileri yabancılar olmuştur.

³⁹⁰ Y. Yeşim Özer, *Türkiye ve Fransa Örnekleriyle Uluslararası Göç ve Yabancı Düşmanlığı*, Derin yay., İstanbul, 2015, s.16.

³⁹¹ Islamophobia in Europe, May 2019,

<https://www.opensocietyfoundations.org/explainers/islamophobia-europe>, (e.t.:05.06.2019)

³⁹² Akgün, *op.cit.*, s.27.

11 Eylül 2001 tarihinden bu yana göç konusu gelişmiş ve gelişmekte olan dünyada daha çok güvenlik açısından değerlendirilmeye başlanmış, iltica kanalları ise terörizmin hedef devletlerin topraklarına erişimi sağlamak için kullanılmaya başlanmıştır. Örneğin hem Madrid hem de Londra bombalamalarında iltica talep edenler saldırıların planlanmasında ve gerçekleştirilmesinde yer almışlardır.³⁹³ Gelişmiş dünyada mülteci nüfusunun büyük bölümü Müslüman olduğu ve terörizmle ilgili endişenin büyük kısmı İslami terörizm(!) üstüne odaklandığı için Filistinli, Somalili ve Afgan mülteci nüfusu bölgesel ve uluslararası güvenliğe tehdit olarak algılanmıştır.³⁹⁴

7/7’de Londra’da gerçekleşen saldırı doğrudan Somalili iltica talebinde bulunan kişileri işaret ettiği için iltica ve terörizm arasındaki ilişki güçlenmiştir. Bu algılar yerinden edilmiş kişileri güvenlikleştiren iltica ve zorunlu göç politikalarına katkıda bulunmuştur. Örneğin 11/9dan bu yana bir dizi Avrupa ülkesi spontane geliş iltica talebinde bulunma sisteminden uzaklaşarak ya dışarıdan iltica talebi başvurusu alma ya da başka bir devletin topraklarında koruma sağlama gibi uygulamalara geçmişlerdir.³⁹⁵ 11/9’dan sonra Batı’da yaşanan/yaşanacak tüm terör saldırılarının zanlıları göçmenler olarak görülmeye başlanmıştır. Böylelikle Avrupa’nın teröre karşı politikalarında göçmenler iyi birer günah keçisi haline getirilmiştir.

Oslo’da 8 kişinin öldüğü otomobilli bombadan sonra Ütöya adasında 69 kişiyi öldürdüğü saldırı hakkındaki soruları yanıtlayan Breivik, iktidardaki İşçi Partisi’nin gençlik kampı yaptığı adada öldürdüğü kişilerin “*çok kültürlülükten*” sorumlu olduğunu söylemiştir. Cinayetleri işlediği gün internette yaklaşık 1500 sayfalık bir manifesto yayınlayan Breivik, eylemlerinin Avrupa’yı ele geçirmekte olduğunu iddia ettiği İslam’a karşı ‘*savunma*’ olduğunu söylemiştir.³⁹⁶

13 Kasımda meydana gelen ve DAESH tarafından sorumluluğu üstlenilen Paris Saldırıları Avrupa ülkelerini alarma geçirmiştir. Bir yandan ulusal ve kolektif güvenlik politikaları konuşulurken diğer yandan hem Avrupalı Müslümanların hem de Avrupa ya sığınan ve çoğunlukla Müslüman olan mültecilerin güvenlik tehdidi

³⁹³ Betts, *op.cit.*, s.103.

³⁹⁴ *Ibid*, s.103.

³⁹⁵ Betts, *op. cit.* s.120.

³⁹⁶ “Katliam sanığı: ‘Normalde iyi biriyim’”, 20.04.2012, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/04/120420_breivik_update (e.t.:17.07.2019)

oluşturup oluşturmadıkları yoğun bir şekilde tartışılmıştır. Avrupa toplumlarının çeşitli katmanlarında ve meclislerde halen süren bu tartışmalar Müslümanlara yönelik şüpheli yaklaşımların artacağına ve 11 Eylül 2001 tarihinden bu yana dünyanın hemen hemen her yerinde olduğu gibi bariz anlamda Avrupa’da da kök salmış olan İslamofobiye ivme kazandıracağına işaret etmiştir. Nitekim iltica politikalarının sertleştirilmesi noktasında İslamofobik kaygıların önemli rol oynadığı, mülteciler arasından radikal İslamcılar, teröristlerin ve hatta mülteci kılığına giren DAES mensuplarının bulunabileceği dile getirilmiştir.³⁹⁷ Bir yandan Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte ortadan kalkan ‘dış düşman’ sendromunun yokluğunda kendi iktidarlarını yeniden üretebilmek için göçmenleri hedef alan ‘içimizdeki düşman’ sendromunu üretirken, öte yandan küresel finansal krizin yoksullaştırdığı ülkelerde Müslümanlar ve göçmenler işsizliğin, şiddetin, geriliminin sorumlusu olarak gösterilmeye başlanmıştır.³⁹⁸

2015 yılı Ocak ayı Charlie Hebdo saldırısı ile başlayan Avrupa’daki terör olayları bu ırkçılık yanlısı artışın en önemli sebepleri arasında gösterilmektedir. Terör örgütlerine yönelik olması beklenen bazı düzenlemelerin yanı sıra Avrupa’da sağ eğilimli partilerin yükselişe geçmesi Avrupa’da yaşamlarını sürdürmekte olan Türklerin, Müslümanların ve diğer başka Avrupa dışından gelen yabancıların hayatlarını zorlaştırmakta, ayrımcı muamelelere maruz kalmalarına sebep olmaktadır.³⁹⁹ Fransa’da Müslüman topluluklara yönelik ayrımcı tutumun geçmişi daha geriye gitmektedir. 7 Ocak 2015’te yaşanan Charlie Hebdo saldırısından sonraki dört gün içinde ülke genelinde 50’den fazla Müslüman karşıtı saldırı düzenlenmiştir. Fransa İslamofobi karşıtı Kollektif’in (Collectif contre l’islamophobie en France) sözcüsü Elsa Ray, o dönemde yaptığı değerlendirmede sonraki yıllar için de öngörülü tahminlerde bulunmuştur: “İslamofobi eğilimi Charlie Hebdo saldırılarından önce de çok güçlüydü. Fransa’da özellikle eğitim ve iş alanlarında olağanüstü bir ayrımcılık var. Özellikle başörtülü kadınlara yönelik şiddet artıyor. Haftada en az bir camiye zarar veriliyor.

³⁹⁷ Serra Can, “İslamofobi’yi Zirveye Tırmandıran Paris Saldırıları’nın Gölgesinde Avrupa Müslümanları”, 09.12.2015, https://ormer.sakarya.edu.tr/20,3,,45,islamofobi_yi_zirveye_tirmandiran_paris_saldirilarini_nin_golgesinde_avrupa_muslumanlari.html, (e.t.19.07.2019)

³⁹⁸ Kaya (2015), *op. cit. s.164*.

³⁹⁹ Hazel Çağan Elbir, “Avrupa’nın Aşırı Sağ Haritası: Zenofobi, İslamofobi ve Türkofobi”, 14.06.2016, <https://avim.org.tr/tr/Yorum/AVRUPA-NIN-ASIRI-SAG-HARITASI-ZENOFEBI-ISLAMOFEBI-VE-TURKOFEBI> (e.t.:22.07.2019)

Avrupa’da ekonomik ve toplumsal krize bir suçlu, düşman aranıyordu. 50 yıl önce bu düşman Yahudiler olarak görülmüyordu, şimdi ise Müslümanlar. Müslümanların ibadet yerlerinde ve okullarda güvenliği sağlamalı. Toplumdaki ırkçılık ve nefreti ortadan kaldırarak herkesin memnuniyeti sağlanacak şekilde bir bütün olarak yaşamayı teşvik etmeli.” 2016 yılında Fransa’da 360’tan fazla saldırı olmuştur.⁴⁰⁰

5.3.) AB’de Göç Krizi ve Zenofobi

11 Eylül 2001’de New York’ta, 11 Mart 2004’te Madrid’de ve 7 Temmuz 2005’te Londra’da düzenlenen terör saldırıları, Batı’da Müslümanlara yönelik düşmanca tutum ve önyargıları çoğalttıysa da sorunun temelinde çeşitli sosyal, ekonomik ve kültürel dinamikler yatmaktadır.⁴⁰¹ Sorunların çoğunun kökeninin içerde olduğunu, ancak iktidarların bu sorunların kökenini dış güçlere, göçmenlere, yabancılara ve İslam dinine atfetmek suretiyle geniş kitleleri yanıltmaya çalıştıklarını düşünülmektedir. Bu bir ideolojidir, yani gerçekte olmayanı varmış gibi gösterme sanatıdır. Bu nedenle, özellikle 11 Eylül terör eylemlerinin ardından yükselişe geçen İslamofobyaya, diğer bir deyişle İslam korkusu kavramı yerine, belki de İslamofobizm kavramını kullanmanın ve karşı karşıya olduğumuz şeyin doğal bir korku olmayıp, bir ideoloji olduğunun altının çizilmesi gerekmektedir.⁴⁰² Batılı neo-liberal iktidarlar, adeta İslamofobiyayı siyasal bir ideoloji olarak kullanmak suretiyle ne pahasına olursa olsun sadece yurttaşların oylarının peşinden koşmuşlar ve İslamofobyanın olası olumsuz toplumsal ve siyasal sonuçlarını hiç hesaba katmamışlardır.⁴⁰³

Geçtiğimiz son yirmi yıl, Batı Avrupa’nın istikrarlı demokrasilerinde aşırı sağ oluşumların ciddi bir güç kazandığı döneme tekabül eder. Sadece Batı Avrupa ülkeleri değil, Avusturya, Kanada ve Yeni Zelanda gibi köklü demokrasi geleneğine sahip ülkelerde de aşırı sağın yükselişine şahitlik edilmiştir. Avrupa’nın neredeyse tüm ülkelerinde bu aşırı sağ partilere rastlamak mümkündür. Fransa’da Front National (FN),

⁴⁰⁰ “Avrupa’yı İslamofobi İstila Etti”, Ayça Örer, 20.03.2017 , [http://www.gercek hayat.com.tr/kapak/avrupayi-islamofobi-istila-etti/\(e.t.:18.07.2019\)](http://www.gercek hayat.com.tr/kapak/avrupayi-islamofobi-istila-etti/(e.t.:18.07.2019))

⁴⁰¹ Ebru Afat, “Avrupa’nın Müslümanlarla İmtihani”, *Anlayış*, Ocak, 2010, www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=80&makaleid=2498 (e.t.:22.07.2019)

⁴⁰² Bianca Kaiser, Ayhan Kaya; “Küresel Finansal Kriz, Mülteci Krizi ve İslamofobizm Bağlamında Türkiye-AB İlişkileri”, AÜ, ATAUM, Ankara, 2018, ataum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/360/2018/12/Kaiser-ve-Kaya-30.-Yil-Armagani.pdf (e.t.: 25.07.2019)

⁴⁰³ Kaya (2015), *op.cit.*, s.164.

Belçika’da Vlaams Blok, Avusturya’da Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ), Danimarka’da Dansk Folkeparti (DF), İtalya’da Lega Nord (LN), Hollanda’da Lijst Pim Fortuyn (LFP), Almanya’da Republikaner Partei (RP), Norveç’te Framstegpartiet (FrP) bunlardan bazılarıdır.⁴⁰⁴ Göç konusu, Avrupa ülkelerindeki iktidar partileri için dikkate alınması gereken bir durum olurken, aşırı sağ partiler için göç karşıtlığı oy oranlarını artıran ve iktidar partilerini etkileyebildikleri bir konu haline gelmiştir. Böylece, Avrupa’daki aşırı sağ partilerin göç karşıtlığı daha fazla görünür bir hal almıştır.⁴⁰⁵ Avrupa’da sağ nitelikli siyasetçiler vatandaşların güvenlik kaygılarını göçmenler üzerinden arttırarak oy devşirmeyi tercih etmektedirler. Hükümetler vatandaşlarının kaygılarını hafifletmekle ilgilenmemektedirler. Bunun yerine geleceğin belirsizliği ile daimi ve her yerde hazır ve nazır güvensizlik hissinden kaynaklanan kaygıyı güçlendirmekle ilgililerdir.⁴⁰⁶ Böylece artan güvenlik kaygıları ile birlikte oy oranlarını arttırmayı hedeflemektedirler. Göç Krizi ile beraber görünür hale gelen Avrupa’daki yabancılar sağın oy kaygıları için bir hedef haline gelmektedir. Sonuçta 2014 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde olduğu gibi aşırı sağ partiler pek çok ülkede seçmenler için birinci tercih konumuna yükselmiştir.⁴⁰⁷

Son yıllarda, İslamofobi, göçmenlik ve Müslüman azınlıkların Avrupa’daki çoğunluk kültürlerine entegrasyonu konusundaki kaygılarla körüklenmiştir. Bu gerilimler 2007’nin ekonomik çöküşünün ve popülist milliyetçi politikacıların yükselişinin ardından daha da şiddetlenmiştir. Aynı zamanda Müslüman aşırılık yanlıları tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları nedeniyle ağırlaştırıldılar. Azınlıklar genellikle ekonomik ve politik kriz zamanlarında günah keçileri olarak hizmet etmektedir. İslam ve AB’de yaşayan yaklaşık 20 milyon Müslüman, bazıları tarafından nesiller boyunca yaşadıkları ülkelerde bile, Avrupa yaşam tarzına yönelik doğal tehditler olarak gösterilmektedir. Devam etmekte olan bir Avrupa “İslamlaştırma” ya da istila efsanesi, Avrupa’da yükselen yabancı düşmanlığı olan popülist partiler tarafından

---

⁴⁰⁴ Cihan Uzunçayır, “Göçmen Karşıtlığından İslamofobiye Avrupa Aşırı Sağı”, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Cilt: 2, Sayı 2, Eylül 2014. s.132.

⁴⁰⁵ İlhan Aras, Akın Sağıroğlu; "Avrupa Aşırı Sağında Göçmen Karşıtlığı: Fransa ve Macaristan Örnekleri" , *Mukaddime*, 2018, 9 (Özel Sayı 1), s. 60.

https://www.academia.edu/38069815/Avrupa_Aşırı_Sağında_Göçmen_Karşıtlığı_Fransa_ve_Macaristan_Örnekleri (e.t.: 22.07.2019)

⁴⁰⁶ Bauman (2019), *op. cit.* s.30.

⁴⁰⁷ Akgün, *op.cit.*, s.28.

beslenmiştir. Aslında Avrupalılar, Müslüman olan nüfuslarının oranını abartmaktadır.⁴⁰⁸ 2008’de Batılı ülkelerde başlayan mali kriz giderek derinleşmiş ve sosyo-ekonomik bir krize dönüşmüştür. Avrupa ülkeleri İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan sosyal refah devletinin yükünü taşıyamaz hale gelmiştir. Çözümü geciken yapısal sorunların ürettiği işsizlik, güvensizlik ve belirsizlik halkın kendi politikacılarına, demokratik kurumlarına ve dahası bir bütün olarak AB projesine yönelik güvenini sarstı, tepkilerini artırmıştır. Merkez sağ ve merkez sol partiler yerine radikal çözümler öneren popülist ve ırkçı aşırı sağ söylemleri daha çekici hale gelmiştir. Daha da kötüsü, İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana üstü örtülen ırkçı söylemler siyasi arenada ve medyada normal görülmeye başlanmıştır.⁴⁰⁹ Özellikle son yıllarda derinleşen finansal ve ekonomik kriz süreçlerinde, yaşanmakta olan işsizlik, yoksulluk, adaletsizlik ve eşitsizlik gibi yapısal sorunların müsebbibi olarak göçmenlerin gösterildiğine tanık olunmaktadır pek çok Avrupa ülkesinde.⁴¹⁰

AB ülkelerinin nüfus artışı giderek düşmektedir. Nüfus içerisinde; yaşlı insan sayısı artmakta genç insan sayısı ise azalmaktadır. Göçmen nüfusun sayısı ise hızla artış göstermektedir. Bu sebeple Avrupalıların korktuğu bir biçimde göçmenler ya da yabancılar Avrupa’da daha görünür hale gelmektedir. Toplumun belli yaşam standartlarına alışmış Avrupa halkı için dışarıdan gelen insanların toplumun alışkanlıklarına aykırı gelen tavırlar sergilemeleri, toplumun temel kurallarına geç uyum sağlamaları ya da bu uyumu kendilerine göre ifade etmeye çalışmaları zamanla Avrupa’nın toplumunun salahiyeti için bir tehlike olarak görülmeye başlanmıştır. Avrupa ülkelerindeki göçmen sayıları arttıkça İslam’ın ve diğer farklı kültürlerin kentsel mekanlarda karşılaşmaları yoğunlaşmıştır. Şehir mimarisinde ve sokaklarında İslam kültürünü hatırlatan camiler, kebabçı salonları, helal gıda dükkanları, başörtülü kadınlar ve sakallı erkekler görünür olmaya başlanmıştır. Bu karşılaşma sosyologların deyimiyle ‘*contact racism*’, yani mekansal karşılaşmanın ürettiği ırkçılığı beslemiştir. Minare,

---

⁴⁰⁸ Islamophobia in Europe, May 2019, <https://www.opensocietyfoundations.org/explainers/islamophobia-europe>, (e.t.:05.06.2019)

⁴⁰⁹ Akgün, *op.cit.*, s.28.

⁴¹⁰ Ayhan Kaya (2015), *op.cit.*, s.154.

sünnetin yasaklanması, helal gıda, hicap (başörtüsü) ve benzeri tartışmalar bu kültürel karşılaşmanın siyasi ürünü olarak görülmelidir.⁴¹¹

Avrupa göç ve entegrasyon politikaları bir çeşit sinüs şeklinde gelişim göstermektedir. Ekonomik büyüme ve sosyal istikrar dönemlerinde, hükümetler liberal mevzuatı uygulamaya daha yatkın ve toplumlar yeni gelenleri kabul etmeye daha isteklidir. Ekonomik gerileme ve güvensizlik zamanlarında; göç ve çok kültürlülüğü eleştiren seslerin daha belirgin hale geldiği Avrupa’da ve dünyanın geri kalanında durum böyle değildir. 2010 sonunda ve 2011’in başlarında birkaç ayında, Almanya Başbakanı Angela Merkel, Fransa Cumhurbaşkanı Nicholas Sarkozy ve İngiltere Başbakanı David Cameron gibi önde gelen politikacılar, Avrupa’daki çok kültürlülük tartışmalarını çok ciddi ve baskın açıklamalar yaparak körüklediler. Avrupa medyasında, siyasi ve kamusal alanlarda göç ve entegrasyon tartışmalarını şekillendiren iki ana tema vardır: Birincisi, göçün kamu güvenliği için bir tehdit oluşturduğu, ikincisi ise çok kültürlülüğün sosyal uyum ile çelişkili olduğudur.⁴¹²

Son iki yıl içinde mülteci krizinin patlak vermesiyle Avrupa kapılarına sığınan Suriye vatandaşları Avrupa devletlerinin güvenlik konusunda daha da fazla duyarlı olmalarına sebep olmuştur. Mültecilerin artık sınırdan içeri alınmasını istemeyen Avrupa devletlerinde sağ eğilimli partilerin yükselişe geçmesiyle ırkçı söylemlerin arttığı ve daha da artacağı gözlemlenmektedir.⁴¹³ Devletler kısıtlama, iltica başvurularının ülke toprakları dışında yapılması, taşıyıcı cezaları ve tutuklama gibi tedbirlerin giderek artan uygulamaları ile daha kısıtlı bir iltica politikası uygulamaya başlamışlardır. Bu politikalar iltica talebinde bulunan kişilerin spontane bir biçimde devletlerin topraklarına gelmelerini engellemek gibi bir ortak noktaya sahiptir. 11 Eylül’den bu yana teröristlere uygulanma olasılığı olan geri göndermeme ilkesi çerçevesindeki sorumluluklarından kaçmak için devletlerin iltica talebinde bulunan terörizm şüphelilerini sınır dışı ya da iade etme eğilimi artmıştır.⁴¹⁴

---

⁴¹¹ Akgün, *op.cit.*, s.27.

⁴¹² Kaczmarczyk, Lesinska, Okolski *op. cit.*, s.41.

⁴¹³ Elbir, *op.cit.*

⁴¹⁴ Betts, *op. cit.* s.119.

'*Terörizmle Savaş*', küresel ekonomik kriz ve mülteci krizi şartları altında, Müslümanlara yönelik klişeler/yakıştırmalar Avrupa genelinde büyük bir ivme kazanmıştır. Sadece sağ kanattan aşırıcular değil, ana akım medya ve siyasetçiler tarafından da kullanılan Müslüman karşıtı retorik, sıklıkla Müslümanları terörle ve aşırıcılıkla birleştirmekte ya da Müslüman toplulukların varlığını ulusal kimliklere bir tehdit gibi göstermektedir.⁴¹⁵

Ev sahibi toplum ve yerinden edilmiş kişiler arasında zaten az olan kaynakların paylaşımı açısından çıkabilecek mücadeleler çerçevesinde devletin ekonomik güvenliği ile ilgili konuları da içerir.⁴¹⁶ Göçmenlerin ekonomik kriz dönemlerinde ortaya çıkan işsizlik, hayat pahalılığı ve sosyal desteklerdeki düşüş gibi olumsuzlukların nedeni olarak görülmesi yabancılara karşı olumsuz bir algıyı beraberinde getirmektedir. Bu tür olumsuz algı, ırk ve ten rengi gibi doğal farklılıklar ile din ve etnisite gibi karma ayrışma kaynaklarının siyasal ayrışma kaynağına dönüşmesine enden olabilmektedir. Özellikle Avrupa'da toplumsal entegrasyonu olumsuz yönde etkileyen ırkçı yapılanmaların siyasal etkinliğini artırması, göçmenlere yönelik olumsuz tutumun artmasına dolayısı ile de toplumsal ayrışmanın keskinleşmesine ve derinleşmesine yol açmaktadır.⁴¹⁷ AB ülkelerinde kitle bilinci oldukça belirsizdir ve insanların korkularıyla beslenir. Göçmenler genellikle radikal Müslümanlar, IŞİD'in militanları, El Kaide veya diğer terör örgütleriyle ilişkilendirilmektedir. İnsanlar; kendileri ve yakınlarının can güvenliği için korkuyorlar. Mültecilere yönelik olumsuz tutumun; işgücü piyasasındaki mevcut sorunlardan, özellikle sektör ve uzmanlık gerekliliklerinden, terör eylemlerinden ve 2016 Yılı'nın Köln (Almanya) olaylarından etkilendiğini belirtmeliyiz⁴¹⁸.

Almanya'nın Bottrop kentinde bir sürücü, aracını göçmen kökenlilerin üzerine kasten sürerek 4 kişinin yaralanmasına neden olmuştur.⁴¹⁹ Polis, olayın çeşitli göçmenleri yaraladıktan sonra tutuklanması üzerine '*ırkçı açıklamalar*' yaptığını

---

⁴¹⁵ "Avrupa'daki Türklere Yönelik İslamofobik ve Yabancı Düşmanı Saldırıları", 26 Mart 2018, <https://www.ytb.gov.tr/haberler/avrupadaki-turklere-yonelik-islamofobik-ve-yabanci-dusmani-saldirilar> (e.t.:30.06.2019)

⁴¹⁶ Betts, *op. cit.* s.104.

⁴¹⁷ Gökhan Tuncel, Murat Sezik; "Göçün Toplumsal Ayrışma Üzerine Etkisi", *Göç ve Kültür Sempozyum Bildirileri* Cilt:1, Edt. Nazan Kahraman, Çiğdem Dürüst, Timu Yılmaz, Amasya Üniv., 2016, s.386.

⁴¹⁸ Filipeç, Mosneaga, Walter *op.cit.*, s.104.

⁴¹⁹ "Almanya'da ırkçı saldırı: Göçmenlerin üzerine aracını sürdü", 01.01.2019, cnnturk.com/video/dunya/almanyada-irkci-saldiri-gocmenlerin-uzerine-aracini-surdu (e.t.:05.08.2019)

söylemiştir. Olayda, 7'si Suriye ve Afganistan'dan göçmen olan 4 yaşında bir erkek ve 10 yaşında bir kız olmak üzere birçok kişi yaralanmıştır. Devlet başkanı ve merkez sağ CDU partisinin bir üyesi olan Armin Laschet, saldırıyı 'sağcı şiddet' eylemi olarak nitelendirmiştir.⁴²⁰

PEGIDA hareketi bir Doğu Almanya fenomeni olarak ortaya çıkmış olsa da sonraki dönemlerde İngiltere, Avusturya, Danimarka, Norveç, Çek Cumhuriyeti ve İsveç gibi ülkelerde de kendine toplum içinde bir yer bulmuştur. PEGIDA fenomeni daha sürecek mi yoksa bitecek mi bunu zaman gösterecek fakat Avrupa ülkelerinde aşırı sağcılık ve ırkçılık kolay kolay bitecek gibi durmamaktadır.⁴²¹

2000'li yıllarda Fransa'daki uluslararası göç ve göçmenlerle ilgili tartışmaların çoğunlukla Müslümanlar ve Romanlar üzerinden yapıldığını ve bu tartışmaların ülkenin uluslararası göç politikasındaki değişiklikler üzerinde önemli etkileri olduğunu düşünürsek, yabancı düşmanlığını devlet politikaları tarafından 'şekillendirilen' bir kavram olarak ele almak da mümkün. Fransa'nın 2000'lerdeki uluslararası göç politikaları bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.⁴²² 2005 yılında Fransa'da çıkan olaylar sebebiyle açıklama yapan sağ görüşlü Milliyetçi Cephe lideri Jean-Marie Le Pen ise ülkeye göçmen girişinin derhal durdurulması ve olaylara karışan kişilerin Fransız vatandaşlığının ellerinden alınması gerektiğini belirtmiştir. Le Pen ırkçı bir söylem kullanarak ülkede gerginliği körüklediği suçlamalarını ise reddetmiştir. 'Bu olayda tek bir ırkçılık vakası var bu da Fransız aleyhtarı ırkçılık' diye konuşan Le Pen, bu olayların kurbanlarının iyi vatandaşlar olan Fransızlar olduğunu savunmuştur. Fransa'daki olaylardan işsizlik, ırkçılık iddiaları ve Fransız toplumundan dışlanmalarından ötürü öfke duyan ve ağırlıklı olarak Afrika ve Arap kökenli olan gençler sorumlu tutulmuştur.⁴²³ Avrupa'da göçmenler daha çok siyasetçilerin kendi ülke vatandaşlarına dair salâhiyet, refah propagandaları için kullanılır hale gelmiştir. Sağ

---

⁴²⁰ "Germany car attack: Man charged with attempted murder after racist vehicle rammings in Bottrop", 02.01.2019, https://www.independent.co.uk/news/world/europe/germany-car-attack-suspect-man-charged-attempted-murder-police-far-right-bottrop-a8707536.html?amp#referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com&amp_tf=%251%24s%20alanından (15.08.2019)

⁴²¹ Alkan, *op.cit.*, s.12.

⁴²² Özer, *op.cit.*, s.19.

⁴²³ "Sarkozy'den sınır dışı emri", 01.11.2005, http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2005/11/printable/051109_france_sarkozy.shtml (01.08.2019)

partilerin oy oranlarının yükseltilmesinde ‘yabancı düşmanlığı’ kavramı ciddi bir meta olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Fransa özelinde 2005 Banliyö eylemlerinde Kuzey Afrika kökenli gençlerin önemli bir kısmı kendilerine ‘Müslüman Ateistler’ diyorlardı. Bu önemli bir sıfattır, çünkü dinin giderek etnikleştirdiğini ve siyasallaştığını gösteren bir işarettir aslında.⁴²⁴ Fransız kamuoyunda bütün Müslümanlar özellikle de genç olanlar gerçekleşmeden önce suçun aksesuarları olarak görülmektedir: herhangi bir suç işlenmeden önce suçlu olduklarına inanılıyor ve böylelikle iman kardeşleriyle aynı genel yozlaşma ve suça sürüklenmeyi paylaşıyor, kamusal korku ve öfke için elverişli bir çıkış noktası haline geliyorlar.⁴²⁵

2016 yılı boyunca Fransa’da yasaklanmak için uğraşılan (yasa nihayetinde bozuldu) pek çok Müslüman kadının tercih ettiği tam kapalı mayolar (burkini), İslâm korkusu refleksi ile gündeme gelmiştir.⁴²⁶ 2016 yılında Fransa’da 30’u aşkın belediye başkanı laikliğe tehdit oluşturduğu gerekçesiyle plajda tesettür kıyafetiyle (burkini) yüzülmesini yasaklamıştır.⁴²⁷ Söz konusu yasak kapsamında ise Nice’te sahilde oturan muhafazakar giyimli Müslüman bir kadın, silahlı dört erkek polis memuru soyunmaya zorlanmıştır. Kızları ağlarken etraftakilerin alkış tuttuğu olayda 34 yaşındaki kadına ‘adaba ve sekülerizme uymayacak biçimde’ giyinmekten ceza kesilmiştir. Yasak aynı zamanda ülkenin siyasi ve kültürel kimliğinin dayanağını oluşturan Fransız tarzı sekülerizm, yani laiklik adına alınmış tedbirlerin de devamı niteliğindedir. Örneğin, ülkede 2011’de Müslüman kadınların tamamen örtünerek sokağa çıkmaları yasaklanmıştır.⁴²⁸ BM İnsan Hakları Örgütü yetkilisi Rupert Colville’in yaptığı açıklamalar şöyledir: “*Burkini yasaklayarak terörle mücadele edilmez. Bu yasak çok aptalca bir karar. Bunu yasaklayarak daha güvenli olmuyoruz. Bu asayişli sağlamaya da yaramaz. Bu sadece bölünmeyi körükler. Bu da kamu düzenini bozar. Tamamen ters*

---

⁴²⁴ Kaiser & Kaya, *op.cit.*

⁴²⁵ Bauman (2019), *op.cit.*, s.36.

⁴²⁶ Xenophobia Lookups, 29.11.2016, <https://www.dictionary.com/e/xenophobia> (e.t.:11.08.2019)

⁴²⁷ “BM yetkilisi: "Burkini yasağı aptalca"”, 30.08.2016, <https://tr.euronews.com/2016/08/30/bm-yetkilisi-burkini-yasagi-aptalca> (e.t.:06.08.2019)

⁴²⁸ ““Medenileştirme misyonunun” son örneği: Burkini yasağı”, 02.09.2016,

<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/medenilestirme-misyonunun-son-ornegi-burkini-yasagi>(e.t.:06.08.2019)

*tepebilecek bir karar bu.*⁴²⁹ Eski Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy de yeni cumhurbaşkanlığı seçim kampanyasına burkininin tamamen yasaklanması çağrısı ile başlamış; azınlıkların ve göçmenlerin Fransız kimliğini yok etme tehdidi oluşturduğunu söylemiştir.⁴³⁰

Almanya'nın iç istihbarat teşkilatı Verfassungsschutz (VS) da İslamofobik tavrıyla eleştirilmektedir. 11 Eylül 2001 saldırılarından itibaren Almanya'daki Müslüman cemaatleri resmen takibe alan örgüt, Müslümanlara yönelik suçların soruşturulmasındaysa aynı kararlılığı göstermemektedir. Suriyeli mültecilere yönelik sert tavrıyla bilinen ülkede 260 İslam karşıtı eylem düzenlendi, 664 sığınmacı Müslüman mülteci ve 60'dan fazla cami saldırıya uğramıştır.⁴³¹

Yeni bir çalışmaya göre Almanlar göçmenlere; Müslüman, Yahudi ve Roman gibi diğer azınlıklara göre daha düşmanca davranıyor. Aşırılıkçılık ve Demokrasi Araştırmaları Yetkinlik Merkezi'nin raporuna göre Almanların üçte birinden fazlası yabancıların sadece refah devletini sömürmek için geldiğini düşündüğü ortaya çıkmıştır. Araştırmaya başkanlık yapan Oliver Decker, yaptığı açıklamada '*doğu Almanya'da yaşayan insanların yüzde 30'undan fazlasının oybirliğiyle yabancı düşmanlığı görüşleriyle aynı fikirde olduğunu*' söylemiştir. Rakam, Batı Almanya'da yüzde 22'ye düştüğünü belirtmiştir. Almanya'daki göçmenlere ve dini azınlıklara yönelik diğer yüksek profilli şiddet eylemleri, ülkenin 2015 yılında mültecilere ev sahipliği yapma ve yardım etme konusundaki açık politikasının tam tersi olmuştur. 2017'de araştırmaya katılan Almanların yüzde 44'ü, 2014'te yüzde 36,5 olan Müslüman göçünü yasaklamak istemektedir.⁴³² Suriye'nin mülteci krizi dünya çağında gündem olmuştur, Uluslararası Af Örgütü'ne göre yaklaşık yarım milyon Suriyeli, bu yıl iç savaştan kaçmak için ülkelerinden ayrılmıştır. Suriye çoğunluğu Müslüman bir ülke olduğu için, çoğu göçmenlik karşıtı politikaları İslamofobik olarak eleştirilmektedir.⁴³³

---

⁴²⁹ Euronews (01.05.2015), *op.cit.*

⁴³⁰ Aljazeera, *op.cit.*,

⁴³¹ Örer, *op.cit.*

⁴³² Xenophobia on the rise in Germany, study finds, 09.11.2018, <https://euobserver.com/migration/143336> (e.t.:22.07.2019)

⁴³³ Xenophobia Lookups, *op.cit.*

Belçika'nın Anvers şehrinde 4 kişinin bir Müslüman kadınına önce arabayla hafifçe çarpıp ardından boğazından tutup yüzüne vurduğu görüntüler ortaya çıktığında yankı uyandırmıştı. 37 yaşındaki Müslüman başörtülü Soumaya Aouami Regragi'nin Willebroek Belediyesi'nden çıkarken yaşadığı olay kameralarca da kayıt altına alınmıştır. Regragi saldırıya uğrayan tek isim değil. Bu saldırıdan sonra kısa süre içerisinde Belçika'nın Tubeke kentinde bir cami kundaklanma girişimi yaşanmıştır. Yapılan incelemede, camiye kasıtlı olarak dökülmüş yüksek miktarda yanıcı madde bulunmuş ancak başarıya ulaşamayan saldırganın kimliği tespit edilememiştir. Bir diğer olay Beringen ve Maasmechelen kentlerinde iki Türk kökenli aileye isimsiz tehdit mektupları gönderilmesi. Mektuplarda 'Müslümanlar evinize gidin' yazdığı öğrenilmiştir.⁴³⁴

Strazburg'da bulunan Yüksek Mahkeme, Belçika'da 2011 yılında yürürlüğe giren, kamusal alanda yüzün tamamen kapatılmasını yasaklayan yasaya karşı iki Belçikalı ve bir Fas kökenli vatandaşın açtığı davayı karara bağlamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ise burka yasağı kararının toplumsal bütünlüğü garanti altına almak için alındığını belirtirken '*Başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması*' ve '*demokratik bir toplumda gerekli*' açıklamalarında bulunmuştur.⁴³⁵ '*Göçmenler "Danimarka'da istenmiyor ve bunu hissedecekler"*' şeklinde açıklama yapan Danimarka Göç, Entegrasyon ve İskan Bakanı Inger Støjberg, sığınma talebi reddedilen, ülkelerine geri gönderilemeyen ya da belirli suçlara karışıp geri gönderim için bekleyenleri Lindholm Adasında toplayacaklarını belirtmiştir. Mayıs 2018'e geldiğinde ise Danimarka, Fransa, Hollanda ve Belçika gibi ülkelerin ardından kamusal alanda çarşaf giymeyi ya da yüzü kapatmayı (peçe vb.) yasaklamıştır.⁴³⁶

Hollanda, bazı Müslüman kadınların giydiği giysilere ilişkin tartışmalı bir yasa yürürlüğe girdiğinden, kamu binalarında ve ulaşımda burka veya niqab gibi yüzünü örten kıyafetleri yasaklamıştır. Hollanda'da yapılan açıklamada, "*Şu andan itibaren*

---

⁴³⁴ Örer, *op.cit.*

⁴³⁵ "Belçika'nın burka yasağını AİHM onayladı", 11.07.2017, <https://www.haberturk.com/dunya/haber/1559652-belcika-nin-burka-yasagini-aihm-onayladi> (e.t.:05.07.2019)

⁴³⁶ "Avrupa'dan mülteci sorununa yeni 'çözüm': Tecrit adası", 21.12.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/avrupadan-multeci-sorununa-yeni-cozum-tecrit-adasi/1344996> (e.t.:25.06.2019)

yüzünü örten kıyafetlerin giyilmesi eğitim tesislerinde, kamu kurumlarında ve binalarda, hastanelerde ve toplu taşıma araçlarında yasaklandı.” ifadeleri kullanılmıştır. 2005 yılında yüzünü örten peçe yasağını öneren İslam karşıtı siyasetçi Geert Wilders, sınırlı yasağın ‘tarihi bir gün’ olarak kabul edilmesini memnuniyetle karşılamış ve İslami başörtüsü içerecek şekilde genişletilmesini istemiştir. Wilders, ‘Şimdi bir sonraki adıma geçmemiz gerektiğine inanıyorum. Başörtüsünün Hollanda’da da yasaklanabileceğinden emin olmak için bir sonraki adım.’ Hollanda yasaları, 2010’da yürürlüğe giren Fransa yasağının aksine, sokakta bir burka giymeyi yasaklamamaktadır. Belçika, Danimarka ve Avusturya’nın benzer yasaları var.⁴³⁷

İsviçre’de 29 Kasım 2009’da düzenlenen referandumda minare inşasını yasaklayan anayasa değişikliğinin kabul edilmesi ve Fransa’da kadınların burka, çarşaf ve peçe giymelerini yasaklama girişimlerinin hızlanması, Müslümanları yine tartışmaların merkezine oturtmuştur. Çoğunluğu Boşnak ve Kosovalı 350 bin Müslüman’ın yaşadığı İsviçre’de, halkın %58’i minareli dört camiye dahi tahammül edememiştir.⁴³⁸ Uyumun kalesi olarak bilinen ülkeden böyle bir yasak kararı çıkması ülkedeki demokratik değerlerin bir kez daha sorgulanmasına sebep olmuştur.⁴³⁹ BBC’nin haberine göre seçmenlerin yasak tercihi artan göçle ilgili endişelerinden - ve bununla birlikte İslam’ın yükselişinden - kaygı duydukları için aleyhte oy kullandıkları yönündedir. Bununla birlikte İsviçreli Müslümanlar minare yasağının büyük sorunlara neden olacağını çünkü bu kampanya sırasında İsviçre’de 40 yılda hiç görülmeyen cami saldırıları ile karşılaşılması olmuştur. Yasağın destekçileri, minarelere izin verilmesinin, İsviçre demokrasisine uygun olmayan bir ideolojinin ve yasal sistemin (Şeriat yasası) büyümesini temsil edeceğini iddia etmiştir. Ancak diğerleri referandum kampanyasının nefreti kışkırttığını ifade etmiştir. Yerel basında çıkan haberlere göre ise Cenevre camisinin kampanya sırasında üçüncü kez tehdit edildiği. İsviçre’de yeni minare

---

⁴³⁷ “Dutch ban on burqas and niqabs takes effect”,01.08.2019, <https://www.aljazeera.com/news/europe/2019/08/dutch-ban-burqas-niqabs-takes-effect-190801131509037.html> (e.t.: 05.07.2019)

⁴³⁸ “Avrupa’nın Müslümanlarla imtihanı”, Ebru Afat, Ocak 2010, *Anlayış*, www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=80&makaleid=2498 (e.t.: 01.08.2019)

⁴³⁹ “İsviçre’deki minare yasağına tepkiler büyüyor”, 02.12.2009, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/isvicredeki-minare-yasagina-tepkiler-buyuyor-13072647> (e.t.:08.06.2019)

yapılmasının yasaklanması İslamofobinin yoğun bir şekilde arttığının bir göstergesi olmuştur.⁴⁴⁰

BBC'nin haberine göre⁴⁴¹ İngiltere'nin Huddersfield kentinde, Suriyeli bir göçmen gencin okulda bir öğrenci tarafından saldırıya uğradığını gösteren görüntülerin sosyal medyada paylaşılmasının ardından, 16 yaşındaki genç hakkında, hukuki süreç başlatılmıştır. Sonrasında *'ırkçı bir saldırı iddiasının'* araştırıldığını söylenmesine rağmen İngiltere'de savcılık, Suriyeli mülteci bir çocuğa yönelik saldırıda ırkçılık suçlamasına ilişkin takipsizlik kararı vermiştir.⁴⁴²

İngiltere'deki Müslüman karşıtı olayları izleyen sivil toplum kuruluşu Tell Mama, Yeni Zelanda'daki terör eylemlerinin ardından ülkede İslamofobik saldırılarda ciddi artış kaydedildiğini açıklamıştır. Yeni Zelanda'daki 2 camiyi hedef alan terör saldırısının ardından İngiltere'de İslamofobik olayların yüzde 593 arttığı bildirilmiştir. Londra'da 15 Mart'ta cuma namazı sırasında iki aşırı sağcı, cemaatten bir kişiye çekiçle saldırmış ve ertesi gün de aşırı sağcı bir kişi 19 yaşındaki bir genci bıçaklamıştır. 21 Mart'ta ise Birmingham kentinde 5 camiye balyozla saldırı düzenlenmiştir.⁴⁴³

İtalya'nın en güçlü politikacısı Matteo Salvini, milliyetçi partilerin bu ayın sonunda Avrupa seçimlerinde kazanmadıkça, Avrupa'nın *'İslami bir halifelik'* olacağını söylemiştir. Matteo Salvini: *'Avrupa hilafetini durdurmaları için Milliyetçilere oy verin'* çağrısında bulunmuştur. Avrupa'ya Afrika'dan ve Orta Doğu'dan gelen göçe karşı gelmek için benzer şekilde kışkırtıcı söylemler kullanan ideolojik ruh ikizi Orbán'la bir araya geldiği konferansta bulunduğu açıklamalar şöyledir:

"Çocuklarımız için şehirlerimizde şeriat hukuku ile İslami bir halifeliği bırakmak, yapmak istediğim bir şey değil ve tüm gücümle Avrupa'nın bu

---

⁴⁴⁰ "Swiss voters back ban on minarets", 29.11.2019, news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8385069.stm (e.t.: 12.07.2019)

⁴⁴¹ "İngiltere'de 16 yaşındaki bir genç, okulundaki Suriyeli göçmene saldırmaktan mahkemeye çıkacak", 28.11.2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46372425> (e.t.:12.06.2019)

⁴⁴² "İngiltere'de Suriyeli mülteci çocuğa saldırıda takipsizlik kararı", 30.03.2019, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/ingilterede-suriyeli-multeci-cocuga-saldirida-takipsizlik-karari-410318.html> (e.t.:08.08.2019)

⁴⁴³ "İngiltere'de İslamofobik saldırılarda yüzde 593 artış", 25.03.2019, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ingilterede-islamofobik-saldirilarda-yuzde-593-artis/1429397> (e.t.:05.06.2019)

üzücü sonla karşılaşmaması için elimden gelen her şeyi yapacağım” demiştir.⁴⁴⁴

İtalya’da, ırksal güdümlü saldırıların sayısı keskin bir şekilde artmış ve 2017-2018 yılları arasında üçüncüsü sağ hareketlerin iktidara girmesiyle üçe katlanmıştır. İtalyan istihbarat departmanlarından gelen raporda; ırkçılık ve yabancı düşmanlığında gerçek bir artış riski olduğu, 2019 yılında bu tip eylemlerin karşılaşılabilecek tehditler arasında olduğu belirtilmiştir. Raporda ‘göçe muhalefete odaklanan’ yabancı düşmanlığı propagandasında bir artış olduğunu söylemiştir. İtalya’da xenofobik saldırıların göçmenlere karşı arttığı gözlemlenmiştir. En son yaşanan ırkçı saldırının Fildişi Sahili’nden gelen bir kadının, erkek-kadın bir grup tarafından fiziksel saldırıya uğraması ile yaşanırken Napoli’de iki erkek çocuğun Benin’den gelen yaşlı bir adama biber gazı sıkması olmuştur. Ulusal ayrımcılıkla mücadele ofisi müdürü Luigi Manconi, yaptığı açıklamada: “*Arka planda, yabancıların sebep olarak algılandığı ve bunun sonucunda göçmenlerin gerçek günah keçileri haline geldiği ekonomik ve sosyal bir kriz var. Bu endişe verici bir olgudur.*” demiştir.⁴⁴⁵

Visegrad ülkeleri olarak anılan Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya göçmen ama özellikle de ‘Müslüman göçmen’ istemiyor. Romanya da son zamanlarda bu gruba destek çıkmaktadır. Macar lider Viktor Orbán her fırsatta ‘İslam Avrupa medeniyetinin parçası olamaz’ diye belirtmektedir.⁴⁴⁶ Macaristan Başbakanı Viktor Orbán ‘bütün teröristler temelde göçmen’ ifadesini kullanmıştır.⁴⁴⁷ Bu vecizenin sahibi için kazanç oldukça hızlı olmuştur. Aralıktaki Median-HVG anketinde Macar katılımcılara korku dendiğinde akıllarına ne geldiği sorulduğunda, hastalık, suç ya da yoksulluğun yerine terörizmi anan kişi sayısı daha fazladır (%23). Genel güvenlik

---

⁴⁴⁴ “Matteo Salvini: vote for nationalists to stop European caliphate”, 02.05.2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/may/02/matteo-salvini-vote-for-nationalist-parties-stop-islamic-caliphate> (09.07.2019)

⁴⁴⁵ “Italy’s intelligence agency warns of rise in racist attacks”, 28.02.2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/feb/28/italys-intelligence-agency-warns-of-rise-in-racist-attacks>(21.07.2019)

⁴⁴⁶ “AB’de gündem değişti: Genişleme değil, göç krizi öneml”i, 28 Haziran 2018, <https://www.sde.org.tr/kuresel-sorunlar/abde-gundem-degisti-genisleme-degil-goc-krizi-onemli-haberi-5451> (e.t.:13.06.2019)

⁴⁴⁷ “Hungarian PM Viktor Orbán says ‘all the terrorists are basically migrants’ in response to Paris attacks,” 24.11.2019, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/hungarian-pm-viktor-orb-n-says-all-the-terrorists-are-basically-migrants-in-response-to-paris-a6746356.html>(e.t.: 04.06.2019)

hissiyatları ciddi şekilde düşüştür. ⁴⁴⁸ AB'ye üye ülkelerin birkaç aşırı sağ partilerin ve birliğin bünyesindeki dayanışma tutumuyla yaşanan bariz tezatlık asıl krizi ortaya çıkartmaktadır. Avrupa kıtasına genel bakıldığında mülteci veya göçmen sorunu yaşansa da, Orta Avrupa'nın yabancı karşıtlığı batı ve kuzey bölgelerine göre daha fazladır. Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya ve Slovakya Avrupa'nın aşırı sağcılara rol model olmuşlardır. Tarihsel olarak, tüm Visegrad ülkelerinde korku seviyesi yüksektir. ⁴⁴⁹ Başta Macaristan ve Sırbistan olmak üzere, birçok Avrupa ülkesinde domino etkisi oluşturan kısıtlayıcı ve anti-demokratik uygulamalar, göçmen karşıtı aşırı sağ partilerin yükselmesine zemin sağlamanın ötesinde, AB'nin sacayaklarından birini oluşturan sınır ve göç yönetiminin kabuk değiştirmesine yol açmıştır. ⁴⁵⁰ Sağlık ve sosyal değişimler ile ilgili endişeler, kamu güvenliği endişeleri ve kültürel değişimlerden korkan bu düşmanlığın ana kaynağı olmuştur. Ekonomi ile ilgili endişelerin en yaygın olduğu Polonya için, insanlar daha az endişelidirler. Aynı zamanda, toplumsal değişimlerle ilgili yüksek kaygı düzeyi, bölgenin önemli bir özelliği olan refah şovenizminin bir işareti olmuştur. Bunu yanı sıra, post-komünist toplumlardaki pek çok insan, daha savunmasız “yabancı” grupların ortaya çıkmasının sosyal statü ve sosyal transferlerde azalmaya yol açacağından korkulmuştur. ⁴⁵¹

AB'nin mülteci politikalarının belirsizliğinin sürdüğü bir dönemde Polonya'nın sığınmacı kabul etmek istemediği yönündeki söylemleri somut karşıt bir tutum sergilendiğini ortaya koymuştur. Polonya bu tutumunu açıklarken sığınmacıların güvenliğini tesis edecek bir durumda olmadıklarını ifade etmiştir. Polonya'da sadece hali hazırda iktidarda olan Hak ve Adalet Partisi'nin (Law and Justice Party – PiS) değil, halkın geniş bir kesiminin de Müslüman ve mülteci karşıtı söylemlerini desteklediği haberlerde yer almaktadır. Bunun yanı sıra, 'Kukiz15' gibi bazı halk

---

⁴⁴⁸ Bauman (2019), *op.cit.*, s.31.

⁴⁴⁹ “Avrupa ‘da, İslamofobi ve Yabancı Düşmanlığı”, 14.09.2018, <https://www.diplomatikstrateji.com/avrupada-islamofobi-ve-yabanci-dusmanligi/> (e.t.:05.06.2019)

⁴⁵⁰ “Avrupa’dan mülteci sorununa yeni ‘çözüm’: Tecrit adası”, 21.12.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/avrupadan-multeci-sorununa-yeni-cozum-tecrit-adasi/1344996> (e.t.:25.06.2019)

⁴⁵¹ Avrupa’da, İslamofobi ve Yabancı Düşmanlığı, (14.09.2018) *op.cit.*

hareketlerinin Polonya-Ukrayna sınırına duvar çekilmesi gerektiğini savunduğu bildirilmektedir.⁴⁵²

Üye devletlerin göç konusunda egemenliğe ilişkin endişeleri, kimlik kaygılarına yakından bağlıdır ve göç krizi, Müslüman aleyhtarı düşüncelerin su yüzüne çıkmasına sebep olmuştur. Macaristan Başbakanı Orban, *'Hıristiyanlığa dayanan'* bir Avrupa kimliğinin savunucusu olarak kendisi *'Avrupa Hıristiyanlığının şu anda Avrupa Hıristiyanlığını koruyabilmesi konusunda endişeli değil mi?'* diye soruyor. *'Alternatifimiz yok ve sınırlarımızı savunmaktan başka seçeneğimiz yok'*. Slovakya Başbakanı Robert Fico, *'Slovakya azınlıklar için değil, Slovaklar için inşa edildi'* ve müslüman göçmenlere cami inşası konusunda müsamaha göstermeyeceği" iddiasında bulundu.⁴⁵³

Sırbistan sınırına yakın Roszke kentinde Macaristan'da polisten kaçan mültecilere (kucağında çocuğuyla koşan bir babaya) tekme atarken ve çelme takarken yakalanan kameraman, *"kalpsiz bir ırkçı olmadığını"* söyledi.⁴⁵⁴

"Ben sadece küçük çocukları olan ve kötü bir karar almış olan işsiz bir kadınıdır."

Kameramla görüntü çekiyordum. Yüzlerce göçmen birden polis kordonunu aştı. Biri hızla bana doğru gelince korktum. Birden kendimi kaybettim. Saldırıya uğradığımı düşündüm. Kendimi korumak zorundaydım. İnsanlar panik içinde olduğunda, iyi kararlar almak zordur.

Ben kalpsiz, ırkçı, çocuk tekmeleyen bir kameraman değilim. Bana karşı başlatılan siyasi cadı avını, karalama kampanyasını, ölüm tehditlerini hak etmiyorum.

Ben sadece küçük çocukları olan ve kötü bir karar almış olan işsiz bir kadınıdır. Tüm samimiyetimle özür dilerim."

Yabancı düşmanlığıyla işlenen şiddetin yaygınlaşmasıyla birlikte göçmenler ve mülteciler de buldukları ülkedeki sivil toplum kuruluşları, sendikalar ve yardım kuruluşlarıyla birlikte karşıt tepkisel hareketler geliştirerek kendilerini savunmaya

⁴⁵² Elbir, *op.cit.*

⁴⁵³ Political Insight, *op. cit.*, s.10.

⁴⁵⁴ "Göçmenlere tekme atan kameraman: Kalpsiz bir ırkçı değilim", 11.09.2015, [https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150911_macar_kameraman\(e.t.:04.06.2019\)](https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150911_macar_kameraman(e.t.:04.06.2019))

çalışmışlardır. Bu çabalar sonucunda haklarını koruma amaçlı mevzuata katkıda bulunmuşlar fakat çabaları ırkçı şiddeti önlemek konusunda yetersiz kalmıştır.

Avrupa, insanlarda oluşturulan korku sebebiyle mültecilere ve göçmenlere eşit haklar ve imkânlar sağlamaya yönelik politikalar konusunda tutarlı davranmaktan uzaktır. Bu tutarlılığı sağlarsa eğer yerleşik yurttaşların haklarında ve refahlarında azalmalar olacağı iddiasıyla hareket etmektedir. Yabancılara karşı geliştirilen onların birer ‘sorun’ olduğu iddiasına yön veren argümanlar bulunmaktadır. Bundan ötürü yabancılara topluma entegrasyonundan söz ederken bunun sürekliliği olmayan ya da sınırlı kabullerle gerçekleşmesi şeklinde toplumda karşılık bulmaktadır.

AB’nin içinde bulunduğu ekonomik bunalım, dünyada yaşanan çatışmaların artmasıyla birlikte gelişen ekonomik sosyal sıkıntılar toplumda yabancı düşmanlığı olarak karşılık bulmuş ve bu durum Avrupa’da yasal şekilde yaşayan nitelikli göçmenlerin yaşantısını da olumsuz yönde etkilemektedir. Sağ partilerin şoveniz yaklaşımları Avrupa toplumlarında zenofobik ve islamofobik davranışlarla karşılık bulmuştur.

İktidar için söylem sıkıntısı çeken sağ partiler için yabancılara; özellikle Müslümanlar üzerinden söylem üretmek ciddi bir propaganda malzemesi haline gelmiştir. Fakat bu durum toplumda olumsuz şekillerde karşılık bulmuştur. Nefret söylemleri üzerinden topluma ulaşmaya çalışan siyasetçiler farkında olmadan topluma cinnet aşılamışlardır. İslamofobik tepkilerin artık meşru görüldüğü Avrupa siyasetinde Müslümanların kamusal yaşantısına müdahalelerin bir yasal gereksinim gibi lanse edildiğine tanıklık ediyoruz.⁴⁵⁵ Hannah Arendt’in “*kötülüğün sıradanlaşması*”⁴⁵⁶ sözüne bir nazire olarak denilebilir ki, son yıllarda Batı’daki krizler ırkçılığı ve İslamofobik söylemleri “*sıradanlaştırdı*”. Sonuçta 2014 Avrupa Parlamentosu

---

⁴⁵⁵ Can, *op.cit.*

⁴⁵⁶ Alman felsefeci Hannah Arendt’in bir kitabı, daha fazla bilgi için bkz.:Kudüs’teki Eichmann ve Kötülüğün Sıradanlığı Üstüne Bir Çalışma, Y. Kızıllarslan’dan, 11.10.2008, <https://m.bianet.org/biamag/insan-haklari/110125-kudus-teki-eichmann-ve-kotulugun-siradanligi-ustune-bir-calisma> (e.t.:10.08.2019)

seçimlerinde olduğu gibi aşırı sağ partiler pek çok ülkede seçmenler için birinci tercih konumuna yükselmiştir.⁴⁵⁷

Aşağıda, üç ayrı araştırmada Avrupa'da insanların göç ve zenofobi üzerine tutumları istatistiksel olarak verilmiştir. Araştırmaların sonuçları da Avrupa'da zenofobik bakış açısını yansıtmaktadır.

Göç krizi bugün giderek daha büyük meydan okuma içindedir uluslararası toplum için. İnsan hareketliliğinin boyutları çeşitli düzeylerde artmakta ve karışık hale gelmektedir.⁴⁵⁸ Yüksek rakamlardaki göç ve entegrasyon zorlukları, radikal dini aşırılıkçı davranışlar, terörist saldırılar, ve tüm Avrupa'da gözlemlenen kemer sıkma kaynaklı sosyo-ekonomik iklim; Avrupa Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Komisyon (ECRI)⁴⁵⁹ tarafından hazırlanan yıllık raporda Yabancı düşmanlığı popülizmi ve nefret söyleminin 2017 yılında da yükselişini sürdürmeye devam ettiğini göstermiştir.⁴⁶⁰

Rapora göre insan haklarına saygılı şekilde göçü yönetmek bir çok üye devlet için problem haline gelmiştir. ECRI'nın yaptığı gözlemlere göre özellikle konut, eğitim ve istihdam alanında entegrasyonu kolaylaştıracak önlemlerin çoğu büyük ölçüde göç kontrolü ile sınırlı kalmaya devam etmiştir. Bu durum başarılı entegrasyonu engellemektedir.⁴⁶¹ İslam aleyhtarı söylemlerin artışına dikkat çeken raporda İslam'ın olumsuz şekilde algılara yerleşmesiyle birlikte İslamofobinin pek çok ülkede giderek daha makul hale geldiğinden hem medya hem de toplumda daha çok kabul gördüğünden bahsetmektedir.

ECRI'nın ırkçılık ve ırk ayrımcılığına karşı ulusal mevzuatın iyileşmesine yönelik eski tavsiyeleri pek çok ülke tarafından henüz tam olarak uygulanmamıştır.

---

⁴⁵⁷ Akgün, *op.cit.*, s.28.

⁴⁵⁸ Migration Crisis Operational Framework, IOM, <https://www.iom.int/mcof> (e.t.:26.01.2019)

⁴⁵⁹ ECRI: European Commission against Racism and Intolerance, Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe karşı Avrupa Komisyonu, <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance>

⁴⁶⁰ Unrelenting rise in xenophobic populism, resentment, hate speech in Europe in 2017, <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/-/unrelenting-rise-in-xenophobic-populism-resentment-hate-speech-in-europe-in-2017> (e.t.: 02.03.2019)

⁴⁶¹ *Ibid.*

Avrupa Konseyi üyesi 47 ülkeden sadece 20 tanesi, genel bir ayrımcılık yasağı ile ilgili AİHS'ne ilişkin 12 No'lu Protokolü onaylamıştır.⁴⁶²

ECRI'nın hazırladığı rapora göre:

“Alman İç İşleri Bakanlığına göre 2016 yılında her gün göçmenlere yaklaşık 10 saldırıda bulunuldu. Şiddet olaylarında 43'ü çocuk toplam 560 kişi yaralandı. saldırıların dörtte üçü yerleşim yerleri dışındaki göçmenleri hedef alırken 1000'e yakın konut saldırı gördü. Merkel'in Almanya'ya çatışma ve zulümden kaçan insanları kabul etme kararı ülkedeki görüşleri kutuplaştırdı ve ülkedeki nefret suçlarında artış gözleniyor. Bununla birlikte Almanya biriken iltica başvurularının sonuçlandırılmasıyla mücadele ederken Avrupa'da yaşanan bir dizi terör saldırısının ardından güvenlik endişeleri yaşanıyor.”⁴⁶³

Alman Friedrich Ebert Vakfı'nın yaptığı bir anket/araştırmaya göre uzmanlar Avrupa ülkeleri vatandaşları tarafından vurgulanan, göçmenlerin gelmeleriyle birlikte ortaya çıkabilecek 'tehditleri' 5 grupta toparlamışlar: Bunlardan ilki 'işsizlik korkusu'. Yani “Göçmenler gelirse ülkemde işsizlik artar, ben de işsiz kalabilirim” korkusunun en yüksek olduğu ülke yüzde 66 ile Macaristan. İkinci sırada yüzde 65 ile Çek Cumhuriyeti vardır. Bu sıralamada üçüncü ülke Slovenyadır.⁴⁶⁴

Göçmenlere karşı olma nedeni olarak “Göçmenlerin ülkeye gelmesi refah düzeyimizi etkiler, hayat koşulları zorlaşır” diyenlerin oranı % 63 ile Çek Cumhuriyeti'nde en yüksek düzeydedir. Bu ülkeyi % 62 ile Macaristan ve % 61 ile İspanya takip etmektedir. “Refah düzeyimiz düşer” çizelgesinin en sonunda ise Avusturya, Norveç ve İsveç var. Göçmenlere karşı olmayı, onları kültürel bir tehdit olarak görmekle gerekçelendirenlerin oranı % 51 ile Macaristan'da en yüksek düzeyde olan Macaristan'ı % 50 ile İngiltere izlemektedir. Üçüncü sırada ise yine % 50 ile Avusturya vardır. Bu grubun sonunda % 37 ile Almanya, % 32 ile Finlandiya ve % 27 ile İsveç bulunmaktadır.⁴⁶⁵

---

⁴⁶² *Ibid*

⁴⁶³ “Germany hate crime: Nearly 10 attacks a day on migrants in 2016”, 26.02.2017, <https://www.bbc.com/news/world-europe-39096833> (e.t.: 02.03.2019)

⁴⁶⁴ *Ibid*

⁴⁶⁵ *Ibid.*

“Göçmenler gelirse bu bizim dinimiz için bir tehdit olur, ve göçmenlere karşı olmamız öncelikle bu nedendir” diyenlerin en yüksek olduğu ülke yüzde 58 ile Çek Cumhuriyeti. Onu yüzde 55 ile Fransa ve yine yüzde 55 ile İngiltere takip ediyor. Bu grubun son üç ülkesi ise yüzde 47 ile Polonya, yüzde 45 ile İsveç ve yüzde 42 ile Finlandiya. Ülkeye gelecek olan göçmenlerin ülkedeki suç işleme oranını arttıracığı düşüncesiyle göçmenlere karşı olanların oranı yüzde 70 ile Avusturya’da en yüksek. Sonra yüzde 68 ile Norveç ve yüzde 67 ile Çek Cumhuriyeti gelmektedir. Bu kategoride son üç ülke yüzde 58 ile Fransa, yüzde 57 ile Estonya ve yine yüzde 57 ile Polonya’dır.⁴⁶⁶

Araştırmaya göre yüzde 48 ile göçmen karşıtlığında açık ara önde giden Macaristan’da, göçmen karşıtlığının net bir hükümet politikası olarak kabul edilmesi ve buna uygun bir şekilde aylarca kampanya malzemesi haline getirilmiş olması insanları doğrudan etkiliyor ve göçmen karşıtlığını arttırmıştır.⁴⁶⁷

2014 yılında en büyük nüfusa sahip yedi AB ülkesinde yapılan sosyolojik araştırmalar (Business Insider 2015), insanların AB içindeki ve dışındaki göçler arasında ayırım yaptığını göstermiştir. Polonya dışında% 40’dan Yunanistan’da% 86’ya kadar AB dışından göçle ilgileniyorlar. Bunların arasında Almanya (% 44), İspanya (% 47), İngiltere (% 55), Fransa (% 57) ve İtalya (% 80) bulunmaktadır. Aynı zamanda, sendika içindeki göç insanlarla daha az endişe duyuyor: Polonya’da% 25’ten İspanya’da% 57’ye. İspanya’dan biraz daha düşük bir endeks İngiltere, İtalya ve Yunanistan’da bulundu (aynı şekilde, katılımcıların % 50’sinden fazlası)⁴⁶⁸

Pew Araştırma Merkezinin 2015 yılında yaptığı araştırmaya göre ise İnsanlar ülkelerinde daha az göçmen görmek istiyorlar çünkü:⁴⁶⁹

“1) Bugün göçmenler ülkemiz için bir yüküdür çünkü işlerimizi ve sosyal haklarımızı alıyorlar: Almanya (% 29), İngiltere (% 37), İspanya (% 46), Fransa (% 52), Polonya (% 52), İtalya (% 69) ve Yunanistan (% 70). Diğer

⁴⁶⁶ *Ibid.*

⁴⁶⁷ *Ibid.*

⁴⁶⁸ Refugees stream into Europe, where they are not welcomed with open arms, Jacob Pousther, 24.04.2015, <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/04/24/refugees-stream-into-europe-where-they-are-not-welcomed-with-open-arms/> (e.t.: 01.06.2019)

⁴⁶⁹ *Ibid.*

bir deyişle, AB'deki göçmen ve mültecilere yönelik olumsuz tutumun artması, 2008-2011 ekonomik kriziyle de örtüşmüştür. Bütün bunlar, AB vatandaşlarının AB içindeki hareketlilik özgürlüğü konusunu, göç konusundaki söylemlerine ilave olarak dahil edecek olan popülist partilerin desteğinde önemli bir etkiye sahipti.

2) Bugün göçmenler suça diğer sosyal gruplardan daha fazla katılıyor: İngiltere (% 20), Polonya (% 21), İspanya (% 25), Fransa (% 36), İtalya (% 45), Almanya (% 48) ve Yunanistan (% 51).

3) Bugün göçmenler kendilerini toplumumuzdan ayırmak istiyor: Polonya (% 42), İngiltere (% 47), İspanya (% 48), Yunanistan (% 48), Fransa (% 54), Almanya (% 59) ve İtalya (% 77) (Pew Araştırma Merkezi 2014)"⁴⁷⁰

---

⁴⁷⁰ Ibid.

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı sonrası sanayileşen Batı ülkeleri iş gücünü açığını kapatmak için emek göçüne yönelirken bunun sonucunda gelişmiş hedef ülkelere; az gelişmiş kaynak ülkelere emek ihracının başlamasıyla göç koridorları oluşmuştur. Soğuk Savaşla birlikte göç koridorları bu defa sığınmacıları Avrupa'ya taşıyan bir karaktere bürünmüştür. Avrupa kamuoyu ve hükümetleri hem emek göçüne hem de sığınma başvurularını istekli karşılarken bu durum Soğuk Savaş Sonrası değişmiştir. AB'nin yaşadığı genişlemeler sonucu kaynak ülkelere yaklaşan sınırları ile göçmen ve sığınmacılara daha erişilebilir hale gelmiştir. Yeni göç akınlarına karşı politikalar geliştirmek yerine sınırlayıcı önlemler alınması ile birlikte göç durmak yerine düzensizleşmiş, böylelikle baş edilemez bir karaktere bürünmüştür.

11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrası kaynak ülkelerde artan çatışmalar, ekonomik yetersizlikler ve teknolojinin gelişmesi ile birlikte Avrupa'ya göç hızlanmıştır. İnsanların göç etme sebepleri farklılaşırken Avrupa'nın tutumu da 11 Eylül 2001 terör saldırıları ile birlikte tamamen değişmiştir. Bu bağlamda yaşanan terör saldırıları ise yabancıları, potansiyel şüpheli insan konumuna itmiştir. 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz sonucu, siyasetçiler yabancıları günah keçisi haline getirirken siyasetçilerin ırkçılığa yakın zenofobik söylemleri de toplumları karşı karşıya getirmiştir. Bu söylemlerle Avrupa'da sağ akımlar yükselerek oy miktarını ve Parlamentodaki temsil sayılarını arttırmıştır. Böylelikle zenofobik tutumlar çıkmaz bir sarmala dönüşmüştür. Siyasetçilerin göçe karşı izlediği rijit politikalar oy sayılarına artış olarak yansırken önce sınırlayıcı göç ve sınır politikaları ile göçün düzensiz hale gelmesine sebep olmuş, sonrasında düzensiz göçmenler üzerinden oluşturulan korkuyla Avrupa'da ırkçı ve sağ hareketlerin yükselmesine yol açmışlardır.

Arap Baharı sürecinde ortaya çıkan siyasi istikrarsızlıklar, Sahraaltı Afrika'da yaşanan olumsuz hayat koşulları ve ekonomik yetersizliklerle 2015 yılında 1 milyon göçmen Avrupa'ya gelmiş ve tarihte en yüksek rakama ulaşmıştır. Özellikle Suriye'deki iç çatışmalardan kaçan insanlar düzensiz yollardan ulaştıkları Avrupa'da

görünür hale gelmiştir. Yaşanan ekonomik ve politik olumsuzluklarla birlikte yönetilemeyen göç dalgaları krizlere yol açmıştır. Sonrasında izlenen pasif politikalar krizi derinleştirerek Avrupa'daki göçmen ve sığınmacı sayılarının geometrik artışına sebep olmuştur. Bu durumun siyasal ve toplumsal karşılıkları ise toplumda yabancı düşmanlığının doğmasına sebep olmuştur.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- AKALIN Ayşe, “Açık, Döner, Mühürlü Kapılar: 20. Yüzyılda Batı/Doğu Ekseninde Emek Göçünün Seyri”, *Küreselleşme Çağında Göç*, der. S. Gülfer Ihlamur-Öner, N.Aslı Şirin Öner, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- BAUMAN Zygmunt, (Çev. Abdullah Yılmaz), *Sosyolojik Düşünmek*, Ayrıntı Yay., İstanbul, 2017.
- CASTLES Stephen, Mark J. MILLER; (Çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut), *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay. İstanbul, 2008.
- ÇAM Fatih, *Avrupa Birliği Göç Politikaları, Makedonya, Bulgaristan, Türkiye*, Alter Yay. Ankara, 2014.
- DOĞAN Koray, *Göçmen Kaçakçılığı Suçu*, 2. Baskı, Ankara 2008.
- FILIPEC Ondrej, Valeriu MOSNEAGA, Aaron T. WALTER, *Europe and the Migration Crisis The Response of the EU Member States*, Gdansk, 2018
- HEIN Christopher, “Italy: Gateway to Europe, But Not the Gatekeeper”, Ed. Joanne van Selm, Kosovo’s Refugees in the European Union, ,A&C Black, London, 2000.
- GENÇ H. Deniz, “Dünya Küreselleştikçe Hareketleniyor, Hareketlendikçe Kısıtlanıyoruz”, N.Aslı Şirin Öner, Suna Gülfer Ihlamur Öner (der.), Uluslararası İlişkilerde Göç, Olgular, Aktörler ve Politikalar, Der Yay., İstanbul, 2018.
- GÜRAL Demet “İnsan Ticareti Mağdurları”. Uluslararası Göç Sempozyumu. Zeytinburnu Belediye Başkanlığı. İstanbul,2006.
- KAYA Ayhan, *İslam, Göç ve Entegrasyon, Güvenlikleştirme Çağı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay. İstanbul,2016.
- ÖNER S.Gülfer, Ihlamur; ÖNER, N.Aslı Şirin, *Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar, Tartışmalar*, İletişim Yay.İstanbul, 2012.
- ÖZDAL Barış, Doç.Dr., *Avrupa Birliği, Siyasi Bir Cüce, Askeri Bir Solucan mı?*, Dora Yay. Bursa, 2013.
- ÖZDAL Barış, *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Ders Notları*, Dora Yayıncılık, Bursa, 2017.
- ÖZDAL Barış, *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, Dora, Bursa, 2018.
- ÖZER Yeşim. Doç.Dr.; *Türkiye ve Fransa Örnekleriyle Uluslararası Göç ve Yabancı Düşmanlığı*, Derin Yay., İstanbul, 2015.

- PERRUCHOUD Richard, IOM (Uluslararası Göç Örgütü), *Göç Terimleri Sözlüğü*, No: 18, İsviçre, 2009.
- ŞİRİN N. Aslı, “Çabalar Sonuç Verecek mi? AB’nin Ortak bir Göç ve Sığınma Politikası Oluşturma Girişimleri” Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar, Tartışmalar, (Der.) S.gülfer Ihlamur-Öner, N.Aslı Şirin Öner. İletişim., İstanbul, 2012
- TAŞ Mehmet, *Avrupa’da Irkçılık*, İmge Kitabevi, Ankara, 1999
- USLU Salim, Giacomina CASSINA; *Türkiye’den Avrupa’ya Göç*, Hak-İş Konfederasyonu, AB- Türkiye Karma İstişare Komitesi, Hak-İş Eğitim Yayınlar, Ankara, 1999.
- YAYLA Atilla, *Siyasi Düşünceler Sözlüğü*, Adres Yay., Ankara, 2004.
- YAZAN Yeliz, *Avrupa Birliğinin Yasadışı Göç Politikası, Türkiye Örneği Çerçevesinde İnsan Hakları Sorunsalı*, Milenyum Yay. İstanbul, 2016.
- YILMAZ Abdurrahman. *Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri / International Migration: Its Types, Causes And Effects*, Turkish Studies, Ocak 2014.
- YILMAZ–ELMAS, Fatma, *Avrupa ‘Kapı Duvar’: Göç Yaklaşımında Söylem- Eylem Tutarsızlığı*, USAK Yayınları, Ankara, Nisan 2016.

Makaleler

- AKDOĞAN Muzaffer; SARIOĞLU, Canan; “İtalya ve Suriyeli Mülteciler; Avrupa’nın Zorlu Sınavı”, *Ekonomi, Politika, Finans Araştırmaları Dergisi*, 2017,
- AKDOĞAN Esra; Merve ATALAY, “ AB’yi Değişime Zorlayan Güç: Göç”, *SDÜ İİBF Dergisi*, 2017 cilt:22
- ARAS İlhan, Akın SAĞIROĞLU, “Avrupa Aşırı Sağında Göçmen Karşıtlığı: Fransa ve Macaristan Örnekleri” , *Mukaddime*, 2018, 9 (Özel Sayı 1), s. 60.
- BEKAR Nurgül, “ Avrupa Birliği Ülkelerinde Yabancı Düşmanlığı ve Avrupa Güvenliğine Etkisi”, *Bilge Strateji, Cilt 10, Sayı 18, Bahar 2018*,
- CASTLES Stephen , “Why migration policies fail”, *Ethnic and Racial Studies*, 27:2, 2004,
- DeBONO Daniela, “Returning And Deporting Irregular Migrants: Not A Solution To The ‘Refugee Crisis’”, *Human Geography*, Volume:9 Number:2, 2016.
- EKŞİ Nuray, “İklim Mülteciler”i, *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2- Sayı 2. 2016.
- ERGİL, Doğu, “Avrupa’da yaygınlaşan Yabancı Düşmanlığı Üzerine Düşünceler”, *AÜ SBF Dergisi*, No:37, 1982 Ankara. s.153.
- GÜLEÇ Cansu, “Avrupa Birliğinin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları”, *Tesam Akademi*, Cilt:2, Sayı:2, Temmuz 2015.

- GÜRAL, Demet, “İnsan Ticareti Mağdurları”, *Uluslararası Göç Sempozyumu*, 2005, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı,, İstanbul, 2006
- Hampshire , James ;”Europe’s Migration Crisis”, *Political Insight*, December 2015, <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1111/2041-9066.12106> (e.t.:05.06.2019)
- HINGER, Sophie, “Asylum in Germany: “The Making of the ‘crisis and The Role of Civil Society””, *Human Geography*, Volume: 9, Number: 2, 2016.
- HOPYAR, Zehra, “Avrupa’nın Mülteci Politikası.” *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, Cilt2, Sayı:3, Sakarya, 2016.
- KACZMARCZYK, Paweł; LESINSKA, Magdalena, & OKOLSKI, Marek , Shifting migration flows and integration policies in Europe, Amsterdam University Press, 2015.
- KAYA, Ayhan “*Refah Devletinden Neoliberal Devlete Geçiş ve İslamofobizm*”, Sosyoloji Divanı, Yıl:3, Sayı:6, Temmuz-Aralık 2015, s.152
- KOLAY, Şükran, Çiçek Nilsu VARLIKLAR, , “Sosyal Hizmet Sempozyumu” 28-30 Kasım 2013, Sosyal Hizmet Bakış Açısından Çocuk Ticareti, *Kocaeli Üniversitesi Sempozyum Bildirileri*, Kocaeli. s.193
- ORTAYLI İlber “Genel Göç Olgusu”, 8-11 Aralık 2005, *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler*, Zeytinburnu Belediyesi,, Yayın No:6, İstanbul , 2006.
- ÖZDEMİR Neslihan, “Türkiye ve Fransa Örnekleriyle Uluslararası Göç ve Yabancı Düşmanlığı” *Tesam Akademi*, Cilt:2, Sayı:2, Temmuz 2015
- ÖZER Y. Yeşim, “Göçmenlere Yönelik Yabancı Düşmanlığı Türkiye İçin Tehlike”, *Sosyoloji Divanı*, Yıl:3, Sayı:6, Temmuz-Aralık 2015, Konya, 2015.
- SAĞLAM, Esra, “Avusturya’daki Türk Göçmenlerin Entegrasyon Algıları” , *Göç Araştırmaları*, Cilt:3, Sayı:1, Ocak-Haziran 2017.
- TUNCEL, Gökhan; SEZİK, Murat; “*Göçün Toplumsal Ayrışma Üzerine Etkisi*”, *Göç ve Kültür Sempozyum Bildirileri*, Cilt:1, Edt. Nazan Kahraman, Çiğdem Dürüst, Timur Yılmaz, Amasya Üniv., 2016, s.386.
- UZUNÇAYIR, Cihan “*Göçmen Karşıtlığından İslamofobiye Avrupa Aşırı Sağ*”, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Cilt: 2, Sayı 2, Eylül 2014. s.132.
- YARDIM Müşerref, “Göçmen Algısından Mülteci Fobyasına: Avrupa Tecrübesi”, *Sosyoloji Divanı*, Yıl:3, Sayı:6, Temmuz-Aralık 2015, Konya, 2015.
- YILDIZ Ayselin, “Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık”, *Göç Araştırmaları*, Cilt:3, Sayı:1, Ocak-Haziran 2017.
- YILMAZ - ELMAS Fatma, Mustafa KUTLAY, “Avrupa’yı Bekleyen Tehlike: Aşırı Sağın Yükselişi”, *USAK Analiz*, No:11, Temmuz 2011.
- YILMAZ Abdurrahman, “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri”, *Turkish Studies*, Volume:9/2, Winter 2014.

ZULFIQAR, Samia & Anwaar, MOHYUDDIN, “World System Analysis of Illegal Migration: Push and Pull Factors and Tragedies Associated to Illegal Migration,” *International Conference on Labor Migration and the Role of Brokers in the Recruitment of Workforce in Pakistan*, University of Sargodha, Pakistan, 2016.,

Resmi Belgeler & Elektronik Kaynaklar

AFAT Ebru, “Avrupa’nın Müslümanlarla İmtihani”, *Anlayış*, Ocak, 2010, www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=80&makaleid=2498 (e.t.:22.07.2019)

AKGÜN Birol “İrkçilik ve Terör Arasında Sıkışan Avrupa” *Stratejik Düşünce*, Sayı: 63, Şubat 2015. s.28, <https://docplayer.biz.tr/2235416-Irkcilik-ve-teror-arasinda-sikisan-avrupa.html> (e.t.: 01.08.2019)

AKDOĞAN Muzaffer, “AB’nin Sınırlarına Dayanan Mülteci Krizi ve Yönetimi”, *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, Cilt:1 Sayı:1, Haziran 2018, s. 49. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/569889> (e.t.:05.06.2019)

ALKAN M. Nail “Avrupa’da Yükselen İrkçilik: Pegida Örneği”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt:8, Sayı: 16, Yaz 2015. s.4, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/73887> (e.t.:16.07.2019)

Avrupa sığınmacı krizi, Wikipedia.com, (e.t.:05.06.2019)

Avrupa Konseyi, *Sığınma, Sınırlar ve Göç ile İlgili Avrupa Hukuku El Kitabı*, Lüksemburg: Avrupa Birliği Resmî Yayınlar Ofisi, 2015 https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/handbook-law-asylum-migration-borders_tr.pdf

“Avrupa’daki Türklere Yönelik İslamofobik ve Yabancı Düşmanı Saldırıları”, 26 Mart 2018, <https://www.ytb.gov.tr/haberler/avrupadaki-turklere-yonelik-islamofobik-ve-yabanci-dusmani-saldirilar> (e.t.:30.06.2019)

AB Temel Haklar Şartı, (Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi), <https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-temel-haklar-bildirgesi-708> (e.t.:05.04.2019)

“AB’nin dış sınırlardaki yeni gözü EUROSUR devrede”, 02.12.2013, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-nin-dis-sinirlardaki-yeni-gozu-eurosur-devrede/200411#> (e.t.:07.07.2019)

“Avrupa’nın İki Yüzü”, Mehmet Altıntaş, http://insamer.com/tr/avrupanin-iki-yuzu_258.html (e.t.:26.01.2018)

“AB mülteciler nedeniyle üç ülkeye yasal işlem başlattı”, 13.06.2017, <https://p.dw.com/p/2eeqZ> (e.t.:13.07.2019)

“AB, Türkiye’ye 3 milyar euroluk mülteci yardımını onayladı”, 14.03.2018. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43392261> (e.t.:05.05.2019)

“AB’de gündem değişti: Genişleme değil, göç krizi önemli”, 28 Haziran 2018, <https://www.sde.org.tr/kuresel-sorunlar/abde-gundem-degisti-genisleme-degil-goc-krizi-onemli-haberi-5451> (e.t.:13.06.2019)

- “Avrupa’yı İslamofobi İstila Etti”, Ayça Örer, 20.03.2017 ,
[http://www.gercek hayat.com.tr/kapak/avrupayi-islamofobi-istila-etti/\(e.t.:18.07.2019\)](http://www.gercek hayat.com.tr/kapak/avrupayi-islamofobi-istila-etti/(e.t.:18.07.2019))
- “Avrupa ‘da, İslamofobi ve Yabancı Düşmanlığı”, 14.09.2018,
[https://www.diplomatikstrateji.com/avrupada-islamofobi-ve-yabanci-dusmanligi/\(e.t.:05.06.2019\)](https://www.diplomatikstrateji.com/avrupada-islamofobi-ve-yabanci-dusmanligi/(e.t.:05.06.2019))
- “Avrupa’dan mülteci sorununa yeni ‘çözüm’: Tecrit adası”,21.12.2018,
[https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/avrupadan-multeci-sorununa-yeni-cozum-tecrit-adasi/1344996 \(e.t.:25.06.2019\)](https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/avrupadan-multeci-sorununa-yeni-cozum-tecrit-adasi/1344996 (e.t.:25.06.2019))
- “Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma” ,
[http://www.ikv.org.tr/images/files/A2-tr.pdf \(e.t.: 05.05.2019\)](http://www.ikv.org.tr/images/files/A2-tr.pdf (e.t.: 05.05.2019))
- “Avrupa’nın Müslümanlarla imtihanı”, Ebru Afat, Ocak 2010,
[www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=80&makaleid=2498 \(e.t.: 01.08.2019\)](http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=80&makaleid=2498 (e.t.: 01.08.2019))
- “Avrupa sığınmacı krizi”, Wikipedia.com, (e.t.:05.06.2019)
- “Almanya’da ırkçı saldırı: Göçmenlerin üzerine aracını sürdü”, 01.01.2019,
[https://www.cnnturk.com/video/dunya/almanyada-irkci-saldiri-gocmenlerin-uzerine-aracini-surdu \(e.t.:05.08.2019\)](https://www.cnnturk.com/video/dunya/almanyada-irkci-saldiri-gocmenlerin-uzerine-aracini-surdu (e.t.:05.08.2019))
- “Belçika’nın burka yasağını AİHM onayladı”, 11.07.2017,
[https://www.haberturk.com/dunya/haber/1559652-belcika-nin-burka-yasagini-aihm-onayladi \(e.t.:05.07.2019\)](https://www.haberturk.com/dunya/haber/1559652-belcika-nin-burka-yasagini-aihm-onayladi (e.t.:05.07.2019))
- “BM yetkilisi: “Burkini yasağı aptalca””, 30.08.2016,
[https://tr.euronews.com/2016/08/30/bm-yetkilisi-burkini-yasagi-aptalca \(e.t.:06.08.2019\)](https://tr.euronews.com/2016/08/30/bm-yetkilisi-burkini-yasagi-aptalca (e.t.:06.08.2019))
- “Boat carrying 600 migrants sinks off Egypt, killing at least” 43, 21.09.2016,
[https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-egypt/boat-carrying-600-migrants-sinks-off-egypt-killing-at-least-43-idUSKCN11R1L0 \(e.t.:05.05.2019\)](https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-egypt/boat-carrying-600-migrants-sinks-off-egypt-killing-at-least-43-idUSKCN11R1L0 (e.t.:05.05.2019))
- CAN, Serra, “İslamofobi’yi Zirveye Tırmandıran Paris Saldırıları’nın Gölgesinde Avrupa Müslümanları”, 09.12.2015,
[https://ormer.sakarya.edu.tr/20,3,,45,islamofobi_yi_zirveye_tirmandiran_paris_saldirilari_nin_golgesinde_avrupa_muslumanlari.html, \(e.t.19.07.2019\)](https://ormer.sakarya.edu.tr/20,3,,45,islamofobi_yi_zirveye_tirmandiran_paris_saldirilari_nin_golgesinde_avrupa_muslumanlari.html, (e.t.19.07.2019))
- “Citizenship :Why people migrate: 11 surprising reasons”,
[https://www.globalcitizen.org/en/content/why-people-migrate-11-surprising-reasons/ \(e.t.:10.04.2019\)](https://www.globalcitizen.org/en/content/why-people-migrate-11-surprising-reasons/ (e.t.:10.04.2019))
- “Crowds build at border with Serbia as Hungary cracks down on refugees,”15.09.2015,
[https://www.theguardian.com/world/2015/sep/15/hungary-strict-new-border-controls-crackdown-refugees-serbia \(e.t.:15.05.2019\)](https://www.theguardian.com/world/2015/sep/15/hungary-strict-new-border-controls-crackdown-refugees-serbia (e.t.:15.05.2019))
- “Çok Kültürlülük”, Avrupa Gençlik Portalı, 2014,
[https://europa.eu/youth/tr/article/43/14182_tr \(e.t.:04.02.2018\)](https://europa.eu/youth/tr/article/43/14182_tr (e.t.:04.02.2018))

- DANIŞ, Didem, “DEMOGRAFİ: Nüfus Meselelerine Sosyolojik Bir Bakış”,
http://www.acikders.org.tr/pluginfile.php/4161/mod_resource/content/1/TUBA13.pdf s.5 (e.t.: 20.03.2019)
- “Dutch ban on burqas and niqabs takes effect”, 01.08.2019,
<https://www.aljazeera.com/news/europe/2019/08/dutch-ban-burqas-niqabs-takes-effect-190801131509037.html> (e.t.: 05.07.2019)
- European Commission, *Asylum and migration glossary 2.0, Luxemburg, 2012*
<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8f58e88d-d27a-4295-89bc-47f38ef0c3ca> (e.t.15.04.2019)
- “European Migrant Crisis 2011 – Present Day”,
<https://www.totallytimelines.com/european-migrant-crisis/> (e.t.19.06.2019)
- “European migrant crisis”– Wikipedia,
https://en.m.wikipedia.org/wiki/European_migrant_crisis (e.t.:05.05.2019)
- European Union: European Commission, “*The EU and the migration crisis*”, July 2017, <https://www.refworld.org/docid/5a65c1524.htm> (e.t.: 05.06.2019)
- “EU countries to take in 40,000 asylum seekers in migration quota proposal”, 27.05.2015 <https://www.theguardian.com/world/2015/may/27/eu-countries-take-40000-asylum-seekers-migration-quota-syria-uk> (e.t.: 05.05.2019)
- ELBİR, Hazel Çağan, “Avrupa’nın Aşırı Sağ Haritası: Zenofobi, İslamofobi ve Türkofobi”, 14.06.2016, <https://avim.org.tr/tr/Yorum/AVRUPA-NIN-ASIRI-SAG-HARITASI-ZENOFABI-ISLAMOFABI-VE-TURKOFABI> (e.t.:22.07.2019)
- ERCAN, Murat, “AB’de Yükselen Sağ ve İrkçi Politikalar: 21. Yüzyıl Barış Projesinin Sonunu mu Getiriyor?”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 61 Mayıs - Haziran 2017, s.44. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/383706> (e.t.: 09.07.2019)
- European Council, Brüksel, 28-29/06/2018,
<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2018/06/28-29/> (e.t.:05.06.2019)
- “EU migration deal: what was agreed and will it work?”, 29.06.2018,
<https://www.theguardian.com/world/2018/jun/29/eu-summit-migration-deal-key-points> (e.t.:25.05.2019)
- “Eurosür”, European Commission ,Migration and Home Affairs,
https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/border-crossing/eurosur_en (e.t.:02.08.2018)
- European Border and Coast Guard Agency, https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_en (e.t.: 05.05.2019)
- “Forced displacement: refugees, asylum-seekers and internally displaced people” (IDPs) , EUC, https://ec.europa.eu/echo/what-we-do/humanitarian-aid/refugees-and-internally-displaced-persons_en (e.t.:22.05.2019)

- Frontex, EU, https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_en (e.t.02.04.2018)
- “Germany hate crime: Nearly 10 attacks a day on migrants in 2016”, 26.02.2017, <https://www.bbc.com/news/world-europe-39096833> (e.t.: 02.03.2019)
- “Germany to Accept Syrian Refugees”, 10.09.2013 <https://www.nytimes.com/2013/09/11/world/europe/germany-to-accept-syrian-refugees.html> (e.t.:16.06.2019)
- “Göçmenlere tekme atan kameraman: Kalpsiz bir ırkçı değilim”, 11.09.2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150911_macar_kameraman(e.t.:04.06.2019)
- “Germany car attack: Man charged with attempted murder after racist vehicle rammings in Bottrop”, 02.01.2019, https://www.independent.co.uk/news/world/europe/germany-car-attack-suspect-man-charged-attempted-murder-police-far-right-bottrop-a8707536.html?amp#referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com&amp_tf=%251%24s%20alanından (15.08.2019)
- “Germany opens its gates: Berlin says all Syrian asylum-seekers are welcome to remain, as Britain is urged to make a ‘similar statement’”, 24.05.2019, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/germany-opens-its-gates-berlin-says-all-syrian-asylum-seekers-are-welcome-to-remain-as-britain-is-10470062.html> (e.t.:23.05.2019)
- “Göç krizi AB’nin sonunu mu getirecek?” Katya Adler, 28.06.2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44638764> (e.t.:15.06.2019)
- Göç İdaresi G.M., “Uluslararası Koruma Çeşitleri”, http://www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-koruma-cesitleri_409_546_548 (e.t:02.02.18)
- Göç İdaresi G.M., “Avrupa Birliğinde Geçici Koruma”, http://www.goc.gov.tr/icerik3/avrupa-birliginde-gecici-koruma_409_558_1096 (e.t:02.02.2018)
- Göç İdaresi G.M., “İkamet İzni Çeşitleri”, http://www.goc.gov.tr/icerik3/ikamet-izni-cesitleri_409_414_900 (E.t:02.02.18)
- Göç İdaresi G.M., “İnsani İkamet İzni Düzenlenebilecek Yabancılar Kimlerdir?”, http://www.goc.gov.tr/icerik3/ikamet-izni-cesitleri_409_414_4664
- Göç İdaresi G.M., “İnsan Ticareti ile Mücadele Soru ve Cevaplar”; <http://www.goc.gov.tr/files/files/insanticaretiss.pdf> (e.t.: 02.02.2018)
- HAAS, Hein de, “What drives human migration” 11.12.2013, <http://heindehaas.blogspot.com/2013/12/what-drives-human-migration.html> (e.t.: 15.05.2019)
- HOBSBAWM , Eric,. “Ethnicity and Nationalism in Europe Today.” In Mapping the Nation, ed. G. Balakrishnan, . London: Verso. 1996.,s.255-256, <https://www.jstor.org/stable/3032805> (e.t.:05.07.2019)

- HOBBSAWM, Eric, “in Divided Europeans: Understanding Ethnicities in Conflict” ,1999, s.41,
<https://books.google.co.in/books?id=4aECmbMMzIYC&pg=PA41&hl=tr#v=onepage&q&f=false> (e.t.:15.06.2019)
- HOUGH, Victoria Metcalfe; “The migration crisis? Facts, challenges and possible solutions, Shaping policy for development Briefing”, October 2015.
<https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/9913.pdf>
- “Hungarian PM Viktor Orbán says ‘all the terrorists are basically migrants’ in response to Paris attacks”, 24.11.2019,
<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/hungarian-pm-viktor-orb-n-says-all-the-terrorists-are-basically-migrants-in-response-to-paris-a6746356.html>(e.t.: 04.06.2019)
- “Infographic - Migration flows: Eastern, Central, and Western Mediterranean route”s,
consilium.europa.eu/en/infographics/eastern-and-central-mediterranean-routes-09-2017/(e.t.:05.07.2019)
- “İngiltere’de 16 yaşındaki bir genç, okulundaki Suriyeli göçmene saldırmaktan mahkemeye çıkacak”, 28.11.2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46372425> (e.t.:12.06.2019)
- “İngiltere’de Suriyeli mülteci çocuğa saldırıda takipsizlik kararı”, 30.03.2019,
<https://www.trthaber.com/haber/dunya/ingilterede-suriyeli-multeci-cocuga-saldirida-takipsizlik-karari-410318.html> (e.t.:08.08.2019)
- “İsviçre’deki minare yasağına tepkiler büyüyor”, 02.12.2009,
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/isvicredeki-minare-yasagina-tepkiler-buyuyor-13072647> (e.t.:08.06.2019)
- “İngiltere’de İslamofobik saldırılarda yüzde 593 artış”, 25.03.2019,
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ingilterede-islamofobik-saldirilarda-yuzde-593-artis/1429397> (e.t.:05.06.2019)
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948
- “Islamophobia”, <https://www.lexico.com/en/definition/islamophobia> (e.t.:22.07.2019)
- “Islamophobia in Europe”, May 2019,
<https://www.opensocietyfoundations.org/explainers/islamophobia-europe>,
(e.t.:05.06.2019)
- “International Migration Crisis”, The US Diplomacy Center
<https://diplomacy.state.gov/education/about/class-materials/migration> (e.t.: 05.06.2019)
- “Immigration policy, Fact Sheets on the European Union European Parliament”, 2019, s.7 <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/152/immigration-policy>
(e.t.:05.06.2019)
- “Iraq crisis: Islamists force 500,000 to flee Mosul”, 11.06.2014,
<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-27789229> (e.t.: 05.05.2019)

- “Irak’ta evlerini terk edenlerin sayısı bir milyonu geçti”, 08.08.2014
<https://www.sozcu.com.tr/2014/dunya/irakta-evlerini-terk-edenlerin-sayisi-bir-milyonu-gecti-573560/> (e.t.: 05.05.2019)
- “Italy’s intelligence agency warns of rise in racist attacks”, 28.02.2019,
[https://www.theguardian.com/world/2019/feb/28/italys-intelligence-agency-warns-of-rise-in-racist-attacks\(21.07.2019\)](https://www.theguardian.com/world/2019/feb/28/italys-intelligence-agency-warns-of-rise-in-racist-attacks(21.07.2019))
- “Italy boat sinking: Hundreds feared dead off Lampedusa”, 03.10.2013
<https://www.bbc.com/news/world-europe-24380247> (e.t.:05.05.2019)
- “Italian coast guards rescue 700 migrants as EU leaders promise action”, 27.10.2013,
<https://edition.cnn.com/2013/10/25/world/europe/europe-migration-lampedusa/index.html> (e.t.:05.05.2019)
- “İnsan Ticaretiyle Mücadele”, www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-insan-ticaretiyle-mucadelesi-.tr.mfa (e.t.:04.02.2018)
- “Katliam sanığı: ‘Normalde iyi biriyim’”, 20.04.2012,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/04/120420_breivik_update
(e.t.:17.07.2019)
- KAISER, Bianca; KAYA, Ayhan; “Küresel Finansal Kriz, Mülteci Krizi ve İslamofobizm Bağlamında Türkiye-AB İlişkileri”, AÜ, ATAUM, Ankara, 2018, ataum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/360/2018/12/Kaiser-ve-Kaya-30.-Yil-Armagani.pdf (e.t.: 25.07.2019)
- Küresel İnsan Ticareti Raporu, SDE, <http://www.sde.org.tr/tr/newsdetail/kuresel-insan-ticareti-raporu/3094> (e.t.: 04.02.2018)
- “Matteo Salvini: vote for nationalists to stop European caliphate”, 02.05.2019,
<https://www.theguardian.com/world/2019/may/02/matteo-salvini-vote-for-nationalist-parties-stop-islamic-caliphate> (09.07.2019)
- “Medenileştirme misyonunun” son örneği: Burkini yasağı”, 02.09.2016,
<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/medenilestirme-misyonunun-son-ornegi-burkini-yasagi>(e.t.: 06.08.2019)
- “Macaristan Başbakanı Orban’dan mülteci referandumu sonrası zafer ilanı”, 03.10.2016, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37533504>
(e.t.:05.06.2019)
- “Migrant crisis: EU-Turkey deal comes into effect”, 20.03.2016,
<https://www.bbc.com/news/world-europe-35854413> (e.t.:05.05.2019)
- “Migration to Europe in charts”, 11.09.2018, <https://www.bbc.com/news/world-europe-44660699> (e.t.: 05.06.2019)
- “Mediterranean migrant crisis: number of arrivals in Italy in 2015 passes 50,000”, 07.06.2015 <https://www.theguardian.com/world/2015/jun/07/mediterranean-migrant-arrivals-italy-passes-50000> (e.t.: 05.05.2019)
- Migration Crisis Operational Framework , <https://www.iom.int/mcof> (e.t.: 05.06.2019)

- “Migrant crisis: Hungary’s closed border leaves many stranded”, 15.09.2015
<https://www.bbc.com/news/world-europe-34260071>(e.t.: 15.05.2019)
- Metcalfe-Hough Victoria, “The migration crisis? Facts, challenges and possible solutions,” October, 2015, Brifing, *Shaping Policy for Development*, www.odi.org s.2 (e.t.:08.06.2019)
- NGO Working Group (ILO, IOM, OHCHR) on Migration and Xenophobia for the World Conference in International Migration, Racism, Discrimination and Xenophobia, UNHCR, 2001,
<https://www2.ohchr.org/english/issues/migration/taskforce/docs/wcar.pdf>
(e.t.:04.06.2019)
- NUNEZ Christina, Erica SANVHEZ, Jana SEPEHR, “Citizenship :Why people migrate: 11 surprising reasons”, 04.12.2014
<https://www.globalcitizen.org/en/content/why-people-migrate-11-surprising-reasons/> (e.t.:10.04.2019)
- “Number of Syrian refugees tops 2 million mark with more on the way”, 03.09.2013,
<https://www.unhcr.org/news/latest/2013/9/522495669/number-syrian-refugees-tops-2-million-mark-way.html> (e.t.: 15.06.2019)
- “Over a Million Refugees Reached Europe by Sea in 2015, the U.N. Says”, 30.12.2015,
<https://time.com/4163932/europe-sea-migrant-crisis-refugees-arrivals-million/>
(e.t.:12.05.2019)
- ÖNDÜL Hüsnu, “İnsan Hakları Evrensel Bildirisi Hakkında”, 07.12.2017
<https://www.evrensel.net/yazi/80419/insan-haklari-evrensel-bildirisi-hakkinda>
(e.t.:02.08.2018)
- ÖĞÜN, Süleyman Seyfi, “Yabancı Düşmanlığı”,
<https://www.yenisafak.com/yazarlar/suleymanseyfiogun/yabanci-dumanligi-2007069> (e.t.:01.02.2018)
- “Polonyalı muslukçu AB’yi böldü”, 17.01.2006,
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/polonyali-muslukcu-ab-yi-boldu-3802329>
(e.t.:22.07.2019)
- “PEGİDA ırkçılığı Almaya’daki Türkleri endişelendiriyor”, 05.01,2015,
<https://tr.euronews.com/2015/01/05/pegida-irkciligi-almaya-daki-turkleri-endiselendiriyor> (15.08.2019)
- “PEGİDA hareketi göç ve islam tartışmalarını alevlendirdi”, 08.01.2015,
www.agos.com.tr/tr/yazi/10183/pegida-hareketi-goc-ve-islam-tartismalarini-alevlendirdi (10.08.2019)
- “People in the EU - statistics on origin of residents highlights”, Eurostat, 2017,
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=People_in_the_EU_-_statistics_on_origin_of_residents#General_overview (e.t.: 21.06.2019)

- “Sığınma”, *Courtalks Discours*, European Court of Human Rights, 2016
https://www.echr.coe.int/Documents/COURTalks_Asyl_Talk_TUR.PDF (e.t.: 02.02.2018)
- “Swiss voters back ban on minarets”, 29.11.2019,
[news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8385069.stm](https://www.bbc.co.uk/2/hi/europe/8385069.stm) (e.t.: 12.07.2019)
- “Sarkozy’den sınır dışı emri”, 01.11.2005,
http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2005/11/printable/051109_france_sarkozy.shtml (01.08.2019)
- “Refugees stream into Europe, where they are not welcomed with open arms”, Jacob Pousther, 24.04.2015, <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/04/24/refugees-stream-into-europe-where-they-are-not-welcomed-with-open-arms/> (e.t.: 01.06.2019)
- “Rise of xenophobia is fanning immigration flames in EU and US”, 22.06.2018,
<https://www.theguardian.com/world/2018/jun/22/as-immigration-crisis-explodes-xenophobes-gain-ground-in-eu> (e.t.:05.06.2019)
- Racism, <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Racism> (e.t.: 01/02/2018)
- “Relocation and Resettlement: EU Member States urgently need to deliver”, 16.03.2016, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-829_en.htm (e.t.:15.05.2019)
- Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın Ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol ,2003, İtalya.
- SMELSER, N. J. & P. B. BALTES, *International Encyclopaedia of the Social and Behavioural Sciences*, Oxford Science, 2001,
<http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/xenophobia/>(e.t.:28.07.2019)
- “Sığınmacılara dikenli tel”, 26.08.2015, <https://p.dw.com/p/1GLpF> (e.t.:05.05.2019)
- “Sığınmacı krizi Dublin Sözleşmesi’ni askıya aldırdı”, 09.09.2015,
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/siginmaci-krizi-dublin-sozlesmesini-askiya-aldirdi/12842>(e.t.:02.06.2019)
- “Syrians to face visa restrictions for Lebanon”, 03.01.2015
<https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2015/01/lebanon-visa-restrictions-syrians-2015131029059563.html> (e.t.:05.05.2019)
- “Son 25 yılın en büyük 10 saldırısı”, 29.05.2016, <https://p.dw.com/p/1HfUb> (e.t.:17.07.2019)
- STEINHARDT, Max Friedrich, “The Impact of Xenophobic Violence on the Integration of Immigrants”, IZA Institute of Labor Economics, August 2018, Bonn. <http://ftp.iza.org/dp11781.pdf>(e.t.:21.07.2019)

- ŞENEL Muzaffer, “ Milliyetçilik ve Irkçılık Sarmalında Avrupa”, *Anlayış*, Nisan 2005, <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=23&makaleid=4219> (e.t.:01.08.2019)
- TARLAN, Kemal Vural, “Suriyeli Mülteciler: Büyüyen Sorunlar, Daralan Zaman”, 20 Haziran 2016, <http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/7771/suriyeli-multeciler-buyuyen-sorunlar-daralan-zaman#.XSHKgT8zZdi> (e.t.:05.05.2019)
- T.C. 6458 s. *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*, 2013. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (e.t.: 02.02.2017)
- T.C. 5543 s. *İskan Kanunu*, 2006, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/09/20060926-1.htm>
- T.C. İçişleri Bakanlığı, BMMYK Türkiye, *İltica ve Göç Mevzuatı*, Başkent Matbaası, Ankara, 2005
- 3713 s. *Terörle Mücadele Kanunu*, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Asp?MevzuatKod=1.5.3713&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=3713&Tur=1&Tertip=5&No=3713>
- 5237 s. *Türk Ceza Kanunu*, 2004, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>
- Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme, 2003. <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/131-tum-gocmen-iscilerin-ve-aile-fertlerinin-haklarnn-korunmasna-dair-uluslararası-sozlesme/> (e.t.:02.08.2018)
- “Temporary Protection”, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/temporary-protection_en (e.t.:02.02.18)
- “The EU migrant relocation and resettlement scheme”, 06.09.2017, <https://p.dw.com/p/2jQOj> (06.06.2019)
- “The EU & The Migration Crisis”, *EC, July 2017*. <http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/migration-crisis/en/> (e.t.:05.06.2019)
- NIRENSTEIN, Fiamma, “The Immigration Crisis in Europe”, <http://jcpa.org/immigration-to-europe/the-immigration-crisis-in-europe/> (e.t.: 05.06.2019)
- Tuvalu, Wikipedia, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Tuvalu> (e.t.:02.08.2018)
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a5f62da8559c6.80887727 (e.t.:25.02.2017)
- TÜRKOĞLU Seda, “Saskia Sassen: Yeni göçmen krizi yepyeni bir sürecin başlangıcı”, 04.09.2015, <https://www.sozcu.com.tr/2015/dunya/prof-saskia-sassen-yeni-gocmen-krizi-yepyeni-bir-surecin-baslangici-927154/> (e.t.: 27.05.2019)

- “Türkiye: Suriyeli sığınmacılara kapımız açık”,15.06.2011 <https://p.dw.com/p/11ady> (e.t.:15.06.2019)
- “UN confirms 800 dead in shipwreck disaster: as it happened on April 20”, 21.04.2015, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/italy/11551278/Mediterranean-migrant-crisis-hits-Italy-as-EU-ministers-meet-live.html> (e.t.:25.06.2019)
- UNHCR, “Global Trends, Forced Displacement in 2017” S.2 <https://www.unhcr.org/5b27be547.pdf> (e.t.: 27.05.2019)
- UNHCR, “Trends at a Glance 2017”, <https://www.unhcr.org/globaltrends2017/> (e.t.:19.06.2019)
- UN, International Migration Report 2017 Highlights., New York, 2017, <https://www.un.org/development/desa/publications/international-migration-report-2017.html>
- “UN official calls EU’s asylum system ‘extremely dysfunctional’”, Euractiv , March 2012, <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/un-official-calls-eu-s-asylum-system-extremely-dysfunctional/> (e.t.:05.05.2019)
- “Unrelenting rise in xenophobic populism, resentment, hate speech in Europe in 2017”, <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/-/unrelenting-rise-in-xenophobic-populism-resentment-hate-speech-in-europe-in-2017> (e.t.: 02.03.2019)
- Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme, New York ,1954.
- Vatansızlık, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Vatans%C4%B1zl%C4%B1k> (e.t: 04.02.2018)
- “Vatansız Kişiler”, www.unhcr.org/tr/vatansiz-kisiler (Erişim Tarihi:02.02.18)
- “Xenophobia on the rise in Germany, study finds”, 09.11.2018, <https://euobserver.com/migration/143336> (e.t.:22.07.2019)
- “Xenophobia Lookups”, 29.11.2016, <https://www.dictionary.com/e/xenophobia> (e.t.:11.08.2019)
- “Xenophobia”, <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/xenophobia/> (e.t.:12.04.2019)
- “Yılın kelimesi zenofobi oldu”, 29.11.2016, <https://www.ntv.com.tr/sanat/yilin-kelimesi-zenofobi-oldu,7cUSoehl706tZTm38mWL8A> (e.t.: 05.07.2019)
- YILMAZ, Abdurrahman, “ Uluslararası göç: Çeşitleri, nedenleri ve etkileri”, *Turkish Studies*, 01.2014, <https://www.researchgate.net/publication/301564792>, (e.t.:02.02.18)
- Zenofobi, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Zenofobi>, (e.t.:21.07.2019)
- “31 milyon kişi kendi ülkesinde sığınmacı”, <http://www.dw.com/tr/31-milyon-ki%C5%9Fi-kendi-%C3%BClkesinde-s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1/a-43802617> (e.t: 04.02.2018)

“10 Trends Shaping Migration”, European Political Strategy Centre, European
Commission, [https://ec.europa.eu/epsc/sites/epsc/files/epsc_-
_10_trends_shaping_migration_-_web.pdf](https://ec.europa.eu/epsc/sites/epsc/files/epsc_-_10_trends_shaping_migration_-_web.pdf) (e.t.: 15.05.2019)